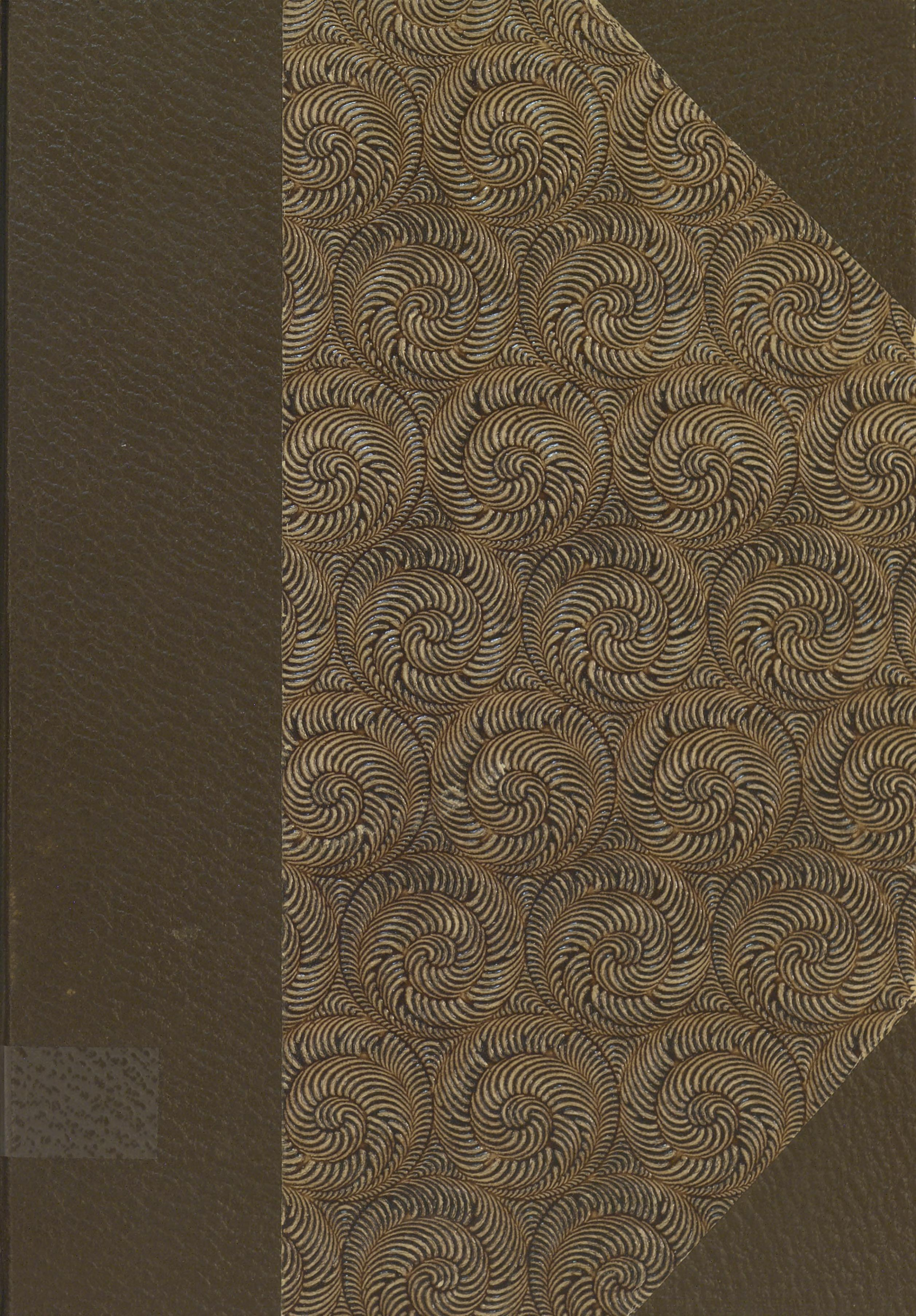

NYLÆNDE

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG

UDGIVET OG REDIGERET

AF

GINA KROG

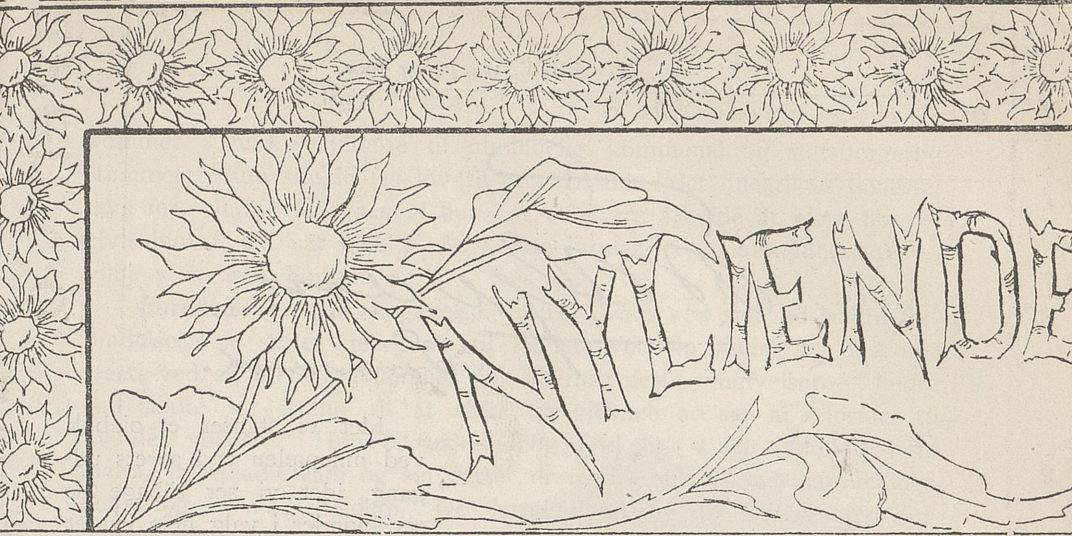
16de Aargang.

KRISTIANIA
OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI
1902

Indholdsregister.

Side.

Side

aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No.
Kristiania, 1ste januar 1902.

Nytaar.

Med større tro paa livets seir
Vi drager ud paa færden,
Med større haab at aandens veir
Skal bringe lys til verden.

Skal komme som et helligt gys
I stilhed — ei i torden,
Og gi os over kampen lys,
Lys, det er — fred paa jorden!

Fred til at kjæmpe aandens strid
Saalænge hjertet banker,
En evig strid i rum og tid
For evighedens tanker.

F. M. Qvam
Formand.

Idet vi stanser et øieblik ved milepælen ved aarets udgang, idet vi ser tilbage og ser kvinder i valg hele landet over, ser frem og ser kvinder for første gang ta sæde som, med mænd ligeberettigede, medlemmer af kommunestyrer — vilde det være en utilgivelig forsømmelse, om vi ikke sendte vor tak og hyldning til den som vi i saa høi grad skylder opnaaelsen af de nye rettigheder.

Det er i sin stilling som formand for Landskvindestemmeretsforeningen fru Qvam har kunnet virke saa sterkt for kvindestemmeretssagen. Her er hendes store taktiske evne kommet hende tilgode.

Man paastaar at statsmandsevnen er den begavelse det mest skorter paa i Norge. Fru Qvam har denne begavelse — udpræget.

Hun har sterk historisk sans, og hun sætter sig de lange maal. Hun har den store evne til at fastholde det væsentlige og overskue detaljerne som skal til. Hun har dybe, veludtænkte planer, stor forsigtighed og uendelig taalmodighed i udførelsen — sin trønderske seighed kalder hun det selv — men samtidig stor evne til at vælge øieblikket og gribe ind med handling, ofte med en vegt og kraft som imponerer.

Skal vi derfor beklage at fru Qvam ikke har faat benytte denne store evne inden de former som mænd i regelen benytter den. Langtfra! Fru Qvam faar simpelthen ikke lov til at benytte den uden hovedsagelig tilbedste for os og vor sag. Det maatte da være naar vi er

kommet i fuld besiddelse af almindelig kommunal og statsborgerlig stemmeret hun skulde faa lov til at stille den i det offentliges tjeneste, ikke før. Indtil da synes vi hun har et større arbeide at gjøre hos os, Hvis hun f. ex. var blet F. M. Qvam formand i et kommunestyre — vilde vi knurret høilydt.

Foruden ved sin begavelse er fru Qvam ved sine udstrakte forbindelser, sit store kjendskab til landet, ved sin stilling og, last not least, ved sit hjem, sin familie, sine allernærmeste omgivelser — bedre end andre sat istand til at virke for gjennemførelsen af reformer til kvinders bedste. Hun er ualmindelig lykkelig stillet, idet hun i sin mand, statsraad Qvam og sin datter, dr. med. Louise Qvam har menings fæller og — medarbeidere. De fleste vil erindre det forslag med den udmerkede og grundige motivering som frk. Qvam i 1898 indsendte til odelstinget. Vi er tilbøielig til at tro, at havde ikke dette forslag indeholdt en løsning af spørsmaalet: hvorledes de fleste gifte kvinder kunde faa stemmeret ved skatteerlæggelse — saa havde de nu ikke havt den og da havde kanske ikke heller de ugifte havt den, idet stortinget ikke vilde forbigaa de gifte*).

Og nu antar vi at det igrunden er fru Qvam som mest bærer ansvaret for at baade hendes mand og datter arbeider for disse for maal, vi kan ikke frikjende hende for en væsentlig skyld i alt det som hendes hjem udfører for vor sag.

Ja hendes er skylden, for fra sin tidligste ungdom har hendes hjerte brændt for den sag hun først i en senere alder har faat lægge sit arbeide i. Og om hun er begyndt senere, saa har hun ogsaa anlagt arbeidet med en kraft og i en bredde som ingen anden. Selvfølgelig er det ikke altid gaat glat. Det gaar ikke i regelen saa glat for sterke personligheder. Naar andre planer støder paa hendes dybt grundlagte kan der staa kamp, naar raske impulser, som ogsaa fordrer at leve *sit* liv, møder hendes seige vilje kan de gjøre oprør, men alt i alt er det bare forbifarende skygger som blot sterkere fremhæver lyset.

Omstaaende navnetræk har man i de senere aar fundet paa et utal af skrivelser: forslag til storting, andragender til kommunestyre, unde aarsberetninger og indbydelser og henvendelser af forskjellig slags udover landet.

---

*) Der er gjennem vort blad kommet indsigelser mod den form hvori vi har faat stemmeret. Og det skal erkjendes, at det er efter et meget ufuldkomment system. Fru Qvam er den første til at erkjende, at nu kan intet mindre end alminde kvindestemmeret tilfredsstille os. Det omtalte forslag var ogsaa grundet paa samme betingelse for mænd og kvinder, det forslag hvorefter vi senere fik stemmeret ikke. Men alle maa indrømme at den vanskelige knude som man længe har spekuleret paa blev overhugget da ugifte og gifte samtidig fik stemmeret.

Foruden for *Landskvindestemmeretsforeningen* er fru Qvam nemlig formand for en anden stor landsorganisation *Norske kvinders sanitetsforening* samt for *Norsk kvindesagsforening*, Kristiania. Af de to foreninger kjender jeg bedst den sidste, og hvorledes fru Qvam sammen med bestyrelsen har kunnet bringe denne forening udaf økonomiske vanskeligheder og, uden at glemme de mere teoretiske opgaver, har kunnet sætte igang saa store praktiske foranstaltninger*) til gavn for kvinderne og for landet, har altid været mig en gaade.

Man kan forstaa at stor klogskab og indsigt maa til, men at dette ikke er forklaring nok. Her kan det siges med sandhed at det er kjærligheden som driver verket, den uegennyttigste, mest opofrende kjærlighed. Og ved den store tryghed den gir, og i ly af hendes trofasthed og moderlige visdom er det vi andre kan arbeide og faa trivsel i vort arbeide.

For de sjeldne intellektuelle evner er dog ikke det merkeligste ved fru Qvam, men hendes følessesliv. Det er noget enestaaende. De haarde slag og tunge sorger livet har givet har ikke dæmpet, men næret kjærlighedens glød dybt i hendes sind, kjærligheden til ideer og kjærligheden til mennesker. Hvad hun kan holde ud for det som er hende kjært! Hvad hun kan gjøre for andre! Bibelens ord: Hvo som vil være den ypperste blandt eder, han være eders træl — har ofte faldt mig i tanke, naar jeg har seet fru Qvam i utrættelig virksomhed.

Fredrikke Marie Qvam, født Gram, skulde der staat over artiklen. Og det skulde været en indgaaende og grundig skildring af hendes person og hendes virksomhed. Saa burde det været, for en hastverksartikel er ikke fru Qvam værdig, jeg indrømmer det.

Men saa var det dette moment i kvindestemmerettens historie! Jeg vilde ikke la det passere uden at sende skyndsomt bud til kvinderne udover landet, at det maatte feires, og at man ikke kunde feire det paa bedre maade end ved at heise flagene til tops for *F. L. Qvam, Formand.*

Gina Krog.

Det finske tidsskrift Nutid har sendt ud et indholdsrigt og vakkert udstyret julenummer.

---

*) Dette arbeide begyndte, mens fru Randi Blehr var formand og fru Qvam bestyrelsesmedlem. Apropos, hvorfor vil man ikke støtte N. K. F. ved at melde sig ind *en masse?* »Det er vel fordi jeg kan saa daarlig med reklame«, siger fru Qvam bedrøvet. Vil man ikke opmuntre ved at vise at gode resultater er reklame nok? G. K

HØIT.

Skuespil i en akt

af

Krabbe Gaarder.

En liden salon. To dører midt for fører til en stor salon Fra denne lyder musik og summen af selskab. Døraapningerne dækkes næsten helt af portièrer. Tilvenstre vinduer — hvorfra vidstrakt udsigt over havet.

I.

Hun

(festklædt)

(staar ved vinduet tilvenstre — vender sig — ser paa ham)

(Lidt tysthed).

Han

Naa — —? (ser spørgende til hende).

Hun

(ser væk). Det var ikke noet.

(Tysthed).

Han

(gaar frem og tilbage).

Hun

(taler saa sagte, som om hun taler for sig selv). Et spørsmaal bare (lægger til lidt høiere. Men (ser for spøk ængstlig hen efter ham).

Han

(er stanset).

Naa — kom nu med det.

Hun

(har sat sig).

De ser saa glad ud idag (lægger sagte til.) Men paa samme tid saa — saa snurrig (ser efter ham og ler) akkurat som første gang.

Han

(er gaat frem og tilbage, gaar hen, sætter sig ved hende).

Hvad var det saa?

Hun

(ser væk — lader som om hun taler for sig selv).

Om jeg turde spørge, naar han skal reise — (titter til ham) (sier efter en stunds tysthed). Hvad kaldes den pesten, som undertiden raser dernede, (lidt lavere) hvor De nu reiser.

Han

(reiser sig medet — gaar hastig frem.) (tilbage)

Hun

(ser efter ham). Der ser De! Bestandig slig — bare jeg nævner

det — — ja ved alt, som vedrører den reisen — — saa — (stanser, lægger derpaa til lidt mut) saa sint

Han

(er stanset).

Sint! — — — Nei — men — — (gaar lidt, stanser, sier halv ærglig — halv lattermild) De ser jo næsten fornøiet ud ved tanken paa det.

Hun

(ser op, udbryder med tiltag) Naar skal De reise?

Han

(begynner straks at gaa hastig frem og tilbage).

Hun

(ser efter ham, sier i lidt drømmende tone — halvt for sig selv) Ja, idag er De akkurat som første gang, jeg saa Dem — da De netop havde tat bestemmelsen at reise derned — til vildlandet — — denne reise — De var saa ivrig efter — og saa glad ved — ikke sandt?

Han

Jo, (gaar noen ganger frem og tilbage, sætter sig ved hende).

(En liden stunds tysthed).

Hun

(sterkt). Og jeg forstaar det saa godt.

Han

(har siddet og set hen for sig). Saa — aa — (ser op) saa det gjør De.

Hun

(lidt mut) Saa — aa!? Ja det gjør jeg rigtignok. Jeg ogsaa kan forstaa sligt — — aa — at det brænner i Dem — brænner efter at komme fort afsted. Mer — jo mer det lakker — (ser op) nu nærmer det sig! Og derfor er De — (ser paa ham) — saan idag.

Han

(har reist sig — gaar frem og tilbage).

Hun

(ser efter ham).

Aa! Jeg forstaar det saa godt. Saa utaalmodig efter at — efter noet — noet.

Han

(stanser for hende).

Overalt er noet — for enhver.

Hun

Overalt (sidder med hodet lidt foroverrakt grundende (ser op) (med tryk) Noet ja.

Han

(med tryk) Nok (endnu stærkere) Overalt — kan være overalt — her og

Hun

Men?

Han

(falder skynsomt i — drillende) Maa for ens livsgjerning — maa for det være bestemt sted!?

(stemmen lyder utaalmodig — lidt udfordrende) Hvor er saa stedet?

Hun

(ser op)

Der — hvor hver selv ser det — og kun der — nok.

Han

(gaar noen ganger frem og tilhage — gaar ind i den store salon).

II.

Hun

(ser en stund efter ham — lidt mut, snart lysere).

Jeg ved jo, hvorfor han er slig idag — — denne utaalmodigheden over ikke at komme afsted (staar hensunken i tanker) hvor prøvende — ængstlig — han saa paa mig — — (smiler) aa — jeg forstaar det saa godt, at jeg i ham ikke skulde se andet end hans kjærlighed til mig. Det stort — og langt nok til et helt liv! (ler muntert) Ja — det noet til kjærlighed! (ryster med hodet — bryder i overgiven latter) Du jeg — jeg du. Jeg du, du jeg, (der kommer søvnig udtryk hos hende, vækkes ved begeistrede rop, som er efterfulgt en skaaltale — gaar til døren, som fører til den store salon, titter ind) Altid omgit af beundring (bøier sig fremover for bedre at se) Mon hvordan han — rigtig ser ud? (med forundret latter) Jeg ved ikke det!? som alle andre ser, (syns betaget af en erindring) Det hele — jo det hele — drog, ser hen for sig — ser op — rækker sig fremover til døraabningen, som fører til den store salon med forgjæves forsøg at faa se — gaar tilbage) Siden — — men saa glemmer jeg det vel igjen, sidder med hodet lidt forover — grundende — hæver det) jo, jeg ved det nok — (ser hen for sig) det maa være saa — af hans indre — — (udbryder begeistret) saan opofrelse! Mod! — Og, at bryde fra alt her — ned til det vilde land, hvor er stridt. Der ser han stedet for sin livsgjerning — — fra en glimrende livsbane her — didned — gjemt — glemt. Fra alt kjært — alle — sin mor — — mig, (gaar lidt hastig noen ganger frem og tilbage, stanser med lyst udtryk) men kun for en tid — kommer saa tilbage og henter mig.

Portièrerne bevæges.

(Hun trækker sig skynsomt tilbage).

III.

Han

(kommer — har grundende udtryk, hodet lidt fremoverrakt, hænderne paa ryggen).

Hun

(staar halvt skjult af noen store bladplanter, ser paa ham — vender sig til ham — taler med dæmpet stemme, som om hun taler dels med sig selv). Akkurat slig igjen som første gang.

Han

(ser op — smiler — gaar frem og tilbage som itale med sig selv). Ja — som første gang jeg saa Dem.

Hun

Da de tog bestemmelsen.

Han

Da tog jeg bestemmelsen.

Hun

(falder i) At reise.

Han

(med tryk). Ikke at reise (er stanset for hende).

Hun

(stirrer paa ham, som om hun ikke fatter det).

(Tysthed).

Hun

(taler i en tone, som noet hun ikke vil gi slip paa). De reiser.

Han

(er gaat bortover, gaar frem og tilbage mumlende for sig selv). Nei, nei, jeg blir. Efter at jeg fandt hende — blev her stedet —

Hun

(staar bortvendt).

Han

(ser til hende — nærmer sig lidt, stanser, gaar urolig noen ganger frem og tilbage — grundende — hæver snart hodet). Ja, naar hun faar vide, hvorfor jeg har opgit reisen — for hende (et smil fuldender det usagte).

Hun

(vender sig til ham). Hvorfor — hvorfor — for hvad.

Han

For hvad!! for hvad annet end — for Dem, (begeistret hentil hende) — mit alt.

Hun

(bryder braatt i sterk lang latter).

Han

(er gaat tilbage, stirrer paa hende).

Hun

(vedblir at le).

Han

(stammer i dyb krænkelse). Slig lo De ikke, om De vidste — vidste.

Hun

Hvad det er at være ens alt — dens, der i det ser sit alt, (lattren er stanset, saa kommer der lavt sagte, men vegtigt med tryk paa hvert ord). Ens alt — — intet! (skynsomt ved at se, han vil si noet). — Mindre — være end det — (ser op, stemmen stiger, heftig, næsten angst). Det ynkligste! — Se — det er at være — ens alt.

(gaar bortover).

Han

Gaa ikke — — Det var jo for Dem — for min kjærlighed.

Hun

(sagte). Opgav min.

Han

(har nærmet sig, stanser). Derved (med tilbageholdt aandedræt, lavt, stødvis). Saa var det ikke mig, De elsked! (stemmen stiger mere og mere, tilslut i heftig udbrud). Kjærligheden stod til et, af Dem, selv dannet billed (med krænket latter) altsaa et billedsværmeri kun (vender sig — gaar bortover). Saa var det ikke kjærlighed.

Hun

(krænket). Et af mig sammensat billed — nei, (i lav, drømmende tone, som om hun taler med sig selv). Men sammen ja — han og det — til det hele — store.

Han

(har vendt sig til hende lyttende).

(Tysthed).

Han

Det blir erstattet.

Hun

Kan sligt erstattes — — byttet om? Et livssyn — engang set.

Han

Fuldt i rige mon.

Hun

(taler stadig i lav drømmende tone). Blev det som det var — stort og skjønt —

Han

(ser en stund paa hende)

(udbryder krænket). Men — er det kjærlighed, som skabes af bestemt — styres efter maal — — selv uden.

Hun

(staar bortvendt).

Uden maal — — men stor og høi nok?

(Tysthed).

Hun

(staar ved vinduet — skuer udover havet).

(i nedslaaet udbrud). Et sønderflænget billed — — —

Han

Kun stedet forandret — den kjærlighed til Dem, for hvilken min først bestemte livsgjerning opgaves — — — ved denne kjærlighed blir mit livs indhold her til mere — større — — ja ved den alt

Hun

Til intet (vender sig bort). Dette alt for — i — — ved dig — — derved netop til intet!

Han

(er sprunget op).

Hun

(næsten tonløst). Med skummet gaa til templet med det høie hvælv.

(En stund blir hun staaende at skue udover — vender sig for at gaa).

Han

De vender Dem fra havet (lægger til med lidt trods i tonen) som De dog elsker.

(lettere, lidt spøkfuldt). Skummet hører dog havet til.

Hun

Naar det gik stort og dypt.

Han

Like dypt, like stort, om dets stormløb maa ta en anden retning for en klippe, som er sat der af naturen selv.

Hun

(staar fremdeles bortvendt). Nei nei.

(Portièrene til den store salon er trukket tilside).

Der tages til dans. Vals af Strauss spilles.

Han

(gaar hen til hende med bevægelse, at hun skal lægge sin arm i hans).

Kom.

Kotillionsbuketter — ordner og sløifer bæres til den store salon.

Han

Se! Lykkeblommer — jubelsløifer — himmelbaand — blinkende stjerner — alt vinker (gjør et let kast med hodet). Er det mere at tænke paa det dernede? — (taler fort videre i spøkfuld tone) dette vildlandet — — pesten — — (med næsten dansende trin henefter hende).

Hun

(har set til ham).

Sig — var det, (det kommer med vegt) let — let — — at bli som skummet?

Han

(er faret tilbage).

Musiken lyder sterkere. Der blir spillet: Marsch des barbars af Talexi.

Han

(er gaat hastig noen ganger frem og tilbage — stanser for hende). Nuvel — jeg gaar til livets fest foruden orden (bøier hodet). Men snart ved Deres kjærlighed min livsgjerning her skal bli tifold rigere — skjønnere.

Hun

(har staat halv bortvendt med udtryk som der for hendes indre blik svæved et billed fra fortiden. — Det forsvinder).

Han

(med blikket stift heftet paa hende udbryder urolig indtrængende). Det nye blir som — som det var, og kjærligheden blir stor og høi — ja høit — — Men for høit ikke.

Hun

Naar blev det for høit?

Han

(taler fort, rastløst). La os holde os til jorden — til kjærligheden der — — til hvor vi skal høre hjemme.

Hun

Ja — hvor vi skal høre hjemme.

Han

(stammer). Vi faar holde os til til.

Hun

Som den pleier være!?

Han

(taler samtidig). Hvad der gaar udenom dette.

Hun

(falder utaalmodig ind). Alt for — i — ved dig alt — (reiser sig — næsten ropende). Ringen er for snever — det maatte briste.

Han

(roper). Nei nei, men hvor det gaar udenom dette — som hører kjærligheden til — hvor det gaar udenom dette, der brister det af mangel paa virkelighed — —

La os holde os til jorden, til kjærligheden, som den er dernede.

Hun

Nede — nede nede!?

Han

Ellers er det for høit.

(forsøker at lægge lethed og lidt spøk i tonefaldet). Flugten did som møllets.

Hun

Møll.

Han

Flyr og for langt! For høit!!

Hun

(ser ned til ham).

(drillende). Dog mod lyset.

Han

Et lys — hvor den ikke hører hjemme — fluks didind — — til intet (ser indtrængende til hende — vil fortsætte).

Hun

(reiser sig braatt).

(ængstlig). Ikke mere møll.

Han

Sommerfugl da.

(ser bedende til hende, at hun maa bli siddende).

Hun

(sætter sig).

Han

Ligedan.

Hun

Mange ses dog komme levende derfra.

Han

Med svidde vinger.

Hun

(har siddet en stund og set nedslaat hen for sig). Men vinger — kun af en larve — rimelig guldflimret der var uegte.

(hæver hodet). Sterkere vinger findes vel end sommerfuglens og møllets, Egte — — det fra oven holder.

Han

Hvor holder det? Intetsted.

(med drillende latter — gjør en advarende bevægelse som til noet i luften).

Hun

(reiser sig).

(i hendes bortvendte blik synes et glimt). Kanske af bare angst for at bli svid, heller leve og dø som larve.

Han

(er faret vred tilbage). Larve.

(med undertrykt harme saa han knapt faar ordene frem). Om man holder sig til, hvor man hører hjemme.

Han fæster sit blik paa hende, han sætter hentil hende den stol, hun havde skjøvet tilside, idet hun reiste sig.

Hun sætter sig.

Han

(stammer krænket). Om man ikke flyr — flyr did, hvorfra intet kommer uden,

(tilføier saa barsk, at det næsten lyder brutalt) forkulling.

Hun

(gjennemfares af et grøs. Det forsvinder snart).

(Han ser det).

Han

(i forandret tonefald). Til intet til intet (trækker lidt paa skuldren).

Hun

(har siddet hensunken i tanker om en drøm).
(taler sagte for sig selv). Et billed stod der — det forsvandt — —
(det bedrøvede udtryk er veget lidt efter lidt).

Han

(ser det)

(for sig selv). Endlig, endlig.

Hun

(sagte for sig selv). Et nyt billed er steget op.
(Der skyder glimt frem i hendes øie).

Han

(ser med beundrlng paa hende).

Hun

(har helt forvundet bedrøvelsen — hæver hodet med lettet freidigt udtryk)
(for sig selv). Intet savn — ingen kummer tyngder —
Ingen skygge paa vingerne!
(glimtene kommer oftere oftere — sterkere sterkere. Der er et fint anstrøg til et smil).

Han

(glæden, haabet faar ham til at le). De ser, vi faar holde os til jorden — til kjærligheden, som den er dernede (med let kast med hodet som til noet i luften).
For høit — for høit — derfra kun svidde vinger!
(ler drillende). Heller det!!? (kaster sig knælende ned for hende med bøiet hode men lyklig seiersikker). Heller det!! end kjærligheden.

Hun

Dernede.

Han

(endnu knælende).
Nede!??

(Han ser op. Hun er forsvunden).

Elisabeth Edland.

Man har læst i aviserne om hendes død og den høitidsfulde begravelse paa hendes hjemsted Mosterø ved Askø kirke, hvor mange korporationer lod sig repræsentere, mens dampskib lagde til med en mængde deltagere, og sangforening og musikkorps mødte ved graven.

Det var afholdsfolket som viste en af sine første forkjæmpere den sidste ære.

Afholdssagen ofred hun det meste af sit livs arbeide, og hendes veltalende ord har vist samlet en mængde om fanerne. Men ikke bare afholdssagen. Kvindesagsarbeidet i det hele nærmed hun sig mer og mer, hun har saaledes paa flere steder talt for kvinders stemmeret bl. a. inden L. K. S. F. i Kristiania.

Frk. Edland var vist en af de bedste patrioter Norge eied, paa mange maader viste hun det, saaledes foranstalted hun store træplantninger ude paa Mosterø, planted selv det meste. Hun var ogsaa helt norsk præget og lys, varm, stærk, et gjævt menneske, som vort land havde saa lidet raad til at miste.

Alle „Nylændes" venner anmodes indstændig om at arbeide ivrig for dets udbredelse i det nye aar. Red.

Indsendt til red.:

Chrysanthemum. Fortællinger og Skildringer fra Japan, samlede af Johanne Münter. Kjøbenhavn. Gyldendalske boghandels forlag. Fr. Bagges bogtrykkeri. 1901.

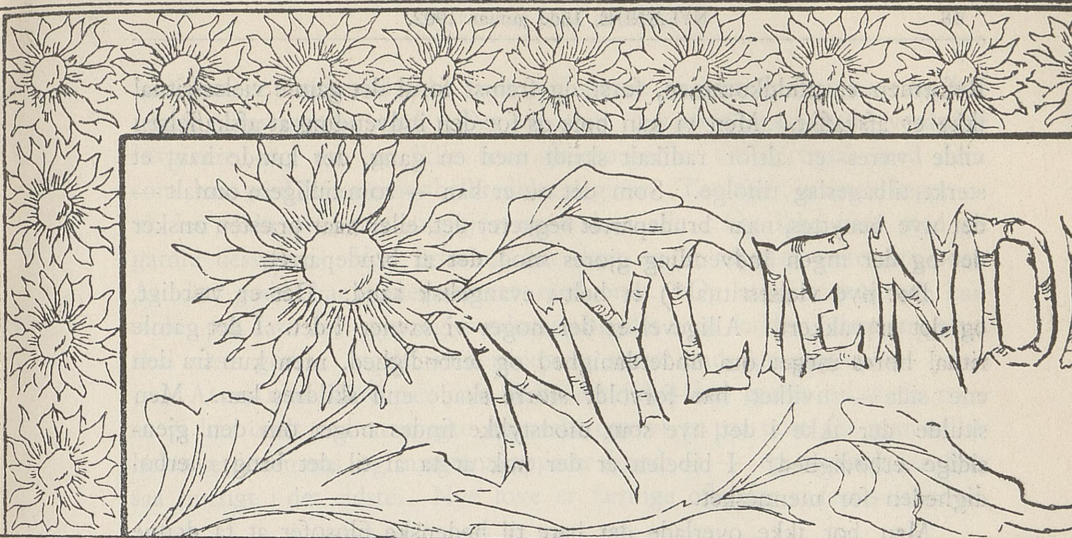
Alle „Nylændes" venner anmodes om at læse vore annoncer grundig og betænke, at de som annoncerer i vort blad derved støtter vor sag. Udgiver.

Indholdsfortegnelse.

1ste januarhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI, KRISTIANIA.

6de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG
Kristiania, 15de januar 1902.

Det nye vielsesritual.

Reformer i ægteskabslovgivningen.

Af det sidste aars begivenheder i vort land paa kvindesagens og civilisationens omraade er der to som særlig lyser os imøde. Den ene af mere praktisk natur er indførelse af kommunal stemmeret for en stor del af norske kvinder, den anden af mindre praktisk natur, men ikke mindre betydningsfuld, er tilladelsen til at benytte et andet vielsesritual end det gamle, som væsentlig er bygget over syndefaldsforbandelsen og underdanighedsdogmet. Begge reformer er endnu stykkevise og ufuldkomne, men dog fulde af forjættelse for fremtiden, idet de er kraftige skridt fremover til bortryddelse af kvinders umyndigheds-tilstand og underkuelse. For disse eller rettere for større reformer paa begge disse omraader har vort blad tat ordet fra det opslog sine øine.

Naar vi efter iværksættelsen af disse reformer indtil nu saa overveiende har dvælet ved den første, saa er det netop fordi denne er af saa praktisk og aktuel natur.*) Men gjemt er ikke glemt. Den anden tar vi nu frem til betragtning, og det blir neppe sidste gang.

*) Der er forøvrigt ogsaa en anden meget praktisk grund til det, idet flere papirer vi havde faat løfte paa for at give denne reforms historie ikke endnu har været tilgjængelige for os.

Reformen er ufuldkommen, først og fremst fordi det gamle vielsesritual ikke er afskaffet. Men vi kan bøie os for den indvending at afskaffelsen vilde været et altfor radikalt skridt med en gang, der kunde havt et sterkt tilbageslag tilfølge. Som det nu er kan — som tidligere omtalt — det nye benyttes, naar brudeparret begjærer det, eller naar præsten ønsker det og der ingen indvending gjøres mod det af brudeparret.

Det nye vielsesritual*) er helt i evangelisk aand. Det er værdigt, og det er vakkert. Alligevel er der noget vi savner i det. I det gamle ritual høres meget om underdanighed og ærbødighed, men kun fra den ene side — hvilket har forvoldt større skade end skildres kan. Men skulde der ikke i det nye som modstykke findes noget om den gjensidige ærbødighed? I bibelen er der nok at ta af til det brug: ærbødigheden for mennesket.

Man bør ikke overlade det bare til hedenske filosofer at ta denne tanke frem i forbindelse med ægteskabet. Saa siger Nietzsche i sit lyseste øieblik: Ærefrygt for hinanden, kalder jeg ægteskabet (Ehrfurcht vor einanden nenne ich Ehe**).

Men om kjærlighed staar der meget, og ærefrygt indbefattes i virkelig kjærlighed — har vi faat til svar. Det er smukt, og det indeholder en dyb sandhed for den som kan fatte den, men hvormange af dem som velsignelsen lyses over tar det saa dybt.

Det gamle ritual er fra 1688. Det blev revideret i 1889. Men forandringen var ingen forbedring. Her havde man sat ind ordene om at mændene skulde leve med sine hustruer »som med den svagere del og bevise dem ære.« Heldigvis er dette ikke overført til det nye. Det er den gjensidige ærbødighed, den dybe menneskeærbødighed der maa mindes om. Og det bør staa i saa tydelige ord at alle kan forstaa det.

*

Efterhvert som det gamle vielsesritual blir ubrugeligt for vor tids mennesker, svinder ogsaa forhaabentlig det udaf mænds og kvinders sind som den gamle teologi har bygget op der, alt det som ikke er i evangeliets aand, ikke foreneligt med høiere menneskelig udvikling. Men længe, længe vil det vare før det er helt forsvundet.

---

*) I „Nylænde“ for 1ste mai 1901 findes det i sin helhed sammenstillet med det gamle.

**) Han fortsætter: Aber das, das die Viel — zu vielen Ehe nennen wie nenne ich das diese Armuth der Seele, diesen Schmutz? Welches Kind hätte nicht Grund über seine Eltern zu weinen!

Det er imidlertid ikke bare teologerne vi kvinder har havt og har noget udestaaende med. Det er som bekjendt ogsaa vore verdslige lovgivere, og det er ikke bare sjælesørgerne, det er ogsaa med dem som har med legemernes helbredelse at gjøre. Teologer, jurister, læger — vi har lidt af hvert uopgjort med dem alle. Og ikke bare med de gamle desværre. Vor erfaring har lært os at vi maa være paa post. At det gode har været ivævet med ondt. Og at vi ingenlunde kan stole paa at det nye og moderne, og det som kaldes reformer, altid skal være godt. At det undertiden er værre end det gamle.

At vi maa være paa post, hvis der ikke skal gjøres os skade, men at vi har ondt ved at magte det, selv om vi er paa post, for man stiller hele lærdommens og magtens apparat imod os — og tempoet er blet saa hurtigt i det sidste. Nye love er færdige ofte før vi faar suk for os.

*

Da vi optog fortællingen »Katrine« i vort blad, var det ikke blot for dens literære værd. Vi syntes den passed som en epilog til det gamle vielsesritual. Og den bevægelse den har vakt har glædet os, den kan blot gjøre godt. Ved diskussionen klarer der sig vel i alfald lidt. Denne har hidindtil udelukkende holdt sig til samlivets personlige og moralske side, hvad der jo er det dybeste og væsentligste (smlg. vielsesritualreformen). Idag har imidlertid en indsender faat ordet som drager opmerksomheden væsentlig hen paa den borgerlige side, paa ægteskabs*institutionen* som saadan og fremkommer med en opfordring til at man, med saa lidt fordom som muligt, bør følge med bevægelsen omkring dette tema i kulturlandene. Ja, det var heldigt om saa mange som muligt det kunde. Voxne mennesker har ikke godt af aandelig kvarantæne. Kjendskab og viden og kundskaber er godt til noget af hvert. Ogsaa til vaaben, og hvem ved om man ikke kan faa brug for dem i den tid som kommer, netop til vern for institutionens grundvold. Hvad man har kaldt bohem-projekter eller anordninger har lidet optat diskussion og interesse i de senere aar, man har regnet det for »gammeldags« som diskussionsemne. Alligevel kan det nok hænde at disse lærdommes talsmænd vil reise sig igjen til kamp. Men vil visselig gaa ud af kampen med større tab end før. Ikke mindst fordi ansvarsfølelsen for barnet, følelsen for barnets ret, det er vi overbevist om, vil voxe sig stærkere og stærkere. Og den vil kræve at den samfundslige grundvold ikke rokkes.

Men reformer paa denne grundvold drøftes jo viden om med den største interesse, f. ex. adgang til skilsmisse, garantier for indgaaelse af ægteskab m. m. Og der er vel ikke tvil om at flere reformer her staar

for dør. Ikke mindst herhjemme. Og her staar vi ved vor hensigts maal — at be kvinder følge med og passe paa.

La ikke jurister og læger kjæmpe alene, mod hinanden eller ved hinandens side, om reformer i ægteskabslovgivningen. La os være vaagne og rustet og, om det kræves, kjæmpe for hvad vi anser for ret.

Formandskabsvalget

i Kristiania foregik ogsaa ved forholdsvalgmetoden. Ingen af de sex kvindelige repræsentanter blev indvalgt. Fru Margareta Strøm blev tredie (sidste) formandssuppleant inden socialistpartiet. Høirepartiet besatte 13 pladse i formandskabet. En formandsplads havde man ønsket besat med en af de kvindelige repræsentanter, men vedkommende bad sig fritat.

Frk. Elise Heyerdahl blev imidlertid valgt som anden suppleant og kommer derved ofte til at fungere som formandskabsmedlem.

Frk. Heyerdahl er lærerinde ved Ruseløkkens folkeskole og Nissens seminat. Hun er medlem af *Landskvindestemmeretsforeningen.*

*

I *Eidsvold* blev som omtalt to kvinder valgt ind i herredsstyret, frk. *Agnes Lie* blev venstres første suppleant ved formandsvalget, efter lodtrækning med en af de mandlige repræsentanter, som derved rykked op til formand. Frøken Lie er formand i Eidsvolds led af *Landskvindestemmeretsforeningen.*

*

Vi vilde netop udtalt en beklagelse over at det ikke meldes fra noget kommunestyre, at der er indvalgt kvinder, da vi faar det glædelige budskab, at der paa Kongsberg er indvalgt to, nemlig fru Samuelsen og frk. Hemmi. Fru Samuelsen er saavidt erindres formand for Kongsbergs led af Landskvindestemmeretsforeningen.

Vi kan ikke berette om at nogen kvinde er valgt til ordfører. Det har vi forhaabentlig tilgode at berette — om tre aar.

Ved kommunevalget i Kristiania blev ialt afgivet 27,909 stemmer, deraf var de 10,114 kvinder. Et godt fremmøde af kvinder altsaa Man maa erindre at mænd har almindelig kommunal stemmeret.

Anna Stang, født Holmsen.

Det er med sorg og dyb beklagelse over det tab vi har lidt vi sætter korset over hendes navn.

Hun var en af vor sags tidligste, intelligenteste, elskværdigste venner. — I flere aar var hun medlem af bestyrelsen og i et aar formand i Norsk Kvindesagsforening i Kristiania. Efter hun var tilflyttet Kristianssand, og lige siden skoleloven af 1889 traadte i kraft, var hun medlem af skolestyret i denne by. I hendes og hendes mands stiftamtmand Stangs smukke hjem vistes den elskværdigste gjæstfrihed mod kvindesagens forkjæmpere og den største interesse for saavel kvindesag som andre samfundslige og aandelige spørsmaal. Fru Stang var tilstede i lagtingslogen den mindeværdige pinsekvæld 1901. Hun fik lykkeligvis opleve den begivenhed.

Hun døde den 23de decbr., 1901 efter en tids sygelighed. Om begravelsen og i det hele om stemningen paa hendes hjemsted faar vi et indtryk gjennem nedenstaaende brev.

Fra Kristianssand.

Det var Lille-julaften det triste budskab bares over byen „hun er død nu!« — Intet navn lød. — Vore tanker havde i længere tid dvælet hos vor kjære stiftamtmandinde — vi vidste, hun kunde ikke komme sig — men at tænke paa . . .

Men nu har vi hende ikke mere, og vi føler tabet saa uendelig — og vil altid føle det, naar vi samles til en gcd sag; thi der var altid fru Stang først i rækken.

Hun var den stærke, enkle persanlighed, for hvem euhver retning strax laa klar. Hun brugte aldrig mange ord, men havde vi fru Stang med sin rige erfaring og sit klare blik med os, følte vi os sikre. Fru Stang havde ikke, som saa mange, for vane at spørge ud, hvem der stod bag den nye sag, som blev forelagt hende. — Hun fastholdt sagen alene — følte hun, den var samfundsgavnlig, var hun strax rede til personlig hjælp.

Fru Stang begravedes idag under ualmindelig stor deltagelse fra kapellet. Blandt det rige blomsterflor saaes kranse fra den norske regjering, Norsk kvindesagsforening og husflidsforeningen. Kranse blev nedlagt paa kisten af Kr.sands skolestyre, ungdomslag og diskussionsforening. Kapellet var dekoreret, og en hel del kvinder fulgte til graven — første gang her i byen. Vor by har tabt *en kvinde.*

Kr.sand S. 30. 12. 1901. *H. T.*

I Drammens Kvindesagsforening

holdtes den 4de januar en ualmindelig vellykket fest i børslokalets mindre sal, som var smukt dekoreret for anledningen, den var fyldt til trængsel. Med stort bifald modtoges et foredrag af fru Randi Blehr om *Nyttehusflid* i hjemmet. Saa serveredes desserten, hvorunder talerne. Fru Betzy Kjelsberg talte først for Randi Blehr og hendes initiativrige arbeide for kvindernes sag. Fru Blehr svared med en skaal for *Drammens kvindesagsforening*. Fru Bjørset talte for de to indbudte kvindelige kommunerepresentanter fru Bie og frk. Dietrichs. De eneste to som var indvalgt, og som var indvalgt af et enkelt parti, høire, men som dog først og fremst var *vore*, kvindernes repræsentanter — det vidste hun ingen af dem vilde glemme. I begges svar udtaltes i varme ord erkjendelsen af, at det var kvindebevægelsen og den begeistring som fulgte den sag som havde baaret det hele frem og ogsaa sat dem ind i det nye hverv, hvis ansvar de følte. Særlig udtaltes erkjendtlighed ligeoverfor *Drammens kvindesagsforening* og dens bestyrelse med sin udmærkede formand fru *Kjelsberg*, et arbeide som hendes blev ikke altid lønnet som det burde, men man vidste hun alligevel ikke vilde kjølnes i sin iver Frk. Gina Krog var ogsaa indbudt gjæst og modtog fra formanden de hjerteligste udtalelser om »Nylænde«, som besvaredes med en skaal for Drammens by og Drammens kvinder — adresse fru Borgermester Rynning. Fru Kjelsberg talte for fru Bjørset og hendes varme iver for stemmeret, særlig for gifte kvinders stemmeret. Og fru Blehr bragte tilsidst en tak til den som havde æren af den nydelige dessert, K. S. F.'s husholdningsskole i Drammen. Samtlige taler hilsedes med haandklap eller hurraer. Indimellem musik, piano og violin frk.ne Bjørset og sang frk. Schenstrøm. Disse kunstnerinder fik selvfølgelig ogsaa sin tale. Tilsidst traadte fru Wencke Sivle frem paa talerstolen og mindede i livfulde ord om Camilla Collett og hendes arbeide. Efter denne tale besluttedes at sende telegrammer til *Aasta Hansteen* og fru *F. M. Qvam*. Og da man staaende havde sunget »Ja vi elsker« beslutteде man at sende en telegrafisk hilsen til Bjørnstjerne Bjørnson.

Regjeringen har paanyt for odelstinget fremsat lovproposition til modarbeidelse af venerisk smitte og offentlig usædelighed. Men flere forandringer er foretat siden sidst, saaledes er §§ 2 og 6 udeladt (smlg. redaktionsartikel »Nylænde« no. 22 1899 og notiser no. 2, 1900) ogsaa inden §§ 23 og 24 er ændringer.

I „Katrine"striden.

I.

*Til Katti Anker Møller**).

En kvinde skulde altsaa sædvanligvis gifte sig, fordi hun tror i ægteskabet at faa mere frihed og selvstændighed! Men fordi hun ikke ved besked om det afgjørende, »det der gjør, at ægteskabet blir et uafvendeligt krav til stadigt moderskab,« derfor giver hun øieblikkelig op al selvstændighed og lader sig knuse tomme for tomme. Hendes religiøse og sociale ideal er »uden knur at føde et ubegrænset antal børn,« og for at komme saa nær henimod det, som hun overhodet har evne til, ofrer hun baade sin legemlige og aandelige sundhed, sin lykke, ja hele sin personlighed.

Naar vi ser os om, hver i sin kreds og udenfor den, kan vi da sige, at der findes et stort antal saadanne kvinder?

Se paa vore unge piger!

Freidige færdes de i skog og mark, næsten altfor ubegrænset er deres adgang til at være sammen med unge mænd, og gjennem dagspressen og skjønliteraturen sættes de i rapport med tidens tanker og ideer.

De skulde være saa lette at kue!

Og mænd?

Er det ikke et tilbagelagt standpunkt, at fremstille manden som et rent skræmmebillede! At lade ham alene præge ægteskabet, og af alle hans egenskaber kun at fremhæve en ustyrlig sandselighed! En sandselighed, som ikke alene glemmer alt hensyn til den elskede, men ogsaa alt hensyn til ham selv — blandt andet ogsaa til den forøgede forsørgelsesbyrde.

K. A. Møller sammenstiller mandens og kvindens pligter i ægteskabet saaledes: Manden har sit arbeide.

Kvinden har sit arbeide, plus at føde barn, plus at hendes arbeide bringer mindre afveksling og tager mere paa sundheden.

De fleste mænd hertillands vælger sin livsstilling, fordi de derved haaber at kunne ernære sig og sine. De blir fagmennesker. De maa ofre sig for det ene, hvis de under vore haarde vilkaar skal skaffe sin familie en menneskeværdig tilværelse. Desuden har manden ansvaret, han skal være familiens støtte. Mange vaagne nætter, mangen knu-

*) Se hefte 23. 01.

gende, opslidende bekymring har vel det, samt tanken paa, hvorledes det vel skulde være muligt at øge de knappe indtægter, kostet de fleste mænd.

Desuden er den hedeste arbeidsdag for gifte kvinder i regelen over mellem 40 og 50-aarsalderen, medens deres mænd slider lige haardt endnu et par tiaar.

Man kan saaledes, efter min mening, ikke sige, at kvinden har mandens opgave.

Det fagarbeide, som de fleste mænd har, undgaar vel neppe heller en vis ensformighed. Skulde det virkelig være mindre afvekslende at opdrage sine børn, følge deres udvikling og arbeide i sit hus?

Hvad sundheden angaar, viser min erfaring mig flere mænd, som har arbeidet sig tildøde end kvinder.

Men om jeg nu alligevel skulde have uret og K. A. Møller, Eva Blytt m. fl. ret, hvad er det saa for midler, som anbefales, for at give den unge kvinde karakter og værdighed?

Det er væsentlig forældrene, som maa holde for. De skal kaste klarhed over forholdet mellem mand og kvinde og derved hos den unge kvinde fremkalde »det alvor og ansvar, som alene kan skabe karakter.«

Men alvor og ansvar maa den unge pige være fortrolig med, længe før hun tænker paa at gifte sig, og en karakter danner man sandelig ikke blot ved at kaste klarhed over et eneste forhold. Gjennem alle de aar, forældrene har havt sin datter, har de arbeidet paa hendes karakter — skulde da uvidenhed i en enkelt retning kunne omstøde alt og gjøre hende viljeløs og umyndig? Jeg tror, man overdriver i høi grad betydningen af viden eller ikke viden i hin bestemte retning.

Men en ting bør de unge vide! At lykken ikke er en fuldt moden frugt, som falder i skjødet paa dem, blot de gifter sig.

De maa kjæmpe for den og vinde den, ligesaa mange gange, som der er dage i deres liv. Den er det vel værd.

Men den vindes vanskelig, — af mand saalidt som af kvinde — naar man gaar ind i ægteskabet med en »kjærlighed«, som først og fremst — eller alene? — tænker paa at »indrette sit fremtidige liv, som man selv ønsker sig det.«

Theodora Hagerup Bull.

II.

»Katrine«-striden begynder at antage dimensioner paa samme tid, som forfatterinden Eva Blytt maa vige pladsen for kvindesagskvinden

Eva Blytt. Og som repræsentant for menneskehedens martyr, den skuffede hustru og lidende mor blir »Katrine« diskuteret. Hvis *skyld* var det, at den fine, gode unge pige fik det saa ondt i sit ægteskab? Var det mandens skyld, eller forældrenes eller hendes egen? Det er et meget, meget vigtigt spørsmaal, eftersom Katrine repræsenterer tusener af kvinder, og hendes lidelser er ikke overdrevne; mangfoldige har det værre end hende, skjønt hun vel var svagere end de fleste. *Hun forhærdedes ikke som de fleste.* Hendes mand var brav men holdt ikke af hende og var ikke god mod hende. Det er tilfældet med saa mange mænd, kan indrømmes af alle, uden at Katrine dermed er hjulpen. Eller man blir enige om, at det var forældrenes skyld. De havde ikke git Katrine den fornødne undervisning om ægteskabets forpligtelse og pine. De maatte vel paa samme tid forstaa klart, at det var kjærligheden mellem de to, som gjorde forpligtelsen mulig, ja let at taale? At kjærligheden dør, men ægteskabet varer, det er egentlig uforklarligt, det kan kun opleves. Er det forældrenes skyld at dette som oftest sker? men forældrene — hvad har de ikke oplevet! Og det var vel deres forældres skyld og deres forældres igjen, som alle var taabelige nok til at »haabe« det bedste for sine børn uden egentlig at *vide* deres bedste. Et har de havt at holde sig til — de skulde gjøre »gode *mennesker*« ud af sine børn. Kunde først det opnaaes, saa skulde børnene klare sig selv gjennem livets vanskeligheder uden bestemte læresætninger for hvert enkelt tilfælde. Børnene blir voksne, før de blir gifte, de har sit eget tænkeapparat, sine egne øine at gjøre iagttagelser med, og bruges de ret, kommer børnene livets erfaringer nærmere ved dem end gjennem undervisningstimer. — Men er de kommet saa langt som til selvoplevelse, da gjælder det at være *fuldt ud menneske,* at have hjerte og forstand aabne, saa man snarere ser andres lidelse end andres skyld. Og netop *deres* lidelse som muligens bærer skylden for vor. Fars og mors sorgens timer, vore egne mænds skuffelse, og erkjender de tuseners med, som ikke har det bedre men værre end os . . .

Ja, saa langt er mangfoldige komne, men dermed er de heller ikke hjulpne. Det er ikke nok at kunne forklare og forstaa ægteskabets uhyre misforhold, at kunne se andres plager og savn ved siden af sine egne, ligesaa lidt som det er nok, d. v. s. nok til hjælp at placere skylden hos sig selv eller nogen anden, som har været for ufuldkommen, for sneversynt, for lidet forudseende, selvbehersket til at afvende de farer, som truer vor tilværelses harmoni og lykke.

Nei, skulde vi slaa et ærligt slag, da maatte det ikke være mod

menneskene men mod institutionen, som den er; det farlige skjær der faar baade hjerte og forstand til at lide skibbrud, staa magtesløse.

Der kan ikke føres nogen statistik over ulykkelige ægteskaber, men at nutidens oplyste kvinder skulde være bedre sikret mod dem end de gamle dages kvinder tviler jeg paa.

Vi ved jo alle, hvor svære synder der skjules bag nutidens lovformelige ægteskab. Man bør derfor med mindst mulig fordom følge med de bevægelser i kulturlandene, som har en anden ordning af samlivet end den bestaaende til maal.

Kanske vil man finde at nutidens ægteskab er os for fuldkommen en institution — dets love kan vi ikke opfylde, og dets evangelium mister sit lys. Hverken skepticisme eller naivitet, hverken følsomhed eller kulde, hverken klogskab eller stupiditet kan i nogen henseende garantere et heldigt ægteskab. Det er ihvertfald en *skjæbnesvanger* institution; men saalænge vi ikke kjender nogen bedre vei udenom, bør vi vel holde os til den gamle. Saa meget er ialfald sikkert, at jo mere *fuldlødige mennesker* vi kan gjøre ud af os selv og andre, med desto større hæder vil vi kunne optræde i livets spil og desto mindre chance vil vi ha til at bli helt ulykkelige. *R. K.*

Hvor lang tids beskyttelse tør vi kvinder paaregne af loven og politiet i sædelighedsanliggender?*)

7 — syv — dage!

En mand, der for et par aar siden blev straffet *for voldtægt mod et otteaars pigebarn*, har nu været paa spil igjen og generet barnepiger og andre ved sin usømmelige adfærd. En dame, der var saa heldig eller uheldig at kjende fyren ved navn, kunde altsaa — efter at have været udsat for ham midt paa lyse formiddagen — angive ham for politiet. Manden vovede ikke at negte, men fik sin dom, der paa en lap fra overpolitibetjenten til vedkommende dame lød saaledes:

»J. J. vedtog en mulkt af kr. 100.00, som han vil komme til at afsone med 7 dages vand og brød.

Ærbødigst — osv.«

Paa forespørgsel om sagen dermed var klappet og klar, svaredes ja og — punktum.

Maa jeg spørge om det ikke er udmerket med alle de love og sikkerhedsforanstaltninger i vort land? *a — h.*

---

*) Har desværre maattet vente paa plads altfor længe. Red.

Kvindernes dag.

I.

Ja jeg siger ogsaa: Lad os forsøge se praktisk og stort paa tingen.

Jeg har forsøgt arbeide mig ind i den tanke, at pinsekvæld skal være kvindernes dag; men jeg kan ikke faa det til — med min bedste vilje. Det er og blir ugjørligt for en hel del kvinder at deltage i fest og demonstration pinsekvæld, selv om formiddagen blir valgt — paa bygderne kanske mest vanskeligt, da hjemmets kvinder der har flere gjøremaal, og der paa mange maader stilles større ktav til kvinderne her end til kvinderne i byhjemmene.

Men naar nu kvinderne har bestemt sig for at faa fastsat en fælles fest- og demonsttationsdag — en prægtig tanke, som er værd at bli virkeliggjort — skulde det da ikke gaa an at faa udvidet omraadet til flere end de norske kvinder? De norske kvinders arbeide paa sin frigjørelse er jo bare en liden filial af det store arbeide, som nu foregaar ude i hele den civiliserede verden. Skulde det ikke gaa an for de ledende norske kvinder at sætte sig i bevægelse for at faa fastsat en fælles dag for alle kvinder, som arbeider mod det samme maal? Eller om dette skulde synes uoverkommeligt, saa idetmindste en fælles dag for de skandinaviske, islandske og finske kvinder? — Først da vilde man for alvor føle varmen og kraften af at staa sammen og løfte i flok, naar vi havde en slig *stor* fælles dag, hvor vi kunde mødes i fælles forstaaelse, fælles ønsker og fælles krav, — et møde i aanden med alle disse prægtige kvinder og forkjæmperinder. Det vilde gi en understrøm af haab og kraft til fortsat arbeide, det vilde bli en reisning, som det kanske ogsaa med tiden maatte tages hensyn til. — Men hvilken dag? Kunde ikke midtsommers dag passe godt? Det kan vel være lige godt, om det ikke blev nogen bestemt mindedag. Da blev vi vel heller aldrig enige.

Jeg sender tanken ud i haab om, at den vil finde gjenklang hos mange og først og fremst hos dem, som formaar at realisere den.

M. R.-K.

II.

Kjære Frøken Krog!

Mit udtryk »uhyggeligheder« var, som De vist vil forstaa, ikke brugt om det foreslaaede møde, men om den eventualitet, at kvinderne gik hjemmefra pinsekvæld for at demonstrere.

Netep fordi tanken paa en saadan stor almindelig festdag interes-

serede saavel fru Løchen — undskyld fru Løchen, at jeg tar Dem med — som undertegnede, er det, vi med udgangspunkt i stemningen og forholdene her nord har reist protest imod pinseaften. Vi tænkte nemlig, dagen skulde forene kvinder baade i syd og nord. Men skal der gaaes ud væsentlig ifra Kristianiaforhold, maa vi forstumme, ti ligeoverfor dem er selvfølgelig vore argumenter værdiløse.

Mostamarken, 18de novbr. 1901. *Vilh. Darre Jenssen.*

III.

Kjære frøken Krog.

Jeg har læst alle de indlæg, som er fremkommet mod Deres forslag om, at vi kvinder tager pinsekvæld til vor høitidsdag. Jeg maa nu, som tidligere, støtte deres forslag; der er intet fremkommet fra modstandernes side, der kan bevæge mig til at opgive tanken paa, at vi kvinder samles til en takkens fest, den kvæld, *helst* naar kirkeklokkerne kimer. Men jeg kan ogsaa gaa med paa Deres »kompromis« formiddagen — timen paa dagen er ikke saa meget om at gjøre, naar man blot feirer den.

Det er ikke nødvendigt at arrangere noget storslagent, nei, bare en kort enkel fest. Lad os ikke kalde det demonstration, det var en feil af mig, at jeg benyttede dette navn i mit første lille opsæt om denne sag, jeg tilbagekalder det herved.

De husker nok, kjære frøken Krog, hvilken underlig følelse der betog os, efter at loven var gaaet igjennem i lagtinget, gratulationerne, alle de gode raad fra vore mænd osv. Glæden var stor den dag, og saa skulde vi ikke høitideligholde den senere hvert aar. Jeg er enig i, at det vil blive vanskeligt at enes om maaden at feire dagen paa, men enhver faar ordne sig efter de stedlige forholde.

Thora Skolmen har ret, naar hun siger »Fest blir der uvilkaarlig *førstkommende* pinsekvæld« og lad saa alle os, der er enig heri, gjøre hvad vi kan enhver paa sit sted for at faa fest istand — og saa sender vi hverandre hilsener den kvæld. *Betzy Kjelsberg.*

IV.

Kjære frøken Krog.

Har De lagt mærke til at pinsekvæld iaar falder paa den 17de mai! Mon hvorledes det da kommer til at gaa med husmødrene og pinsekvældshusligheden. Mon da mænd og sønner vil komme og spørge efter mor, naar klokkerne ringer til høitid? Jeg er bange, mor bliver siddende alene hjemme — hvis hun da ikke følger sin mand og sønner til udendørsfesten, hvad der jo vilde være det smukkeste, ligesom mænd

og sønner — som af Dem foreslaaet — burde kunne følge mor og søster til fest andre pinsekvælder.

Ja iaar falder kvindernes frihedsdag sammen med Norges — feiret bliver den altsaa, men lad os se at feire den paa en maade, som ikke *bare* falder sammen med de almindelige 17de mai demonstrationer.

Eidsvold, den 1ste januar 1902. Deres

Ellen Schiøtz.

Hvis diskussionen om denne sag slutter her maa udfaldet siges at være ikke et »enten-eller,« men et »baade og«. Baade 23de januar og pinsekvæld. For dem som ønsker det altsaa begge dage, for andre en af dem*). Inden næste hefte kommer ud er jo 23de januar 1902 passeret. Ifjor blev den feiret i Kristiania (af Landskvindestemmeretsforeningen.) Vi nærer ingen tvil om at den iaar vil bli feiret paa flere steder — hvad vi haaber ingen vil ta forargelse af, ligesaalidt som at at pinsekvæld 17de mai iaar blir feiret af kvinder med erindring paa begivenheden ifjor. Red.

Augusta: 8 barnefortællinger.

Dette er en liden bog, der efter min mening fortjener speciel opmerksomhed af dem, der ønsker at give sine børn ihænde god, sund, naturlig morskabslæsning.

Det er ikke uden grund, at der i vor tid klages saa meget over den lette, holdningsløse tone, der gaar gjennem saa meget af den nyere tids skjønlitteratur. Men ligesaa beklagelig finder jeg den modsatte yderlighed — den sygelig religiøs-sentimentale basis, en ligesaa stor del af vor barnelitteratur i mange lange tider har været bygget paa. Det maa absolut forekomme enhver lidt rolig og nøgtern tænkende som en god del humbug forbundet med dette, at det barn — hvad vi desværre ser til dagligdags — der fra sin spædeste alder af er proppet med disse sødladne, unaturlig gudeligmoralske tendensfortællinger, der, hentede i ind- og udland, fylder de fleste af vore børnebøges og blade, — at det barn, efterhvert som det blir ældre, voksen, gaar over til det rent modsatte i smagsretning, end hvad der tidligere tiltalte eller ialfald optog deres for eventyr anlagte barnesind. Hvad gavn kom der saa ud af det læse- og tankestof, som baade de ligegyldige og de sjæls-

*) Den første indsender idag udtaler sig rigtignok for et „hverken-eller". Men det vil jo ha lange udsigter, at faa diskuteret det nye forslag.

bekymrede foresatte fandt tjenligt at bibringe den lilles fantasi og videbegjærlige aand?

Jeg tror der vilde blive meget mere virkelig moral, gudsbevidsthed og *natur* udover hele vort lands befolkning opover i den voksne alder, hvis barnet fra først af fik en sund, ligetil, fuldstændig tendensfri læsning passet af efter dets alder. Der vilde sikkerlig ikke blive det skarpe grænseskjel mellem barnets tillærte og den voksnes praktiserede moralske synsmaader, kanske heller ikke den sørgelige og grænseløs farlige overgangsperiode, da barnets sikre instinkt lærer dem, hvor lidet det eventyrliggode fra fortællingerne holder stik med, hvad det ser omkring sig i sin umiddelbare nærhed, blandt sine forældre og voksne søskende.

Jeg mener ikke dermed, at de smaa ikke skulde have godt af at læse et smukt eventyr eller en vakker, moralsk, ideal fortælling; men lad det alt hvile paa naturlig grund, saaledes — at det beslægtede, det selvoplevede, det hverdagslige slaar an hos den lille læsende selv, saa dette kan vokse sammen med barnets egen natur! Da vil en fortællings indhold gjøre den tilsigtede virkning: befæste det gode i karakteren og danne en fast og sikker grundpille i den individuelle udvikling.

Kanske vi med et saadant roligt, naturligt underlag undgik det sørgelig morallette og holdningsløse inden litteraturen for de voksne. —

Augustas barnefortællinger er sunde og greie. Vi kjender alle de smaa helte og heltinder med deres bedrifter. Og vi sympatiserer med dem, glæder os og græder med dem. Særlig tror jeg smaapiger fra 8—10 aar vil, hvad hører alderen til, læse historierne om igjen mangfoldige gange. Og naar der saa er billeder til, saadanne, som Dina Aschehoug forstaar at udføre, skulde jeg sikkert tro, at bogen vil faa mange baade smaa og store velyndere.

Lagertha Broch.

Indholdsfortegnelse.

15de januarhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Til »Th. S.«

Ved i juletiden at gjennemse »Nylænde« har jeg først seet Deres spørsmaal saalydende:

»Hvad skal vi gjøre forat faa kvindestemmeret eller rettere menneskeret?« Herpaa kan bare gives et svar og det er: »Arbeid saameget De evner for at faa kvinder inden Deres kreds interesseret for sagen og søg at faa oprettet led af Landskvindestemmeretsforeningen, hvori De kan faa de interesserede kvinder til at melde sig ind. Ifølge foreningens paragraf 1 »arbeider den for at skaffe norske kvinder statsborgerlig og kommunal stemmeret paa samme betingelser som for mænd.« Love og alle oplysninger, som De maatte ønske, skal blive Dem tilstillet ved henvendelse til foreningens formand: Fru *F. M. Qvam*,

Pilestrædet 81, Kristiania.

E. S. »Th. S.« siger: »Det er ikke kvindestemmeret vi har faaet men kjærringstemmeret.« Dette er en feiltagelse. Thi, hvis De vil læse loven af 29de mai 1901 vil De se, at 1) hustruen *ikke* har stemmeret i tilfælde af at familjen (mand og kone) *ikke betaler skat.* 2) *alle kvinder, som betaler skat af 300 kr. indtægt paa landet og 400 kroner i by,* altsaa netop *de uafhængige kvinder,* har stemmeret.*)

D. S.

*) Skulde det være ønskeligt at disse „uafhængige kvinder" ved at gifte sig mistede sin stemmeret? Der forelaa virkelig forslag, som vilde have ledet dertil.

Idet heftet gaar i pressen.

Norsk kvindeforening til dyrenes beskyttelse har sendt en henvendelse til stortinget om at følgende bestemmelser maa bli vedtagne i den nye straffelov:

1) Hvo som ved vanrøgt, overanstrengelse eller paa anden maade gjør sig skyldig i mishandling af dyr, eller medvirker hertil, straffes med bøder, i gjentagelsestilfælde eller i tilfælde af raa eller ondskabsfuld mishandling kan fængsel indtil 6 maaneder anvendes.

2) Med bøder straffes den, som benytter heste, der er beheftede med smitsomme sygdomme, er udsultede eller udkjørte eller som lider af ydre mangler eller beskadigelser.

3) Intet dyr maa slagtes uden forudgaaende bedøvelse, ved skud- eller slagtemaske«.

NB. Noget særskilt forbud mod vivisektion ansees overflødigt, da vivisektionen selvfølgelig gaar ind under *mishandling* og som saadan bliver strafbar.

Hertil slutter sig børnenes forening til dyrenes beskyttelse samt Bergens, Drammens, Fredrikstads og Hortens dyrebeskyttelsesforeninger.

Hansen & Christensen
— Carl Joh. Gd. —

Handske- Paraply-
Galoge- og Skotøimagasin

Verdens fornemste Symaskiner er

Singers Original.

Fabrikmærke,

Singerfabriken leverer Symaskiner for alle industrielle Brancher, for Familiebehov, for Stopning og for Kunstbroderi.

"Grand Prix" Paris 1900.

I Christiania kun hos
Singer Co, Symaskin A. S.
25 Nedre Slotsgade.

DAMEUNDERTØI

- nyeste Facons —
færdigsyet og efter Bestilling
Brødrene Hansen,
Nedre Slotsgd 15

HANS DAHL & Co.

ANBEFALER KUL COKES & VED
BEST OG BILLIGST
KONTOR KIRKEGD. 9. Telef. 6341
OPLAG KLOSTERGD. 8. Telef. 8958

Røraas, sjelden godt, fedt Smør samt fineste Meierismør til billigste Dagspris i Bazaren 45. Bortlaante Spand bedes returneret.
Julius Norbye.
Telefon 1199..

Mysost extra fin saavelsom billigere Sorter i Bazaren 45,
Julius Norbye.

Abonner paa

NYLÆNDE

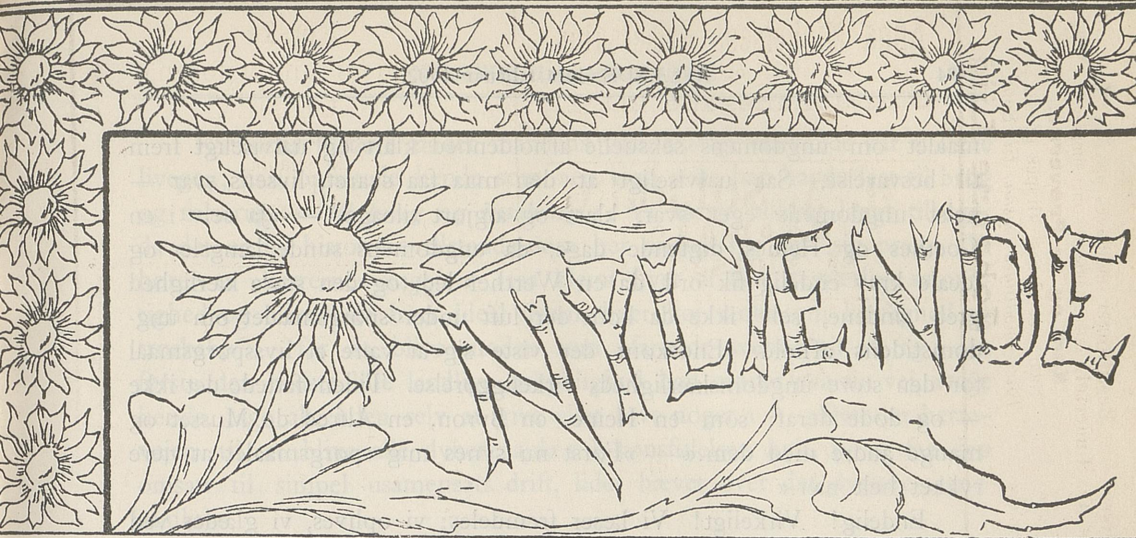
Holbergs Plads 3.
Telef. 2665.

Stange Meieribolags Smør.
Sølvmedalje ogsaa ved sidste Udstilling.
Model 1901.

Holbergs Plads
Telef. 3627 k

HARALD ARVESENS CONDITORI,
øvre Slotsgd. 10. TELEFON 711.
Leverandør til den militære og den civile Equiperingsf.

Telefon 711.
Anbefaler prima Dessert.

16de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No.
Kristiania, 1ste februar 1902.

Vor tids stilling til spørgsmaalet: „Seksuel afholdenhed i ungdomsaarene?"

Af *Fredrik Klaveness.*

Og de sagde: Mon han skulde handle mod vor søster som mod en skøge?
1 Mose, 34. 31.

Naar en kvinde, i tidens og forholdenes medfør, faar dette skrift tilsendt, og aabner det, læser det, saa er det med glad overraskelse hun finder at forfatteren — en statskirkens prest — aflægger kappe og krave, og taler rent menneskeligt. Deri ligger det forhaabningsfulde, de gryende og groende muligheder, at forfatteren ikke føler sig bunden af sin stilling, men udtaler som fritt staaende menneske sin opfatning af tilværelsens urokkelige, guddomlige lov: »Spørgsmaalet blir i første række at behandle som et *etisk* spørgsmaal.«

Ganske vist! Selv nutidens naturalistiske tænkning — hvis højeste begreb om det menneskelige væsen er ett med dets i hovedskallen indeholdte hjerne — har dog en opfatning af *homo sapiens,* — d. e. den opreist gaaende skabning: Mennesket — som et fornuft-væsen; og fornuft kan ikke skilles fra etik. Med dette fremmede ord menes den opfatning af sit forhold til omverdenen som findes hos alle væsener som staar højere end rovdyret.

»Det er vor tid, som har fortjenesten af at have stillet spørgs-

maalet om ungdomens seksuelle afholdenhed klart og uafviseligt frem til besvarelse. Saa uafviseligt at den maa faa svaret, livsens svar — helst ungdomens eget svar, klart og afgjort tilbage. — »Ja selv i en Goethes og Heines digtende dage, da ungdomens sunde længsler og ideale krav endelig fik ord, da en Werther led, og den store kærlighed greb sindene, selv ikke da kom der luft under spørgsmaalet om ungdomstidens afhold. Endskønt det viste sig at være et livsspørgsmaal for den store ungdomskærligheds virkeliggørelse. Tiden fattede det ikke — og døde deraf; som en Heine, en Byron, en Alfred de Musset og mange andre med dem.« — »Først nu synes mig spørgsmaalet at være rykket helt nær.«

Endelig! Virkeligt! Vi læser fremdeles; vi oplives, vi glædes ved et skønt, kraftfuldt sprog, varme, inderlighed i udtrykkene, begeistring, opløftelse i opfatning af sagens storhed, dybde og rækkevidde. Endelig! Virkeligt! Lad os læse videre:

»Nu vel, saa *er* kravet der; fuldt afhold i ungdoms-aarene. Men er det ogsaa et helt genemførligt krav? Lader det sig virkelig gøre — rent legemligt set — at holde all attraa, hver længsel nede i fuld afholdenhed under hele ungdomstidens vekst?« — »Og i saa fald, hvordan skal det klares? med hvad midler? — »Først maa vi herpaa svare: For den tættsluttede, den afmeislede personlighed idetmindste eksisterer der ingen saadan tvedeling i en legemlig og sjelelig side — saadan skilte ad, hver med sine særlige krav.«

»De skal være til ett, og de vil det. Sjelen vil herske over legemet — aand over kød.«

Herligt! Det lysner; her kastes bro over afgrunden, over dette »hemmelighedsfuldeste dyb« — »uudgrundeligt og dog tryllende, de bjergtagnes egentlige besættelse (eg for vilt i vedu-skogen — jutulsdottri narrad meg, eg fann inki vegin heim)«. Her menes mandens vildfarelse naar han tager feil, og tror at Huldra er Kvinden. Her kastes lys over vejen, den rette vej; saaledes at manden kan finde frem, opad, hjemad til det menneskelige væsen.

I dette skrift faar vi foredrag som er holdt for unge mænd i de tre skandinaviske lande; og vi hører at det blev modtaget med varme og glæde. Kvinder kan nu læse det; og det trænges til. Vi kvinder faar derved et indblik i tilstand og tænkemaade paa den anden side af den kinesiske skillemur mellem de to køn. Det er nødvendigt at kvinden faar et begreb om denne skillemur, at hun lærer kende den mandlige uvidenhed med hensyn til hendes eget væsen, hendes stilling i skabningen, hendes betydning i tilværelsen.

Kvindens tilstand under mandens tusindaarige enevælde var at være livegen; han opfattede hende som »en ting som han havde faat til brug og misbrug — *til brug og misbrug.*« Vi kaster blikket langt tilbage; da det er for-historiske tilstande som her endnu har satt sig præg: Vi hører at »herrerne« søger at »faa klemt livet af den besværlige samvittighed og blive kvit hver ideal drøm, hver høj tanke om kærlighed og troskab,« — for at blive moden som »farende svend« til at tage den første den bedste lille landlige uskyldighed han møder paa sin vej, »tage hende, tage alt, uden selv at give ellet love noget.« — »Dette er herrevejen til at blive alle dybere anlæg i kønsfølelsen kvit, til at faa den omsatt til simpel usamensatt drift, lidet hævet over det dyriske standpunkt.«

Her siger jeg: Nei, ikke hævet over — sænket under det dyriske Er man stillet paa skabningens øverste trin som opreist gaaende, bevidst fornuftvæsen, saa kan man ikke bli dyr. Mennesket kan ikke vorde dyr. Det er Christen Collin som har udtalt dette. Ved udholdende arbeide, og under voldsom forhaanelse, har han søgt at vække sund sands og menneskelige begreber hos alle disse farende svende der gaar med de udenlandske klænge-navne som: dekadenter, bohemer og sensualister; de synes at stræbe nedad mod dyret; men det blir ialfald kun som et ufuldkoment dyr, siger Collin.

Til oplysende forklaring af denne sætning kan jeg pege paa det vanskabte afguds-billede som møder og støder vort syn i trappe-opgangen til studenter-samfundets fest-sal. Her ser vi denne overnaturligt store grisagtighed som ved siddende stilling, tilbagelænet med hovedet opad, minder om den opreist gaaende skabning, men som netop derved krænker all menneske-forstand, virkeligheds-sands, sund sans; — skønhedssans maa her ikke nævnes. Denne uformelige klump, skinnende med falsk forgyldning, roper os imøde: *Dette tempel er indviet til punsch, til ørske og til vrøvl!*

Hvis studenter-samfundet som fest-symbol vil have en gris, saa lad os faa se den staaende paa fire ben, saaledes som vi ser den i naturen. Men dette vrøvlets vanskabte afguds-billede bør ikke taales.

*

Med takk til pastor Fredrik Klaveness som har holdt disse foredrag, som har udsendt dette skrift slutter vi oss til hans opraab til Nordens mandlige ungdom.

»Tiden venter paa ungdomens svar — i liv og handling.«

Vor tid, den personlige friheds tid, hungrer efter de *store følelser,* der kan give højt formaal og reisning genem all den rastløse fremgangs-

bevægelse. »Og den trænger de kraftige *personligheder,* der kan føre an i udviklingen. — I den retning er det fremtidens adelskab ligger. — Vort adelskab ligger i selvvillet begrænsning, i øget indsats af kraft paa livets de store, de mest genemgribende følelser.«

»Ikke for at stanse op i behagelig selvbeskuelse — men for at træde frem med overbevisningens styrke kalder vi hverandre herved frem til mandig kamp — til fylking om dette ideal: en udelt personlighed — med den store elskovs-evne i behold, blank som solen.«

Da Nordens folkeslag hverken kan eller vil afsondre sig fra de store nationer eller fra tidsaanden — der kan føre med sig baade moder og unoder naar den kommer som en søndenvind — saa fremholder forfatteren for Nordens ungdom de bedste mønstre, saaledes en udtalelse om vor tid af *Paul Bourget*:

»En langvarig undersøgelse af det nuværende Frankriges moralske sygdomer har nu ogsaa tvunget mig til at anerkende den sandhed, som tidligere har været udtalt af ganske andre størrelser end jeg, af *Balzac, Le Play* og *Taine,* nemlig at for de enkelte som for samfundet er i det nærværende øjeblik *kristendomen* det eneste og nødvendige vilkaar for sundhed og helbredelse.«

Pastor Klaveness slutter sin tale med at lægge ungdomen paa sinde dette gamle sterke ord: »Bevar hjertet fremfor alt som bevares! — Thi livet udgaar derfra.«

For dette her omhandlede brændende spørgsmaals løsning, i den aand som her er udtalt, sender vi kvinder fra vor lejr som — Gud være lovet — ikke lenger er »de stummes lejr,« vore bedste ønsker og vor varmeste tilslutning.« *Aasta Hansteen.*

Vigtige afgjørelser i Stortinget. Konstitutionskomiteen har havt til behandling de tre forslag om statsborgerlig stemmeret for kvinder, som blev refereret i 1898, nemlig 1) kvindestemmeretsforeningens, 2) Havigs og 3) Thorleif Hommes [familiestemmeret]. Komiteen indstiller enstemmig til forkastelse af samtlige forslag, paa basis af at man ikke kjender vælgernes mening og at man nu først maa hente erfaring om hvorledes den kommunale stemmeret for kvinder virker.

I Odelstingets møde den 21de januar under behandling af de ændringer i juryloven som den nye straffelov gjorde nødvendig, fremkom repræsentanten Castberg med forslag om at kvinder som mænd skal være valgbare til *jury- og meddomsmænd,* naar de har kommunal stemmeret. Forslaget bifaldtes med 43 mod 35 stemmer. Loven har endnu ikke været til behandling i Lagtinget.

Den 23de januar.
Camilla Colletts fødselsdag feiret.

Ifjor havde Landskvindestemmeretsforeningen i Kristiania fest paa Camilla Colletts fødselsdag, dengang det eneste sted hvor den blev feiret, iaar blev den feiret paa flere steder, næste aar uden tvil paa mange. Vi skal bringe lidt beretning som vi i farten kan skaffe den fra de forskjellige steder.

I Kristiania.

Ogsaa iaar havde L. K. S. F. sat sig i bevægelse for at feire dagen, og adskilligt paa programet var færdigt. Men kvindestemmeretsklubben underretted om at den allerede for længe siden havde leiet lokale, og L. K. S. F. veg da pladsen og opsatte festen til sin stiftelsesdag, den 12te februar.

Til klubbens fest havde der samlet sig mellem 120 og 130 kvinder, saa det almindelige selskabslokale i Grand hotel blev forlidet og rococosalen maatte tages tilhjælp.

Aasta Hansteen talte for Camilla Collett og dagen. Derpaa blev skaalen drukket, og der fulgte musik og baade høitidelige og humoristiske taler. Fru Ragna Nielsen talte for klubben som netop paa denne dag for 11 aar siden var blet høitidelig indviet og læste op digte og udtalelser fra den anledning. Fru Schirmer, frk. Ree og frk. Agnes Hansen sang saa et par sange hver, akkompagneret af frk. Mon Schjelderup som ogsaa spilled en af sine egne kompositioner, og tilslut foredrog pianistinden fru Klara Kloumann et par numre. Stort liv blev der i leiren da frk. Christiane Bonnevie foreslog Aasta Hansteens skaal. Foruden alle hendes andre fortjenester havde hun ogsaa den at ha skaffet klubben saa store indtægter ved sine tante Ulrikke-beretninger at den ifjor 2 — to — gange kunde traktere med punsch (dens bekjendte gode selvlavede rhinskvin-selters punsch) og 1 — en — gang med kager. Skaalen modtoges med stormende jubel, og frk. Hansteen blev baaret paa guldstol rundt salen. Klokken var adskilligt over 12 da de sidste gjester forlod festen.

I Larvik

var mindefesten delt i to akter. Først holdtes et offentligt foredrag i byens festivitetslokale om Camilla Collett — af frk. Gina Krog*). Der

*) **Efter et for længe siden afgivet løfte til Larviks led af L. K. S. F.**

var fuldt hus og et udmærket publikum. Til foredraget havde ogsaa herrer adgang, men anden akt havde damerne besluttet at være alene om. Og de klared den med glans.

Først mødtes gjæsterne af en stemningsfuld prolog fremsagt af en af de unge piger. Saa kom mindetalen. Den var forfattet af frk. Pauline Jønsberg, men hun var ved sygdom hindret fra at være tilstede, saa den blev oplæst af en af de tilsttdeværende. Den indeholdt sterke og manende ord til kvinderne. Man drak derpaa mindebægeret stille og høitidelig, hvorpaa en for anledningen forfattet sang blev afsunget.

Formand for foreningen er fru Augusta Abrahamsen. Hun opholder sig for tiden i Kristiania, hvorfra sendtes telegram til festen. Viceformanden fru Strøm Andersen lod oversende en tak til frk. Jønsberg for hendes tale og talte ogsaa for foredragsholderen frk. Krog og saa var ordet git frit, og som det pleier gaa i de stummes leir fulgte saa tale paa tale og sang paa sang, tilslut kongesangen og fædrelandssange. Stemningsfuldt, paa samme tid hyggeligt og festligt var det hele, og man havde ondt for at skilles fra hinanden — da man endelig syntes det maatte ske.

Den eneste skygge ved festen var at et telegram som var sendt afsted til telegrafkontoret efter frk. Krogs foredrag under adresse *Aasta Hansteen. Klubben. Grand hotel. Kristiania* — ikke kunde bli expederet paa den tid af aftenen. Her er det:

Hil og sæl!
De store minder
Os sammenbinder
I kvæld!

Men det blev meldt ved festen at i Kristiania holdt vor veteran Aasta Hansteen mindetalen for Camilla Collett og i Trondhjem holdtes den af en af de yngste i laget, og det blev besluttet at en hilsen skulde sendes til begge steder — en beslutning som herved udføres.

I Trondhjem

havde festen samlet 300 deltagere. Fru Vilh. Darre Jenssens mindetale skildres som smuk og stemningsfuld og festen i det hele som storartet vellykket. Høiest steg munterheden da frk. Thora Storm paa egne og de andre kvindelige kommunerepræsentanters vegne takked for den skaal som var rettet til dem.

Frk. Storm begynder med fader Holberg og hans bekjendte indlæg

for kvindesag i »Zille Hansdatters forsvar for kvindekjønnet«, der slutter saa:

Jeg sværdet ei af skeden tar,
Naar man kun tilstaar dette:
Hvis mere os betroet var,
Vi kunde mer udrette.

Ja, se dette, fortsætter taleren, har lydt høiere og høiere fra kvindernes leir: „*Hvis mere os betroet var, vi kunde mer udrette.*“

Nu endelig en gang er da noget os betroet, nu gjælder det at vise, hvad vi kan udrette, og hvorledes vi gjør det.

Jeg har ingen berettigelse til paa mine medrepræsentanters vegne at udtrykke deres personlige følelser, da de modtog budskabet om sit valg til bymødre. Jeg kan bare tale om mine egne følelser. Og jeg maatte — for atter at citere fader Holberg — uvilkaarlig udbryde med Henrik i »Den politiske kandestøber,« da han fik høre om sin herres forfremmelse:

„Jeg vil kalde mig hundsvot, om jeg forstaar, hvordan det høie raad faldt paa de tanker at forfremme mester Herman til borgmester!“

idet jeg natursigvis applicerte ordene paa mig selv. Og da jeg blev flyet den høie magistrats budgetforslag for 1902, A, forstod jeg først den ulykkelige kandestøbers fortvilelse, da advokaterne strømmed ind paa ham med komplicerede sager, som han skulde greie. Og da magistratens budgetforslag B sag ogsaa kom — foruden andre dokumenter — da fik jeg lyst til at sige til mine ærede medsøstre, som Herman v. Bremen nedbøiet sagde til monsieur Antonius:

„Jeg haver ikke isinde at bestille noget, og for at undgaa af bestilling, vil jeg gaa hen og hænge mig. Vil I gjøre mig kompani med, skal det være mig en fornøielse.“

Og dog var Herman v. Bremen heldig. Hans borgmesterskab vared ikkun timer; saa han kunde nok bede at de paa hans grav vilde sætte, »at han i sit borgmesterskab ikke et minut sov.« Lad os haabe, at *vi* maa kunne sove de retfærdiges søvn hver nat i de kommende tre aar!

Spøg tilside, saa staar vi her foran et stort ansvar som vi vil føle saameget mere, som vi er de *første* kvindelige tropper, som sendes i ilden. Alles øine vil vogte paa os. De fadæser, vi vil begaa, vil lægges mere mærke til end mændenes gjennem tiden. Vi vil ønske, at hvis vi faar lykke til at gjøre noget godt, man da ogsaa vil lægge mærke til det! Og *noget* godt maa vi vel kunne udrette. Samfundet staar foran store opgaver, siger Bjørnson, af hvilke de fleste bare kan løses ved den aand, som fortrinsvis er kvindens. —

Vi har desværre ikke plads til at citere mere af talens alvorlige del. Af de sange som var forfattet for leiligheden hidsætter vi følgende:

Hurra for dem, som gaar
i spidsen gjennem kampens aar.
Hurra for dem, som naar
og stolt ved maalet staar.
Hurra for hver især.
som stille dagens byrde bær,
men trofast følger med
i meniges geled!

Hurra for dem idag,
som kjæmped har for kvinders sag,
hurra for alle, som
dem mildt imøde kom.
Hurra for hver, som tror,
at lykke af vor gjerning gror.
Hurra for kampens dyst,
hurra for seirens lyst.

I Bergen

holdtes mindefest, hvilket sees af følgende telegram til L. K. S. F., Kristiania.

»Kvinder samlet til festligt lag i aften sender sine hilsener til Camilla Colletts by. Maatte samlingstanken voxe«.

Men idet dette skrives har vi ikke faat nærmere beretning derfra.

Der kommer fremdeles indlæg i diskussionen om hvilken dag i aaret helst bør feires af kvinder. En indsender fra Drammen finder et »baade — og« forkasteligt og vil kun ha 23de januar feiret. En indsender fra Skien finder ogsaa et »baade — og« forkasteligt men vil ikke ha 23de januar, men 25de mai feiret, datoen for stemmeretsreformen, men ikke pinsekvæld. Som man vil erindre har dette ogsaa været paa bane før, men som ny abonnent var indsenderen uvidende om det.

Vi er bange for det ikke blir enighed ved fortsat diskussion nu, det er vel bedst at ha frihed til at experimentere lidt først og saa maaske opta diskussionen igjen efter experimenterne er gjort. Iaar blir der antagelig ogsaa festligheder paa flere steder i landet 12te februar, L. K. S. F.'s stifteltesdag.

I N. K. F.'s fagskole i huslig økonomi holdtes examen den 29de og 30te januar. De 16 unge damer som nu skal forlade skolen efter 5 maaneders lærdom afla prøven til stor tilfredshed for censorer og andre kyndige. Ved den festmiddag som afsluttede prøven blev der ogsaa anledning for flere i kogekunsten ikke indviede at erkjende, at resultatet var glimrende. Et nyt kursus begynder den 6te februar, hvortil der alt er overtegnet, saa flere af ansøgerne maa opføres paa expektanceliste til 1ste september-kurset.

Kongressen i Washington

12—18. februar 1902.

Jeg meddelte for en tid siden at jeg agted at henvende mig til fru *Elisabeth Lange Aas* og anmode hende om at være tilstede som norsk repræsentant ved den amerikanske kongres og internationale konferance i Washington i februar. Men fru Lange Aas har underrettet om at hun var forhindret fra at møde ved den tid.

Imidlertid har jeg modtat brev paa brev fra formand og sekretær med bøn om at jeg maatte komme, mine reiseudgifter skulde man dække, og gjæstfrihed maatte jeg ikke tvile paa, de betydeligste byer kunde jeg faa anledning til at opholde mig i, og Washington er jo ikke at foragte iaar midt i sin politiske sæson! Med tungt hjerte maatte jeg imidlertid vise fra mig denne, den nye verdens, herlighed som en farlig fristelse. Jeg kunde jo umulig la »Nylænde« seile sin egen sø, alene ride af de storme som for bladet indfinder sig ligesaafuldt i ny som i næ. Og hvem anden vilde styre det gjennem de slemme farvande?

Og jeg kunde heller ikke haabe paa at faa nogen anden til at reise til Washington, da tilbudet om fri reise m. m. ikke kunde overføres. Landskvindestemmeretsforeningens bestyrelse har imidlertid nu sat sig i forbindelse med fru Gudrun Drewsen, født Løken, i New York, og det er haab om at hun vil repræsentere foreningen ved kongressen. Det nødvendige historiske materiale til den omtalte report er blit sendt fru Drewsen, og vi faar da haabe at dette gaar i orden, saa den interesse for Norge som er vakt ved stemmeretsreformen her vil holde sig.

Nedenstaaende hilsen til *National American Woman Suffrage Association**) (Den amerikanske landskvindestemmeretsforening) har jeg tilladt mig at sende direkte til sekretæren:

»Kvindestemmeretten! Et spørsmaal, en sag, der paa samme tid er af mere national og international betydning — findes neppe!

Den nye reform i vort land — kommunal stemmeret og valgbarhed for mange norske kvinder — vil, eftersom tiden gaar, komme til at øve indflydelse i hvert norsk hjem, men for at faa reformen gjennemført maatte vi modta impulser fra andre civiliserede lande.

Vi staar i gjæld til mænd og kvinder fra flere europæiske lande for de rettigheder vi nu er i besiddelse af.

Men fra intet land i verden har vi faat saa stærke impulser som

*) Hvorfra indbydelsen. (Se no. 23. 01.)

fra de *Forenede stater*, til ingen kvinder staar vi i saa stor gjæld som til eders lands kvinder.

Eders store og ædle pionerer, hvor har de ikke vakt vor begeistring ved sin heltemodige kamp, eders utrættelige arbeide dag efter dag, hvor har det ikke styrket os — eders exempel, de seire I har vundet — gang paa gang har vi pegt paa dem og lagt dem frem for vore lovgivere for at vække deres retfærdighedssans.

Kunde saa blot den seir vi har vundet virke ansporende og oplivende paa eders arbeide — visheden om at saa er tilfælde vilde gi os en lykkelig følelse af, at derved var afbetalt en liden smule af den gjæld hvori vi staar til eder.

Og alligevel maa vi strax be om fortsat hjælp — vi ser til de Forenede stater som det land hvorfra ny kraft skal meddeles os. Vi har stor grund til at frygte at vore lovgivere vil la vor læretid bli lang før de betror os det vi alvorligst higer efter: statsborgerlig stemmeret. Det vil bli en meget vanskelig reform at faa iværksat, idet der kræves 2/3 majoritet i stortinget for at en grundlovsforandring kan gjennemføres.

I vil efter dette forstaa, at naar vi nu — jeg tør her tale i ikke faa norske kvinders navn, — sender vore bedste hilsener og ønsker om held til eders arbeide, saa mener vi det ærlig — først og fremst af rent patriotiske grunde.

Men vær forvisset om at vi ogsaa drives til det af hjertelig og direkte sympati for eder og eders arbeide, et arbeide og en stræben som er til styrke og velsignelse for alle de kvinder, som idag rundt omkring i alle civiliserede lande arbeider paa menneskehedens vel og kjæmper for høie idealer.« *Gina Krog.*

Frøken Eva Blytt er reist til London, hvor hun vil bese flere institutioner og studere forskjellige forhold, specielt tror vi kvindelige arbeiderforhold. Vi har haab om at faa korrespondancer til »Nylænde« fra hendes haand. Før sin afreise til London opholdt frk. Blytt sig i Bergen, hvor hun holdt foredrag om »Tyske kvinder«. De foranstaltninger som omtales i artikelen »Fra Bergen« skyldes ogsaa væsentlig frk. Blytts initiativ.

Aasta Hansteens portrætbyste modelleres for tiden af *Gustav Vigeland.*

Til

Theodora Hagerup Bull.

Det maa ikke nævnes med bebreidelse, at en kvinde gaar ind i ægteskabet for at finde mere frihed og selvstændighed. Enhver mand indretter sit fremtidige liv, som han selv ønsker sig det, og som det staar i hans magt at gjøre det. Det kunde ikke falde ham ind at bruge nogen anden rettesnor, det er hvad han fordrer af tilværelsen, og bunder i den sunde menneskelige selvopholdelsesdrift. Den stolte unge pige føler noget lignende. Hun vil være sin egen lykkes smed, selv danne sig sin skjæbne og bringe hvad hun formaar ud af sit liv. Men i ægteskabet maa hun føle, at alt og alle forlanger af hende at hun stiller sig i et underordnet forhold. Hensynet til forsørgeren eller hans aandelige produktivitet bør sige hende, at fra nu er hun nr. 2. Det er hendes første dyd som hustru og det absolute krav til hende som moder. I forhold hertil blir hun ogsaa elsket, og det med rette, af mand og barn. Idealet er hendes fulde gaaen op i de andre. Dermed opnaar hun at blive en ypperlig hustru og en ypperlig moder, men aldrig et fremragende menneske.

Med andre ord, ægteskabet er for kvinden uforenligt med sterk personlig udvikling; det stiller saa store krav til hende, at skal hun oyfylde sine pligter der, at være en fryd for sin mand og sine børns ophav og omhu maa hun give slip paa sin personlighed, sin frihed, sit liv. Kvinden er kun midlertidig føde for menneskeheden, hendes ungdoms fylde kræves for at opretholde den, men hun er ikke med til at bringe den et steg fremad. Det er en beskeden stilling, den levner ikke rum for nogen ærgjerrighed, tilfredsheden med den er »sand kvindelighed«.

Man behøver ikke, som T. H. Bull siger, jeg gjør, at fremstille ægtemanden som et skræmmebillede for at bevise dette, selv den fuldkomneste af mænd vilde ikke forslaa.

Katti Anker Møller.

De høiere skolers landslærerindeforening har indsendt andragende til kirkedepartementet om oprettelse af en høiskole til uddannelse af lærerinder og mulig lærere. (Nærmere næste hefte.)

En artikel om *Barnepigeskoler i Holland* af B. Nort vil komme i næste hefte.

Fra Kongsberg

har vi nu faat nærmere oplysninger om kvinders indvalg i formandskabet. Det er som omtalt valgt to kvinder ind. Men opgaven om hvem det var, (som vi modtog gjennem telefon) var for den enes vedkommende ikke rigtig.

Fire kvinder blev valgt ind i kommunestyret nemlig: paa høires liste ftu Hartmann og fru Tobiesen, paa venstres fru Samuelsen og paa afholds- og arbeiderpartiets frk. Hemmy, som fik det høieste antal stemmer af samtlige kommunerepresentanter og blev indvalgt i formandskabet sammen med fru Hartmann. Man skriver til os:

Frk. Hemmy er født i Sandefjord 1864. Nedstammer paa fædrene side fra Schweitz. Tog den høiere lærerindeprøve i Kristiania 1885. Var lærerinde i Nannestad 2½ aar, blev sommeren 88 førstelærerinde ved Kongsbergs smaabarnskole og gik siden over i folkeskolen sammesteds. Har tidligere været lærernes repræsentant i skolestyret i to aar, medlem af lærerforeningens bestyrelse i flere aar. Bestemt og grei optræden, forenet med levende interesse for alle praktiske gjøremaal vil gjøre hende vel skikket til den stilling hun nu indtar i kommunen.

Fru doktor Hartmann, høires repræsentant, er født i Kongsberg 15de sept. 1851, er datter af sogneprest *Søren Vilhelm Thorne*. Hendes mor og svigermor var blandt stifterne af *Dameforeningen* paa Kongsberg, en forening som fru Hartmann i de senere aar har staat i spidsen for. Som ung pige opholdt hun sig et par aar i England. Hun er kjendt som en praktisk og forstandig kvinde og en dygtig husmor. Fru Hartmann var opført som nr. 12 eller 13 paa den officielle liste, men blev kumuleret af vælgerne saa hun naadde høit op blandt høires 8 repræsentanter.

I Larvik

er 6 kvinder valgt ind i kommunestyret. Byen har derved det forholdsvis største indvalg af kvinder i hele landet. Der blev egentlig valgt 7, men det viste sig at den ene paa grund af længere ophold i udlandet ikke stod indført i mandtallet. Mændene havde ønsket at indvælge to kvinder i formandskabet en af høire og en af venstre, men vedkommende bad sig fritat.

I sidste møde blev der indvalgt 2 kvinder i skolestyret og 2 i fattigstyret. I fattigstyret har der aldrig før siddet kvinder her i Larvik.

I de af formandskabet nedsatte komiteer har man ogsaa sat ind kvinder, saaledes er to valgt med blandt forstanderne for *Legatet for Larviks bys vel*, og to er beskikket til sammen med to mænd at føre

tilsyn med byens interneringslokaler. Det gjælder nu for kvinderne at indrette sin tid og ordne sig fornuftig, saa de ikke gaar træt.

Der maa ingen reaktion komme. *x.*

Fra Skien.

Da stemmeretten og da kommunevalget i december stod for døren, blev der liv i leiren i Skien.

Møder afholdtes, fru sagf. Abrahamsen holdt som før meldt foredrag, og forening stiftedes.

Kommunevalget den 9de decbr. fik stor tilslutning fra kvindernes side, og resultatet var meget godt, idet vi fik to kvindelige repræsentanter ind i kommunestyret og 7 kvinder blev suppleanter.

Naar resultatet ikke blev endda bedre er grunden nærmest den, at der ikke fra kvindernes side fremkom noget krav om repræsentation. Den bevægelse, der før valget fandt sted blandt Skiens kvinder, gav dog stødet til, at tre partier opstillede kvindelige kandidater paa sine valglister.

Skiens led af L. K. S. F. vinder stadig tilslutning, medlemsantallet er over 100, og møderne er godt besøgt; men vi er endnu saa unge i vort foreningsliv og har ikke havt anledning til at sætte os nærmere ind i de forskjellige spørsmaal inden kvindesagsbevægelsen.

Men kvindestemmeretten blev som sagt modtaget med interesse hos os og med glæde, og interessen blir større og større, og glæden efterhvert hjerteligere.

Fra Bergen.

I tilslutning til artikelen *Barnepigeskoler* af E. B. i Nylænde i november ifjor har »Hjemmenes vel« her i byen faat istand en foredragsserie for barnepiger. Lægerne Looft, Uchermann, Kreyberg og Abel afholder 6 à 8 gratisforedrag om barnepleie og hygiene i Hjemmenes vels lokale. Foredragene er kun beregnet paa barnepiger. Dr. Loofts foredrag den 24de januar var meget godt besøgt, det omhandlede sundhedspleie: Renlighed, luft, lys, barneværelsets indredning, barnets leie og beklædning.

Ligeledes er der i Bergen stiftet en privat klub af 17 af byens yngre fruer, hvor samme tema skal danne emne for diskussion. Fru dr. Dethloff er af samtlige damer engageret til i klubben at holde 8 foredrag om anatomi, hygiene, barnepleie. Ved første sammenkomst behandled fru Dethloff alkoholens indflydelse under svangerskabet og dens følger for næste generation. Fruen betoned det ønskelige i et

sterkt begrænset maadehold. Barn under 15 aar burde ikke smage alkohol. Idetheletaget burde barns drikkelyst ved maaltiderne indskrænkes — undtagen for mælkens vedkommende. Selv saft og vanddrikning kunde opelske en trang og vane til flydende, som i senere aar kanske vilde tilfredsstilles ved hjælp af alkohol. Ligeledes nævnte fruen alkoholens fordærvelige indflydelse paa nervøse.

I Kristianssand

er 7 kvinder indvalgt i kommunestyret, 3 paa høires, 2 paa venstres og 2 paa totalisternes parti. Paa høires liste er indvalgt et ægtepar: lærer Refsnæs og fru lærerinde Helga Refsnæs — hvad der uden hensyn til personerne misbilliges af mange. Adskillige kvinder frabad sig valg. Mange kvindenavne var strøget paa listerne, men de kom dog ind. En ikke-officiel kvindernes blandingsseddel havde optaget to navne fra hver af de tre lister. Omtrent 40 pct. af de i mandtallet opførte mødte deriblandt forholdsvis mange kvinder, vistnok flest af høire, som havde drevet en sterk valgagitation. Mange mænd forbød sine hustruer at stemme, og andre befalte dem at stemme med sit parti, adskillig misfornøielse over at saamange kvinder er valgt ind hører man — mest inden arbeiderklassen. *x.*

Alle „Nylændes" venner anmodes indstændig om at arbeide ivrig for dets udbredelse i det nye aar. Red.

Telefon 9235.
Pris pr. halvaar:
kr. 1.75 indenbys.
„ 1.93 udenbys.

Nylænde

Edvard Stormsgd 3.
Pris pr: aar:
Kr. 3.50 indenbys.
„ 3.85 udenbys.

Indholdsfortegnelse.

1ste februarhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Vi har faat os tilsendt de to første hefter af »*Tidsskrift for Nordisk Retsmedicin og Psykiatri*«, udgivet af overlæge *Henrik A. Th. Dedichen*. Hele 1ste og endel af 2det hefte er optat af en afhandling: *Ægteskabsstiftelsen*, som først skal afsluttes i 3die hefte, af bladets udgiver. Den konklusion, afhandlingen kommer til, ser vi allerede af hvad der nu foreligger og er følgende:

»*Lægerne maa kræve at enhver ægteskabskandidat for fremtiden skal underkaste sig en lægeundersøgelse.*« Vi maa kræve loven ændret derhen, at et lægeskudsmaal hører til de papirer, uden hvilke ingen ægteskabsstiftelse faar gyldighed. Og naar vi afgiver det skudsmaal maa vi tage to hensyn — til den anden ægtefælle og til de muligens kommende børn.

Nylig har *Cazalis* i sin almindelighed formet de krav vi maa stille, derhen, at ægteskab maa forbydes dem, som lider af saadan sygdom at den kan overføres til ægtefælle eller afkom, og at den som gjør det, skal straffes.

I sin store almindelighed kan disse krav anerkjendes, skjønt det sidste vistnok vil faa liden virkelig betydning. Beviset vil det være for vanskeligt at skaffe.

Men det første er ogsaa det vigtigste. »*Af hensyn til ægtefælle og afkom bør altsaa ægteskabet forbydes alle som lider af saadanne sygdomme at de kan overføres til nogen af dem.*« —

Vi anfører dette strax her, det er jo muligt der senerehen vil skabes en bevægelse, som gaar i denne retning, og det er da godt itide at ha tænkt over sagen.

Den 30te januar havde hovedstadens nyvalgte kommunestyre sit første ordinære møde. Ordføreren henvendte sig i den anledning til de kvindelige repræsentanter og ønsked dem velkommen.

NYLÆNDE

…de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG
Kristiania, 15de februar 1902. | No. 4.

Feminismen.

Le féminisme er det franske ord for kvindebevægelse, kvindesag. *Les féministes*, det er kvindesagens tilhængere, mænd og kvinder. Naar man hos os vil faa sagt noget rigtig ondt og nedsættende og haanligt som skal gaa ud over kvinderne, saa tyr man til fransken. Man synes vel det franske er et saa kultiveret sprog at man selv kan være desto raaere i sine udfald. Feminisme er et norsk skjældsord, idet derved søges betegnet en kvindelig aandsretning.

I vort storting har man nylig — ianl. vivisektionsspørsmaalet — set sig nødsaget til at benytte dette ord til at tugte kvinder og *kvinden* med og til at latterliggjøre antivivisektionens mulige tilhængere i stortinget. Det var hr. Arctander som var den drabelige tugtemester. Han gik løs paa feminismen eller kanske var det adjektivformen som brugtes: Antivivisektionen var en feminin bevægelse. Munterhed vakte det da hr. Arctander, for at gi udtryk for sin haan over dem som lar sig lede af sit hjertes følelse, greb til forvrængninger af Henrik Wergelandske strofer:

Feministerne, sa repræsentanten, søgte:

Kun i sit hjerte
men ei i sin pande
— efter det sande.

Hos Henrik Wergeland heder det som bekjendt:

Du i dit hjerte før i din pande
finde det sande.

Men da dette jo i grunden er feminisme maatte det korrigeres af hr. Arctanders vittige pen.

Efter vor mening var det ikke ganske anstændig at ta Henrik Wergeland med i denne munterhed, der gik udover »menneskeligheden i menneskeheden« *).

Henrik Wergeland!

Hør her hans ord om hvad der altid har været manglen i vor kultur, »at dens hoved vel har været tænkende, dens haand kunstfærdig, men dens hjerte svagt.« —

Vi ved hvorfor hjertet har været svagt. Det er feminismen som har manglet. Men den kommer. Og vort haab er at den skal gjøre hjertet stærkere, saa hele vor kultur kan bli sundere.

* * *

Hvad vivisektionsspørsmaalet angaar saa er vi fuldt klar over at det er et vanskeligt spørsmaal for lovgivningen, og konsekvenserne svære. Da hele vor materielle kultur kan siges at hvile paa udnyttelse af dyrene kan heller ikke dette spørsmaal sees isoleret.

Og man burde ikke nærme sig det uden med følelsen af for et dybt alvorligt spørsmaal det er. Videnskaben og barmhjertigheden mødes og stirrer hinanden ind i øinene, det er ikke netop nogen lystspilscene, og de afgjørelser som falder kan bli skjæbnesvangre.

Odelstingets behandling af spørsmaalet fandt vi, i det store taget, vel letvindt. Der brugtes søvndyssende midler for samvittighederne i vel store doser, tilliden til alle videnskabens dyrkere var vel rørende. Hvad afgjørelsen angaar saa siger det sig selv at den fordømmes af dem som staar paa det absolute antivivisektionsstandpunkt, men ogsaa flere af de feminister som indrømmer sagens relativitet er meget skuffet. De havde ventet noget mere af vore lovgivere, noget i mere human retning og mere betryggende.

*

Man har opfordret os sterkt til at opta spørsmaalet til drøftelse i »Nylænde« — og det kan hænde vi efterkommer opfordringen. Det har før været fremme i bladet og *Eva Blytts* artikel *Vivisektion* (Nylænde no. 9. 00.) kan godt tjene som indledning til en diskussion, der vil ha

---

*) **Læs Veslebrunens tale, udgivet af hans ven Henrik Wergeland.**

den fordel at kunne føres i ro, da sagen rimeligvis nu er afgjort for en tid. At den senere igjen vil komme frem i vort storting er der paa den anden side ingen tvil om.

Stortinget har enstemmig sluttet sig til konstitutionskomiteens enstemmige forkastelse af samtlige kvindestemmeretsforslag.

Denne enstemmighed kommer i en egen belysning naar man ser den i forbindelse med odelstingets flertal for at kvinder skal være valgbare til *jury-* og *meddomsmænd.* Det paalægges altsaa kvinder at dømme efter de love som de ikke skal faa lov at ha den mindste indflydelse paa. Det forekommer os i al beskedenhed som om man sætter tingene paa hode. Nei, lad kvinder faa den ret som hver mand i landet nu har til at være med i valget af lovgiverne, saa skal vi med *stor tak* modta den pligt at dømme efter lovene.

*

Vi haaber det i enkelte henseender reaktionære regjeringsforslag til *lov om slegtsnavne* ikke skal behandles saa tidlig i stortinget at pressen og almenheden ikke faar tat det grundig i øiesyn.

Adelaide Ristori

er der mange som endnu erindrer fra hendes besøg i Kristiania 1879. De som da eller i udlandet har havt den lykke at se hende og gjennem hende faat et indtryk af den store kunst — har uden tvil med levende interesse læst de beretninger som den inden- og udenlandske presse har bragt om *Ristorifesten* i Rom den 29de januar, hendes 80-aarige fød selsdag. Og maaske ogsaa den yngste slegt, som ikke kjender den store *tragédienne*, har det interesseret. For mere herlighed kan ikke en dødelig modta end den som strømmed ind over hendes bolig *Palazzo Capranica* paa denne dag. Vi pleier jo ikke bringe frem synderlig af det som alle blade har, men i et brev fra Rom lægges det os alvorlig paa hjerte at vi *maa* presentere Ristori for vore læsere, om end med faa ord.

Lige fra hendes barndom har hendes liv været viet kunsten, hun er gaat over fra page- til ingenue roller, og fra disse igjen hnrtig over i de store tragiske roller som har gjort hendes navn udødeligt. Storslagne kvindeskikkelser har hun givet liv, Medea, Lucretia Borgia, Lady Macbeth, Maria Stuart, Elisabeth osv. osv. Klassiske og moderne forfatteres verker har hun tolket.

I 1842 spilled hun for første gang i Rom og grundlagde efterhvert sit ry over hele Italien. Men i 1855 begyndte hun sine udenlandske tournéer, og hendes berømmelse steg jo oftere hun foretog dem og jo længere de vared. Da hun i 1847 gifted sig med Grev Caprá-nica del Grillo forsøgte hun at forlade scenen, men hun droges snart tilbage. Senere trak hun sig tilbage fra scenen for at leve for sin opvoxende familie, men hjemveen til kunsten, til scenen, og udveen til de store reiser og triumfer blev hende for stærk, hun vendte efter et par aar tilbage og fortsatte lige indtil 1888 med sit teaterliv. Ogsaa efter den tid optraadte hun fra tid til anden for velgjørenhedsformaal o. a. I 1896 assistered hun ved mindefesten for Rossi, og i 1898 under udstillingen i Turin viste hun sig sidste gang paa scenen, hvor hun fremsagde 5te sang af Dantes *Inferno*.

Det var ofte i stort selskab hun drog paa sine reiser — til det indre af Rusland, til Amerika, til Indien osv. Hendes børn og deres lærerinder og lærere var med, hendes mand gjorde ofte tjeneste som sekretær og nu afdøde general Galletti var med paa flere reiser som ven af familien og som »historieskriver«. Italienske og franske aviser fortæller nu ianl. festen om Ristoris smukke familieliv og dvæler især ved hvilken ømhed hendes datter Donna Biancha (nu over 50 aar, og endnu berømt for sin skjønhed) viser sin beundrede mor.

Dette er da bare et par momenter af de mange lysende som hendes liv er sammenføiet af. Vi slutter med at citere vor korrespondents, S. C.'s ord: »Efter min mening er hun den genialeste af alle nulevende dramatiske kunstnerinder, lige stor og ædel som menneske, og som kunstnerinde. Et deiligt menneske, en herlig og nobel karakter, ja en pryd for kvindekjønnet er hun, De kan ikke si for godt om hende. Jeg regner det som en lykke at have tilbragt timer sammen med hende, de hører til dem man aldrig glemmer.«

Frk. Mon Schjelderup ber os vække vore læseres interesse for en koncert til indtægt for de arbeidsløse som forhaabentlig vil bli afholdt i Studentersamfundet i slutten af denne maaned, hvor hun selv og flere vil optræde. Det er let gjort. Vi ved det er nok bare at melde det.

Alle „Nylændes" venner anmodes indstændig om at arbeide ivrig for dets udbredelse i det nye aar.

Fra de høiere skolers landslærerindeforening.

Til kirkedepartementet: *)

Ifølge fuldmagt fra de høiere skolers landslærerindeforening andrager undertegnede komité herved i ærbødighed det ærede departement om velvillig at arbeide for, at der ved siden af universitets og folkeskoleseminariernes læreruddannelse tillige af staten maa anordnes en uddannelse for lærerinder og muligens lærere i middelskolen. Dette havde vi tænkt os bedst opnaaet enten ved oprettelse af et dels teoretisk, dels praktisk-metodisk kursus, grundlagt paa artium, eller ved en selvstændig høiere lærerindeskole, grundlagt paa middelskoleexamen eller 1ste gymnasieklasse. — — — — — — — — — — — — — —

Spørsmaalet om en hensigtsmæssig uddannelse for lærerinder i middelskolen har været behandlet paa vor forenings landsmøde i Kristiania sommeren 1900 og senere paa møder i de lokale afdelinger rundt om i landet. Der hersker nu inden foreningen et enstemmigt ønske om, at staten vil tage sig af uddannelsen af lærerinder til den høiere skole. Med hensyn til maaden, hvorpaa dette skulde ske, hersker der inden foreningen, ligesom inden nærværende komité nogen meningsforskjel. En majoritet, deriblandt Kristianialærerinderne, anser det som den heldigste løsning, om der blev oprettet et ca. 2-aarigt, dels teoretisk, dels praktisk-metodisk kursus for studenter med to linjer, en for de sproglig-historiske fag og en for realfagene. Man finder nemlig, at artium bør være grundlaget for den høiere læreruddannelse, fordi artium danner afslutningen paa den høiere skole, og et lavere grundlag bør vel ikke en høiere læreruddannelse være bygget paa. Hidtil har vistnok ikke noget stort antal unge piger taget artinm; men det aarlige antal af kvindelige studenter stiger dog stadig, og vi føler os forvisset om, at det vil stige endnu mere, naar det nye sproglig-historiske gymnasium har virket nogle aar og er blevet mere kjendt. Vi tror derfor ikke, man behøver at nære frygt for, at tilstrømningen til et saadant kursus ikke skal blive stor nok.

Dernæst er det for os af stor vigtighed ikke at hindre nogen ung kvinde fra at skaffe sig den absolut bedste uddnnnelse, universitetets hvad vi frygter vilde kunne ske ved oprettelse af en egen lærerindeskole. Denne vilde sandsynligvis ikke faa dimissionsret til universitetet,

---

*) **Ovenstaaende er første og sidste afsnit af andragendet. Midtpartiet, som indeholder motiveringen, skal vi senere omtale. Red.**

og da vilde det være vanskeligt for dens elever senere at slaa ind paa den studerende vei.

Et toaarigt kursus efter artium vil ogsaa blive den billigste ordning, da en del af den teoretiske undervisning formodentlig vil kunne besørges ved de forelæsninger, som allerede afholdes ved universitetet, og den praktisk-pædagogiske undervisning muligens kunde knyttes til det foreslaaede pædagogiske seminar. Ogsaa for en stor del af eleverne vil en saadan ordning blive den billigste, idet de kan tage artium paa sine respektive hjemsteder og kun behøver et to aars ophold i Kristiania.

Tilsidst vil en saadan ordning ikke sætte lærerinderne i nogen særstilling, idet adgang kunde være aaben baade for mænd og kvinder.

En minoritet, særlig Bergenslærerinderne, mener, at en 3-aarig lærerindeskole bygget paa middelskoleexamen eller første gymnasieklasse vilde være den naturligste ordning. Hvis man forlanger, at kvinder for at faa undervise i middelskolen skal gaa den lange og besværlige vei om artium, vil kun et faatal naa frem — der vil blive for liden tilgang. Den nødstilstand, der for tiden er paa dygtige lærerkræfter i middelskolen, frygter man for ikke i nævneværdig grad vil ophæves ved den af majoriteten foreslaaede ordning.

Da artium ikke er anlagt paa at uddanne lærerinder, men paa at meddele almendannelse, mener man, at en 3-aarig lærerindeskole, bygget paa middelskoleexmen eller 1ste gymnasieklasse, og som tager sigte paa gjennem alle 3 aar at uddanne lærerinder, vilde have udsigt til i kortere tid at kunne uddanne ligesaa dygtige lærerkræfter, som om man efter artium kun i 2 aar faar en uddannelse, der tager sigte paa lærervirksomhed.

p. t. Kristiania, 6te januar 1 02.

Wilhelmine Midelfart, Trondhjem. *Anna Stejneger,* Bergen. *Valentine Dannevig,* Kristiania. *Wilhelmine Schønberg,* Kristiania.
Fr. Mørck, p. t. formand i De høiere skolers landslærerindeforening.

Idet heftet gaar i pressen. *Mon Schjelderups* koncert til indtægt for de arbeidsløse i studentersamfundet er nu bestemt til at afholdes torsdag den 27de februar kl. 8.

L. K. S. F.'s aarsmøde afholdes fredag 28de februar kl. 8¼. Se nærmere annoncen.

I Stavanger har frk. Katharina Haugland (formand i K. S. F.) velvillig paatat sig at modta kontingent og indtegne] nyt abonnement. Adr. Brødregade 2.

Bøger.

Johanne Münter: *Chrysantemum.* Fortællinger og skildringer fra Japan. (Gyldendalske boghandel. 249 sider og en række fortrinlige reproduktioner af photographier og malerier fra Japan.)

Medens Europas og Amerikas europæere nu i mere end halvt hundrede aar planmæssigt har søgt at »civilisere« Østen ved opium brændevin, kanoner, merkantile moralprinciper og græsk-jødiske religionsdoktriner, er i al stilhed ganske den modsatte bevægelse opstaaet: Østens aandskultur gjør proselyter i Vesten. Det særmerke, en baade dybt og høit udviklet aand typisk bærer, en næsten mystisk fordringsløs stilhed over personligheden, — karaktertræk, der gjerne opfattes som svaghed eller senil passivitet af halvkultiveret ungdom, — det præg hviler over disse verdens ældste kulturfolk i China og Japan. Men saa er deres dannelse jo heller ikke fra igaar. Med sin kontemplative stilhed er det, Østen holder paa at civilisere Europa. Men mellem disse tvende omvendelsesbevægelser er forskjellen stor: Vor kultur spredes blandt tankeløse og sløve masser, med magt, og gives eftertryk med bloddryppende vaaben. Den er jo ogsaa tilpasset og lempet efter et almindeligt praktisk livs krav som en prøvet velskikket omsætningsvare. Østens kultur er, hvor den er, — vi maa søge den op der, den gjør intet for at tvinge sig ind paa os, — den forsøger knapt at værge sig mod angreb, og den værger sig klodset og daarligt. Europas masser kjender den da heller ikke og beklager eller ler af det, de tror at kjende. Men de faa, som har overvejet de fleste af vort med brændevin, kanoner, merkantile moralprinciper og græsk-jødiske religions-doktriner civiliserede Europas grundtanker, og vejet dem og fundet dem for lette, eller de faa, som svarene glap for, svarene paa de aller egentligste spørsmaal, — blandt dem finder enkelte en stunds hvile i stilheden der fra Østen, i dens underlige tanker og syner som afspeiler uendeligheden paa alle punkter, fordi den paa intet punkt giver sig mine af at udtømme den helt.

Johanne Münters to bøger — »Fra morgenrødens rige« og »Chrysantemum« — er blevne til paa saadan maade. Man føler, om man end saa nødigt vil være indiskret og trænge ind paa personlighedens enemerker, hvorledes forfatterinden maa ha syslet med vor tids vigtigste tanker paa sjælslivets felt og har forstaaet dem og har gaaet fra dem, fordi hun har forstaaet dem og sit eget sjæleliv for godt. Det er, som

bar hendes hengivenhed for det japanske idéliv en trist afvisning af forskjellige idéforeteelser fra de hjemlige verdensdele: Spiritismens svar paa spørsmaalet om livets mysterium. Theosophiens svar paa spørsmaalet om religionens. Og det amerikanske fabrikmerke paa begge.

Fru Münters bøger blev modtagne med — og vedblir at vinde — en sterk interesse. Den først udkomne er, saavidt jeg ved, paa det nærmeste eller helt udsolgt. De faar begge en sjelden varm og udelt anerkjendelse af objektive litteraturkritikere i Danmark som her. Den kjendte signatur »A. G.« i »Nationaltidende« siger: »Chrysantemum« er da som sin forgjænger en meget fængslende bog. At læse den er som at vandre i en have med ukjendte vækster, der fortrylle ved deres blide og sørgmodige skjønhed, deres paa én gang sære og yndefulde form og farve.« — Jeg citerer disse ord, fordi jeg ellers vilde brugt næsten de samme selv.

Kommandørinde Johanne Münter har opholdt sig i Japan og selv gjort studier der. Det liv, som kan forstaaes blot ud fra menneskers handlinger og forhold, uden at deres ord kommer lettende til — eller hindrende ivejen — det maa hun ha havt sjeldne forudsætninger for at kunne sætte sig ind i. Det japanske sprog er i høi grad utilgjængeligt, og fru Münter har væsentligt benyttet engelske oversættelser fra japansk som sine kilder: Prof. Chamberlain, A. B. Mitford og først og fremst Lafcadio Hearn. Blandt disse har fru Münter saa gjort et udvalg, men ved siden deraf har hun selv optraadt som forfatterinde af forskjellige partier i begge bøger, i den sidste, »Chrysantemum«, f. eks. af hele det afsnit, hvorefter bogen har faaet sit navn, om blomsterne. Den første bog giver nærmest Japans historie, institutioner og religion, — foruden enkelte livsskildringer, denne sidste mest folkelivsbilleder, — begge er af sjelden og betagende skjønhed. Læserens egne anlæg vil da blive bestemmende for, hvilken af dem man vil foretrække. Den sidstes sagn, fremstillinger af tro og overtro, natur-symbolik, skjønhedskjærlighed, heltemod og fordringsløs selvopofrelse, indeholder uafbrudt overraskelser og er spændende som et livsdrama. Men mest af alt imponerer den næsten fra hver side aandende, mægtige usanselige erotik i ædle, skjønhedsglade former. Man sammenligner uvilkaarligt med forskjellligt af vor »civiliserede« verdens skjønlitteratur, — og vælger Japans.

»Gjenfærdet i Sakura« er en beretning, der minder om Wilhelm Tell-sagnet ved heltens politiske mod og har forud for dette sagn, at beretningen er historisk i de vigtigste punkter. »Vandfloden« er en yderst spændende fortælling om et af de vældige vandbjerge, som undertiden opstaar ved Japans kyst paa grund af vulkanske udbrud i hav-

bunden udenfor, og som styrter sig med dommedags-rædsler indover kyst-byer og -bygder og først gaar tilbage med tusinder lig om og mod hverandre. Redningen fra saadan en ulykke ved en oldings snarraadige opofrelse gjør denne skildring særligt dramatisk. — En udførlig fremstilling af Japans flora senerehen i bogen maa være en hel henrykkelse for en botaniker. Selv en, der ikke er dette, faar en følelse, som aabnedes portene for ukjendte skjønhedsriger. — Af de enkelte følgende novelletteliguende beretninger fremhæver jeg den sidste: »Juko, en erindring,« hvis storsindede handling og ejendommelige sjæleskildring lader læseren faa den lykke at beholde i minde indtrykket af noget ophøiet af sjeldneste art: En kvinde som føler saa umiddelbart og dybt paa sin nations vegne, at hun ofrer alt det lille hun, hun havde: sit liv.

Der er dette særlige ved »Chrysantemum« — saavel som dens ældre søster — at deres autor har gaaet udenfor den ramme, som hidtil synes næsten udelukkende at have fængslet forfatterinder: Variationer over temaet: Kjærlighed. Den er visselig righoldig ogsaa her — som livet selv — men den tolker desuden en virkelig ment og umiddelbar følt interesse for andet, — for liv og kultur i videste omfang. Særligt paafaldende er dens forstaaende vidnesbyrd om japanernes mystiske livsopfatning, troen paa forudtilværelser og gjen-fødsler, saavelsom det nuværende livs aandeagtige natur. Her er selvfølgelig virkelig overtro med, i ofte skjebnesvanger grad, — men paa det felt har vi jo ikke saa svært for at være aarvaagne. Sin charme har den idetmindste, denne sjælfulde religion. Vor børnelærdom meddelte os som en jordbunden jødedoms højeste livsvisdom dette fyndsprog: af støv er Du taget, til støv skal Du blive. Japanerens visdom om livet vilde kunne gives formen: af aand er Du taget. Til aand skal Du blive.

Det hænder en undertiden under et travelt livs praktisk spændte opmerksomhed, at man pludseligt synes at se et stort og stille, tungsindigt øje mod sig. Man ser det flygtigt, og det flygter straks som sky for iagttagelse. Saa gaar der aar, og man føler atter som et streif af blikket fra det samme øje, men fastere, længere, — man husker, at det er kjendt, husker blot ikke hvorfra, og gaar fra det. Endda nogle aar, og det blikket er der igjen, nu husker man det, og det følger en, man føler det længe, faar ikke fred for det, det gir ikke et sekunds hvile, det er med, ikke blot i hvilens sekunder fra arbeidets fordringsfulde bagateller, ogsaa under disse, over dem. Men falder det slig, at Du faar nogle tungsindige oplevelser, — og saadant hænder jo, — saa flygter Du maaske fra tankerne paa dem og søger hen til det store øjet, som forstaar saa stille, snart finder Du ingen hvile uden det, men

vel med det, tilsidst ser Du bag hele tilværelsen et stort, stille tungsindigt øje, som ser paa Dig, og som Du har en utalt hemmelighed med, en som ingen kan røve eller røbe.

Naar man har læst fru Münters bog er det, som havde man netop seet dybere end ellers i det øjet. *H. Harris Aall.*

Til Katti Anker Møller.

»Ægteskabet er for kvinden uforenligt med stærk personlig udvikling,« og hun maa som hustru og moder »give slip paa sin personlighed, sin frihed, sit liv.« Saaledes er K. A. Møllers livsvisdom, det er den lærdom, hun uddrager af historien som af nutiden. Jeg maa tilstaa, at hvad jeg har seet og erfaret, er himmelvidt forskjelligt herfra. Hendes »stolte unge pige« er for mig et væsen saa svagt og afhængigt og paa samme tid saa beregnende, at jeg synes, selve direktør Malm maatte faa ret i sin kvindeforagt, hvis hun var overensstemmende med virkeligheden. Det er rimeligt nok, at hun ikke inden ægteskabet kan blive noget »fremragende menneske,« men jeg tillader mig at betvivle, at hun har bedre chanser udenfor det.

Nogen videre diskussion med K. A. Møller tror jeg efter dette ikke kan nytte. *Theodora Hagerup Bull.*

Kvindestemmeretsforeningen afholdt fredag 31te januar aarsmøde under ledelse af næstformanden frk. Anna Mossevig.

Af aarsberetningen fremgik at medlemsantallet er 357, i 1891 er indtegnet 119 nye medlemmer. Regnskabet meddeltes decharge. Udgifterne ved valget ihøst var dækket ved frivillige bidrag inden foreningen og arbeidsudvalget.

Af bestyrelsen udtraadte efter tur: Frk. Anne Holsen, fru Cecilie Krog, fru Thekla Resvoll, de to sidste frabad sig gjenvalg. Til bestyrelse valgtes: Frk. Anne Holsen, frk. Anna Rogstad og frk. Dorothea Schjoldager. Til suppleanter: Frøken Sofie Otterbech, frk. Regine Mathiesen og frk. Emma Hauff. Gjenstaaende medlemmer af bestyrelsen er: Frk. Anna Mossevig og dr. Dagny Bang.

Frk. Marie Groth frembar tilslut foreningens tak til bestyrelsen for dens dygtige arbeide i det forløbne aar.

Barnepiger.

Da jeg læste artiklen om barnepigeskole af E. B. tænkte jeg at det maaske vilde interessere norske kvinder at høre hvad den hollandske kvindeforening »Tesselschade« gjør for at give barnepiger en bedre uddannelse.

Allerede længe har man i Holland følt nødvendigheden af en faguddannelse for de piger, vi tiltror det allerkjæreste vi har, vore børn. »Den bedste vilje er ingen undskyldning for daarligt arbeide«. Og den gode vilje mangler desværre ofte nok, hvordan skulde de unge piger, som selv i de fleste tilfælde trænger haardt til opdragelse, føle sit arbeides store betydning. De fleste barnepiger mangler forstaaelse og al teoretisk og praktisk kundskab i sit fag. For at raade bod paa disse mangler besluttede foreningen »Tesselschade« at indføre en eksamen for barnepiger.

Eksamenskommissionen bestaar af et medlem af hovedbestyrelsen og et af underafdelingens bestyrelse. (Tesselchade har underafdelinger og korrespondenter hele landet over) fremdeles af sagkyndige, saasom — en kvindelig læge, en eksamineret frøbellærerinde, en lærerinde i haandarbeide og en lærerinde i husvæsen. For at faa adgang til denne eksamen maa ansøgeren have naaet en alder af 18 aar og fremlægge sin daabsattest og en attest for sædelig opførsel.

Fordringerne er følgende:

Den theoretiske del af eksamen omfatter:

a. Noget kjendskab til det menneskelige legemes bygning.
b. Et almindeligt omrids af sundhedslæren, kjendskab til barnepleie og den første hjælp i ulykkestilfælde.
c. Pædagogikens begyndelsesregler.
d. Kjendskab til Frøbels methode.

Den praktiske del omfatter:

a. Smaa børns pleie, særlig med hensyn til renlighed.
b. Øvelse i Frøbels arbeider og lege.
c. At læse, fortælle, skrive (saaledes et brev eller en let stil).
d. At sy og lappe.
e. Tilskjæring efter mønster af børns klædningsstykker med beregning af det nødvendige materiale dertil.
f. At strikke ind hæl og andre stykker.
g. At stoppe.
h. Behandling af tørret barnevask, at lægge sammen til rulning, stryge og vaske fine uldstoffer.

Som man ser af listen er kravene mangfoldige, dog ikke store. De unge piger, som har lyst til at uddanne sig, kan i hver større by om vinteren gjennemgaa et kursus, som varer 6 maaneder. Læretimerne er om aftenen, saa at de piger som har poster kan være med i sine fritimer. Omkostningerne for uddannelsen er beregnet efter smaa kaar og er ikke mere end omkr. femti kroner.

Det var i sommer første gang eksamen toges, resultaterne var meget gode, og de unge piger som bestod den, fik igjennem Tessel. sehades fæstekontor straks gode stillinger, og sikkert er det at de vil bli dueligere til sit kald end barnepiger, som ikke har havt den gode faguddannelse. *Betzy Nort.*

Fra *Stockholm* har vi faat brev med oplysninger om alt hvad der er udrettet i Sverige for barnepige-sagen *), men faar desværre ikke plads for det i dette hefte.

*

Vi har faat underretning om at Sanitetsforeningen N. K. S. agter at opta denne sag. Naar det ikke endnu er sket, saa er det paa grund af at *arbeidet for tuberkolosen* m. m. har lagt beslag paa alle kræfter.

Om Internationale veiledningskontorer.

Spørsmaal:

Tør jeg haabe paa i Nylænde at erholde svar paa følgende *spørsmaal*:

En udenlandsk dame har fortalt mig, at der existerer en international forening, hvis formaal er at veilede og støtte kvinder, der i udlandet søger *uddannelse* eller arbeide. Medlemsfortegnelsen jeg saa var imidlertid fra 1880.

Denne forening er *maaske?* identisk med foreningen: »*Les amies de la jeune fille.*« Er denne forenings formaal af samme art som »*Unge kvinders kristelige forening,*« *eller* kan man gjennem den erholde sagkyndig veiledning m. h. t. studieophold i udlandet?

Isaafald, hvor skal man henvende sig? *Mangeaarig abonnent.*

Svar:

Nogen international forening med væsentlig omtalte formaal kjender vi ikke. Der var engang en begyndelse til en saadan i Paris — et universelt bibliotek og en studiesal for kvinder m. m., men det blev antagelig med begyndelsen.

---

* **Nøiagtige oplysninger erholdes paa »Nylændes« kontor.**

I Paris er der imidlertid en nyere institution som er beregnet paa at yde ophold og undervisning til unge studerende fra alle lande. Nemlig Université Hall. 93 Boulevard Saint-Michel. Sekretæren *Mme. Chalamet* sammesteds. Ved siden af virker en international komité og et lidet blad *L'Informateur* udkommer flere gange i aaret.

I *London* har man det udmerkede *Women's Institute*, adresse: *92 Victoria Street, S. W.* Ved at bli medlem her faar man foruden meget mere tilladelse til at stille 12 spørsmaal, som blir besvaret, hvis muligt. Aarlig kontingent for udlændinger lidt over 9 kr. *Women's Institute* er ogsaa centrum og oplysningsbureau for *International Comcil of Women* og dens led i mange lande.

I *Kjøbenhavn* har danske kvinders nationalraad, adr. Nørregade 33, oprettet et oplysningsbureau, hvor ogsaa de som ikke tilhører foreningen kan erholde oplysninger (udgiften ca. 2 kr.), men spørsmaalene maa ikke være af for privat natur. I spidsen for det staar fru Charlotte Norrie.

Om de her nævnte foreninger kan nærmere oplysninger erholdes paa »Nylændes« kontor.

Foreningen »*Amies de la jeune fille*« har sit hovedkontor for Norge i *U. K. K.*'sforenings kontor Holbergsgade.

U. K. K.'s samfund er internationalt og har afdelinger i alle verdens dele, og for medlemmer af denne organisation blir der altid sørget paa hvert sted, naar ønske derom fremsættes, saa at de faar baade stilling og ophold anvist paa stedet. Men iflæng at hjælpe alle til oplysninger og stilling kan den ikke paata sig, den har ikke stort nok apparat til et saadant arbeide. Hvis der skulde existere nogen saadan almindelig forening som forudsat, vil man vistnok faa det at vide i *Y. W. C. A., (Young Women Christian Associations)*. Hovedkontor *26. George street, Hanover Square, London W.*

Vi har nu faat nærmere efterretning om festen i *Bergen* den 23de januar. Den beskrives som glimrende. Tilltrømningen saa stor som ikke i mands — kvindes minde, mange maatte gaa uden at komme ind. Frk. Blytt begyndte med et ganske kort foredrag om stemmeretten. Randi Blehr talte om svenske kvinders samfundsarbeide, fru *Hambro* for Camilla Collets minde. En mængde taler fulgte, og stemningen var høi den hele aften.

Et anonymt indlæg i »Katrine«striden under titel »Ringen er for snever« faar ikke plads denne gang. I næste hefte kommer ogsaa beretninger fra Bjarkø, Skien, Kragerø, Tromsø m. fl.

Kvindernes Krigsmoral.

Digt af Cläre Mjöen,

(fremsagt paa fredsmødet 11. febr. 1902.)

Nordische Sage besingt jene Frauen,
die gleich Männern auf schnaubendem Pferd
stürmen in 's wildeste Kriegesgrauen,
Stahl auf dem Leib und gezûckt das Schwert,
während in Wolken Odins Walküren
jauchzeud die Helden gen Walhall fûhren.

Andre Zeiten — und andre Frauen. —
Mûtterlein sitzt nnd spinnt am Heerd;
doch die Kinder, sie lauschen mit Grauen:
seltsahme Lehren die Mutter lehrt:
„Rache, mein Sohn, ist das erste Gebot,
Blutrache fordert des Vaters Tod.“

Neue Zeiten — und neue Frauen,
neuer Ideen läuternde Glut.
Liebt Eure Feinde, statt Rache zu brauen
opfert nicht heiliges Menschenblut,
Krieg ist des Fortschritts verzehrender Brand,
nicht sterben, nein leben fûr 's Vaterland.

Mûtter, Freundinnen, Schwestern, Frauen!
lehrt Eure Söhne das ewige Recht,
lehrt sie, am Bau der Kultur zu bauen,
bildet heran ein Friedensgeschlecht.
Lasst durch die Kinder zur Wahrheit werden
das Evangelium: Friede auf Erden.

Indholdsfortegnelse.

15de februarhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Den norske afdeling af *l'Alliance Universelle des Femmes pour la Paix par l'Education* afholdt *matinee* i Brødrene Hals' lokale tirsdag 11. februar. Formanden fru *Fyhn* dirigerte. Sagfører *Torkildsen* gav oversigt over fredsarbeidet og oplyste om, at denne fredsforening nu vilde søge dannet filialer rundt i landet, og at et opraab var at vente i den nærmeste fremtid. Saa holdt Bjørnstjerne Bjørnson en kort tale, og tilsidst oplæste fru *Cläre Mjön* foranstaaende digt. Alt tog bifald, og efter Bjørnsons tale *), som det var en fryd at høre, raabtes tre gang tre hurra for digteren.

Den 23de januar. Camilla Colletts fødselsdag blev feiret ogsaa i Stavanger. Aasta Hansteen modtog følgende telegram: 24de januar 1902. I Collettfesten igaar mindedes vi Dem, hendes vaabenfælle. Modtag vor varmeste hilsen med ønske om et velsignet aar.

Stavanger kvindesagsforening.

Ogsaa i Tromsø feiredes 23de januar, hvorom senere.

Idet heftet gaar i pressen. *L. K S. F.'s* 12te februarfest havde faat saadan tilslutning, at hele N. K. F.'s lokale, Wergelandsveien 17, var overfyldt. Mindst 150 gjæster. Frk. *Hansteen* holdt mindetale over Camilla Collett. Fru Qvam talte for Aasta Hansteen og slutted med at udnævne hende til æresmedlem af L. K. S. F. under forsamlingens begeistrede tilslutning. Frk. Mørck talte for fru Qvam. Frk. Krog talte for de amerikanske kvinder som samme dag aabned sin kongres. Repræsentanter fra flere af L. K. S. F.'s led var tilstede. Blandt disse fru Abrahamsen som fortalte om arbeidet i Larvik, og fru Jahn fra Trondhjem som talte for frk. Krog. Musik og sang. Telegramer fra forskjellige kanter af landet oplæstes. Et kabeltelegram sendtes til Washington. — Flere steder fest. (mere)

Fra abonnenter i Drammen har vi gjentagende faat anmodning om at der maa bli anledning at indbetale kontingent hos en kommissionær i byen. Nu har *Drammens kvindesagsforenings kontor* velvillig paatat sig at være mellemmand. Der kan altsaa kontingent modtages og nyt abonnement indtegnes.

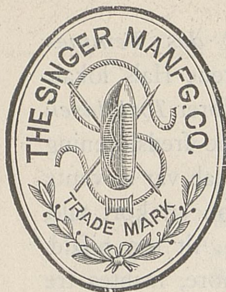
---

*) Indtages senere i „Nylænde".

Hansen & Christensen — Carl Joh. Gd. — Handske- Paraply- Galoge- og Skotøimagasin.

Verdens fornemste Symaskiner er

Singers Original.

Fabrikmærke,

Singerfabriken leverer Symaskiner for alle industrielle Brancher, for Familiebehov, for Stopning og for Kunstbroderi.

"Grand Prix" Paris 1900.

I Christiania kun hos
Singer Co, Symaskin A. S.
25 Nedre Slotsgade.

DAMEUNDERTØI
— nyeste Facons —
færdigsyet og efter Bestilling.
Brødrene Hansen,
Nedre Slotsgd 15.

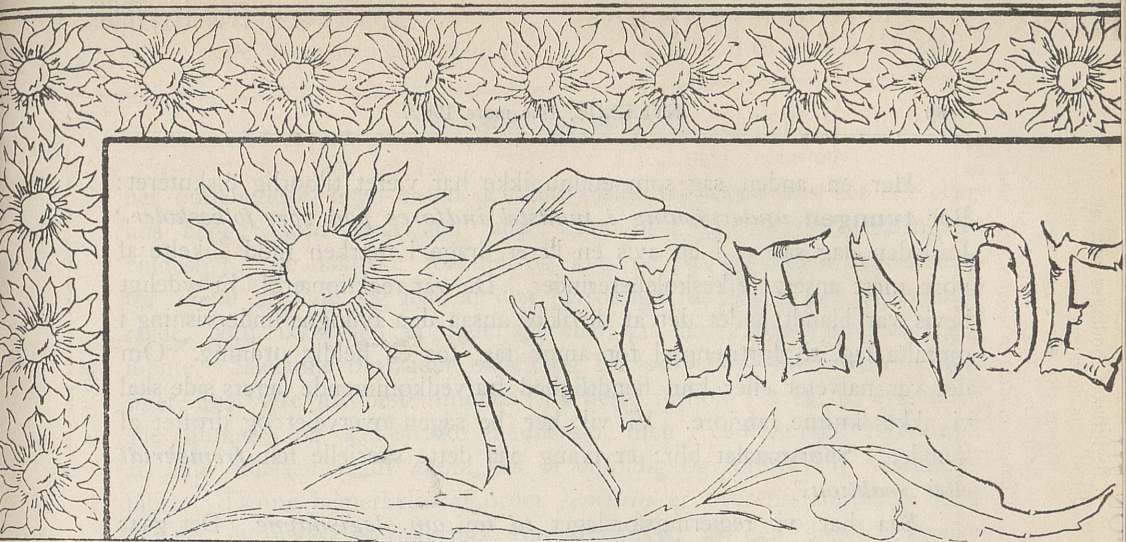
HANS DAHL & CO
ANBEFALER KUL COKES & VED
BEST OG BILLIGST
KONTOR KIRKEGD. 9. Telef. 6341
OPLAG KLOSTERGD. 8. Telef. 8958

Røraas, sjelden godt, fedt Smør samt fineste Meierismør til billigste Dagspris i Bazaren 45. Bortlaante Spand bedes returneret.
Julius Norbye.
Telefon 1199.

Mysost extra fin saavelsom billigere Sorter i Bazaren 45,
Julius Norbye.

Hegdehaugsveiens møbelforretning anbefaler møblement m. m. elegante mønstre, til billigste pris.
Telefon 5231.
(Indhafver N. P. Persson) Hegdehaugsveien 24 N. P. Persson.

HARALD ARVESENS CONDITORI, øvre Slotsgd. 10. TELEFON 711.
Leverandør til den militære og den civile Equiperingsf.
Telefon 711. Anbefaler prima Dessert.

5de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG | No.
Kristiania, 1ste mars 1902.

Faareklæder.

Vi lever for tiden under den øgende tvangslovgivnings og velgjerningernes himmeltegn — ogsaa i det frie Norge. Særlig gjælder dette for kvindernes vedkommende. I en saadan tid gjælder det at være mere agtpaagivende end nogensinde og ikke inddysses i alt for sød slummer ved al den hensynsfuldhed der vises overfor ens medfødte (?) svaghed og al den ømhed som strømmer imod en. Særlig naar det kommer til arbeidets og konkurrencens felt, og naar det gjælder kampen for tilværelsen faar man vidnesbyrd om for et utal af venner kvinderne har. For voxne kvinder vil man ha *specielle* beskyttelseslove, en ømhed som overfor barn vises dem. Socialkomiteens indstilling ang. fabriktilsynsloven saa vi saaledes gik ud paa at stille kvinderne i klasse med »unge mennesker«. Voxne kvinder vilde derved paa fabrikarbeidets felt aldrig kunne naa op i klasse med voxne mennesker. Vi ber kvinder betænke følgerne for deres arbeide. Heldigvis blev behandlingen af lovforslaget udsat paa ubestemt tid. Vi ber især de kvindeorganisationer som har sat sig som opgave at arbeide for kvindernes ret at benytte tiden til en grundig drøftelse af disse spørsmaal. Diskussionsemnet kunde stilles saa: *er det ven eller fiende* hensynsfuldheden skyldes.

Her en anden sag som endnu ikke har været tilbørlig diskuteret: Bør **tvungen** *undervisning i madstel indføres paa vore folkeskoler?* Forleden dag saa vi i en avis en lærer drage i marken mod enkelte af vore mest ansete folkeskolelærerinder. De var reaktionære! Et tydeligt bevis var blandt andet det at de ikke ansaa den tvungne undervisning i omtalte fag, til fortrængsel for andre fag, for en heldig ordning. Om det var naivetet eller kun fiendtlighed fra vedkommende lærers side skal vi ikke kunne afgjøre. Vi vil her be sagen overveiet og drøftet af kvinder. Spørsmaalet blir: er tvang paa dette specielle felt *fremskridt eller reaktion?*

Saa har vi regjeringsforslaget *til lov om slegtsnavne.* Det gaar bl. a. ud paa at barn født udenfor ægteskab ikke som hidindtil skal være i sin ret naar det bærer sin fars navn — uden for saavidt det opdrages af faren. Det er maaske familien man derved vil beskytte. I anl. dette henvender vi os baade til kvinder og mænd og ber dem drøfte spørsmaalet, som kan stilles saa: er det *ret eller uret?*

Vi har her bare fremvist de faareklæder som laa nærmest for haanden. Der er en mængde af dem. Vi paastaar ikke at de skjuler glubende ulve, vi ber bare at man skal undersøge hvad de skjuler. Og vi mener at synet af dem saa langt fra at berolige heller bør skjærpe vor agtpaagivenhed, saa vi ikke for sent maa erkjende at endel af dem gjemte hvad der var farligt og ødelæggende.

Vi skal søge at ta de enkelte sager frem til overveielse — for flere sagers vedk. til fornyet overveielse — men det tar tid. En almindelig advarsel som denne mente vi derfor kunde gjøre lidt nytte indtil videre.

Det gjælder mere end nogensinde for kvinderne at *prøve aanderne.*

I anl. „Feminismen"

(redaktionsartiklen i forrige hefte) har vi modtat et brev fra hr. Arctander med anmodning om at indta et par bemerkninger i »Nylænde«:

»Den forklaring, De har givet Deres læserinder af ordet *feminin,* saaledes som jeg brugte det, er ikke korrekt. Ordet betyder selvfølgelig ikke her *kvindelig.* Aldrig kunde det falde mig ind at benytte et saa værdigt og hædrende akjektiv i nogen dadlende bemerkelse, end sige som noget »skjældsord«, som De kalder det. For mig har ordet »kvindelig« (der paa Fransk ogsaa kan oversættes med *feminin)* lige stor valør paa *sit* omraade som »mandig« paa sit. Nei *feminin* i denne anvendelse — »fruentimmeragtig«, om De vil, i modsætning ti »mandfolkagtig« — kaldes, som jeg forklarede, en bevægelse som den

her omhandlede, hvad enten den har tilslutning alene hos det ene eller hos begge kjøn, fordi den lader haant om eller overser erfaringens vidnesbyrd, de faktiske forhold og kravene paa en logisk begrundelse for *alene* at lade sig lede af den personlige følelse — paa et livsomraade, som ikke helt er underlagt eller kan underlægges dennes regimente. Saadanne omraader findes, og følelsen eller »hjertet«, som man siger, bør være medbestemmende i de fleste forhold i livet, det erkjender alle humane og aandsfriske mennesker, men i et videnskabeligt emne at lade følelsen raade *alene*, det er enfoldig og fordærvelig sentimentalitet. Denne bemerkelse af ordet *feminin* er overensstemmende med hævdet europæisk sprogbrug. Karakteristiken af den engelsk-svenske antivivisektions-propaganda gjengav jeg tilsidst gjennem en omsætning af Henrik Wergelands ord i »Mennesket«, hvor han forlanger, at man skal lade »sin *fornuft* sig med følelsen *blande*«, og denne slutbetegnelse fandtes saa slaaende, at den mødte sterk tilslutning i odelstinget. Den vakte ingen spottende munterhed.«

*

Det var netop indholdet af hr. Arctanders udtalelser i Stortinget om denne sag vi ønsked at gjøre vore »læserinder« og vore læsere opmerksom paa. Om repræsentanten ikke havde benyttet sig af det norske laan af den »europæiske« glose, om han f. ex. simpelthen havde sagt at antivivisektionen var en fruentimmeragtig bevægelse, havde vi desværre maattet klandre det ligesaa meget. Hvad der tar sig bedst ud er jo en smagsag. Red.

Fra Bjarkø.

Min kjære ven »Nylænde«, tak for det gamle aar og et velsignet 1902.

Det er sjelden at se noget fra Bjarkø, og ikke blir det saa meget denne gang heller. Her lever efter fattig evne en kvindestemmeretsforening, og nylig har vi havt aarsmøde med fest, hvor ny bestyrelse for 1902 blev valgt: Frk. Elise Ernstsen og frk. Hilda Broks. Til kasserer fru Stine Andersen, den sidste gjenvalg. Foreningen tæller 33 medlemmer; men paa grund af daarligt veir, var flere hindret fra at komme til mødet, hvilket maa beklages af mange grunde. Til daarligt veir kommer ogsaa liden interesse og hjertelag for sagen, og alt dette lægger sig tungt over vore sind og kvæler mod og virkelyst; men saa skulde det ikke være — det ved vi alle. Derfor kjære venner paa Bjarkø' slut eder sammen om vor fælles store sag og maalet vil naaes, og saa, Gud velsigne kjæmpende norske kvinder i sit arbeide for det maal de har sat sig — arbeidet for kvindernes frigjørelse. Lad os ikke blive liggende paa halvveien og sovne til der ved lov af 29de mai 1901.

x.

Ægteskabet.*

I.

Brevkort.

London 23—2—02.

I *Union Of Ethical Societies* holder Miss Vallance en række foredrag om *The Responsibilities Of Women.* (Kvindernes ansvar.) Jeg skal i korthed gi nogle points fra det sidste:

Ægteskabsinstitutionen, som den er, viser sig overalt mere og mere upraktisk og kvinden uværdig. De bevidste streiker, de ubevidste trykkes ned. En af grundene ril dette er hustruens *økonomiske afhængighedsforhold.* Kvinden, gift eller ugift, trænger penge, mange penge, flere end manden. Moderskabet udestænger i mange aar den gifte kvinde fra selvstændig fortjeneste. Og selv om hun ikke har flere barn, end at hun kunde arbeide ved siden af, vilde taleren fraraade hende at søge en som oftest yderst lavt betalt bifortjeneste. Netop ved denne beredvillighed til at paata sig et hvilketsomhelst arbeide, daarlig betalt — ved en instinktsmæssig ofte malplaceret offervillighed — forværred kvinden sin stilling. 1) Arbeidet som husholderske og mor maa økonomisk værdsættes. Dog er en konkurrerende sammenligning med mandens arbeide utænkeligt. Mands og gift kvindes arbeide er saa artsforskjelligt, at al sammenligning af sig selv falder bort. 2) Der maa aabnes hende udvei til at opta selvstændig lønnende virksomhed udenfor. En hjælp hertil vil være de længe paatænkte fælleskjøkkener, oprettet i hver eneste gade, ligeledes elektriciteten. Den maa bare ikke faa lov at berøve hende tjenerhjælpen. Hvorfor skal hustruen undvære hjælp i sit arbeide mere end manden i sit. Han har altid sine »clerks«. Elektriciteten vil reformere tjenerforholdet. Det blir overflødigt at ha dem boende i huset. 3) Kvinderne maa skjærpe sin kritik overfor kommunale og statsforhold. Hvorfor har vi daarlige huse, umulig vandledning (vandledningen er her i private selskabers hænder) osv. Svar: fordi vi ikke selv har været med. Det kommunale og fremtidige statsborgerlige ansvar maa vækkes. 4) Hun maa føle sig som borger ogsaa i moderforholdet og ikke frasi sig sit ansvar her for at behage manden. Hun har ingen ret til at sætte flere barn i verden, end hun har evne og midler til at opdrage til gode borgere. Dette er dog aldeles individuelt.

Ægteskabsinstitutionen, som den nu er, berøvende kvinder al myndighed, beslaglæggende alle evner og kræfter uden socialt vederlag er blet skjæbnesvanger for slægten — i New Zealand gjør kvinder oprør mod dette ægteskab. De føler det som en tilintetgjørelse af deres person. — Efter foredraget fulgte diskussion. Mænd og kvinder lige ivrige.

Eva Blytt.

---

*) Vi modtar stadig indlæg, som ikke kan passe under anden titel end ovenstaaende

II.

Til Fernanda Nissen.*

Jeg skal ikke disputere med Dem om, hvorvidt det er De eller jeg, der har en barnslig betragtning af det kvindelige væsen. Min betragtning har ganske enkelt sagt mig, at kvinderne i sit hustru- og moderforhold fortrinsvis maa uddannes paa flere og mindre omraader, men at betingelserne vanskeliggjøres for dem til at naa det fremragende paa et større.

Man kan blive et fagmenneske paa den øvrige uddannelses bekostning, det gaar ogsaa an at blive det sjeldent fint dannede menneske, uden at udmerke sig i nogen særlig grad paa noget specielt omraade, men at besidde fagkundskaben paa en høi almendannelses grundlag maa være den gunstigste betingelse for at naa det største. At vedligeholde den grad af udvikling man bringer med ind i ægteskabet har ofte vist sig vanskeligt nok for en hustru og mor, men dog ikke vanskeligere end at paa dette omraade har hun udrettet meget godt og skjønt. At blive et fagmenneske end sige at forene den sum af kundskab og dannelse, som maa til for at blive det fremragende overfor sit samfund og sin tid, det vanskeliggjøres ved hendes opgave som hustru og mor.

Jeg vil bede Dem lægge merke til at jeg har skrevet at kvindens opgave i hjemmet ikke kan forenes med *sterk* personllg udvikling. Nogen udvikling kan der naturligvis være, men den er kun saa stor at hun i den sædvanlige omgang saa vidt faar konstateret, at hun ikke er aldeles udenfor — og hun føler selv det mangelfulde i sin udvikling. Jo nærmere vi nu i vore sociale forhold kommer mandens arbeide, faar vi en følelse af hvilken kraft, hvilken hengivelse i opgaven, hvilken udholdenhed der skal til for at skabe det aandeligt personlige af betydning. Denne fordybelse i et emne er nødvendig for at frembringe det virkeligt store, og jeg spør, hvordan er det muligt at forlange af en hustru med børn at hun skal præstere den. Selv med den nuværende overfladiske betragtning af moderskabet og den gemytlighed hvormed vi omgaaes vore pligter her, vilde dette umuliggjøres, hvor meget mere i fremtiden naar der er vakt en dybere forstaaelse af moderforholdet og dette i som udenfor ægteskabet har naaet sin sociale rang.

---

*) Ovenstaaende er svar paa en artikel: „Y p p e r l i g e m ø d r e“ undertegnet F e r n a n d a N i s s e n i „Dagbladet“ 49. Artiklen indeholder et sterkt angreb paa Kntti Anker Møllers replik til Theodora Hagerup Bull, Nylænde no. 3. Fru A. M. svarer F. N. i Dagbl. med at anmode om at diskussionen tilbageføres til „Nylænde“, idet hun synes der er stedet for kvinderne til med oprigtighed at drøfte sine væsentligste anliggender — og har anmodet os om plads i „Nylænde“ til ovenstaaende. Red.

Det minutiøse arbeide, den kravets mangfoldighed, den samvittighedsfuldhed i hver detalj som moderskabet fordrer, hvordan kan det give ro eller udviklingsmulighed for noget andet? Naar ens sanser saa at sige skal fungere for andre væsener, er der da plads for egen udfoldelse? Den sum af livskraft der sættes til ved et svangerskab og en fødsel, og de sindsstemninger som følger med, vil forhindre at man paa et andet omraade kan yde det værdifulde. Den der tager et ægteskab paa sig har arbeide nok i at bevare det i ubrødelig harmoni, flere menneskers lykke afhænger af det, og den dygtige husførsel, den gjennemførte hensynsfuldhed og hjemmets kjærlige aand skal grundlægge den næste slegts dannelse. Vi har en opgave her som er stor, maatte vi snart begynde arbeidet for med alvor at udruste os for at fylde den bedre.

Men skal en kvinde kun sætte som maal at være noget for et hjem? Skal kjærligheden fremdeles være hendes livs hele indhold? Har hun opfyldt sin fulde bestemmelse som menneske ved at bidrage til menneskeslægtens formering eller ved at have draget omsorg for sit afkom?

Ligesom vi har mindre agtelse for den mand der ser sit livs længsel tilfredsstillet ved et kjærlighedsforhold eller finder maal nok for sine evner ved at skabe et skjønt familieliv, saa finder vi ogsaa at det saakaldte naturlige kald ikke længer strækker til som maal for en kvindes liv. En kvinde har ikke længer lov til at slaa sig til ro med at være en udmerket mor. En ny og sterkere fordring er kommet til, en fordring der er grundelementet i emancipationen, som har brudt hjemmets skranke og stillet kvinden i forhold til samfundet og ladet hende føle forpligtelsen af sammen med manden at forsøge indvinde af det ubekjendte til bedste for menneskeheden. Heri ligger hendes menneskeværd og hertil har vi knyttet fordringerne om hendes rettigheder.

Det kan derfor ikke undgaaes at jo friere og sterkere kvinderne udvikler sig, des kraftigere vil aandens krav melde sig hos dem og des mer kompliceret blir forholdet til naturkaldet i ægteskabet. Derfor maa hun i fremtiden vælge alt efter sine anlæg eller den styrke, hvori kjærligheden møder hende, om hun vil blive det villige redskab, den tjenende aand i et hjem eller en menneskehedens velgjører.

Katti Anker Møller.

28de februar holdt *L. K. S. F.* aarsmøde, samme bestyrelse gjenvalgtes. Foreningen har nu mellem 14 a 1500 medlemmer.

I Mandal er stiftet et led af L. K. S. F.

---

*) Indsendere af anonyme artikler maa finde sig i at vente.

Fra Tromsø.

Det vakte vel nogen forundring hos vore venner dernede, at der ikke kom en eneste kvinde ind i Tromsø kommunestyre — ikke en antagelig suppleantplads engang opnaaede kvinderne. Man skulde nærmest tro, vi ingen kvindelig organisation havde, som kunde reise kravet om repræsentation, istedetfor at vi har en efter forholdene stor og fremgangsrig stemmeretsforening ledet af en formand, hvis klare hoved og intelligente energi gjør hende til føreren. I betimelig tid gik man da ogsaa ind til de to hidril eksisterende partier høire og venstre med forespørsler om, hvorvidt de vilde opstille kvinder paa sine valglister, og man fik imødekommende svar fra begge partiers bestyrelser. Paa høires valgmøde gik ogsaa alt iorden. De 4 udpegede kvinder blev opstillede, 2 af dem kummulerede. Paa venstres valgmøde kom arbeiderne med et program, som en hel del af venstre ikke kunde gaa med paa, blandt dem ogsaa de 6 kvinder, man havde forlangt opstillet. Trods der paa det første valgmøde med stort flertal blev vedtaget, at der *skulde* opstilles kvinder, kom dog »venstres og arbeiderpartiets liste« ud uden et eneste kvindenavn. Nu var gode raad dyre. At sætte ind kvinder var jo en æressag for os, og da der nu kom indtrængende anmodninger fra de urepræsenterede venstremænd om at komme med en liste for ved den at faa ind nogle af vore dygtigste kommunemænd — blev resultatet af samarbeidet »Det uafhængige venstres liste«, undertegnet kun af kvinder. Først paa listen 3 kvindenavn — alle kummulerede 2 gange. Men nu kom det, som fyldte os med den største harme og sorg: man havde anmodet kvinderne om at stille sig i breschen, nu sørgede man for at faa strøget kvinderne af listen for at kummulere mænd. Vi fik i sidste liten nys om, at noget saadant var igjære, men for sent til at kunne gjøre noget modtræk. Desuden havde vi vanskelig for at tro, at mænd, som havde udtalt sig forpligtende ligeoverfor disse 3 kvinders valg, vilde begaa en saadan troløshed. Af skade blir man klog. Næste gang faar vi regne med de erfaringer, vi har gjort denne gang. Sørgeligst at ikke alle kvinder sluttede sig sammen om frk. Thora Halvorsens valg. I hende vilde vi være repræsenteret værdig og med ære, noget vel de fleste — desværre for sent — vil være enige om, naar alt det støv, som hvirvledes opom valget, faar lagt sig. At ingen af høires kvinder kom op, beroede paa, at den ene kummulerede frabad sig valg, og den anden bad om at blive strøget, da hun frygtede for at blive den eneste kvinde i kommunestyret. Hun blev 3die suppleant.

*

23de januyr holdt Tromsø led af L. K. S. F. sin aarsfest og mindefest for Camilla Collett.

Den vakre og hyggelige fest var besøgt af 80 kvinder. Formanden frk. Halvorsen talte for dagen, frk. Marie Dahl for Camilla Collett, frk. Halvorsen for fru statsraadinde Qvam, fru Dahl for frk. Gina Krog og frk. Vinjevold for frk. Halvorsen. Alle talerue modtoges med bifald — den sidste med rene ovationer, noget, der glædede alle os, der har staaet begivenhedernes gang nær. Mellem talerne var der musik og sangnumre og tilslut oplæsning — et par humoristiske smaastykker. Først ved 12-tiden skiltes man for at gaa hver til sit.

*

30te januar 1902 aarsmøde i Tromsø led af L. K. S. F. Formanden gjorde rede for foreningens virksnmhed i det forløbne aar. Regnskabet blev fremlagt og godkjendt. Foreningen har samme medlemsantal som ifjor, skjønt 13 medlemmer har forladt stedet.

Til formand gjenvalgtes enstemmig frk. Halvorsen, hvilket resultat blev modtat med haandklap.

Til bestyrelsesmedlemmer gjenvalgtes frk Eide og fru Dahl. Suppleanter blev fru Thomsen, frk. Høegh og frk. Marie Dahl. Revisor fru Vesterlid.

I Kvindestemmeretsklubben havde man den 26de februar en sjelden stemningsfuld aften Frk. Marie Hauge fortalte fra sin studiereise i Italien, illustreret med hendes kopier af mesterverker udstillet for anledningen, og fru *Dagny Ottesen* foredrog italienske viser og sange.

Ved frk. Mon Schjelderups koncert den *27de* februar havde man den fornøielse at høre flere af koncertgiverindens nye kompositioner fotedraget med assistance af hr. Cordes og frk. Eugene Hansen. Stort bifald og fremkaldelser. Nettoudbyttet var kr. 100 til de arbeidsløse.

Fra Norske kvinders sanitetsforening er der udsendt et opraab — offentliggjort den 20de februar i dagsaviserne — om at bidrage til den indsamling til tuberkolosens bekjæmpelse som foregaar. Det er sandt at der lægges stort beslag paa folks offervillighed nu. Alligevel naar det gjælder denne sag maa alle som kan gi *lidt.*

Drammens kvindesagsforening har havt aarsmøde. Bestyrelsen bestaar nu af fru Kjelsberg (formand), fru Ringstad (viceformand), frk. Holst (sekretær), fru Falster og frk. Borgen.

Uddrag
af
Norsk Kvindesagsforenings regnskab
fra 24-11-1900 — 27-11-1901.

Beholdning 24de novb. 1900	kr.	267.81	Leie af foredragslokale	kr.	20.00
Indbetalt kontingent	»	482.00	Avertissementer	»	95.94
Resterende do.	»	154.00	Kontorhold, kontorrekv. og budpenge	»	99.90
Indkommet ved kjolesømkurset	»	501.15	Porto og telegrammer	»	26.52
— » linsømkurset	»	110.00	Indfriet banklaan	»	150.00
— » udlodning	»	138.00	Renter af do.	»	7.47
Entré ved møder og foredrag	»	11.00	Kjolesømkurser	»	491.39
			Linsømkurset	»	114.29
			Forskjellige udgifter	»	61.90
			Kasserer og sekretær	»	200.00
				Kr.	1267.41
			Beholdning:		
			Resterende kontingent kr. 154.00		
			Kontant beholdning » 242.55	«	396.55
	Kr.	1663.96		Kr.	1663.96

Kristiania, 27de november 1901.

Regnskabets rigtighed bevidnes.

Karlotta Bakke. *J. Groth.*

Alette Ottesen,
p. t. kasserer.

Aarsberetning for Norsk kvindesagsforening.

1900—1901.

Paa generalforsamlingen 30te nov. 1900 gjenvalgtes frk. Valborg Haavind, fru Hildur Schirmer og hr. overretssagfører Thams, og istedenfor statsministerinde Blehr, som havde frabedt sig gjenvalg, valgtes fru Anna Strøm. Til suppleanter valgtes frk. Anna Hvoslef, fru Thekla Resvoll og fru Thora Lund f. Heyerdahl. Til revisorer gjenvalgtes frøknerne Karlotta Bakke og Ida Groth.

Af suppleanterne har frk. Anna Hvoslef deltaget i bestyrelsesforhandlinger under forfald. Paa første bestyrelsesmøde gjenvalgtes fru F. M. Qvam til formand og fru Aadel Knudsen til viceformand. Paa samme møde besluttede bestyrelsen at indsende følgende skrivelse:

»*Til Kirke- og undervisningsdepartementet.*

Norsk kvindesagsforenings bestyrelse tillader sig at anmode om, at der, naar man gaar til oprettelse af en teknisk høiskole, maa ordnes saaledes, at kvinder gives adgang til at gjennemgaa denne paa lige vilkaar med mænd. Det skulde synes overflødigt her at bringe kvindernes interesse i erindring, da jo vott universitet for længst er gjort tilgjængeligt for kvinder, men N. K. F.'s bestyrelse vil dog ikke undlade at henlede departementets opmerksomhed paa sagen.«

I anledning af et cirkulære fra kommissionen til revision af tyendelovgivningen, hvori N. K. F. opfordredes til at udtale sig om kommissionens lovudkast, holdtes den 7de febr. medlemsmøde i Studentersamfundet. Udkastet blev punkt for punkt diskuteret og forsamlingen var meget interesseret for en heldig løsning af denne sag, mens der dog var dissens om de enkelte punkter, særlig om, hvorvidt det vilde være heldigt at loven griber ind i det private liv ved at fastsætte en bestemt fritid. Imidlertid udtalte man sin tilslutning til den hamburgske lovs generelle bestemmelser om fritid.

Den 8de mars indsendte bestyrelsen et andragende til stortinget om, at frk. Alvilde Prydz maatte erholde den af hende ansøgte digtergage. Man erindrer, at hun erholdt digterstipendium.

Den 21de marts holdtes et diskussionsmøde: Om fabrikpigers kaar, indledet af frk. Eva Blytt med vicefnrmanden fru Knudsen som dirigent.

Paa samme møde behandledes en henvendelse fra Sanitetsforeningen til N. K. F. om at støtte dens planlagte arbeide for tuberkulosens bekjæmpelse. Forsamlingen fandt imidlertid ikke at kunne gaa med paa dette,

idet man begrundede afslaget med, at dette laa udenfor foreningens program. Af samme gtund besluttedes heller ikke at deltage i stemmeretstoget 17de mai, hvortil Arbeiderpartiets Kvindeforening ogsaa iaar havde indbudt N. K. F.

4de oktober holdtes møde, hvor frk. D. Schjoldager indledede en forberedende diskussion: Om kvinder i politiets tjeneste. Diskussionen dreiede sig væsentlig om ønskeligheden af at faa ansat kvinder som patruljerende politi særlig til beskyttelse af barn og unge under ophold paa legepladse og i parker, og idetheletaget i sædelighedspolitiets tjeneste.

Paa samme møde valgtes medlemmer til den komité, der skal træffe forberedelser til det nordiske kvindesagsmøde, som skal holdes til sommeren. Valgt blev frk. Aagot Daae, fru Heiberg Hansteen, frk. Anna Hvoslef, frk. Hanne Olsen, frk. Reidunn Lindboe og til suppleanter fru Kate Lampe og frk. Regine Mathisen.

I komiteens første møde, sammenkaldt af N. K. F.'s formand og hvor ogsaa flere af bestyrelsens medlemmer deltog, valgtes frk. Anna Hvoslef til komiteens formand, frk. Daae til sekretær og frk. Olsen til kasserer.*)

Paa Ruseløkkens folkeskole har N. K. F. ogsaa i det forløbne aar fortsat med kurser i kjolesøm under frk. Carla Meyers ledelse. Disse kurser har havt 44 elever. Der har ogsaa været afholdt et kursus i linsøm, her deltog 11 elever og lærerinde var frk. Anna Halfstad.

Resten af det laan paa 300 kroner, som N. K. F. i 97 optog i Haandværkernes sparekasse, for at dække gjæld paadraget ved foreningens udgivelse af »Nylænde« 1887—1893 og ved andre foretagender, som har voldt udgifter istedenfor indtægter, er nu betalt.

F. M. Qvam. Aadel Knudsen. Hildur Schirmer. Valborg Haavind.
Hedevig Rosing. Anna Strøm. M. Thams.

Paa *N. K. F.*'s aarsmøde gjenvalgtes samme bestyrelse. Til første suppleant valgtes fru Anker Møller, de to andre suppleanter frk. Anna Hvoslef og fru Thora Lund gjenvalgtes.

I et senere møde i N. K. F diskuteredes *det nordiske kvindesagsmøde.* Tiden sattes til 3die—6te juli. Man beslutted at indbyde baade mæud og kvinder. De to hovedpunkter paa programet er kvindelig uddannelse og sociale reformer. Desuden norske kvinders nationale raad. Camilla Colletts mindesmerke. Kvindelige læger. Literatur — kunst. Foredragene maa være anmeldt inden april maaneds udgang. Wergelandsveien 17 I. Indbydelsen i sin helhed i næste hefte.

*) Her kommer en redegjørelse og regnskab for N. K. F. fagskole i huslig økonomi, som her er forbigaaet, idet »Nylænde« ikke nu kan indta mere om skolen. Som det vil erindres har vi havt en længre artikel om denne, skrevet af foreningens formand.

Kvindesagsbetragtninger fra andre lande.

(Forts. fra no. 20, 1901.)

Idet vi optar igjen denne artikel — som vi har bragt i erfaring vakte megen interesse, men maatte vige pladsen for kommunevalg m. m. — skal vi for de nye abonnenters skyld gi et kort sammendrag af det tidligere. Det er den bekjendte forfatterinde Olive Schreiner som har ordet. Giv os arbeide, sier hun, lyder over hele jorden fra kvindemunde. For at vise hvor nødvendigt det er at lytte til kravet peger hun tilbage i menneskehedens historie til de allerældste tider. Side om side gik mand og kvinde sammen som vilde og var frie og arbeided frit sammen. Saa kom en forandring.

Vi slutted med vore vandringer og slog op vort telt paa en plet af jorden, og livets pligter deltes igjen mellem os. Mens manden gik ud for at jage eller slaas med fienden, som vilde ta fra os alt, arbeided vi paa det felt vi havde valgt. Vi graved i jorden, vi indhøsted sæden, vi opførte boligerne, vi væved klærne, vi formed lerkarene og tegned de linjer paa dem, som var menneskehedens første forsøg paa dekorativ kunst. Vi studered urternes egenskaber og anvendelse, og vore gamle kvinder var slegtens første læger ligesom ofte dens første prester og profeter.

Vi næred slegten ved vort bryst, fortsætter Olive Schreiner, vi bar den paa vore skuldre, ved os fik den liv, fik føde og klær — mere strævsomt og uendeligt var vort arbeide end mandens. Men aldrig klaged vi over at det var for tungt for os. Medens den vilde mand laa i solskinnet paa sine huder for at hvile sig til strid eller jagt, eller mens han formed sine dødbringende vaaben aad og drak han hvad vore hænder havde tilberedt for ham. Og mens vi laa i knæ ved haandkværnen eller graved i jorden, med et barn i vort skjød og et paa vor ryg, strævende til vort legeme blev gammelt, mens det endnu var ungt — klaged vi da nogensinde over at det arbeide, som faldt i vor lod, var for haardt for os? Vidste vi ikke at den kvinde som kasted sin byrde fra sig var som manden som kaster sit skjold i striden en usling og en forræder mod sin slegt? Manden kjæmped, — det var hans arbeide, vi fødte og næred slegten — det var vort. Vi vidste at af vort stræv som af mandens afhang den families liv og velbefindende som vi gav livet. Vi bar vore byrder som manden bar sine saar, i taushed — og vi var tilfredse.

Saa kom igjen en forandring.

Menneskealdrer gik, og den tid kom da det ikke længer var nødvendigt at alle mænd maatte dra ud paa jagt eller i strid og da bare en af fem eller en af ti eller en af tyve til stadighed behøvedes til dette arbeide.

Da begyndte manden som ikke længer havde sysselsættelse nok paa sine gamle arbeidsfelter at gi sig ind paa vore. Han begyndte ogsaa at dyrke jorden og bygge huset og male kornet (eller han lod sine mandlige træller gjøre det!) og hakken og verktøiet og naalen og tilsidst endog kværnstenen, som vi først havde plukket op af jorden og slebet for at male føde til vore barn, begyndte at gaa over fra vore hænder i hans. Det gamle herlige liv paa de frie marker blev os ikke længer forundt, vi bevæged os indenfor dørene, hvor tiden flyder langsommere og verden er sørgeligere end i det frie udenfor. Men vi havde vort eget arbeide endnu, og vi var tilfredse.

Om vi end ikke længer fik dyrke jorden til vor families ophold tilberedte vi dog fremdeles dens føde, om vi end ikke altid planted og tilberedte linet og hampen, væved vi dog klær af det til vor slegt. Om vi ikke længer opførte husets vægger var de tæpper som dækked dem dog vore hænders verk. Og tæt omkring os voxte de op vore barn fra fødselen til den modne alder, og deres stemmer lød bestandig i vore øren. Ved vore boligers døre sad vi med vore arbeider og saa udover de frie marker som engang var vort arbeidsfelt — og vi var tilfredse. Adelsmænds, bønders og borgeres hustruer — alle havde vi vor opgave som fyldte vort liv.

Men nu er der atter indtraadt en forandring.

Noget ganske nyt er kommet ind paa det menneskelige arbeidsfelt og har gjort alt anderledes end det var.

Paa mandens arbeidsomraade har en sterk udvikling gaat for sig og gaar endnu for sig. —

Forf. beskriver nu hvorledes maskinerne og dampen er traadt til og har afløst de mange mænds muskelarbeide, paa jordbrugets, haandværkets og paa alle omraader ogsaa paa hans mest specielle, krigens.

Tiden for styrken i menneskenes muskler, som det afgjørende for menneskeheden, det være sig i krigens eller i fredens arbeider, er for altid forbi, og tiden for den udelukkende betydning af styrken, udviklingen og virksomheden i menneskenes hjerne og nerver er allerede inde.

Aldrig før i jordens historie har det mandlige omraade for lønnet arbeide været saa omfattende, saa interessant, saa kompliceret og i sine resultater saa betydningsfuldt for samfundet, aldrig før har det mandlige kjøn været saa helt og saa ihærdig sysselsat.

Paa vort kvindelige arbeidsfelt har forholdene formet sig i en helt anden retning. De forandringer som har fundet sted og som gaar ind under det sammenfattende begreb »den moderne civilisation«, har gaat

ud paa at berøve kvinden ikke bare delvis men saa godt som helt og holdent hendes gamle omraade af produktivt arbeide, og der hvor der fra kvindernes egen side ikke sker bestemt og bevidst modstand har der ikke af sig selv aabnet sig nye felt som kan gi erstatning for de gamle.

Vore rokker er forlængst sønderslagne, i tusener af vældige bygninger gaar de af damp drevne vævstole, styret af hundrede tusener af hænder (ofte mandshænder) og frembringer vor slegts klæder.

Vore hakker og vore kværnstener er faldt ud af vore hænder for længe siden, og plogmanden og mølleren overtog vort arbeide, men vi holdt sterkt fast paa bakstetruget og bryggepanden. Nu blir det efterhvert dampen som overtar det ogsaa, og brødene bringes til vore døre (kanske af en mand i automobil) og vore husholdningsdrikkes historie kjender vi ikke før de sættes for os ved vor dør.

Forf. fortæller videre hvorledes tendensen udvikler sig i samme retning, arbeidet gaar over i maskinernes og i mænds hænder. I de riges huse, siger hun, er forandringen i husets ordning gaat saa langt, at mænd ofte træffes arbeidende i vore kjøkkener og staar bagom vore stoler rede til at gjøre alt for os undtagen det at stoppe madbiderne indenfor vore kvindelige læber.

I enhver retning har den gamle paastand, at det *udelukkende er kvindernes sag at tilberede føden for slegten blevet en forældet løgn.*

Der beskrives videre hvorledes tendensen gaar i retning af at ogsaa detaljer ved husets stel gribes af maskinerne, om hvorledes symaskinen har afløst synaalen men trues med selv at fortrænges, hvorledes dampmaskiner i fabriker forsyner ikke alene mænd men ogsaa husets kvinder med de fleste beklædningsgjenstande og blandt de rige klasser hjælper »Wørth« med sine hundreder af mandlige hjælpere til endelig *at tilintetgjøre den gamle mythe, at det udelukkende tilkommer kvinderne som en del af sit huslige arbeide at tilvirke sin slegts klæder.*

(Forts.)

For ugifte mødre er nu planlagt et pleiehjem af Norske kvinders totalafholdsforening no. 1 (Hvide baand).

Indholdsfortegnelse.

1ste marshefte.

Udgivet og redigeret af Gina Krog.

Hanches Bogtrykkeri. Kristiania.

Fra Kragerø.

Ved frk. Gina Krog's besøg her i Kragerø for 3 aar siden blev her dannet et led af L. K. S. F. Det var ikke netop saa let dengang at faa det istand, men ved ihærdighed lykkedes det dog tilsidst. Nogen stor tilslutning har den dog ikke kunnet glæde sig over, og da den som havde mest interesse for foreningen, Sophie Knoph, døde, var det som den sygnede hen. Formanden tænkte da paa at foreslaa ledet inddraget, men man fandt paa en anden udvei. *Kragerø kvindesagsforening* besluttede paa sit aarsmøde 28de f. m. at overgaa som led af L. K. S. F. Hvor mange medlemmer ledet bestaar af kan ikke bestemt siges, thi aarsmødet var kun besøgt af 15 af foreningens 34 medlemmer. Det kommer da an paa om nogen paa grund af denne bestemmelse melder sig ud, men saa vil vel nogle nye medlemmer melde sig ind.

Bestyrelsen vil gjøre alt hvad der staar i dens magt for at ledet kan vokse og arbeidet blive til gavn for det hele.

Elise Welhaven Gunnerson,
p. t. formand.

Siden har den nye forening holdt fest hvorfra sendtes telegram til formanden for L. K. S. F. — det oplæstes paa aarsmødet i Kr.a.

Fra Kongsberg

har vi faat underretning om at ogsaa fru Samuelsen indvalgtes paa afholdspartiets liste. Venstre har ingen kvindelig repræsentant i kommunestyret. Men fru Handler som var opført paa venstres liste er nu valgt ind i fattigstyret. — Bestyrelsen for Kongsbergs L. K. S. F. er fru Samuelsen, fru Tobiesen, fru Hall, frk. Torp og frk. Ruud. Fru Samuelsen er valgt til formand. Den 12te februar holdtes en vellykket fest, hvorfra telegram sendtes til festen i Kr.a saalydende: »Det nye led, i festlighed, sin hilsen sender. — Til landets kvindekjæde rækker begge hænder.« —

Om 12te februarfesten i L. K. S. F. loved vi fortsættelse i dette hefte, men pladsen er igjen lige kneben. Vi maa blot med stor anerkjendelse omtale det smukke arrangement og dekoreriug af lokalet udført af Kitty Kielland og Marie Hauge samt melde at der foruden fra Kongsberg kom telegram fra følgende led: Trondhjem, Porsgrund, Kristianssand, Tromsø, Skien og Ytre Rendalen. Paa de tre sidste steder fest. Fra Nordre Odalen kom følgende telegram:

For ret og ære
kampen være
ilden tændt for seiren borge
haand i haand
vi binder baand
Om Norge.

Hansen & Christensen — Carl Joh. Gd. — Handske- Paraply- Galoge- og Skotøimagasin.

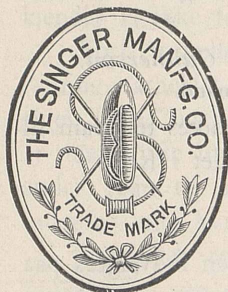
HARALD ARVESENS CONDITORI, øvre Slotsgd. 10. TELEFON 711. Leverandør til den militære og den civile Equiperingsf. Anbefaler prima Dessert. Telefon 711.

Advokaterne F. A. Krog og Annæus Schjødt,

Grændsen 13, Christiania.

Verdens fornemste Symaskiner er

Singers Original.

Fabrikmærke,

Singerfabriken leverer Symaskiner for alle industrielle Brancher, for Familiebehov, for Stopning og for Kunstbroderi.

"Grand Prix" Paris 1900.

I Christiania kun hos

Singer Co, Symaskin A. S.

25 Nedre Slotsgade.

DAMEUNDERTØI

— nyeste Facons —

færdigsyet og efter Bestilling.

Brødrene Hansen,

Nedre Slotsgd 15.

Røraas, sjelden godt, tedt Smør samt fineste Meierismør til billigste Dagspris i Bazaren 45. Bortlaante Spand bedes returneret.

Julius Norbye.

Telefon 1199..

Mysost extra fin saavelsom billigere Sorter i Bazaren 45.

Julius Norbye.

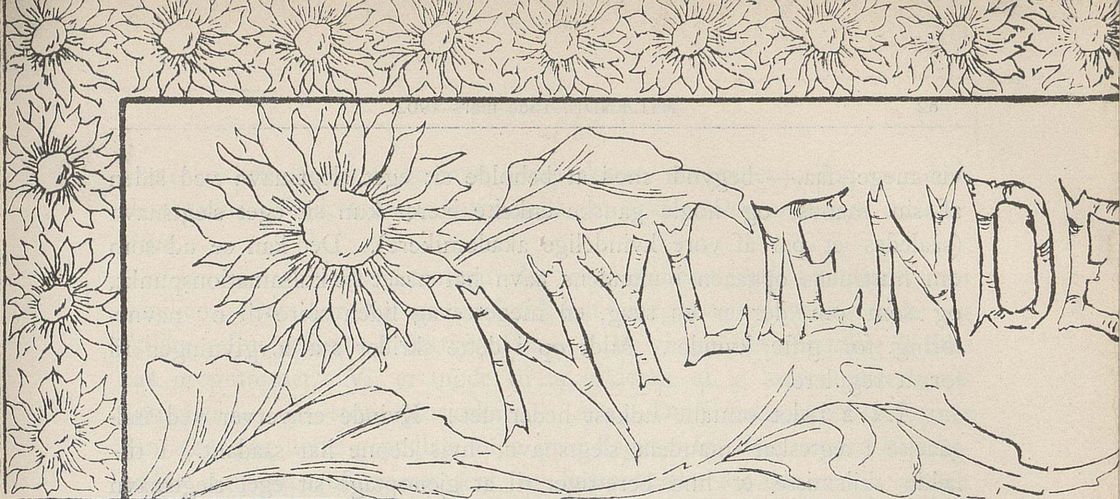
Hegdehaugsveiens møbelforretning anbefaler møblement m. m. elegante mønstre, til billigste pris.

Telefon 5231.

(Indhafver N. P. Persson) **Hegdehaugsveien 24 N. P. Persson.**

M. Bjerkaas Blomster, Frugt og Grønsager

Riddervolsdgd. No 10 b Telf. 4236.

16de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No.
Kristiania, 15de mars 1902.

Navnet?

Det er ganske interessant at gjennemlæse justisdepartementets indstilling til lov om slegtsnavne (Ot. prp. nr. 17), især det historiske afsnit. Det indeholder adskillige oplysninger som endnu ikke er almindelig kjendte f. ex. den, at det ikke er ifølge meget gammel skik i vort land at hustruen bærer mandens navn. Først efter midten af det 18de aarhundrede blev det gjennemgaaende sædvane at hustruen antog samme slegtsnavn som sin mand. Det kan ikke siges at kvinderne har følt synderlig trang til at opponere mod denne skik — heller ikke i moderne tid. Tvertimod, det har set ud som der er en øgende trang til at ofre sin individualitet. Det strækker sig ogsaa til fornavnet. Der er ingenting iveien for at en som heder *Inger Østraat* ved at gifte sig blir *fru Ole Olsen.* Det fortælles at det var fuldt frivillig og undertiden med begeistring indiske enker i gamle dage forsvandt i luerne til ære for sine mænd. Det er ogsaa fuldstændig frivillig (og undertiden med begeistring?) norske fruer i vor tid forsvinder i sine mænds slegtsnavne, fornavne og titler. Læs bare en almindelig indbydelse til en basar e. l. i vore aviser, og man vil faa syn for sagn: Fru professor Hvid, fru grosserer Grøn, fru pølsemager Halvor Halvorsen osv. osv. Undertiden er personen statsraadinde N. N., saa fru statsraadinde N. N., og saa fru statsraad N. N. — der er saaledes ikke faa variationer i selvudslettelsen.

Paa den anden side er nogle faa gifte kvinder — det er forholds-

vis meget faa — begyndt med at beholde sit eget slegtsnavn ved siden af sin mands, og nogle ganske enkelte bærer kun sit eget slegtsnavn (saaledes et par af vore kvindelige akademikere). Det kan se ud som om hustruens opgaaen i mandens navn har naaet sit kulminationspunkt, og som om der er en svag, en meget svag liden spire til ny navneføring for gifte kvinder. Midt op i dette skrider saa lovgivningen til for at regulere.

I § 2 i det omtalte udkast heder det: Kvinde erhverver ved indgaaelse i ægteskab mandens slegtsnavn, hvis denne har saadant. I tilfælde skilsmisse er hun berettiget til at gjenoptage sit eget slegtsnavn som ugift. — — —

Ifølge en anden paragraf har gift kvinde ret til foran sin mands navn at opta sit eget slegtsnavn. Men dette har bare karakteren af et personligt tilnavn og gaar ikke som slegtsnavn i arv til hendes barn.

Efter dette faar de gifte kvinder som vil bære sit eget *istedetfor* sin mands slegtsnavn ikke lovens medhold. I *Holland* er i dette stykke opfatningen anderledes end hertillands. I prp. omtales at en kgl. kommission der har udarbeidet udkast til ny borgerlig lovbog. Dette udkast gaar ud fra, at kvinder der gifter sig retslig beholder sit tidligere navn, om hun end har adgang til i det daglige liv at benytte mandens. I denne retstilstand agter udkastet ikke at gjøre nogen ændring, og det indeholder derfor ingen særlig regel om gifte kvinders navneføring.

I *England,* oplyser indstillingen, er der ingensomhelst lov om navneføring, og der gives overhodet ingen privatret til familienavn. Men den offentlige mening skal nu dømme det som mindre hæderligt og mindre sømmeligt at forandre familienavn — uden særlig grund.

Men i de fleste lande tilstedes ikke saa stor frihed som i England, og her i Norge finder autoriteterne det fornødent at faa positive lovregler paa dette felt — af mange grunde. Ogsaa af den grund at mangelen af faste slegtsnavne og den store udbredelse af enkelte navne med endelsen *-sen* *) frembringer usikkerhed og forvirring og er til stor ulempe for den offentlige administration.

*

Læser man indstillingen hurtig igjennem faar man indtryk af at der er to slags slegtsnavne, farens navn, 1ste klasse 1 stjerne og saa morens navn anden klasse og ganske uden stjerne. Men tænker man sig om, saa forstaar man at i virkeligheden er der bare et navn, mandens navn, for morens navn det vil jo si hendes fars navn. Selv om

* Der oplyses om at i 1900 bares navnet Olsen af omkr. 13,000 personer i Kristiania.

hustruen beholdt sit slegtsnavn i ægteskabet, saa er det jo dog en mands slegtsnavn. Ti kvindens navn nedarves ikke. *Der er ingen kvindelinje.*

Ja, saa er det. Familien det er manden, med kvinden slutter familien. Det har fra gammel tid faat betegnelse i love og sæder og skikke. En reform i dette? Hm — nei vi tar det foreløbig (!) ikke paa programmet. Vi er nødt til at erkjende at vi lever i faderherredømmets — det store patriarkats — æra. Dybt indgribende reformer kan ske paa dette grundlag, men grundlaget selv, eller rettere bevidstheden om det, reformeres sent, og benævnelsen for det endnu senere.

Ja der er ikke tvil, saa er det. Men naar nu saa er — saa maa ogsaa hver eneste borger i landet kunne kræve sin fars navn. Sin fars, ikke sin morfars navn. Sit eget navn. Hvor kan man ville plyndre et barn for det lige fra dets indtrædelse i verden! Hvor kan man mene at denne uret skal være til støtte for moralen, som enkelte oprigtig tror, hvor kunde man tro sligt, hvis ikke falske love gjennem tiderne havde fordreiet menneskers begreber om ret og uret. I den franske lovbog er en berygtet paragraf: »Det er forbudt at søge efter barnefaderen«. Her i landet korser man sig over den. Men 1ste paragraf i udkastet til lov om slegtsnavne lyder:

Barn født i ægteskab erhverver ved fødselen faderens slegtsnavn, hvis denne har saadant. Paa samme maade tilkommer barn født udenfor egteskabet moderens slegtsnavn, men faderens hvis det opdrages af ham.

Indstillingen udtaler: at det udenfor ægteskab fører moderens slegtsnavn er ogsaa bestemt i de nyere fremmede lovgivninger. »Departementet antager ogsaa at det herved bør have sit forblivende dog saaledes, at hvis barnets opdragelse er overtagen af faderen — — bør barnet bære hans navn.« —

Nu spør vi: Er ikke dette i slegt — saa'n ganske lidt i slegt med — den omtalte *berygtede paragraf?* —

Vi gir derpaa ordet til en erfaren mand, som har havt anledning til at faa grundigt indblik i hvad uret der paa mange maader sker mod samfundets stedbarn.

Uægte barns navne.

Af regjeringens forslag til lov om slegtsnavne sees, at barn fødte udenfor ægteskab skal have ret til at bære sin moders navn; men derimod ikke sin faders navn udenfor de ganske enkelte og vel ikke nævneværdige tilfælde, hvor faderen selv opdrager sit uægte barn.

Kvinderne i særdeleshed og mændene i almindelighed, forsaavidt deres moralske sans og følelse ikke er sløvet eller tilintetgjort ved nedarvede forestillinger om særrettigheder baade i den ene og anden henseende, maa blive forarget og forbitret ved at læse et saadant forslag. Man maa forbauses over, at der nu, efterat man ved lov har søgt at komme disse ulykkelige mødre og deres barn tilhjælp, fremsættes forslag, der gjør moderens og barnets stilling værre end før; thi efter lovforslaget vil det uægte barn, der vilde tillade sig at antage sin faders navn, kunne blive straffet med bøder. Det er meget muligt, at uægte barn efter nu gjældende lov eller praksis ikke har ret til sin faders navn og kan paadrage sig ansvar ved at benytte det; men sikkert er det, at mange uægtefødte barn nu bærer sin faders navn uden at blive straffet med bøder, selv om navnet er et gammelt slegtsnavn. For nogle aar tilbage blev det uægte barns farsnavn ikke anført paa de blanketter, som udfyldes paa sognepræsternes kontorer og indsendes til det statistiske centralbureau; men dette er da forandret, man kan nu finde baade far og mor til det uægte barn paa blanketten. Forandringen skede, saavidt erindres, efter anmodning af kvindesagsforeningen i Bergen. Man fristes til at tro, at regjeringen er bange for, at der nu er gjort alt for meget for disse ulykkelige og i mange tilfælde rent hjælpeløse stakler, siden den finder det fornødent med lov i haand at tilføie dem et rigtig kraftigt, reaktionært slag. Den hjælp, som ydes disse mødre af barnefaderen er i mange tilfælde slig, at man maa bede Gud fri sig fra den. Hvis ikke barmhjertige mennesker kom disse mødre tilhjælp i deres store nød, saa vilde man nok af og til faa høre uhyggelige historier.

Hvorfor skal ikke daarlige og letsindige mænd være med at tage sin andel af den skam og straf, som er en følge af deres egne handlinger.

Og hvilke navne og hvilke personer er det man ved den foreslaaede lov vil beskytte? Er det slige navne som fabrikarbeider Ludvig Pedersen Sitpaa eller husmandssøn Hans Nilsen Trasop? Man kan neppe tænke sig, at det er saadanne navne, som de uægtefødte barn ikke maa faa lov til at bære; nei det er nok overklassernes navne, som ikke maa skjemmes ved at bæres af det uægtefødte barn, som faderen har forsømt at give en saadan opdragelse, at han vil vedkjende sig det. Man vil med andre ord ved den foreslaaede lov give overklassernes letsindige eller lastefulde mænd ret til at vælte skammen og vanæren for en fælles synd over paa underklassens kvinder alene. Det er altsaa ikke nok, at baade mor og barn foragtes og forhaanes hele livet igjen-

nem. Faderen kan gaa fra tillidshverv til tillidshverv og fra embede til embede som en hædersmand uden plet og rynke. Ja saadan er livssynet og livsopfatningen. Men betænke sig burde man før man foreslaar nye straffebestemmelser eller skjærper gamle, der hvor straffen fra før af er saa haard og uretfærdig fordelt. *B.*

I anl. vielsesritualet.

I det finske tidsskrift „Nutids" februarhefte findes et aabent brev til mig fra hr. prost C. E. Aspelund, Mäntsälä, Finland. Det vil være mig en ære og en glæde at følge anmodningen og besvare dette brev i »Nylænde«. Til forstaaelse indsættes her brevet næsten i sin helhed. Hvad der er udeladt angaar væsentlig „Nutid" — indeholder anmodning om at faa vort nye vielsesformular i sin helhed ind i det finske tidsskrift osv. Mit svar kommer forhaabentlig i næste hefte. *Gina Krog.*

Denna gång fån I bref af en gammal prostafar från Finland, hvilken redan går på sitt 86 åldersår. — Först vill äfven jag tacka Eder för Edert uppburna besök i vårt land! — Men en särskild och enskild angelägenhet förorsakar mig nu att skrifva detta sändebref till Eder. Saken har dock icke ett blott privat intresse för mig, utan har tillika, såsom en tidsfråga, ett allmänneligt intresse och betydelse. Ty den hör till det mångartade kapitlet om *rättvisa för alla* och hör dessutom till kvinnosaksfrågan och är nog af ömmande och delikat art.

I våras läste jag i »*Nutid*«, att man i Norge haft mod till at göra gällande ett nytt, mot kvinnan, mot hustrun kristligare, humanare, rättvisare vigselformulär. När jag först läste om denna stora norska nyhet, greps jag af en så öfverväldigande glädje, att jag blef sjuk, mycket sjuk af glädje — ehuru dessa yttersta tider i vårt gamla, sig själf öfverlefvande Europa äro usägligt sorgliga och förödmjukande för den mänskliga civilisationen, intelligensen och det tjugonde århundradets rätts- och hederskänsla, upprörande för det kristna hjärtat. — Men dock, detta allt oaktadt, låta vi ej hoppet fara.

För tre år tillbaka hade äfven jag uppsatt ett förslag till ett skapligare vigselformulär för Finland. — — Mitt förslag blef i höst infördt i »*Nutids*« dobbelhäfte 8—9.

Nu är min bön till Fröken den att i »*Nylænde*« få en kritik öfver nämnde mitt i »*Nutid*« intagna formulär. — Jag tager för afgjordt att Fröken har ifrågavarande häfte i sitt bibliotek. — Nog längtar jag att höra några sanningens och rättvisans förnuftiga ord af dem som icke slafva under underliga dogmers tvång, tagande tacksamt emot

berättigade anmärkningar emot förslaget. — Mitt förslag är förnämligast motiveradt af det i Finland år 1886 af Kyrkomötet antagna, nu gällande förslagets svåra underlåtenhets-synder. Först hvad framhållandet af äktenskapets andra stora mission beträffar, nämligen *barna-uppfostran*. Denna så ovillkorligt högviktiga uppgift, hvilken är lika mycket en skyldighet som en rättighet, beröres där med så dunkelt och blott i förbigående uttalade ordasätt, att åtminstone menige man, det vill säga *de flesta*, icke ens fatta hvarom fråga är Orden härom lyda: »att i det kristliga hemmet förvärkliga Guds heliga afsikter till samhällets välfärd och lycka.« Vidare i saken förekommer icke i det egentliga, obligatoriska formuläret. Blott i det icke obligatoriska bihanget, den såkallade brudmässan, som sällan användes, bedes »att dessa, som hafva hvarandra till äkta tagit, *må se*, (sic!) sina barn till tredje och fjärde släkte uppväxa i din fruktan.« — Barnauppfostran åstadkommes ej genom att blott »*se* sina barn uppväxa i din fruktan.« Det är alltför passivt att blott se på. Ty vär behöfs den aktuellaste aktivitet. — Och som sagdt, brudmässan förehålles blott undantagsvis, för större ståts skull, och innehåller för öfrigt salvelsefullare upprepningar af hvad som redan sagts. Den heliga skrift befaller dock föräldrar med den ovillkorligaste *nitälskan* denna barnauppfostran. Allt därför måste denna äktenskapets stora miss.on framhållas redan vid dess ingående, vid själfva vigseln. Läs de lapidala orden 1 Mos. 18, 19 och 5 Mos. 6, 6—9 samt 5 Mos. 11, 18—21!

Den andra svåra underlåtenhetssynden i vårt vigselformulär besticker sig däri, att formuläret helt och hållet undanrödjat den af Kristus själf proklamerade möjligheten och rättigheten, att i de nog förekommande fall, där äktenskapets idé redan de facto upphäfts och äktenskapet blifvit olidligt och fördärfligt genom otrohet hos endera parten, fördärfligt icke blott för den förorättade utan och för den förorättande själf och för barnen, där sådana i uppfostringsålder förefinnas, att äfven *de jure* erhålla äktenskapsskillnad. Rätt till skillnad är lika berättigad om otroheten är *enbart en andlig otrohet* i förbundet, genom att den ena missaktar och misshandlar den andra, i stället för att högakta och älska, eller om otroheten är andligt lekamlig. De samma i Nya Testamentets grundspråk af Kristus använda och för äktenskapsskillnad afgörande talesätten eller »*verba formalia*« nyttjar Han både på två särskilda ställen i Math. evangelium och på ett i Marcus och ett i Lucas evangelium, ja, de samma ord och uttryck som vid tvänne andra tillfällen, där fråga är enbart om andlig otrohet, då Han vid dessa tvänne andra tillfällen nämner om att »detta onda och horiska släkte söker

efter tecken«; — »detta horiska och syndiga släkte som blyges vid mig och vid mina ord.« Härvid förklara bibeltolkarena att frågan är om *andlig otrohet.* — När i ett äkta förbund t. ex. dryckenskapens onda, vildsinta och oförbätterliga anda så godt som dagligen misshandlar makan, är det en dogmatisk bokstaf som dödar, när, såsom ortodoxin gör, man tyder och lämpar Kristi ord blott på lekamlig otrohet, den där ju ock tillika är en andlig. Ett fåvitskt palliativ är det att i ty fall erbjuda blott »skillnad till säng och säte« — menige man vill ej begagna sig däraf. — Äfven i Sveriges vigselformulär af år 1894 förekommer samma underlåtenhetssynd — i båda synbarligen af ett nervöst pryderi. — Och i båda formulären statueras utan undantag den osanningen, att »edert äktenskap är *orygglig*t«, och upptagen med tålamod och *tacksamhet allt* hvad eder efter Guds skickelse *kan* vederfaras!« — Det är icke »*Guds skickelse*«, att fara fram med slik osanning, om ock i normala fall äktenskapet gäller för lifvet. I ett högviktigt förbund som äktenskapet är, måste såväl skyldigheter som rättigheter sannfärdigt och fattligt uttalas och icke antingen helt döljas eller dunkelt antydas.

Dessutom bekajas vårt gällande formulär här och där af privilegier för mannen samt extra plikter och hänsyn mot mannen från hustruns sida, hvilka borde vara gemensamma och reciproka för hvardera. Där är sålunda bristande jämvikt rådande. Men det blefve för vidlyftigt i detta redan långa bref att ingå i dessa detaljer.

Som Frökens lifsgärningar utgöra vinningar, segrar för rättvisan mot de tillbakasatta och förolämpade, må jag nämna att jag år 1897 utgaf en broskyr om *barndopet*, där jag tager de oskyldiga barnen i försvar mot dogmernas tyranni, sådant det utöfvas vid deras döpelse. I broskyren ingår ock ett förslag till ett kristligare och mänskligare dopformulär för det i nu gällande formuläret illa medfarna och styggt påbördade och behandlade barnet. Vårt finska folks Zakarias, profeten från Kuddnäs, gaf detta förslag sitt nog vägande erkännande och bifall. Om Fröken är intresserad af att beröra denna kristliga angelägenhet i något häfte af »*Nylænde*«, så skall jag skicka broskyren till Fröken. — Orsaken hvarför en del föräldrar icke vilja låta döpa sina barn är ock det motbjudande dopformuläret. — Ofverhufvud har under mitt långa lif det utgjort en lifsglädje för mig att yrka på rättvisa för de svaga när och där sådant gjorts behof och råda bot mot väld och våld. — I våra upprörda tider hafva de kyrkliga, samhälleliga och sociala frågorna icke ett så *aktuelt* intresse, som de folkliga och internationella. Men nog behöfvas äfven de förra med på ett hörn åtminstone.

Det tillmötesgående, hvarpå jag hoppas från Frökens sida, vore en vinterblomma vid den väg, på hvilken jag ännu har att taga ut några steg till grafvens bredd. Med utmärkt högaktning

C. E. Aspelund.

Indbydelse til nordisk kvindesagsmøde.

Norsk kvindesagsforening agter fra 3—7de juli at afholde et møde, hvortil herved interesserede kvinder og mænd fra Norge og vore nabolande indbydes.

Kvindesagsforeningen har troet, at tiden nu var inde til en sammenkomst, der kunde have frugtbringende resultater tilfølge. Store sociale reformer, der har havt afgjørende indflydelse paa kvindernes stilling og kaar, er i de senere aar gjennemført i Norden. En gjensidig udveksling af tanker og erfaringer vil derfor kunne styrke arbeidskraften, øge modet og give klarere syn paa vundne seire og paa fremtidens maal.

Norsk kvindesagsforening haaber, at vore nordiske frænder vil møde talrig frem til stevnet og derved hjælpe til et rigere udbytte og en dybere forstaaelse af de forelagte emner.

Programmet vil omfatte: Kvindelig uddannelse, sociale reformer, norske kvinders nationale raad, kvindelige læger og deres stilling, Camilla Colletts mindesmerke, foredrag om kunst eller literatur.

Norsk kvindesagsforening har sikret sig foredragsholdere for enkelte af programsagerne; men da det vilde være ønskeligt at faa emnerne belyst, saavel fra vore nabolande som fra Norge, opfordres herved interesserede til at melde sig til afholdelse af foredrag.

Mødet afsluttes med en festlig sammenkomst.

Talere anmodes om at sende anmeldelse om foredrag til kvindesagsforeningens arbeidskomité, Wergelandsveien 17 inden april md.s udgang samt opgive under hvilken gruppe foredragene kan henføres.

Anmeldetse om deltagelse i mødet samt kontingenten kr. 5.00 indsendes inden 15de juni til kassereren i arbiedskomiteen, frøken Regine Mathiesen, Wergelandsveien 17 I.

NB. Fragtmoderation paa jernbanen er allerede opnaaet for deltagere i mødet.

Som vi tidligere har fortalt, har *Randi Blehr* holdt foredrag om *husflid* i Drammens kvindesagsforening. Senere har foreningen holdt et vel besøgt offentligt møde ianl. samme sag, hvor der blev besluttet at danne en husflidsforening for Drammen.

Fru Inger til Østraat.

Da Knut Alfsøn var sveget og dræbt og Norges gjæveste mænd stod omkring hans baare i riddersalen paa Akershus slot, da brød den unge Inger Ottisdatter sig vei gjennem kredsen med ild i øiet og graadfuldt mæle svor hun den samme dyre ed som de gjæve mænd.

Hun kjendte Guds kraft i sig og mente at Herren selv havde sat sit merke paa hende, og mange trodde paa hendes kald saa sikkert som hun selv, de gamle og erfarne mænd mente det stod skrevet hist oppe hos Vorherre, at hun var den som skulde bryde trældommen og gi alle sine rettigheder tilbage. Hun var det samlende merke, den som løsenet skulde komme fra, og efter at en menneskealder er gaat kan hun endnu si:

»Jeg har landets velfærd i mine hænder. Det staar i min magt at reise dem alle som en mand. Det er fra mig de venter tegnet!«

Men summen af det blir i hendes mund: Ve hver den som har faat en stor gjerning at bære paa.

For det himmelske kald havde faat jorderiges sterkeste følelse at kjæmpe med. En kvindes kjærlighed til sit hjertes barn.

I syv aar holdt hun trolig hvad hun loved og stod ved sine landsmænds side i trængsel og nød — men da skjæbnen havde ført hende sammen med den fagreste mand hun havde seet, og da hun havde født sin søn som maatte skjules og sendes fra hende — da blir alt anderledes. Hun er spaltet i sit væsen, hun er ikke længer *en*, hun blir ikke jomfruen som frelser sit land.

Hendes handlekraft er brudt, ti hvert skridt kan bli afgjørende for hendes søns sikkerhed. Hun griber til ægteskab som til et vern, men dets pligter blir hende et hoveriarbeide, og for de døtre hun fødte til verden fik hun aldrig en mors hjerte, kun for »sin sjæls eget barn«. For ham lever hun i hvileløs angst i de lange aar — mens ingen reiser sig i landet og de fremmede herrer trykker alle mer og mer ned. Stundom var det som Gud Herren selv kaldte paa hende, men saa kom den dræbende angst igjen og lamslog al vilje. Hun væmmedes ofte for sig selv over sin angst og sin usle skjæbne, mens landet var i nød. Saa begynder hun at lægge planer, snedige planer som skal løse alt, mens hendes fantasi dreier sig i syg længsel omkring det ene punkt blir hendes forstand skarpere og skarpere. Hun blir den kløgtigste i landet, sier hun selv. Men der er andet i hende som undergraves. Ilden i hendes sjæl kan ikke brænde bort samvittighedskvalerne,

hun fører sag med vorherre om sit kald — kanske var det hovmod altsammen og langt over en kvindes evne — saa jages hun op i angst ved tanken paa de døde fædre, de faldne frænder og kjæmper i fortvivlelse med de blege spøgelser som kommer og kræver hende til regnskab. Og dog har hun aldrig sveget, aldrig forraadt, hun har bare ventet, ventet dag for dag, stirret ud af vinduet efter den som aldrig kommer.

Og i den lange ventetid gror de onde rygter, og mistillidens sæd voxer op omkring hende — baade i hendes datters sind og viden om hos folket. Men dog har hun blot at reise sig, hun er dog endnu Norges dyreste haab. Hun ved at den store handlingens time kan komme, hun kan endnu faa sin søn frelst igjen og frelse sit land.

Det blir dette afgjørende digteren fører frem for os, udfoldelsen og saa alle de sterke kræfters opløsning. For Inger Gyldenløves sind viser der sig et øieblik et stærkt lysende punkt, et punkt hvor alle straaler gaar sammen. Hun ser sin søn ved sin side, sig selv som kongemoder og landet frelst — men det var blændverket, det afløses af et andet syn, der er blod paa hendes hænder, og da hun i forfærdelsens rædsel ser det er hendes søns blod — segner hun ind i døden.

En helt ud tragisk skikkelse blir hun, det er ikke bare en enkelt kvindeskjæbne — hun blir mere, staar for os som et symbol paa landets skyld og vanskjæbne. Alt omkring hende det synker og segner i forvirring og ulykke.

Naar vi har læst det merkelige digterverk, ser vi for os den tomme mørke hal paa Østraat, hvor aanderne vaagned og igjen sank ind i døden. Det er tomheden i den tid som kommer, det er mørket som sænked sig over Norges land.

Opførelsen paa Nationalteatret.

Nedgangen, forfaldet, opløsningen er det — og undergangens poesi.

Det er altid et svært løft at opføre et skuespil som gjør saa sterkt indtryk paa læsernes sind. Som saa ofte ved saadanne anledninger skuffes man ogsaa her ved helheden. Det blev ikke tragedien, ikke det store symbol. Men som ogsaa ofte hænder fik man mangt af det spredte bedre end før, anskueligere, mangfoldigere. Ens tanker ledes under opførelsen til alle de kilder som er flydt sammen da dramaet fik liv. Der er den snedige intrige som kan ta det op med Scribe, der er skjæbnen som i den antike tragedie med sin herjing og opdyngen

af lidelse og der som i det moderne drama med de indre aarsagers løngange, og der er romantiken i al sin glans.

At baade intrigen og romantiken kom saa godt til sin ret skyldes hr. *Egil Eides* ypperlige udførelse af Nils Lykkes rolle. »Saaledes maatte Nils Lykke se ud« — sier Eline. Hun har ret, saaledes maatte digterens Nils Lykke se ud. Han er ikke bare den høviske ridder, den kløgtige rigsraad og den slangefine forfører, han er ogsaa prinsen i eventyret. Den onde forhexede prins som omvender sig — i sidste liten. Efter at han — væsentlig for at fremme sine ærgjerrige planer har beseiret Eline Gyldenløve fuldstændig — elsker han for første gang i sit liv! Sligt har lidet med virkeligheden at gjøre. Det er et gammelt eventyr. Naar vi alligevel ikke smiler hverken af hans omvendelse eller af hans naadige ægteskabstilbud — saa skyldes det netop kunstnerens faste greb paa det romantiske i digterens arbeide.

Og Eline — i begyndelsen er fru *Johanne Dybwads* gjengivelse lidt famlende, men det er jo igrunden ogsaa Eline selv, hun er paa fremmed grund, er ikke sig selv saalænge hun gaar og taler om landets skjæbne. Spottende sier Nils Lykke til hende: »Er det eders fædrelands skjæbne der nager eder?« Han har gjennemskuet det. Eline er nok i slegt med Inger Gyldenløve, men er ikke hendes aands barn. Først da hun udtaler de ord, hvormed digteren med engang kaster lys over hendes liv:

„De siger at Nils Lykke er anderledes end andre mænd. Det er ikke sandt. Der er intet sælsomt ved ham. Der findes mange, mange som han! Naar Bjørn fortalte mig eventyr, da saa alle prinser ud som Nils Lykke. Naar jeg sad ensom her i salen og drømte krøniker, og mine riddere kom og gik — — alle sammen saa de ud som Nils Lykke" —

— først da er Eline paa hjemlig grund og kunstnerinden med hende. Bedre kan det ikke tolkes, betagetheden, fortryllelsen, trolddomsbaandet som slynges, nettet som fanger, hengivelsen, den fuldstændige underkastelse — end i de to store scener mellem Eline og Nils Lykke. Her er nedgangen, fortabelsen og — undergangens poesi.

Men dramaet selv, hovedpersonen, fru Inger til Østraat? Rollen var først i fru *Ragna Wettergrens* hænder. Den ligger ikke egentlig inden deune kunstnerindes omraade, men der var partier. som udførtes glimrende og rev med, rastløsheden, naget, den længselsfulde forpinte mor, men det blev en helt moderne skikkelse, det blev ikke Inger Ottisdatter som havde svoret den dyre ed, ikke fruen til Østraat herskende i kraft af sin magtfulde personlighed.

Fru Agnes Blehr som debutered paa Nationaltheatrets scene*) med den svære rolle har større betingelser for det centrale i den. Hendes ydre gir hende strax betydelige midler i hænde. Da hun viser sig første gang, kommer fra riddersalen, ligbleg, gaar hen til vinduet, stirrer ud, gaar tilbage igjen — den høie skikkelse med det sterkt prægede slegtsansigt, i sin taushed sier den til os: her kommer fru Inger, og vi sier ikke imod, der er hun, merket af den mægtige skjæbne.

Kritikerne har talt meget om iøinefaldende debutantmangler, mindre om, hvad der er mærkeligere, at den forholdsvis lidet øvede kunde gjøre skam paa mange scenevante kunstnere i flere retninger hvad anlæg og udførelse angik. Et indtrængende studium bar saaledes mimik og bevægelser vidne om. Og det gav interessante, og undertiden store resultater. Som i første akt da mængden trænger ind for at kræve vaaben af fru Inger — et lyn af glæde helt indenfra gjennem de stivnede træk, som strax gir os visheden: endnu er intet hos hende forspildt. Og haanden — dens udtryk ved flere af de effektfulde steder, hvor sand!

Det gjennemgaaende svage punkt var diktionen. Disse uafladelige sterke understregninger og den ofte haarde, undertiden tomme klang i stemmen ødela godt anlagte scener, — men der *var* repliker som trængte sig frem med umiddelbarhedens klang. Fru Blehrs stemme er omfattende. Hvad udviklingsmuligheder den forøvrigt bærer i sig kan man ikke dømme om efter den første opførelse, det var som den var kommet paa afveie.

Jeg tror det var et feilgreb af kunstnerinden at stræve saa med at gi alderspræget, her mærker man hensigten for sterkt — hvad der, som bekjendt, fostrer forstemthed. Ofte maa jo skuespillerinder, som er høit op i aarene — gi unge roller. Og mange af dem har store triumfer at opvise her. Men det er ikke ved at lægge an paa sterk ungdommelighed de vinder Det er aanden som levendegjør. Ligedan naar man kommer fra den modsatte kant. Nils Lykke taler om, at kvinder i tyveaarsalderen de er lette at greie, men fru Inger er henved de femti, det vil bli en farlig dyst. Her er et fingerpeg, lad fru Inger staa der kløgtig, erfaren, overlegen, magtfuld — og hun blir ikke for ung.

Det stramme korrekthedsstræv virker i det hele let smaalig og udvortes og blir ofte det modsatte af fuldkomment. Dette gjælder ogsaa omgivelserne. De har storlig ret, de som har klandret den »kor-

*) Fru Blehr, født Mowinckel, har tidligere debuteret paa Bergens teater og en tid været knyttet til Sekondteatret.

rekte« hal og riddersal paa Østraat. Digterens mørke bjelkehal var blet spraglet og musæumsagtig og tog stemningen fra os. Man kan trygt gi tilskuerens fantasi lidt friere føiler.

Det blev sagt at fru Agnes Blehrs spil er i den store stil og at hun vil bli vor scenekunsts *tragédienne*. Det første har faat sin bekræftelse efter hendes udførelse af denne rolle, det andet er endnu et aabent spørsmaal. Ti sit materiale havde kunstnerinden formet saa fast, saa skarpt, til en *karakter*rolle, at tragediens umiddelbarhed og idealitet ikke kunde faa raaderum nok.

Jeg tænker paa de andre — paa mestrene, jeg tænker i dette øieblik paa *Ristori*. Jeg saa hende — hun var dengang over sexti aar gammel — spille Schillers Maria Stuart. Hvor stille og jevnt og dæmpet klingende ordene gled. Man sad og næsten dyssedes ind. Men det hæved sig i større og større svingninger, og da hun tilsidst kysser krucifixet var man gjennembævet, omstraalet.

Lad kunstteorier og literaturmoder være hvad de vil — det er aandens veir vi vil fornemme, dette er det vi vil ledes frem til: det uendelige. Det hvilende og dog vexlende, som havet der hvisker og reiser sig i vælde, som det stille sus i store skoger med stormen i sit skjød.

Ja, man er fordringsfuld!

Men ogsaa taknemlig og — forventningsfuld. *G. K.*

Den uvidenheden!

Hr. *J. Worm Müller* holder foredrag, beklager sig over uvidenheden, over det manglende kjendskab til *Holberg* hos dem som burde være Holbergkjendere og fortæller os, at *Ibsen* og *Bjørnson i modsætning til Holberg* har løftet paa saa tunge sager som kvindesagen.

Paa fru Hildur Schirmers elevkoncert 11te mars i Brødrene Hals' lokale stifted man bekjendtskab med flere unge sangerinder som gjorde sin lærerinde stor ære. Publikum sympatisk og festivitas over det hele.

Thekla R. Resvoll: *Botanik.* Aschehoug & Co.

Emily Arnesen: Lærebog i *Zoologi* for gymnasiet med 10 plancher (Stenersen & Co.) Under det kjendte merke P. E. faar begge disse bøger en længere anmeldelse i »Dagbl.« — som slutter saa: Jeg synes begge damer har al ære af sin debut som lærebogsforfattere for den høiere skole. De har hver paa sit omraade præsteret godt, forstandigt og samvittighedsfuldt arbeide, og som de første paa markedet vil de udentvil ogsaa faa glæde af sine bøger.

Fra Skien.

Vor 12te februarfest var særdeles vellykket og fik en uventet stor tilslutning, idet ca. 120 damer deltog. Frimurernes lokale i Bragegaarden, som var leiet for anledningen, var festlig dekoreret med flag og blomster. Formanden, frk. *Johanne Hanssen* ønskede velkommen, hvorefter frk. *Aagot Larsen* fremsagde en for anledningen forfattet prolog, som høstede sterkt bifald. Festtalen holdtes af fru o.r.sagfører *Paulsen*, som bl. a. talte om kvindernes deltagelse og opgaver i vort offentlige liv nu, efter at de har faaet kommunal stemmeret, en ret, som ikke burde indskrænkes til den ting kun at stemme ved valgene. Man havde pligt til ogsaa paa anden maade at vise interesse for og deltage i vort offentlige liv. Efter talen som modtoges med stor begeistring, sang man en af et medlem for anledningen forfattet sang. Senere talte *formanden*, frk. *Tørresen*, fru *Alma Kjeldseth* og frk. *Kristine Hanssen*, og forøvrigt veksledes med musik og oplæsning.

I Kristianssand har endel damer sat sig i bevægelse for i lighed med hvad der er skeet i andre byer at faa oprettet et *Kvindenes læseværelse.* Man vil sætte prisen saa lavt som kr. 2.00 pr. aar for at saamange som muligt kan faa nyde godt af det. Vi synes det maa være et rent kunststykke at faa det til at gaa paa de betingelser, vi ved at det der maa stor opofrelse til fra de enkelte for at faa det igang og haaber at man paaskjønner det ved *i tide* at støtte sagen med rigtig stor tilslutning.

Brev fra Washingtonkongressen, fortsættelse af *Olive Schreiners* kvindesagbetragtninger, endel artikler under rubriken *ægteskab,* deriblandt en henvendelse til K. A. Møller fra nyt hold, flere indsendte artikler om andre emner o, s. v. maa henstaa til senere hefter.

Frk. Anne Næss er den første kvinde her i landet som har tat haandverkerborgerskab i urmagerfaget. Hun har som annoncen viser etableret sig i Kristiania.

Indholdsfortegnelse.

15de marshefte

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Fra Bergen.

I kvindesagsforeningen afholdtes generalforsamling mandag den 17de februar. Formanden, frk. Am. Hansen, oplæste aarsberetningen for 1901—1902. Af denne fremgik, at i aarets løb var der indmeldt 52 nye medlemmer, saa medlemsantallet nu er 142. — Af møder har der i aarets løb været afholdt følgende: Et diskussionsmøde om: »Mødre i skolens tjeneste, der indlededes af fru Julie Mohr. Til dette møde var indbudt samtlige lærerinder ved folkeskolen og de høiere skoler.

I anledning af den kommunale stemmeret tog kvindesagsforeningen initiativet til at faa nedsat et arbeidsudvalg, som skulde drøfte, hvad der burde gjøres for paa bedste maade at ivaretage kvindernes interesse ved det da forestaaende kommunevalg. 12 kvindelige foreninger lod sig repræsentere ved 2 medlemmer hver og sammen med kvindesagsforeningens bestyrelse talte arbeidsudvalget 31 damer. Til formand valgtes kvindesagsforeningens fungerende viceformand, fru Grindstad, til sekretær frk. D. Merlees. Der afholdtes flere møder, og i november md. tilstillede arbeidsudvalget samtlige politiske fraktioner en navnefortegnelse over de kvinder, som udvalget fandt skikkede til at deltage i kommunens arbeider. Listen indeholdt 30 navne. Udvalget havde den glæde at 5 af de i kommunen indvalgte kvinder var opført paa denue liste. Arbeidsudvalget holdt kontor hele ugen før valget samt hele valgdagen for kvinder. Paa kontoret forefandtes alle 5 fraktioners lister.

Efter opfordring af arbeidsudvalget afholdt kvindesagsforeningen et offentligt møde for stemmeberettigede kvinder og hvor fru Hambro holdt indledningsforedrag. I november afholdtes der en thefest i anl. af forfatterinden fru Laura Kielers ophold her. Den 23de januar, Camilla Colletts fødselsdag, arrangeredes en selskabelig sammenkomst i Grand café, hvortil ogsaa ikke-medlemmer havde adgang.

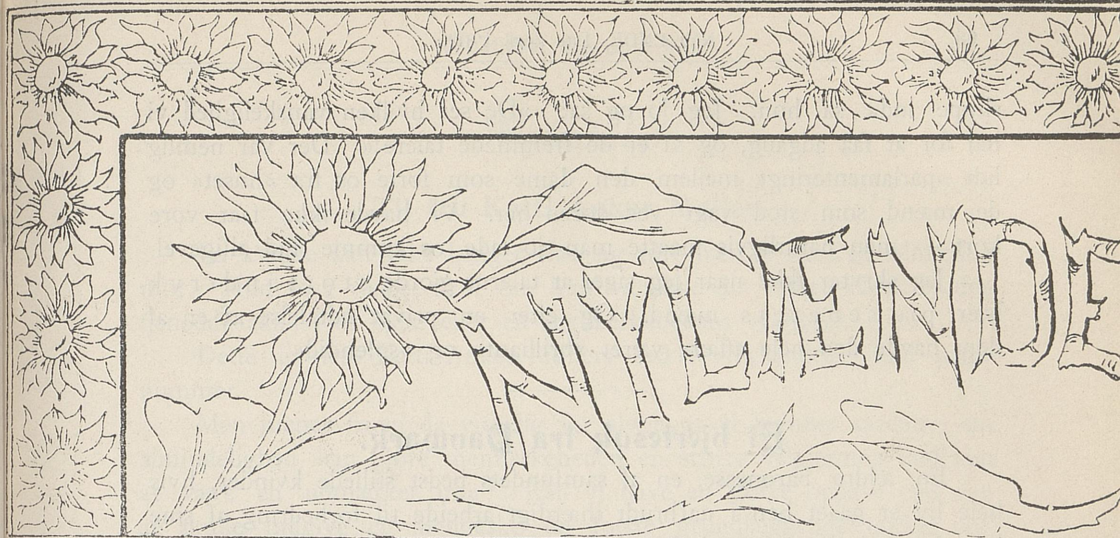
Foreningens læsekredse har som tidligere været holdt igang ved omsendelse af norske, svenske og danske tidsskrifter. Fra komiteen for »kvindernes byggefond« forelaa revideret regnskab. Fondet er øget med kr. 1196.89. Fondet udgjør nu kr. 2508.33. Man gik derefter over til diskussion af de nye lovforslag, som efter nogle ændringer blev vedtagne. — Derefter foretoges valg paa 3 medlemmer til bestyrelsen. De efter tur udtrædende var fru Grindstad, frk. Lindstrøm, der frabad sig gjenvalg, og frk. Merlees. Valgte blev: fru Grindstad, frk. D. Merlees og frk. A. Thorkildsen. Den øvrige bestyrelse bestaar af frk. Am. Hansen, formand, fru Nico Hambro, frk. Lampe og fru Mohr. Til suppleanter valgtes: frk. E. Kruse, fru Lindkvist, ftu Hobberstad, fru A. Steineger. Til revisorer valgtes med akklamation frk. Marie Bugge og frk. Elisabeth Vedeler.

Frk. Anna Hansen holdt derefter foredrag om »solidaritet.« Formanden takkede for foredraget og afsluttede generalforsamlingen, der som vanlig efterfulgtes af en hyggelig selskabelig tilstelning.

Da Kristianiabørnene var i besøg hos os. Af Eli i Smaabyen. I kommission hos Haffner & Hille. Kristiania 1901.

Christine Norby: *Udenfor og indenfor.* Kristiania. Steenske bogtrykkeri og forlag. 1901.

Nordisk bibliothek. L. Budde: *Jule-fortællinger.* Det nordiske forlag (bogforlaget Ernst Boyesen). Kjøbenhavn MICCCCI.

16de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG
Kristiania, 1ste april 1902. | No. 7

Fra Washington.

Den norske repræsentant ved kvindernes kongres taler i »the Capitol«.

Vi har faat løfte om en længere beretning til »Nylænde« fra fru Gudrun Drewsen som var delegeret for L. K. S. F. ved Washington-kongressen, men mens vi venter paa den, tar vi os den frihed at bringe vore læsere et lidet uddrag af et privatbrev fra fru Drewsen:

Jeg havde den ære at tale for en »committee« af »the House of the representatives« og af the Senate. Det var »Australia«, Sweden og Norway som var udvalgte til at tale baade for hus og senat. Til dette havde jeg faat skrevet en liden tale — jeg havde jo ikke mere end 5 minuter bevilget til min optræden i disse høie haller, saa lang kunde det ikke nytte at lave den. Jeg fatted mig da i korthed saa jeg ikke behøved at bli ringet af — hvad man blev paa minuttet og hvilket maa være meget flaut, synes jeg. Jeg skal i min report til Nylænde sende min lille speach — avisreporterne løb naturligvis af med den, men jeg kan den vel nok.

Kort var udstedt til disse »hearings« til saamange som de to saler kunde rumme, og uden kort slap ikke en eneste tilhører ind. Der stod en fin ældre dame udenfor The Marble Hall, hvor senatets møde holdtes. »Jeg skulde gjerne gi 500 doll. hvis jeg kunde

slippe ind« sa hun. Jeg lo og sa: »De ser hvilken vanskelighed vi har for at faa adgang, og vi er de fremmede talere!« Der var nemlig lidt »parlamentering« mellem den dame som førte os fra »huset« og de mænd som stod vagt ved døren her. Vi havde ikke faat vore kort — men naturligvis maatte man jo lade os komme ind alligevel.

Jeg skryter ikke naar jeg siger at talerne gjorde stort indtryk især paa senatets mænd. Og efter en privat udtalelse af en af dem havde den hele affære været »brilliant« og »splendid«.

Et hjertesuk fra Danmark.

En ældre baronesse, en af samfundets bedst stillede kvinder, hvis hele liv er gaaet hen i uafbrudt ihærdigt arbeide til forbedring af sine lidende medsøstres kaar inden de lavere klasser, skriver saaledes til mig i et brev af 4de mars dette aar.

»Kvindesagen gaar saa smaat herhjemme. Jeg beundrer Jer norske, der fik sat Jeres igjennem. At træffe sammen med høirefolk her er mig en lidelse, naar talen kommer paa de aktuelle spørsmaal. Herrerne *vil*, at vi vedblivende skal være — enten yndige blomster eller fromme duer, kun ikke levende, tænkende mennesker som de. Det oprører mig; og jeg fatter ikke alle os, der lar os stramme og stænge inde i de mange, mange aar. Mig vil man trykke ned for at statuere et eksempel paa, at kvinder *skal* holdes nede. Endnu igaar sagde en herre Paulus's skjønne ord efter, at *kvinder burde tie i mænds forsamling*, — jeg havde lyst til at have givet et hadsk svar; men de har magten, — og de skyr intet middel til at holde os nede. De unge piger her er ikke levende nok for sagen; de er vist langt mere udviklede i Norge — i det deilige Norge, hvor der fødes fribaarne mænd og kvinder med lige ret og lige ansvar!«

Dette kun til en liden sammenligning og eftertanke — — — ?

L. Br.

Kvindestemmeretsklubben havde selskabelig sammenkomst i Grand hotel 20 mars. Det var *Henrik Ibsens* fødselsdag, og *Aasta Hansteen* minded om dagen paa en særdeles smuk maade. Digteren kunde ikke nu modta vor hyldning i sit hjem, men *vi* kunde ikke undlade at hylde ham som havde brudt vei for kvinderne og hvis navn lyste fra Norge og udover hele den civiliserede verden. Alle reiste sig som tegn paa sin hyldest. — Fru Caroline Schøning og frk. Amalie Müller glæded selskabet med at foredrage violin- og pianonummere udover aftenen og høsted begeistret bifald.

Ægteskabet.

I.
Til fru Katti Anker Møller.

En kvinde kan ikke længer slaa sig tilro med at være en udmærket mor. Hun maa vælge, . . . om hun vil blive det villige redskab, den tjenende aand i et hjem eller en menneskehedens velgjører.

Dette er fru Katti Anker Møllers ord i »Nylændes« 1ste marsnummer.

Men mener fruen da virkelig for alvor, at vi kvinder saadan i sin almindelighed kan gjøre menneskeheden en srørre velgjerning end den at være en udmærket mor? Kan vi have en større opgave end den at skulle indgive et menneske de første grundlæggende tanker om, hvad livet er, og hvordan det bør leves?

Der gives jo undtagelser blandt kvinderne, for hvem moderskabet og opdragergjerningen føles som fremmede ting, og for hvem et andet studium og arbeide var mere tillokkende. Og for dem er det jo svært heldigt, at de nu kan faa bruge sine kræfter paa en anden maade, saa de ikke skal føle sig overflødige i livet. Men ikke maa disse kvinder tro, at de gavner menneskeheden mere end om de havde lagt alle sine kræfter ind paa at blive gode mødre, at skaffe efterslægten ædle, harmonisk udviklede mennesker. Og da det er den uforanderlige natur selv, som har anvist kvinden modergjerningen, saa lad os holde paa, at den er den normale, den hvorefter samfundet bør indrettes.

Kvinden maa vælge, om hun vil blive den tjenende aand i et hjem eller menneskehedens velgjører, siger fru Anker Møller. Men en menneskehedens velgjører arbeider vel ogsaa for at gjøre andre lykkelige; hvor meget bedre da at være tjenende aand der, hvor man er sikker paa at skabe lykke, end i det offentlige liv, hvor man kanske naar flere, men altid arbeider paa det uvisse. En udmærket mor opnaar da ialfald at gjøre nogle mennesker lykkelige. Og er hun rigtig udmærket, saa strækker kanske hendes indflydelse sig gjennem hendes mand og børn ogsaa til andre. Og hvorfor i det hele bruge dette ord, »tjenende aand«, som virker saa irriterende paa mange, kan det ikke ligesaa godt ombyttes med »hjemmets styrende, ledende aand«?

Den er ingen udmærket mor, som er en tjenende aand.

Aldrig taber nogen sin personlighed eller gaar tilbage i udvikling under strengt arbeide; det sker meget lettere ved lediggang eller ved, at man stadig sysler med sig selv, er for meget optaget af sine egne merkværdige egenskaber.

Mon ikke fru Anker Møller, naar hun taler om modergjerningen og dens altfortærende krav, tænker paa mødre, som nu er i 50aars alderen, som altsaa har havt en opdragelse og ungdom meget forskjellig fra den nu almindelige. Mon idethele taget forkjæmperne for kvindens rettigheder ikke ser sig blinde paa disse fra den ældre tid og glemmer at iagttage de unge, dem der allerede har nydt godt af forandringerne i kvindens vilkaar. Kunde det ikke være brav nu at gjøre en liden stans og at afvente virkningerne af, hvad man allerede har opnaaet?

E. Holst.

Det er ikke for at afbryde diskussionen vi her kommer med en bemerkning, det er blot for at hindre at mulige misforstaaelser skal sætte sig fast. Vi kan oplyse om at angjældende spørsmaal i *den form* det *nu* er fremme i vort blad er reist af den yngre slegt, og at de mere radikale indlæg i diskussionen ogsaa væsentlig skyldes yngre eller unge.

Red.

II.

Kvinders personlighed i ægteskabet.

Frøken Eva Blytt skrev for nogen tid siden i »Nylænde« en skizze: Katrine. Den var godt skrevet — blank og rammende som en lansespids, slynget med sikker haand.

Resultatet udeblev da heller ikke. Som en sværm tirrede bier for kvinderne fra de forskjellige leire i veiret, nogle i vrede, andre i nidkjærhed, nogle saarede paa sit kjøns, andre paa sine mænds vegne.

Men ingen af kvinderne, ialfald ikke de, som har ytret sig i sagen, synes mig at ha naaet ind til dens kjerne — spørsmaalet om *ægteskabets sædelighed.* Og her ligger dog tyngdepunktet i fortællingen — skildringen af et usædeligt ægteskab.

Der tales i vor tid saa meget om ungdommens usædelighed, men de tusinder af *usædelige ægteskaber*, de skal ties ihjel.

Thi her sidder man paa sin tue tryg, beskyttet af samfund, »moral« og folks dom. Og fordi man her ikke ser de *umiddelbare* følger af usædeligheden, tror man den hellige grav vel forvaret.

Men det være langt fra.

Foruden at en kvinde (ja, manden med), der lever i en saadan legitim prostitution, lider et stadigt og tilsidst fuldstændigt tab af det bedste i sin personlighed, vil det virke paa hjemmet, paa børnene, kort sagt paa hele slægten.

I vor tid, da evolutionslæren har lært os at gi nøie agt paa aarsag og virkning, gjælder det at se dybt og vidt. Hvor kan man bebreide

børn, der har sit udspring og sin opdragelse fra et ufrit og uskjønt forhold, at de bærer spiren til usædelighed videre frem!

Men eftersom alting er relativt i denne verden, vil mange kanske spørge: Hvad er et usædeligt ægteskab? Og hvorledes kan vi beskyldes for umoral, naar vi holder os indenfor giftermaalets opstukne grænser?

Usædeligt er et kjønsforhold, hvor mand og kvinde ikke danner en frivillig, paa kjærlighed grundet forening af to ligestillede individer, hvor den ene kan øve tvang over den andens vilje.

Kun paa den frivillige kjærligheds basis maa et ægteskab indgaaes og fortsættes, og kun fra hjem, hvor gjensidig hensynsfuldhed hersker *i alle ting*, kan man vente, at en bedre slægt skal udgaa.

Ophører denne følelse hos en af parterne, bør ogsaa ægteskabet ophøre. Jeg mener ikke her altid hjemmets opløsning — hvor der er børn, maa hensynet til dem spille den første rolle — men det ægteskabelige forhold bør aldrig fortsættes mod den andens ønske — det blir da uskjønt, usædeligt. Det er nemlig meget at »bebreide«, saavel den kvinde, som mand, der gaar ind i ægteskabet af *nogensomhelst* anden grund end kjærlighed.

Og ikke skal det kræves, at kvinden opgir sin personlighed, hun maa tvertom udvikle den i saa høi grad, at ægteskabet ikke forrykker hendes livsbane, kun udfylder den.

Seende, vidende og prøvende skal hun beslutte sig for ægteskab, thi hun blir *aldrig* en »ypperlig hustru og mor«, hvis hun ikke er et »fremragende menneske«.

Forat kunue hævde denne selvstændige stilling kræves der et stort løft fra kvindernes side. Det gjælder her en sterk, personlig udvikling, ikke alene *før*, men meget mere *i* ægteskabet. Thi det er saa langt fra, at hustruen, som en af de sidste indsendere*) mener, ved at gi slip »paa sin personlighed« kan være en »fryd« for sin mand og sine børn, disse maa da ialfald være saare fordringsløse, og resultatet blir da ogsaa de sædvanlige dusinhjem.

Man skal meget mere forsøge at *tilføre* sine omgivelser mest mulig personlighed, — da er man et fremragende menneske.

Og forat kunne gi, maa man sandelig ha noget at øse af.

Ved et menneskes personlige udvikling forstaaes udnyttelsen af de

*) Ovenstaaende artikel er indsendt efter første, men før anden replik af K. A. M. Ogsaa de sidste artikler under rubrikken „Ægteskabet" har maattet vente af mangel paa plads. Anonyme artikler resikerer at maatte vente længer end de navngivne.

individuelle anlæg og evner, naturen har forsynet det med — ikke, som mange tror, et vist antal examina el. kontorposter.

At hjemmene vil vinde ved denne ordning, er utvilsomt. Thi en kvindes væsentligste indsats i hjemmet er ikke de antal timer, hun laver mad el. lapper barnetøi — det er den *aand*, hvormed hun fylder huset.

Der er tider, hvor der lægges meget beslag paa hende; men indretter hun sig praktisk, blir der altid nogen, ja, for enkeltes vedkommende megen tid, da hun kan bruge sine evner, hvad enten disse gaar i praktisk, kunstnerisk el. literær retning. Ved dette sit arbeide vil hun kunne vedligeholde sin udvikling, sin selvstændighed og desuden tilføre hjemmet frisk luft. Her, som i andet, er naturen den fornuftigste, idet den som *regel* lægger kvindens evner i retninger, der hvis de udvikles, i væsentlig grad beriger baade dem selv og derigjennem hjemmet.

Paa dette felt ligger visselig meget brakmark, som unge kvinder vilde ha mere udbytte af at opdyrke, end de mange glædeløse arbeidsomraader, de nu trænger sig ind paa.

At der med undtagelser maa gjøres undtagelser, er selvfølgeligt. Ligesaavel som mænd kan være udmerkede barnelærere, kan kvinder undertiden ha sine anlæg i filosofi, mathm. el. andre af mænd hidtil forpagtede omraader. Men hun maa kunne vælge sin gjerning frit.

Derfor forlanger vi fuld ligestillethed for alle love, stemmeret og frihed saavel *i* som *udenfor* ægteskabet.

Først naar begge kjøn staar med samme rettigheder, kan de fuldt ud anvende disse til sit eget og slægtens bedste. Slægten ja, eftertiden, for den er det dybest inde, at *alt stort* paa jorden er udrettet. Enten det nu er for andres eller for vore egne børn vi arbeider, saa er det dog dem, som skal ta vort virke op efter os og føre det videre paa veien mod det evige lys.

Og her har naturen netop git *kvinderne* et kulturarbeide af grænseløst værd.

Men til at opdrage børn kræves der en saa stor indsats af personlighed, at det lyder som den forfærdeligste falliterklæring, naar man taler om at »opgi personligheden for barn og mand«.

Jeg mener ikke her noget af det juks, som sædvanlig gaar under navn af barneopdragelse — thi denne bestaar oftest i at forkludse barnet ved stadig paahæng af forældrene — eller ogsaa at la det gaa for lud og koldt vand.

Opdragelse i aand og sandhed er en vanskelig ting, som ikke kan

læres efter opskrevne regler. Den kræver baade forkundskaber og stadig vekst i forældrenes aandsliv — og fremfor alt en rankvoxen personlighed.

For at naa dette maal, maa kvinde og mand i ægteskabet staa som to ligestillede, kun af frivillig kjærlighed sig givende individer.

Ligesom samfundet er usædeligt, saalænge det fastholder, at det ene kjøn skal ha forrettigheder overfor det andet, saa er og de smaa samfund — ægteskaberne — usædelige, saalænge den ene part øver tvang og baand over den andens person og vilje.

Dette maa kvinderne faa ind, ikke alene i mændenes, men først og fremst i sin egen bevidsthed. Enten vi er for eller imod »Katrine«, maa vi være forfatterinden taknemlige for en ting — hun tvinger enhver kvinde til at ta stilling til spørsmaalet. *J. M.*

III.

Det nye vielsesritual.

Med glæde hilser vi det nye ritual; det sees at ha sløifet hentydningen til ægteskabets naturside, der vel ogsaa mildest talt maatte sies at være overflødig. Ordene om at formere sig og opfylde jorden, udtalte som de er ved menneskeslægtens vugge, de faar dog der betragtet en anden betydning end gjentagelsen af dem kan ha i vore dage. Man skulde tro, at menneskeslægten nu er sig denne sin opgave vel bevidst. Det blir et spørsmaal, om den har en ligesaa klar bevidsthed om sin forpligtelse til at tæmme dyret i sig. Et ord derom turde ikke være saa svært afveien i vielsesritualet. Men vi hilser med glæde det nye ritual end mere af den grund, at det har udeladt ordene om at kvinden skal være manden underdanig. Det er vel saa, at for kristne mænd i det tyvende aarhundrede behøver ikke disse ord at være til skade; men der findes desværre mænd og det ret mange, der i lige grad er fremmede for kristendommens aand og de krav, det tyvende aarhundredes aandelige udvikling stiller til dem, og i saadanne tilfælde blir ordene om at kvinden skal være manden underdanig en sand ulykke. Der findes mænd for hvem hustruen, efterat deres elskovs glød er sluknet, intet mer er end et stykke husgeraad, der kun har at være til tjeneste til alle tider og paa alle maader. Opdager de, at hun er noget mer, for ikke at tale om, dersom hun gir sig mine af at ville sætte sig op imod trældommen, om blot saavidt, at hun kunde faa fornemmelsen af, at hun i sit forhold til manden var et menneske og ikke et redskab, ja da skal hun trampes paa, thi: »Manden er kvindens hoved« og: »Kvinden skal være manden underdanig«. Der er ingen grænser for den underdanighed, en raa mandsnatur kan fordre

af sin hustru, saa det er paa høi tid, at den slags mænd fratas den indirekte spore til voldsherredømme, som ordene i vielsesritualet har været for dem.

Men nu er spørsmaalet: Hvad er den egentlige grund til forandringen af ritualet — er det bare det fromme ønske at skaane kvindens følelse ved at undlade at minde hende om det ydmygende i hendes stilling *eller er det en virkelig ændret opfatning af ægteskabsforholdet?*

Hvis ikke dette er saa, hvis kirken fremdeles kræver at hustruen skal være manden underdanig, men blot ikke udtaler dem ved denne anledning — da burde ritualet heller give en udsigt over konsekvensen af denne lære om underdanigheden. Det var ikke mer end simpel retfærdighed mod kvinden; hun vilde derved bli mere klar over sin stilling og vistnok betænke sig to gange, før hun gik til alteret med en mand. Er den gifte kvinde moralsk bundet ved ordene, saaledes at hun ingen grænser tør sætte for sin underdanighed, da er det uforsvarligt af kirken ikke at klargjøre ordenes betydning og rækkevidde. Ikke en brud af tusen har nogen forestilling om det liv, der kan bydes hende netop paa grundlag af ordene: »Kvinden skal være manden underdanig«. Og om mangfoldige af dem gjælder det, hvad en kvinde for en tid siden udtalte i et foredrag, der forøvrigt slet ikke burde været tilladt afholdt, at »deres stilling er værre end den prostituerede kvindes; thi de er viet til skjændsel for livstid«. Og jeg tilføier: de er viet til en behandling i det heletat saa krænkende og ydmygende, at naar de har magtet og mægter at bære aaget, da skyldes det kun mangel paa tilstrækkelig udviklet erkjendelse og følelse af deres menneskeværd og menneskeret. Og denne mangel er saa vel atter aarsag til den følelse af ubetinget bundethed overfor underdanighedsbudet, som hos mange er stærkt fremtrædende og vistnok ogsaa gjør sit til, at de kan holde ud. Jeg gjentar, at dette gjælder mangfoldige af de gifte kvinder, og det er ingenlunde blot i folkets brede lag, at de raa mandsnaturer hører hjemme. Men det haabes at flerheden af ægteherrerne er hædersmænd, der tilfulde indser, at det vilde være dem en skjændsel uden lige at gjøre samlivet til en ydmygelse og plage for hustruen.

Men er det saa, at det nye vielsesritual betegner *en virkelig ændret opfatning af ægteskabsforholdet?* da kan man sige det er en epokegjørende begivenhed, da er det som et velsignelsens og husvalelsens træ, i ly af hvilket vel ogsaa de tilaarskomne med mænd af den gamle opfatning tør krybe hen og hvile sig ud efter den uret, de har maattet lide. Thi naar de ikke altid har kunnet bøie sig for de ubillige for-

dringer, da er det sunget dem i ørene lig et andet fortærsket viseomkvæd dette: »Kvinden skal være manden underdanig« — under saligheds forlis skal hun være det.

Naa ja, dette om salighedsforliset faar nu staa for egen regning; men der er noget andet, man høist ugjerne resikerer, og det er husfreden, derfor bøier man sig og tier og taaler i det længste; men jeg spør: Hvor er grænsen? Eller er der overhodet ingen grænse?

Men herefter behøver hustruen kanske ikke at stille slige spørsmaal. Nu tør vi kanske i ægteskabet se ikke et slaveforhold men en pagt mellem to jevnbyrdige, fribaarne mennesker, en pagt med gjensidigt rettigheds- og forpligtelsesforhold — et forhold, *hvori ikke manden har mere ret til at byde over hustruen end hustruen over manden*. Tør vi det?

Jeg har forstaat det saa at kvinden paabindes underdanighedspligten som noget, der skal træde supplerende til, naar hjertets frie hengivelse er umuliggjort.

Underdanighedsforholdet kan ikke eksistere samtidig med et gjensidigt pagtforhold, det ene ophæver nødvendigvis det andet. Er det ikke saa? Jeg stiller dette spørsmaal som de foregaaende i forventning om, at en eller anden interesseret vil udtale sig. Det vilde være ligesaa gavnligt som interessant et faa en meningsudveksling om denne sag.

Gj. G. Bøe.

IV.

„Opdragelsen til forældre“.

De sidste numere af fjoraarets »Nylænde« indeholdt endel artikler af H. Harris Aall: »Opdragelsen til forældre«. Jeg har nu længe ventet at se et svar eller en tak for denne rige indledning ttl en diskussion af stor interesse. Vi »nylændere« har forpligtelser paa os fremfor andre blades og tidsskrifters abonnenter. Vi er ikke blot det fordrigsfulde publikum — vi er alle bladets interesserede medarbeidere, enten vi skriver i det eller ei. Vi bagtaler ikke bladet — vi henvender os til det med vore afvigende meninger. Vi kommer frem med vor kritik, men en forsømt tak kan være ligesaa uheldsvanger som en forsømt mishagsytring.

Nu er der i H. H. Aalls artikler saa meget stof, som bør tages frem til behandling, før det gaar iglemme. Det var den stærke ethiske aand i forfatterens ord, som først gav mig lyst til at raabe ud et tak til ham. Nu føler jeg mig ligefrem forpligtet til at gjøre det og samtidig spørge efter udtalelser fra flere hold. Det skjærper indtrykket og

tvinger til opmerksomhed, at samme sag blir behandlet af flere personer. Det er jo først da, at ideerne faar liv, træder ud af teorierne og kommer praksis nærmere.

Der er især et punkt i H. H. Aalls artikler, som er vel skikket til at debatteres paa staaende fod. Alle har eller bør have tænkt over den ting: er det forsvarligt af mennesker i hvis nærmeste slægt der er anlæg til farlige sygdomme at gjøre sig til far eller mor?

Spørsmaalet er ofte fremme i vore dage og efter sin første indskydelse maa de fleste svare: nei, det er ikke forsvarligt. Det er at udsætte et fremtidens menneske og dets omgangsfæller for sorg og smerte. Dette svar synes at komme fra et barmhjertigt sind, men tænk, hvor kan det ikke være haardt for den, hvem dommen rammer: du skal aldrig ha lov at trykke dit eget barn til dit hjerte! Du skal aldrig ha lov at hengive dig i kjærlighed!

Sandelig, der er tilfælde hvor den forsagelse, som kræves, er stor. Kanske kræver den selve glæden ud af den dømtes liv frem gjennem aarene. Kanske blir det sind mørkt og bittert, som kunde straalet med lys og mod ud til andre. Kanske var hans forsagelse til ingen nytte endog. Kanske vilde arvtageren af en saadan karakter trods et sygt egeme kunnet gavne verden mer ved sit liv end ved sin ikketilblivelse.

Mange af de nobleste vilde dø ud, mens de andre fremdeles ynglede. Og tør vi ikke sætte nogen større lid til vore læger? Skulde de ikke kunne formaa meget selv mod det nedarvede? Tør vi formene en eneste af de levende livets lykke, om han saa den i sin og sin udvalgtes afkom? Tør vi dadle den egoisme, som sætter barn ind i verden for at ha nogen at elske, at arbeide for, at velsigne?

Iaften kun dette løsrevne spørsmaal*). Der er saamange andre tanker fremsatte af H. Harris Aall, som venter paa sin fortsættelse; men dem siden. *R. K.*

V.

„Ringen er for snever“.

Mon »Katrine«striden er endt? Da et par ord — fra en som har fulgt opmerksomt med — om hvad der klinger igjen fra den som en grundtone. *Ringen er for snever!* Jeg anvender det ikke paa institutionen, skjønt jeg tror den kunde bli bedre end den er. Jeg tænker

*) Vi henviser til meldingen af overlæge Dedichens artikel *Ægteskabsstiftelsen*, Nylænde, hefte 3, s. 47. Ogsaa i denne sag stiler det mod lovparagrafer, saa det er vist paa tide at den drøftes offentlig af kvinder. Men det var maaske bedst for det første at indskrænke spørsmaalet saa: *Bør ikke af hensyn til ægtefælle og -afkom alle som selv lider af saadanne sygdomme at de kan overføres til nogen af dem, afstaa fra ægteskab.* *Red.*

paa det personlige forhold som det oftest er, jeg mener det i den betydning som det er benyttet i den lille dramatiske skisse »Høit« — i 1ste hefte af »Nylænde« som citatet er taget fra. Det er saa sandt, saa sandt, det er for snevert dette evige »Jeg du, du, — jeg du«! Det er det som helt fra de lovsungne — undertiden saa triste — hvedebrødsdage af kan ruinere fremtiden for en: »Ringen er for snever, det maatte sprænges.« —

Og for mandens vedkommende er dette for længe siden erkjendt — teoretisk. Det er erkjendt af ham selv og som det pleier gaa med det som erkjendes og kræves sterkt af en selv — det erkjendes ogsaa af andre. Kvinden har fra umindelige tider fordret handling i en eller anden form af den udkaarne mand. Saaledes har ihvertfald altid de høisindede kvinder været fremstillet i literaturen. Saa moderne end »Høit« kan være i sin form, saa er den da i indhold, i henseende til dette langtfra moderne, tænk bare paa saga-dramaernes og romantikens heltinder! Men i dialogen er der moderne bevingede ord.

Ringen er for snever! Derfor alle disse græsselig lykkelige hustruer som bare er ekko af sine mænd, derfor alle disse grænseløst ulykkelige, som har maattet lukke haabet ude. Derfor selviskheden i mandens fordring.

Ringen er for snever! — men det maa anvendes videre end i »Høit«. Tænk naar engang kvinden fordrer det af sig selv, og manden derfor kommer til *at* fordre *af hende*, at hun skal bringe med ind i ægteskabet hvad der er større end dette: alt i, for, med Dig. Naar baade jeg og du kommer med tanke og daad langveis fra hinanden til møde, naar hver bringer med ind omhu, ansvar, ømhed for mange, for alle.

Først disse fremtidens adelsmennesker er det som kan realisere ægteskabet. Egoismens, ogsaa familie-egoismens snevre ring er brudt, alt andet vil falde tilfode. Og som sande mennesker vil de endelig kunne gjøre sig det jordiske underdanigt. *Idealist.*

Svar til prost C. E. Aspelund, Mänsälä fra Gina Krog kommer i næste hefte. —

Forældre og børn. En bog om hjemmets opgaver, af forældre og barnevenner. Udgivet ved Aksel Arstal, hefte V, VI, VII. Kr.ania, forlagt af H. Aschehoug & co. (W. Nygaard). Hovedkommissær for Danmark H. Hagerup. 1901. Pris pr. hefte 75 øre.

Frederika Bremer 1801—1901. Kvinnosakförbundet Unionen i Finland. Borgå. Werner Söderströms porvoosa.

Kvindesagsbetragtninger fra andre lande.

(Fortsættelse fra no 5).

Aar for aar, dag for dag, arbeider i stilhed en afgjort tendens paa at indsnevre kvindens huslige virksomhedsomraade, og denne indsnevring gjør sig gjældende i precis samme forhold som det vi kalder den moderne civilisation skrider fremad. Det aabenbarer sig mere i England og Amerika end i Italien og Spanien, mere i store byer end i landlige samfund, mere blandt de rigere klasser end blandt de fattige og er et ufeilbarligt vidnesbyrd om fremadskridende moderne civilisation.

Men det er ikke bare og ikke engang hovedsagelig paa kvindens huslige arbeidsomraade forandringen har truffet hende og indskrænket hendes gamle arbeidsfelt.

I gamle dage beholdt kvinderne sine barn omkring sig til de blev fuldvoxne. Hendes opdragelse og indflydelse var det som formed dem. Fra det øieblik da det spæde barn laa ved hendes bryst og indtil hendes datter gifted sig og hendes sønner begyndte at delta i mænds arbeide var de bestandig under hendes indflydelse.

Men nu er ogsaa de tekniske og enklere undervisningsgrene blet saa komplicerede, og de krav den moderne kultur stiller paa speciel undervisning og uddannelse for alle individer som skal leve og gjøre gavn under de moderne forholde er saa mægtige og uafviselige, at børnene fra de tidligste aar af sit liv nødvendigvis maa flyttes over fra morens hænder og til specielle læreres. Et barn som tilhører de rigeste klasser er knap født før de gaar over i hænderne paa uddannede lærere og tjenere, og i de fleste tilfælde har de ikke morens arbeide at takke for meget af sin opdragelse og uddannelse. Og iblandt de fattigere klasser rykkes sønnen og ofte datteren ogsaa af skolen og senere af faguddannelsen bort fra moren, og dette altid i forhold til den moderne civilisations fremadskriden.

Saa gjennemgribende er de forandringer som er foregaat paa dette kvindernes tidligere arbeidsfelt i de mest civiliserede samfund, at en kvinde tilhørende næsten hvilkensomhelst samfundsklasse kan ha født mange barn til verden og kan alligevel, mens hun endnu er i sin virksomste alder, sidde ensom igjen i et tomt hus, mens hele hendes slegt er reist fra hende for at modta undervisning og uddannelse af andre. Den gamle paastand at barnets opdragelse *udelukkende er morens pligt* er — hvor sandt det end kan ha været i fordums tid — nu blet *en absolut falsk paastand*, og én kvinde som nu for tiden vilde paata sig

helt og holdent at opdra sine barn, vilde i ni af ti tilfælde tilføie dem en ubodelig skade, idet hun er inkompetent til et saa omfattende hverv.

Men om muligt endnu dybere og radikalere har den moderne kulturs fordringer indskrænket vort gamle arbeidsfelt i en anden retning — i netop den del af det menneskelige arbeidsomraade som ganske specielt og organisk er vort, og som aldrig helt kan tages fra os. Her er indskrænkningen gaat længer end i nogen anden retning og berører os som kvinder paa et føleligere punkt.

En tid fandtes — og findes endnu — blandt næsten alle primitive og vilde folk, da kvindens første og vigtigste pligt mod sit samfund var at føde, at føde meget og at føde uophørlig. Paa hendes efter forholdene afpassede og uafladelige udøvelse af denne passive form af arbeide og paa hendes heldige ernæring af sit afkom ved sit eget bryst afhang ikke blot hendes stammes eller nations velfærd, men ligefrem dens existence. Der hvor, — hvad der er tilfældet blandt næsten alle barbariske folk — dødelighedsprocenten blandt spædbarn er høi, hvor de stadige ulykkestilfælde som foraarsages ved krig eller jagt eller voldshandlinger har tilbøielighed til uafladelig at minske antallet af fuldvoxne mænd, hvor de fleste saar medfører døden, idet den kirurgiske videnskab endnu ligger i svøbet, og hvor fremfor alt pest og hungersnød som aldrig udeblir, om de end optræder i uregelmæssige mellemrum, decimerer folket — der maa det være af høieste vigtighed at kvinderne bruger sin evne til at fortsætte slegten til yderste grænse, for at ikke racen med engang skal begynde at svinde ind og dø ud.

Videnskabens fremskridt og forbedringer i livets fysiske vilkaar gaar i retning af en minskning af den menneskelige dødelighedsprocent og det er allerede nu blet muligt for en stamme ikke blot at bibeholde sit antal, men til og med øge det med et forholdsvis ringe forbrug af kvindens vitalitet i det passive arbeide at føde barn.

Men kravet til kvinderne om at føde barn til verden er blet end mindre ved forandringen i en anden retning.

Hver mekanisk opfindelse som forringer nødvendigheden af grovt muskelarbeide minsker ogsaa det sociale krav til kvinden som frembringer *engros* af muskelarbeidere. Vi har alt nu over hele den civiliserede verden naat et punkt da det sociale krav ikke gjælder mennesker i klump for at anvendes som lastdyr, men snarere eller udelukkende menneskelige væsener som er trænet og opdraget saa de passer til at kunne udføre det moderne livs mangfoldige pligter. Ikke blot mange, men heller faa, og disse faa vel ernæret og undervist, saa lyder det moderne krav. Og den kvinde som nu for tiden vilde føde saa

mange som tolv barn og amme dem og siden slippe dem løs paa sit samfund og sin familie, ansees med rette som sine omgivelsers forbandelse og fordærvelse og ikke som en produktiv arbeider. Ti i den moderne verden er opfostringen af et eneste individ, paa en maade som gjør ham skikket til at ta det op med det civiliserede livs vanskeligheder og indviklede mangfoldighed, blet saa svær og saa kostbar, at uafladelig frugtbarhed allerede nu i de fleste tilfælde er blet til et ubodeligt onde, saavel for familien som for staten. Dette gjælder inden alle samfundsklasser: *haandsarbeideren*, som paa bekostning af en uendelig selvopofrelse maa underholde og opdrage sine barn til deres tolvte eller fjortende aar, hvis de nogensinde skal bli duelige kropsarbeidere, og som, hvis familien er stor, ofte segner under byrden og lar sit afkom gaa uden opfostring og bli samfundets afskum; eller *aandsarbeideren* som er nødt til med kolossale udgifter at underholde og opdrage sine sønner til de blir tyve aar eller ældre og undertiden forsørge døtrene hele deres liv. Den stat hvis kvinder føder større masser af individer udover hvad de kan skaffe opfostring vil bli en stat i nedgang. Og en kvinde som vilde træde frem for fattigstyret eller i et fattighus fulgt af sine tolv barn for at fordre underhold for sig og dem til erstatning for den møie hun har havt ved at skaffe dem til verden vilde nu for tiden bli temmelig hurtig affærdiget. Og hvis en mand nu paa sin bryllupsdag blev hilset med den gamle lykønskning at han maatte bli far til ti sønner og ti døtre, vilde han betragte det som en forbandelse istedet for en velsignelse. Vist er det, at den tid hurtig nærmer sig da det at føde barn snarere kommer til at ansees som en luxus, der blot er tilladelig for dem som bevislig har evne til ordentlig at opdra og sørge for sit afkom, end som et arbeide som i og for sig, og under hvilkesomhelst forholde, er en velgjerning for samfundet.

(Forts.)

Indholdsfortegnelse.

1ste aprilhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Fra Porsgrund.

Porsgrunds led af L. K. S. F. afholdt aarsmøde den 13de mars. Formanden, fru H. P. Wright, redegjorde for foreningens virksomhed i det forløbne aar. Derpaa gik man til valg af bestyrelse. Valgte blev: Fru Helene, P. Wright, fru Kristine Børve, frk. Severine Petersen, (samtlige gjenvalg). Nye: Fru Serine Jeremiassen og fru Marie Krohn. Suppleanter: Frk. Sofie Tallaksen og fru Inga Torkildsen. Kasserer: Frk. Bolette Bruun. Fru Wright valgtes til formand ved akklamation. Saa havde man en enkel, hyggelig fest med kaffe og kager. Fru Krohn læste vakkert og stemningsfuldt et digt af Camilla Collett.

Foreningen vinder efterhvert større tilslutning, og det lover jo godt for fremtiden. Forhaabentlig vil det ved næste kommunevalg neppe lykkes at udestænge kvinderne. Der var nemlig ved sidste valg opstillet 4 kvinder — 2 venstre og 2 høire — men ingen af dem rak op. Af byens ca. 600 stemmeberettigede kvinder afgav 396 stemme. Det overveiende antal af disse stemte med høire. Havde de da i sluttet række kumuleret de kvindelige kandidater, vilde nu idetmindste 2 kvinder siddet i kommunestyret. Men nei, kvinderne blev ikke alene strøget af mænd, men ogsaa af — kvinder. Sligt bør ikke oftere ske.

Handbuch der Frauenbewegnung er titelen paa et meget omfangsrigt verk i 4 dele som udgives af Helene Lange og Gertrud Bäumer. Berlin.

1ste del omhandler oversigt over kvindebevægelsen i kulturlandene. 2den del: Kvindebevægelse og socialt kvindearbeide paa særomraader i Tyskland. 3die del: Kvinders uddannelse i kulturlandene. 4de del: Den tyske kvinde i erhvervsvirksomhed.

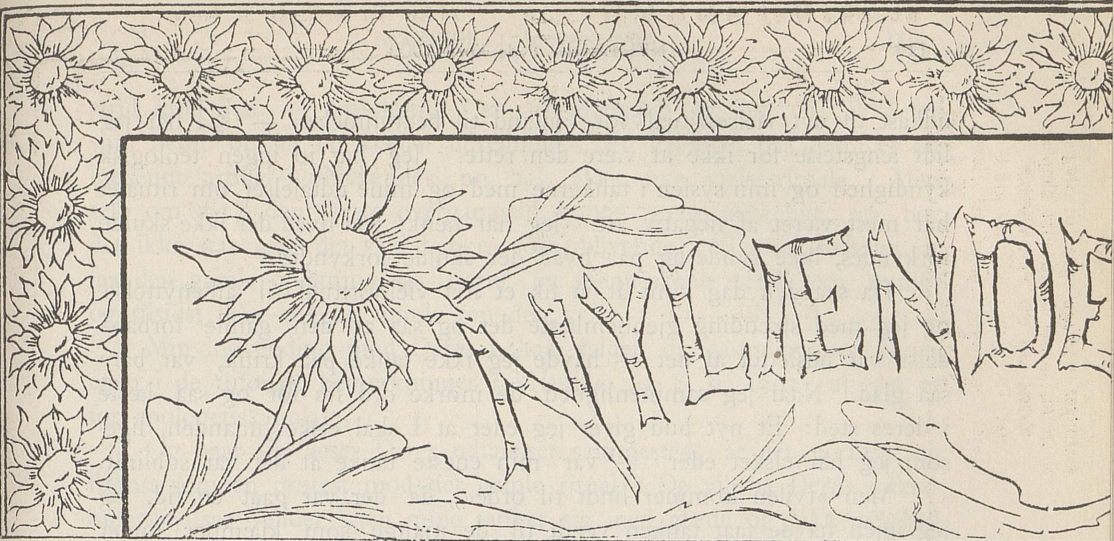
Man ser at verket i første klasse er beregnet for Tyskland, men dernæst ogsaa for et internationalt publikum. *1ste del er udkommet.* Det er en stor bog paa 500 sider, deraf intar artiklen om Tyskland (af Gertrud Bäumer) 158 sider. Artiklen om England er ogsaa af Gertrud Bäumer og paa 58 sider. Artiklen om Østerrige er af Marianne Hainisch, om Schweitz af Emilie Benz, om Holland af Martina G. Kramers, Danmark af Kristine Fredriksen, Norge af Gina Krog, Sverige af Maria Cederskjöld, Finland af Alexandra Gripenberg, Rusland af M. Bessmertny, Polen af J. Moszczenska, Frankrige af Anna Pappritz, Belgien af J. Gatti de Gamond, Grækenland af dr. med. Maria Kalopokathës, Italien af Ersilia Majno Bronzini, Spanien—Portugal dr. phil. Carolina Michaelis de Vasconcellos, Amerika af Martha Strinz.

De mindste lande har mindst text volum. Man fik opgit hvormange stavelser stor artiklen omtr. skulde være. Ligesaa til artiklen om kvinders uddannelse i Norge, som »Nylænde«s redaktør desværre ikke kunde overta paa grund af for knap tidsfrist.

Det nordiske forlags ordbøger. Tysk-norsk ordbog af Wilh. Myhre og P. L. Ipsen. Det nordiske forlag (bogforlaget Ernst Boyesen).

Lucifer: *Ljusbringaren*. 1902. Utgifvare G. Walfrid Wilhelmsson. Stockholm.

Ulrikke Dahl: *En melodi mellem fjeldene*. Steenske bogtrykkeri og forlag. 1901.

16de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG | No. 8
Kristiania, 15de april 1902.

Ianl. vielsesritual og daabsformular.

Hr. prost C. E. Aspelund.

Alt fra jeg var barn følte jeg mig saaret hvergang jeg hørte vort gamle vielsesrituals ord oplæse i kirken — endskjønt jeg dengang kun dunkelt forstod hvad paabudet om underdanighed indebar, jo mere jeg saa efterhvert forstod, desmere steg min krænkelse og min harme ved dem. Længe var jeg troskyldig nok til at indbilde mig at jeg var den eneste kjætter i dette stykke og talte ikke stort om mine oprørske tanker, men tiden gik, og jeg traf en, jeg traf to, jeg traf flere som havde lignende følelser og meninger — og jeg begyndte at skimte en svag lysning, men om nogen for en snes aar siden vilde forudsagt mig at jeg, naar det nye aarhundred var rundet, skulde modta et brev fra en kirkens prest i Finland med det indhold som Deres, hr. prost, vilde jeg rystet paa hodet og sagt man fortalte mig et eventyr. Heldigvis oplever man mere end et af de vakre eventyr som blev en fortalt, og det hænder de tar sig endnu bedre ud i virkeligheden end i fortælling.

De kunde saaledes neppe henvendt Dem til nogen rigtigere adresse end min, naar hensyn blot skal tages til misfornøielse med det gamle ritual. Men naar De har gjort mig den ære at forelægge mig Deres

udkast til nyt vielsesritual for Finland til bedømmelse — saa har jeg lidt ængstelse for ikke at være den rette. Jeg har jo ingen teologisk kyndighed og min syslen i tankerne med og mine udtalelser om ritualet har mest været af negativ art. Jeg har tænkt paa hvad der ikke skulde forkyndes, ikke synderlig paa hvad der skulde forkyndes.

Da saa den dag kom at vi fik et nyt vielsesritual til afbenyttelse, og jeg med spænding gjennemlæste det og saa at den gamle forbandelse var udslettet af det — havde jeg ikke tanke paa kritik, var bare saa glad. Naar jeg sammenligned de mørke ord fra før og saa læste i deres sted: Et nyt bud giver jeg eder at I skal elske hinanden, ligesom jeg har elsket eder — var min eneste tanke at det var sublimt.

Men »tvilen kommer lindt til orde«, da der var gaat en tid, og jeg igjen havde faat tanken vendt til de mange som kjæmper under urettens og fordommenes gjenvordigheder — saa syntes jeg der kanske burde været noget mere i ritualet. Jeg har udtalt mig om det i en redaktionsartikel i »Nylænde« no. 2. »Det nye vielsesritual. Reformer i ægteskabslovgivningen«. Som De, hr. prost vil se har jeg der omtalt at den *gjensidige* ærbødighed burde mindes om istedet for den *ensidige* i det gamle ritual. Det var derfor med stor glæde jeg i Deres udkast fandt dette fremhævet.

Forøvrigt fandt jeg det smukt, at vort nye ritual væsentlig blev som en velsignelse der lystes, ikke som en lære der indprentedes. Men jeg er efter at jeg har læst Deres udkast og Deres udtalelser i »Nutid« blet i tvil om det ikke i mer fremtrædende grad burde være begge dele. Det bør jo som De siger være for menigmand, — for de fleste, og nogle klare og enkle og indtrængende ord om barneopdragelsens store opgave var vist godt at indprente i den festlige stund da sindet maa tænkes mest aabent og lyst, mest skikket til at modta de gode ords sæd.

Deres udtalelser om ægteskabets ophævelse har jeg læst med den høieste interesse, og jeg skulde nok ønske de anskuelser de indeholder kunde sprede sig viden om. Mange som ad menneskelig fornufts og følelses vei kommer til samme resultater, kan dog ikke forstaa hvorledes prester kan stille sig saa liberalt uden at bindes af ord og bogstav — for dem maa det være en stor tilfredsstillelse at læse en udvikling som Deres. Om det er heldigt at ta den udvikling frem i et eventuelt vielsesritual — er jeg mere i tvil om. Som første indtryk af Deres udkast blev i det hele kritiken fra min side — og det vilde være mangel paa ærbødighed for Dem at tilbageholde den kritik, som De netop udbeder Dem — at det var for polemisk anlagt. Der var for meget som gjenkaldte i sindet den gamle opfatning, idet der føres

strid mod den. — Imidlertid, i en overgangstid er det vist ikke faa som netop ønsker en saadan udredning. Et exempel paa dette er en indsendt artikel i »Nylænde« no. 7: »Det nye vielsesritual«. Men selv om det i den første overgangstid kunde væte ønskeligt, saa bør det ikke staa naar det skal tænkes som blivende. Vi bør forsøge at faa den gamle opfatning saa fjernt fra menneskenes sind som muligt og tilsidst ikke engang minde om den.

Min indvending mod Deres udkast falder da sammen med Deres egen i de tilføiede bemerkninger i »Nutid« no. 8, 9, 1901: at det er for apologetisk anlagt.

Og naar jeg læser Deres udtalelser sammesteds at det er først og fremst som en protest mod det gamle ritual*) De vil ha Deres udkast opfattet, saa vender igjen mine tanker sig med glæde og taknemlighed til vort nye ritual. Hvad der end kan mangle, vi har det! Og vi kan glæde os over at mange alt nu vælger det fremfor det gamle. Her i vor hovedstad idetmindste er der flere og flere som fordrer det nye benyttet. — Og vi bør vist nu la det i ro som det er og overlade til fremtiden at fuldkommengjøre det.

Men af ganske hjerte ønsker jeg at det eventuelle finske ritual, som De arbeider for hr. prost, maa bli endnu bedre og gavnligere og fuldkomnere.

*

Min hjerteligste tak for det tilsendte exemplar af Deres skrift om »Døpelsesformuläret« m. m.

Ogsaa mod vort gamle daabsformular har der hævet sig røster i »Nylænde«. Mødre har været fremme og klaget over — hvad De hr. prost betegner som middelalderlig scholastik — at deres smaa barn først skal hilses med de mørke forbandelsens ord for at faa velsignelsen lyst over sig.

Det har dog været stilt med det i længere tid, men nu da et nyt vielsesritual benyttes i vort land, kan der vel være haab om at ogsaa daabsformularen kan bli fornyet. Der hæver sig, ogsaa inden teologernes leir, tror jeg, krav paa forbedringer i rent formel henseende ved daabshandlingen, vi faar da haabe der ogsaa kan banes vei for en forandring m. h. t. indholdet. Sagen maa tages op. Jeg ser arbeidet for dette som et led i det arbeide som maa til for at den uret skal

*) Har ikke læst det finske ritual i sin helhed, men forstaar at aanden er den samme som i vort gamle.

hæves som lovgivning og samfund og kirke og stat og vi alle, i ansvar sammen, gjør os skyldig i overfor de smaa barn.

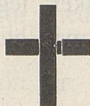
Og jeg glæder mig over som en indledning til det arbeide som skal optages paa dette felt at kunde citere et par af Deres ord for et norsk publikum:

— »Det er dog en arg modsigelse mod barnevennen Jesu egne høitidelige ord. — — — — — — — — Jesus sagde ubetinget, uden indskrænkning og uden forbehold af daab og kristendom om de udøbte jødebarn som frembares til ham, at de hører Guds rige til. Han forsikrer at de allerede før de kunne bli fremført for ham hører det riget til«. —

Ja vor religion stiller barnet paa den høieste plads, og den knæler for barnet i krybben, og den synger fred paa jorden — — — og de smaa barn de mishandles, og jorden den vanhelliges.

Men velsignet er hver den som gir os tro paa at et større lys vil gaa op over os.

— —

»Kyrkoherden i Mäntsälä, Prosten og filosofiemagistern«

Carl Edvard Aspelund

født den 30. oktober 1816 sov hen i fred eftet langvarige, svære lidelser den 24 mars 1902 kl. 7.15 em. — — — — — — — — saa meldes i det budskab jeg har modtat fra afdødes hustru,

Det blev et kort bekjendtskab mellem ham og »Nylænde«s læsere. Men jeg er forvisset om at af mange vil det sent glemmes.

Den gamle sandhedens og retfærdighedens stridsmand, som blev »syg, meget syg af glæde« — da han saa den gode sag havde seiret i vort land har selv sat sig sit eftermæle hos de bedste.

Ovenstaaende var ikke helt færdig skrevet da jeg modtog dødsbudskabet, men jeg fuldførte det som jeg havde det i min tanke og netop som jeg vilde gjort det om han leved.

Hvad jeg har udeladt er det slutningsønske jeg vilde tilføiet om at han maatte faa opleve at høre et nyt ritual og formular benyttet i sit eget land. Ønsket gik ikke i opfyldelse og passer ikke nu i mit brev.

Men her kan jeg udtale det haab, at de idealer den afdøde kjæmped for maa nærme sig mer og mer sin virkeliggjørelse i Finlands ædle folk. Prosten Aspelund var helt ud en kvindefrigjørelsens talsmand, derom bærer sidste kapitel i det skrift han har sendt mig vidnesbyrd.

Jeg fik bare saavidt meldt ham at jeg skulde svare paa hans brev i «Nylænde«. De »vinterblommor« han bad om, de blev bare til denne krans paa hans grav.

Gina Krog.

Sir Richard Temple.

Nok et dødsbudskab maa meldes idag.

Han var en kvindernes ridder uden frygt og dadel. Lykkeligvis blir der flere og flere af yngre mænd som hylder kvindesagens grundsætninger. Men de gamle gentlemen som paa et tidligt stadium stod som vore venner, de er de merkeligste og skal først og fremst mindes i ærbødighed og kjærlighed.

Det var som medlem af parlamentet, hvad han var i en række af aar, og som medlem af skoleraad at Sir Richard Temple især fik anledning til at lægge gode ord ind for kvinderne.

Men før han traaadte ind i parlamentet havde han alt en glimrende løbebane bag sig. Han drog som endnu ung mand til Indien, hvor han indehavde den ene ansvarspost og værdighed efter den anden, tilsidst blev han guvernør i Bombay. Han vendte tilbage til Europa i 1880. Før sin tilbagereise blev han for sine fortjenester af den britiske stat udnævnt til baronet, en titel som før havde været i hans familie og var uddød af mangel paa mandlige arvinger i nedstigende linje. Men en langt sjeldnere udmerkelse end denne havde Sir Richard Temple med sig hjem. Det var en adresse paa mere end 20,000 underskrifter, representerende alle samfundsklasser i Bengalen. Denne adresse blev ham overrakt da han kom tilbage til Bombay efterat ha foretat en reise til Madras i anl. en frygtelig hungersnød, som raste i den østlige del af riget. Og de som overrakte ham den var en depu-

tation af adelsmænd fra Bengalen. Det var første gang i historien at indfødte hinduere drog den lange vei tvers igjennem Indien for at takke en mand i offentlig britisk tjeneste for velgjerninger mod deres land.

Paa hans gamle familiesæde »The Nash« i Worcester findes denne adresse og en mængde andre seværdigheder fra Indien, China, Japan o. a. s. En merkelig og skjøn samling.

Sir Richard Temple har for ikke længe siden udgit en selvbiografi, hvoraf især afsnittet om hans ophold i Indien siges at være interessant. Hans akvareller fra Indien er ogsaa interessante og smukke. Akvarelmaling drives som bekjendt meget af dillettanter i England. Men Sir Richard var langt mer end dilletant i kunsten. I hans akvarelsamling er adskillige motiver fra Norge — som han havde besøgt flere gange.

Sir Richard Temple var meget elskværdig og — især i henseende til ydre, original. I profil minded han om — — Cyrano de Bergerac — og ogsaa i henseende til ridderlighed, men saa ophører al lighed. Ti han var britte til udi fingerspidserne, baade hvad karakterens store egenskaber og hvad fordomme angik.

I en nekrolog i en engelsk avis skrives om ham at han eied intet af geni uden geniets evne til at arbeide og hengi sig i arbeidet. Den grundighed og kyndighed han raaded over, hans energi og ambition overfor offentlige anliggender, og hans mangesidige dannelse samled sig til en sum, som blev af større værd og nytte, end mangen en som var langt rigere naturlig begavet kunde yde.

Mens Sir Richard Temple var parlamentsmedlem saa man ham ofte vandre om i korridorerne og vise grupper af damer alle husets herligheder, han var da fuld af liv og iver, men under de lange debatter i underhuset hændte det undertiden han tog sig en længere lur. Han paa den ene side og lord Hartington — nu hertug af Devonshire — paa den anden side nikked omkap med hinanden. Men naar han saa fik ordet i en debat — hvad han forøvrigt ikke ofte bad om, da faldt ogsaa hans ord med stor vegt.

Det nævnes ikke i nekrologen, men det er en kjendt sag, at de ikke faldt med mindst vegt, naar det gjaldt kvindernes sag.

Sir Richard Temple døde den 15de mars i Heath Brow, Hampstead. Flere af »Nylænde«s læsere ogsaa i Finland og Sverige*) vil høre efterretningen med dyb vemod.

---

*) Læs: Besøg paa et engelsk landgods af Gina Krog. „Nylænde no. 2. 1900.

Hvor lang tids beskyttelse tør vi kvinder paaregne af loven og politiet i sædelighedsanliggender?

»7 — syv — dage!«

Dette er overskriften paa en indsendt artikel undertegnet a—h i »Nylænde« no. 2 for iaar. Ianl. denne fik vi for en tid siden forespørsel pr. telefon fra Kristiania politi (opdagelseschefens kontor) om de nærmere omstændigheder. Vi beroliged strax med at det omtalte ikke var forefaldt i Kr.a, men i en anden by, og underretted senere skriftlig Kr.a politi om, at den dame som havde indsendt artiklen var den samme som havde oplevet tildragelsen, og at hun stod til tjeneste med nøiere forklaring, hvorpaa vi opgav stedets og damens navn.

Vi har imidlertid bragt i erfaring at sagen har vakt interesse ogsaa hos andre end Kr.a politi og har derfor af vedkommende indsender udbedt os nærmere oplysninger til offentliggjørelse. Vi har spurgt om hvilken straf angjældende havde lidt for sin forbrydelse mod barnet m. m.

Paa dette har vi faat svar. Ved dom af 19/5 1897 blev angjældende »for overtrædelse af N. L. 6. 22. 3. ilagt 20 dages fængsel paa vand og brød, samt i erstatning til det offentlige for sagens behandling kr. 25.00. Pigebarnet var 10 aar gammelt.»

Efter N. L. 6. 22. 3. straffes utugtigt forhold (til barn) som ikke kan rammes af straffelovens bestemmelser om voldtægt — det af indsenderen benyttede ord er saaledes ikke det retslige udtryk for den forbrydelse som er begaat.

Ianl. den senere tildragelse siger indsenderen at angjældendes uanstændige adfærd tydelig beviste at han ikke var kureret for sin mani. Hun underretter ogsaa om, at fyren nu siges at være under politiets opsigt og beklager at efter hvad der er hende forebragt er hendes lille stykke i »Nylænde« opfattet som et *personligt* angreb paa stedets politi. Hun ber os for alle tilfældes skyld paa hendes vegne erklære »at dette paa ingen maade er tilfældet. Det var til *vore lovgivere* spørsmaalet blev henvendt.«

Hun siger videre, at hvad der bragte hende til at anmelde fyren, naturligvis var tanken paa at andre ellers kunde bli udsat for det samme som hun, hun vilde ihvertfald gjerne spare andre for det modbydelige skrækindjagende indtryk en saadan begivenhed absolut maa fremkalde. Og særlig tænkte hun derved paa de opvoxende piger, som man nutildags ikke sjelden hører blir udsat for lignende afskyeligheder.

Og hvad der bragte hende til at omtale sagen offentlig var tanken

paa at den samme person tidligere har begaat en forbrydelse mod et barn og haabet om at kunne vække kvinder til eftertanke om hvor daarlig de og deres barn er beskyttet af landets love.

*

Nei *selvfølgelig* — det er ikke fordi man vil nogen tillivs man rører ved en saa'n sag. Det er noget mere end som saa, man har for øie.

Vi vil ha større sikkerhed i landet for barn og for ungdom og for kvinder — det er det vi vil.

»Jeg synes« — skriver a—h, »at alle kvinder som en burde reise sig og i hele menneskeslegtens navn fordre love, hvorunder den kvindelige halvdel, slegtens mødre, kan søge et trygt og sikkert værn for sig og sine børn.«

Og det er ikke behageligt at røre ved en saa'n sag, det er saa fælt at det ikke kan *forlanges* at man skal gjøre det, men desto større tak skal de ha som gjør det — for de andres skyld og for at ikke uhumskhederne skal faa anledning til at brede sig alt for meget.

Resultatet af denne anmeldelse er da ogsaa til at faa forstand af.

Angjældende person har altsaa begaaet en sædelighedsforbrydelse og er blet straffet med tyve dages vand og brød, han slipper ud og viser uanstændig adfærd, som paa det tydeligste ***godtgjør at han ingenlunde er kureret for sin mani***, han angives til politiet og faar en mulkt der maa udsones med 7 dages vand og brød.

Vand og brød!

7 dages vand og brød!

Der skal ikke megen sund sans og menneskeforstand til at forstaa, at er han ikke værre, saa er han ihvertfald ikke bedre naar han slipper ud. Og der er ikke alene mulighed, men stor sandsynlighed for at et barn igjen vil bli offer for ham*).

Det var altsaa efter politivedtægterne mulkten blev ilagt**). Om der var blet anlagt sag og han var blet dømt — saa havde det vist resulteret i vand og brød i nogle dage det med.

Hvad skal det saa til det vand og brød i saa og saa mange dage for slige folk?

---

*) »Under politiets opsigt« — heder det rigtignok nu. Men det kommer an paa, hvor effektiv denne kontrol er. Man pleier ikke ha stor politistyrke i mindre byer.

**) Havde angjældende kunnet betale den, saa havde altsaa sikkerheden ikke varet 1, en dag engang.

Skal det være hevn kanske? — —

Man har længe trøstet med straffelovens revision og alt hvad dermed hænger sammen. Der skal en fornuftigere opfatning af forbrydelse og straf gjøre sig gjældende, paastaas der.

Vi faar da ta den frem til eftersyn og se hvad sikkerhed man kan paaregne i fremtiden. Vi ber om at vore læsere vil ofre sagen sin interesse. Næst den ulykke at ha daarlige love, kommer den ikke at kjende lovene. Og især er det — hvad vort blad gang paa gang har fremholdt — vi kvinder som lider nød paa grund af vor uvidenhed paa disse omraader. *Red.*

Et gjensidigt pagtforhold.

Indsenderen Gj. G. Bøe sees i »Nylænde« nr. 7 at vente sig en revolution i ægteskabsforholdet, om bare kirken for alvor opgir det krav at kvinden skal være manden underdanig: kvinden finder sig i mandens ubillige fordringer dels for kirkens skyld, siges der — dels for husfredens. Men: »Hvor er grænsen«. »Er der overhovedet nogen grænse?« Dog herefter behøver hustruen kanske ikke at stille slige spørsmaal. Nu tør vi i ægteskabet se en pagt mellem to jevnbyrdige. Underdanighedspligten nemlig, den paabindes kvinden som noget der skal træde supplerende til, naar hjertets frie hengivelse er umuliggjort. — — — —

Ritualet har ikke saa vidtrækkende en magt, var kirkens reformiver end aldrig saa radikal. Kvindens »underdanighed« er vokset ud af de sociale forhold, og kirken har ikke opfundet denne idé, men simpelthen sanktioneret den slig som den forelaa.

Og de spørsmaal, nutidens yngre kvinder med en viss samstemmighed reiser, de er for indviklet til at kirken paa egen haand kan ta dem op til løsning. De er rent juridiske. Det er spørsmaalet om skilsmisse, her drøftes. Saa ofte der tales om underdanighed og om rettigheder og om jevnbyrdighed er det i sidste instans skismissevilkaarene det gjælder om. Gj. G. Bøe siger: »Underdanighedsforholdet kan ikke existere samtidig med et gjensidigt pagtforhold; det ene ophæver nødvendigvis det andet«. Men et pagtforhold maa ha et bestemt indhold, en gjenstand overenskomsten gjælder. En svævende pagt uden indhold, som f. ex den: du skal have at byde over mig i samme mon som jeg har at byde over dig, eller: du skal slet ikke have at byde

over mig og jeg ikke over dig — en slig pagt er det samme som ikke-pagt, den vilde ikke duge til grundlag for et handelsfirma engang, endsige for et saa intimt forhold som et ægteskab. En pagt maa ha et indhold. Man kunde da tænke paa forskjellige formler. Da »natursiden« i ægteskabet kun lidet tiltaler mange hustruer, kunde det formes saa: Jeg forpligter mig til at sørge for vores begges udkomme, og til at dele alle hjemmets herligheder med dig, og du forpligter dig til at føre opsyn med vort tjenerskab og tilse at hjemmet holdes i orden. Spørsmaal om barn og barnepige og deslige, indgaar ikke i pagtesfotholdet. Det er dog lidet troligt, at man vilde faa stemning for helt at bortse fra ægteskabets naturside. Man kunde da tænke sig en anden formel, t. ex.: Jeg forpligter mig til aldrig saa længe vort ægteskab varer, at indlade mig i nogen intimere forbindelse med andre kvinder. Om jeg er villig til at indlade mig i nogen saadan forbindelse med dig, derom forbeholder jeg mig til enhver tid fri afgjørelse. Og omvendt ogsaa fra hendes side. — — Jeg har indtryk af at disse lidt negative formler ganske godt udtrykker hvad der nu er oppe i tiden. Men i hvert fald maa man ikke i ordenes flom glemme, at her strides om en klar tydelig realitet, om hvor meget der hører til for at skabe et ægteskab, og om naar ægteskabspagten kan siges at være brudt. Dette er spørsmaalet om grænsen. Denne er der, hvor ægteskabsforholdet ophører. Og dette afhænger af pagtens omfang.

I modsætning til den kvindelige opfatning af forholdet, som helt frit med hensyn til barn, og alt hvad der angaar »natursiden« i ægteskabet, skulde jeg tro, at manden gjennemgaaende opfatter denne side, og det ikke bare det negative: ingen fremmede mænd eller kvinder — men ogsaa det positive: et intimere forhold mellem hustru og mand — som medhørende til selve pagtesforholdet. Er dette saa, saa er vor kamp forsaavidt hetænkelig, som mændene kunde tænkes at ville undgaa en ægtepagt som den ovenfor foreslaaede, rent økonomiske eller rent negative; saa at ungkarlenes antal kunde tilta og de »frie forhold« ta overhaand, om vi fik ovenanførte krav til pagtesforholdet bestemt og tydelig udtalt.

Skulde dette være saa, saa finder man neppe nogen samfundsmæssig løsning af dette spørsmaal, saalænge kvinden ikke kan opnaa skilsmisse uden mandens samtykke.

I hvert fald bør vi være os bevidst at sagen ikke længer med udbytte kan diskuteres fra andet synspunkt end det samfundsmæssige. Med fortsatte stemningsudtalelser fører vi nu neppe problemet videre.

Marna Aars, f. Aall.

Kvindesagsbetragtninger fra andre lande.

(Fortsættelse fra no 7).

Olive Schreiner fortsætter: Saaledes er det kommet derhen, at millioner af kvinder gjennem de moderne sociale forhold udestænges fra nogensinde at føde barn og at andre, alt eftersom den klasse eller race de tilhører staar høit paa civllisationens stige maa frembringe et stadig mindre antal ætlinger. Paa den maade blir det at føde og amme barn, istedet for at fylde hele cirkelen af en kvindes liv, kun en kort episode i hendes liv — en 4 aar eller saa af de 70 som er menneskets levealder.

I saadanne samfund blir den paastand (saa fuldkommen sand den kan være naar talen er om de vildes samfund og om civilisationens overgangsstadier) at kvindens hovedsagelige og stadige sysselsættelse — fra modenhedsalderen indtræder og indtil alderen igjen sætter grænsen — er at føde og amme barn og at denne sysselsættelse fuldt maa kunne tilfredsstille hendes behov til socialt arbeide og virksomhed — den paastand blir — *en forældet løgn*. — — — — — — — — — — —

Ser man sig om, med saa stor fordomsfrihed som man kan raade over, paa kvindernes hævdvundne arbeidsfelt vil man da finde at mindst tre fjerdedele af det er forsvundet, og at den gjenblevne fjerdedel *har tendens til at forminskes yderligere*.

Det er denne store kjendsgjerning, saa ofte og saa fuldkomment overset, som er drivkraften i den vældige og rastløse »kvindebevægelse«, som karakteriserer vor tid! Det er *dette* faktum enten klart og intelligent *forstaat* eller som tilfældet oftere er, ubestemt og smertefuldt *følt*, som i de bedste moderne kvinders hjerter vækker deres lidenskabelige og undertiden næsten enstemmige raab efter nye arbeidsformer og nye omraader for udøvelse af sin iboende kraft og evne.

Strengt logisk formet lyder vort krav saa: Vi forlanger ikke at tidens hjul skal rulle tilbage eller livets strøm skal flyde mod sit udspring. Vi fordrer ikke at vore gamle rokker skal gives os i hænderne igjen, og at vore gamle haandkverner og hakker skal gives os tilbage eller at manden igjen skal begi sig ud paa sit gamle omraade krigen og jagten og overlade alt husligt og socialt arbeide til os, heller ikke forlanger vi at samfundet skal omskabe sig saa, at hver kvinde igjen kan føde barn (saa ønskeligt det end kunde være og saa dybt end

hungeren efter moderskab er rodfæstet i hver virkelig kvindes hjerte). Endnu mindre forlanger vi at hun bestandig skal anvendes til at føde barn og ad den vei vinde social anseelse, heller ikke fordrer vi at de barn vi føder atter skal overlades os til helt at opdrages af os. Dette ved vi kan ikke ske. Livets tidligere materielle vilkaar er forbi for bestandig, og det staar ikke i menneskelig magt at bringe dem tilbage. Men *dette* er vort krav: Vi kræver at i denne underlige nye verden som gaar op over baade mand og kvinde, hvor ingenting er som det var og alle ting antar nye former og indgaar nye forbindelser — vi kræver at ogsaa vi i denne nye verden maa faa vor fulde andel i hædret og socialt nyttigt arbeide, vor fulde halvdel af kvinders barns arbeide. Vi forlanger intet mere end dette, og vi vil ikke nøie os med noget mindre. *Dette er kvindefrigjørelsens maal.*

*

Hvis nogen vil indvende at denne *Olive Schreiners* opfatning af hvad der er kvindefrigjørelsens maal ikke er den høieste og heller ikke den dybeste, saa gaar vi med paa det. Hvis man vil si at fremstillingen trods sin klare djervhed og veltalenhed paa sine steder virker pinlig og disharmonisk, idet forf. ser kvindeligheden i et helt naturbundet krav (se ovenstaaende parentes) og samtidig kulturens gang i en helt modsat retning — saa er vi ogsaa enig. Men objektivt set og inden sin begrænsning som en socialøkonomisk fremstilling af udviklingen indeholder den stor sandhed og uomstødelige kjendsgjerninger. Og selv om forf. lar verdenshjulet dreie sig svimlende fort for vore norske øine og kanske fremviser for hurtige resultater — saa har hun nok storlig ret i at i den af hende betegnede retning gaar det og at ingen menneskelig magt kan dreie hjulet tilbage. Anskuer man kvindelighed og kvindefrigjørelse i en mindre naturalistisk belysning end forf., saa kan man netop under hendes skildring fange hurtige glimt af en fremtidens større harmoni. Og tag ordene: kvindefrigjørelsens *maal* væk, eller sæt kvindefrigjørelsens *ydre* maal istedet — — og alle kvindesagskvinder vil være enig i hendes krav paa arbeide, og de fleste vil erkjende at hendes skildring vidner om stor virkelighedssans og stor fornuft — om langt større fornuft og virkelighedssans end der findes i enkelte af de socialistiske systemer, som fordrer at verden skal skrues frem d. v. s. tilbage saa alle kvinder kan føde barn.

Forøvrigt er det ikke bare i de socialistiske systemer men ogsaa

inden kvindesagsforkjæmpernes kreds man kommer med denne fordring.

*

Vi har liggende for os en liden fransk brochure, hvori netop dette krav er fremme. Det er et skrift, som ikke har stor betydning, men da ogsaa dette betegner en af de mange retninger stanser vi et øieblik ved det. Den heder *Kvinden og friheden* og er af *Mme Lydie Martial. La femme et la liberté.* Le Féminisme. La Grandeur de son but. *La femme intégrale* par Mme Lydie Martial. Paris. En vente cher l'auteur). — Forf. gaar ud fra den franske revolutions ideer, viser hvor de har trængt mer og mer igjennem, men ikke for kvindernes vedkommende, gir en oversigt over kvindesagsarbeidet i Frankrige og stiller fordringer paa rettigheder, som vi nu kan si er det internationale program, og udtaler at broderskabsideen ikke kan løses uden kvinderne, hvad jo ogsaa mange gange er fremhævet i andre lande. Men det krav forf. konkluderer med at ordningen maa bli saa at alle kvinder kan føde barn fremkommer vel fortiden lettere i hendes eget land end i andre — i Frankrig hvor jo affolkningsspørsmaalet stadig er fremme og hvor der vel er mindre af arbeidsløshed og emigration end i andre lande. Forf. hører til dem som mener at gjennem moderskahet naar det kvindelige individ en større udvikling — modsat dem altsaa som mener det er et offer af individet afgivet til slegten. At ikke alle gifter sig misbilliges — vistnok kan der være følelsesgrunde i veien, men det er særdeles sjeldent tror forf. — hun synes at regne egoistiske grunde for langt hyppigere. At ikke alle normale kvinder føder barn mener hun forøvrigt mest er lovenes og fordommenes skyld. Hun har ikke Olive Schreiners kundskabsfond og skarpsyn. Hendes udvikling ender i at det foruden at være en ret ogsaa er en pligt for alle kvinder. Og cirkelen er derved fuldendt, idet der konkluderes saa det falder sammen med argumenter af kvindesagens mest robuste mandlige modstandere. Af vore hjemlige modstanderes argumenter: Kvinderne skal føde barn, svarte veterinærdirektør Malm, da man vilde ha hans udtalelse om kvindernes adgang til embeder. Man griber sig i at længes efter større horisont og lidt blaa himmel — og her er den:

*

Kvindebevægelsens indre maal (Das innsere Ziel der Frauenbewegung). Dresden 1901. Justus Naumanns Buchhandlung) heder et lidet skrift af Magdalene Gaudian. Det dvæler som de foregaaende

ja endog mer end de foregaaende, ved moderlighed som det kvindelige, men i en ganske anden stor forstand. Det naturlige moderskab er blot et svagt sindbillede paa kvindeligheden, det aandelige moderskab. Det er som vi ved en tanke som hverken er ny eller original, men hele udviklingen er baade eiendommelig og smuk og baaret af en ophøiet religiøsitet. Fremstillingen er noget tysk metafysisk paa sine steder — men efter de — — fysiske synspunkter vi har havt fremme, har man maaske ikke imod at vi gir en representant for denne retning ordet. Vi skal gi et uddrag af hendes skrift i næste hefte. (Forts.)

Bøger.

Helene Lassen: *Fra Barneverdenen.* Man maa uvilkaarlig udbryde: Har Dere læst noget saa friskt og kjekt som fru Lassens barnefortællinger? Vi synes formelig vi selv er med overalt, hvor smaapigerne færdes, enten det er paa »Løvsalen sanatorium« eller blandt kyllinger og alle de andre — rare dyra. Ja, hvor man kjender og husker det godt, altsammen fra sin egen tid! Og alligevel er det som noget ganske splinternyt netop i den form og med fru Lassens sprog — saa ungt, saa barnefriskt, at det er somom hele fjeldluften — mættet med duft af linnéa og nyslaaet hø — strømmer ind i stuen til os. Og det allerbedste — man hører tydelig gjennem hver linie i bogen den klareste, varme kvindestemme — en mors stemme — ikke læse, men fortælle ud af sit fulde, rige hjerte. Kan det tænkes bedre da, end naar teksten selv skaber sig sin harmoniske melodi, der af naturen maa anslaa i hvert eneste barnesind en beslegtet tonestreng?

Lagertha Broch.

Svar fra *Katti Anker Møller* til *E. Holst* indsendt — kommer i næste hefte.

Indholdsfortegnelse.

2det aprilhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Læseforening for kvinder. I Læseforening for kvinder holdtes generalforsamling mandag den 24de mars.

Foreningen har ifølge aarsberetningen 305 medlemmer; der er i læseværelset udlagt 45 aviser og tidsskrifter, og af bøger er i aaret løb indkjøbt for 600 kr. Af indtægter har foreningen foruden medlemsindkontingenten faaet et bidrag paa 200 kr. af *Kongen*, 300 kr. af samlaget og 100 kr. af fru Emilie *Petersen*. Flere af byens blade har tilstillet foreningen friexemplarer, ligesom pressen har vist imødekommenhed ved at indtage notiser om selskabelige sammenkomster. Man har i det forløbne aar gjort mere end tidligere for at gjøre læseforeningen bekjendt for den store almenhed, idet der i den senere tid har været ugentlige avertissementer i aviserne, medens man har sendt annoncer til de større pigeskoler og til folkeskolerne. Der er ivinter lagt særlig vegt paa selskabelige sammenkomster som et middel til at samle medlemmerne og gjøre læseforeningen, ikke blot til et bibliotek, men til et tilholdssted, hvor man kan faa underholdning og træffe bekjendte. Det har vist sig at foreningens »aftener« har været en sukces, og meningen er ogsaa fremdeles at fortsætte med dem. Ved sammenkomsterne har der været afholdt flere foredrag, idet fru Mathilde *Schjøtt* har talt om »Conradine Dnncker«, »Laboremus« og »Christian Winter«, Fru Ragna *Nielsen* om »Kvindetyper i den moderne literatur« og »To forfatterinder fra vore oldemødres tid«, hvilket sidste foredrag til indtægt for læseforeningen blev gjentaget i Studentaersamfundet, og fru Johanne *Vogt* om »Jenny Lind som menneske og kunstnerinde«. Alle foredrag har trukket fuldt hus og vakt livlig interesse hos de tilstedeværende.

Til æresmedlemmer er indvalgt fru Mathilde *Schjøtt*, fru Ragna *Nielsen* og frøken Gina *Krog*.

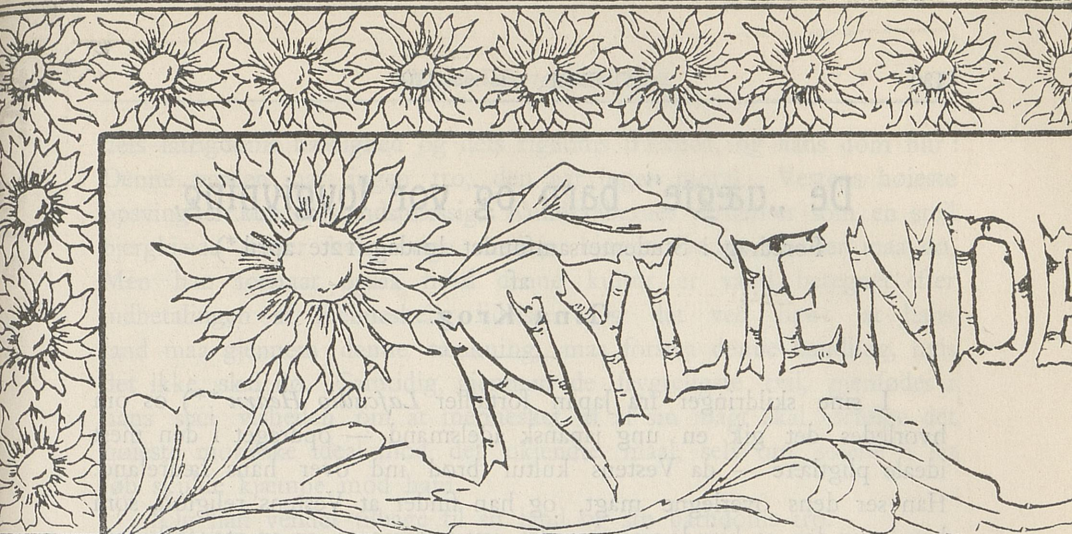
Til slutning foretoges valg paa tre medlemmer af bestyrelsen istedetfor de udtrædende fru *Aubert*, frøken Sigrid *Meinich* og fru *Boeck* og paa to suppleanter istedenfor fru Elisabeth *Bassøe* og frøken *Thomle* med det udfald, at samtlige gjenvalgtes.

Bestyrelsen bestaar altsaa nu af fru Elise Aubert (formand), fru Sophie Boeck, frk. Sophie Cappelen, frk. Sigrid Meinich og fru Cecilie Krog.

Inds. til red. *Ensom.* Fortælling af Marna Aars, født Aall. Kristiania og Kr.sund. L. E. Tvedtes forlag 1901.

Vi kan glæde alle dem som synger barnerimet *Op, op, op!* af Mon Schjelderup (text af Lagertha Broch), med at der i næste hefte kommer musik til et nyt barnerim uf Mon Schjelderup (text af Anna Winge). Det handler denne gang om en liden kattepus.

N. K. F. har udsendt en særdeles smukt udstyret indbydelse til kvindesagsmødet i sommer (text se Nylænde no. 6).

6de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No.
Kristiania, 1ste mai 1902.

Statsminister Steen

Hans navn staar indtegnet i vor sags historie.

Ogsaa der indtar det en hædersplads. Som representant i Stortinget har han altid staat paa vor side, og i sin stilling som ministerchef blev han sine traditioner tro.

Og da det kneb værst for os, da traadte han frem og talte vor sag.

Det var ifjor pinsekveld i lagtinget.

Da en representant advared mod at gi kvinderne større rettigheder end de vilde ha, og de selv havde bedt om, pegte statsminister Steen paa Landskvindestemmeretsforeningens forslag om samme ret for kvinder som for mænd. Og han tilføied, at han haabed det en dag skulde gjennemføres og bad kvinderne modta det som nu kunde gives dem, som et bevis paa, at der var god vilje, og som et godt varsel for fremtiden.

I ærbødighed sender vi *Statsminister Steen* paa manges vegne en hjertelig tak for alt det gode han har udrettet for vor sag og vort land, — og et oprigtigt ønske om at det bedste af hvad han har villet, men ikke naad, engang maa finde sin virkeliggjørelse i vort folk. —

Kristiania, 21—4—02.

De „uægte“ barn og vor lovgivning.

Foredrag i Studentersamfundet lørdag 12te april*)
af
Gina Krog.

I sine skildringer fra Japan fortæller *Lafcadio Hearn* **) os om hvorledes det gik en ung japansk adelsmand — opdraget i den mest ideale pligtlære — da Vestens kultur brød ind over hans fædreland. Han ser dens overlegne magt, og han finder at Vestens religion, som han lærer den at kjende gjennem det nye testamente, er en stor religion. Han synes der maa være en sammenhæng mellem det ene og det andet, og han gaar over til kristendommen. Han kunde ikke ane, sier forf., at netop den høieste form for materielt fremskridt i Europa var opnaat ved en hensynsløs kraftanspændelse der intet havde med kristendommens idealisme at gjøre og ikke stemte overens med nogetsomhelst høiere moralsystem.

Den unge mand vil lære Vestens kultur grundig at kjende og reiser ud og studerer den i flere aar i de forskjellige lande. Først overvældes og blændes han, men efterhvert forfærdes han. Han ser den opdyngede menneskelige lidelse og den rent skrækindjagende intellektuelle evne, benyttet til den stærkes herredømme over den svage. Og han ender med at hade dette samfund, dets helt ud bevidste udvorteshed, dets gaaen paa akkord, dets grusomhed, graadighed og mægtige hykleri,

---

*) Foredraget afholdtes efter anmodning af Studentersamfundets formand. Det offentliggjøres her efter opfordringer fra mange kanter. I alle detaljer det samme er det ikke og kunde det ikke bli, da jeg kun for et lidet afsnit benytted manuskript. Men der er neppe mange eller store afvigelser. Efter foredraget fulgte en diskussion, hvori Studentersamfundets formand, hr. kand. jur. Gustav Heiberg, udtalte sig i overensstemmelse med det fremsatte krav, ligesaa hr. stortingsmand Castberg. De andre herrer, som talte, udtalte sig dels for, dels imod.
G. K.

**) *Lafcadio Hearn* er amerikaner og ansat som lektor ved universitetet i Tokyo. Ved den sympati og kjærlighed han har indgydt sine elever har han trængt indenfor den ellers uigjennemtrængelige skal og kan aabenbare mere af det japanske aandsliv end andre. Han er en betydelig forfatter. En samling af hans fortællinger *Exotica* er nylig oversat paa svensk. I Johanne Münters to bøger: Fra morgenrødens rige og Chrysanthemum (se »Nylænde« no. 4) findes flere af hans fortællinger, hvoriblandt ovennævnte i dansk oversættelse.
G. K.

dets fattigdoms hæslighed og dets rigdoms frækhed, og hans dom blir: Denne verden har ingen tro, den har ingen moral. Vestens høieste opsving er kun forstandsmæssig. Kundskabernes verden er som en steil bjergkjæde under hvis evige snelinje hjertets bedste følelser maa dø. Men han forstaar ogsaa hvad denne kultur er værd beregnet efter indbetalingen af menneskelig lidelse. Og det ved han: at hans land maa gjennem denne tænkning, maa forstaa denne handling, hvis det ikke skal dø. Samtidig, gjennem de frygteligste tvil, gjenfødes i hans sjæl visheden om at mennesket af al sin magt skal forfølge det høieste moralske ideal mod det ukjendte maal, selv om solene i sit løb skulde kjæmpe mod ham.

Og han vender tilbage til sit land og sin barndoms tro.

Denne fortælling maatte jeg gang paa gang tilbage til. Og saa med en gang forstod jeg tiltrækningen. Dette har jeg jo selv oplevet. Ja — og flere end jeg maa ha oplevet det. De kvinder, som ud fra sin egen følelse og sin bevidste erkjendelse, og med klar vilje, er gaat den kultur ind paa livet som har formet sig under mændenes herredømme oplever noget lignende. Ogsaa vi forfærdes over den overvættes lidelse og den iskulde som staar af den rent intellektuelle udfoldelse, over grumheden og hykleriet, og ogsaa vi forstaar, at vi maa ha mod til at se det alt sammen fast ind i øinene, — flygter vi for det, dræber det os. Men her stanser sammenligningen med den unge japaner. Vi har intet morgenrødens rige at reise hjem til — vilde finde os end mere fremmed der, — her hvor vi er kommet maa vi bli, her maa vi kjæmpe vor kamp mod overmagten, og som tilhørende denne kultur forstaar vi flere af de iboende kræfter og er ikke uden haab. Vi mener at skimte stjerner paa den mørke himmel.

Men da jeg søgte at trænge ind i det emne jeg her skal tale om: *barnets ret*, da kom samme fortælling igjen frem for mig, og jeg tænkte: Det er sandt, der er ingen sammenhæng, denne verden har ingen religion.

For hvad sier vor religion om barnet? Knæler den ikke ned for det? Løfter den det ikke til den høieste plads? Mesteren — sier ikke han at de smaa barn skal komme til ham og at Guds rige hører dem til, ikke bare en del af dem, men alle — »Guds rige«? — retfærdighedens rige, barmhjertighedens, det som vi vil skal komme til os — komme til os her paa denne jord. Og hvad gjør samfundet med de smaa barn? Piner vi ikke mange af dem tildøde, mishandles de ikke, vanskjøttes de ikke, lar vi dem ikke voxe op til skræk og sorg for sit samfund?

Nuvel, sier folk. Det er saa naturens lov, »kampen for tilværelsen«, »den stærkeres ret« — »*Sauve qui peut*«. Man holder ikke religiøse følelser til dagligdags, hykleri er det ikke, for man pretenderer ikke religion her, staten har intet med at være kristelig.

Men det er ihvertfald en ting stat og samfund pretenderer. Og det er moral. Det har endog meget høie pretentioner. Vi har en lovgivning. Og lovgivningen sætter som sit maal at være retfærdig — det er et moralbegreb som er i strid med det man kalder naturen — og ogsaa at være barmhjertig, hvad naturen heller ikke er. Hjælpe paa naturens grusomhed vil den. Retfærdige og humane love stiler man med bevidsthed imod. Det kan vel ikke negtes.

Og særlig i demokratiske land faar disse begreber gyldighed og større rækkevidde. Der hvor man ikke hylder kastevæsen og privilegier og hvor man hævder medfødte menneskerettigheder. Enhver har ret til liv, frihed og til at arbeide for sin velfærd og lykke — saa lyder det jo i demokratiets grundlov. Retfærdighed og humanitet kan sættes som et axiom, naar det gjælder lovgivningen i demokratiske samfund. Men underligt er det at naar selve grundvolden skal lægges, naar man skal begynde med begyndelsen — saa svigter det i alle land. For begyndelsen er vel barnet det. Naar loven kommer til barnet, saa drar den op en skarp sort grænse, paa den ene side er de »ægte« barn, paa den anden side de »uægte«. Dem berøver man de enkleste menneskerettigheder. De mest medfødte menneskerettigheder, det maa vel være retten til en mor og til en far. De er halvveis retsløse de »uægte barn«. Der skal jo være juridiske lærestole hvor det ligefrem formuleres saa: *De uægte barn har ingen far*.

Ja ogsaa her i Norge har loven trukket op den sorte dødsens grænse mellem »ægte« og »uægte« barn. Rigtignok skal lovens benævnelse nu ikke være »uægte«. Men se det er nu ikke stor mening i, saalænge loven behandler dem som uægte sager, sekunda varer, — la bare betegnelsen være der indtil uretten er hævet.

Men kanske viser resultatet, at denne teori om retfærdighed anvendt paa barnet ingen realitet har. Hvad sier erfaringen? Ja hvad sier erfaringen om de »uægte« barn? Den sier at det er frygteligt for uskyldige barn at plyndres for sine medfødte rettigheder, slig som omgivelser og samfund og lov gjør det. Retten til liv? Statistiken fortæller at opimod dobbelt saa mange dødfødte barn er der af »uægte« som af ægte, og *over* dobbelt saamange dør i det første leveaar. Og friheden? Forbryderskheden blandt barn er i det hele i sterkt tiltagende, men størst er den blandt de »uægte«. Spør i vore fængsler hvor friheden er blit af. Og lykken — den blir vel derefter. (Forts).

Kvindesagsmødet

til sommeren var emnet for samtale i *kvindestemmeretsklubben* torsdag 17de april. Der blev stillet opfordring til klubbens bestyrelse og alle medlemmer om at anstrenge sig for at mødet kunde bli tiltalende for de fremmede gjæster. Den ene efter den anden meldte at de ikke kom til at være tilstede i byen de dage, men det blev kritiseret stærkt, at man viste sagen saa liden offervillighed at man ikke kunde udsætte sine ferier nogle dage.

Frk. Hvoslef skulde indledet men var hindret fra at møde, hvorfor fru *F. M. Qvam* overtog at fortælle om hvad der hidtil var gjort for mødet. Hun omtalte specielt at det var heldigt at saamange som muligt af indbyderne til *Mindesmærke over Camilla Collett* mødte, da der skulde søges truffet afgjørelse i denne sag. Tilsidst valgte klubben delegerede til mødet. Formanden fru Ragnfrid Løken og frk Aasta Hansteen blev valgt. Suppleanter frk Marie Hauge og Kaja Geelmuyden.

*

Fra Trondhjem har vi faat meddelelse om at man finder tiden for kvindesagsmødet meget uheldig, og at folkeskolelærerinderne der er forhindret fra at komme. Det burde være senere paa sommeren.

Vi kan oplyse om at dette spørgsmaal har været grundig overveiet. Skulde tiden været i midten af august, slutten af ferierne, vilde ingen fra Sverige, Finland og Danmark kunnet møde, og senere i juli maaned er Kristianias tommeste sæson. Man haabed at de enkelte lærerinder kunde erholde permission for nogle dage til at overvære mødet.

Men vi maa beklage, at trods den tidligste termin blev sat, truer saamange med at desertere. Vi stiller en indstændig anmodning til kvinder og mænd om at interessere sig for mødet, saa vi ikke maa faa skam af det. Da sagen *Norsk nationalt raad* skal udredes er det heldigt at saamange foreninger som muligt sender delegerede.

Brevkort.

Kjære »Nylænde«.

Det vil sikkert nu interessere at faa en oversigt over de forskjellige landes sammenslutning af nationalraadet. I den anl. medfølger en liste over: Svenska Kvinnors nationalförbund tilhørende foreninger:

Fredrika Bremer-Förbundet. Nya Idun. Kvinnoklubben. Svenska All. Kvinnoför. till djurens skydd, Gøteborgs Flickskoleförening, Stockholms Läsesalong, Föreningen for Valgörnh. Ordnande, Föreningen Handarbetats Venner, Sthlm.s Kvinliga Gymnastikförening, Sveriges Kvinliga fredsförening, Centralkomiteen för arbetsstugor för barn, Svenske Kvinnoföreningen for Fosterlandets försvar, Kvinnoförbundet for Sveriges sjøforsvar.*) Nærmere senere. *Randi Blehr.*

Stockholm, april 02.

*) Idet heftet gaar i pressen faar vi sendt en aarsberetning, hvoraf sees, at to foreninger til er kommet med, nemlig Svenska Hvita Bandet og Røda korsets damkommitté.

Ægteskabet.

I.
Hjemmets tjenende aand.

Fru K. Anker Møller har egentlig gjort vel i at sætte paa spidsen de fordringer, som stilles til en hustru og mor.

Thi paa den ene side forholder det sig uden tvil saa, at nogen hel lykke ikke findes udenfor ægteskabet — hverken for mand eller kvinde; heller ikke den bundløse ulykke, som gjør enkelte ægteskaber til et helvede. Livet i den enlige stand vil i forhold til ægteskabet altid komme til at staa som graat og farveløst, uden synderlig glæde, men ogsaa uden store sorger. Menneskene vil altid være tilbøielige til at sætte sin lykke paa det terningkast, som kaldes ægteskabet. I dette beror alt paa samfølelse, samarbeide. Af den grund gjør de mennesker en daatlig gjerning, som bringer den ene af parterne, mand eller hustru, til at indtage selvhævdelsens kampstilling. Paa ægteskabet kan man med større ret end andetsteds — med lidt variation — anvende det kjendte billede fra det gamle Roms dage om lemmerne som satte sig op mod maven. Et godt ægteskab vil være som en organisk enhed, enten hovedet nu repræsenteres af det mandlige eller kvindelige element. Paa forhaand skulde det jo synes rimeligt at anvise manden pladsen som organismens hoved, kvinden som dens hjerte.

Paa den anden side synes nu for mændenes vedkommende herremoralen med dens mangfoldige aflæggere og varieteter, for kvindernes vedkommende overdrivelsen og mistydningen af den i sig selv berettigede emancipation — retninger som mødes i den saakaldte individualisme mere og mere at formindske chancerne for lykkelige ægteskaber. Thi i disse er som sagt betingelsen, at man saalangt fra at outrere sine egenheder tvertimod søger at bringe dem i samklang med den anden parts. Hvor det er haabløst at arbeide henimod en saadan overensstemmelse, burde vel et ægteskab aldrig indgaaes. Det er saa ofte sagt, at man i ægteskabet hos den anden part søger de egenskaber, som man selv mangler. Heraf skulde man da slutte, at ægteskaber mellem de mest uligeartede personligheder skulde have størst udsigt til at blive lykkelige. Større turde dog udsigten være, hvor uligheden ikke er større end hos dele af den samme organisme.

Det forekommer mig, at det ikke kan fremholdes for skarpt, det K. A. M. er inde paa. Det vil ingen skade være skeet, om unge kvinder derved bringes til nøiere at overveie det skridt de tager ved at

indtræde i ægteskabet. K. A. M. har kun fremholdt følgerne for kvindens vedkommende. Men ingen betviler vel, at det har sine paralleller ogsaa for mandens, — hvilket med tilstrækkelig tydelighed fremgaar af den omstændighed, at mænd blir desto utilbøieligere til at indlade sig paa ægteskab, jo ældre, det vil sige, jo mere fornuftige og erfarne de blir.

Hvor det tilstrækkelige aandsslægtskab er tilstede, betviler jeg, at den indbyrdes lempning efter hverandre vil føles særlig trykkende. Ligesaa ofte, tror jeg, den kan føles som art en befrielse, som en gavnlig opøvelse i selvbeherskelsens vanskelige kunst, hvorpaa dog tilsidst al menneskelig lykke og fremgang maa grundlægges.

Jeg skulde være tilbøielig til at protestere mod at der lægges nogen ringeagtende betydning i et udtryk som: hjemmets tjenende aand. I den forbindelse skal anføres, at den høieste stilling inden kristenheden i adskilligt over tusen aar har været tillagt titelen »Guds tjeneres tjener«. Jeg tillader mig at antage, at ingen for alvor vil bestride den kjendsgjerning, at den første plads inden familiens lille samfund indtages af den hustru og mor, som isandhed gjør sig forjtent til ærestitelen: hjemmets tjenende aand. *N. L.*

II.

Til E. Holst.

E. Holst siger at selv undtagelseskvinderne, der har nedlagt sit arbeide i et eller andet studium eller lignende, havde gjort bedre om de havde brugt sine kræfter til at blive udmerkede mødre, at den »uforanderlige« natur har anvist moderskabet som kvindernes fornemste opgave, derfor osv.

Med andre ord, kvinderne kan ikke gjøre menneskeheden en større velgjerning end at blive en udmerket mor. Kvinde, bliv ved din læst, burde hun have tilføiet for at være helt tydelig.

Det vilde være taabeligt af os kvinder, om vi lukkede vore øine i for — eller det vilde ialfald være at kaste os selv blaar i øinene om vi vilde vedblive at indbilde os, at kvindernes frigjørelse ikke vil medføre fornyede vanskeligheder inden ægteskabet, forøge hindringerne for dets indgaaelse, ja maaske endog bringe os i et helt modsætningsforhold til det. »En rankvoksen personlighed« med sterk aandelig vekst, en der føler sine evner og har plan for sit liv, hun gaar ikke saa let til en hengivelse i ægteskab, selv om den store kjærlighed er der, ikke engang vilde det altid være ret. Det er paa tide nemlig, at vi kvinder

spørger os selv: Skal vi ofre alt for kjærligheden? Er moderskabets kald det største?

Kvinderne har hidindtil ikke nydt nogen uddannelse for sin modergjerning, de er halvveis uvidende om hvori ægteskabet bestaar, naar de gaar ind i det, de kjender kun saavidt elementær-kundskaben om den særegne fysiske tilstand moderskabet hensætter dem i, de er ubehjælpelige i spædbarnets pleie, uvidende om dets ernæring og fremmede for opdragelsens grundsætninger eller barnets ethiske behandling under opveksten. De forsøger at indhente det forsømte, naar kravet blir for paatrængende ved en flygtig gjennemlæsning af en haandbog i dette fag, for bagefter at overlade barnet den længst mulige og især den besværligste del af døgnet til en andens pleie og senere at lægge hovedansvaret for dets senere udvikling over paa skolen. Naar man tager i betragtning hvor uskikkede vi endnu er for den eneste gjerning der hidtil har været os betroet og hvor overfladisk vi behandler det eneste kald, der er udgaaet til os og hvor veltilfredse vi er med vor egen ufuldkommenhed i dette stykke, da maa man beundre den freidighed som tør udtale at alt det arbeide kvinder ellers har udført ikke tør maale sig med dette i værdi.

En sand kvindelig hengivelse og trofasthed kan ogsaa udkræves i et arbeide eller i en samfundsopgave og indebærer da ligesaa megen lykke og tilfredsstillelse, som den et ægteskabs chancer kan byde paa og er vel saa beundringsværdig. Som borgerinder vil der netop spørges efter det kvindelige i vor personlighed, det er hertil der vil appeleres og det er disse egenskaber som der særlig vil lægges beslag paa. Kravet kan her blive saa stærkt at den personlige trang til moderskab ikke bare bør, men ganske naturligen vil blive distanceret, fordi den allerede har faaet sin anvendelse.

Thi hvad den »uforanderlige« natur angaar saa har den vist sig saa medgjørlig, at det ikke er godt at paapege længer, hvad der ved den ikke skulde kunne underkastes »forvandlingens lov«.

Om nutidens unge mor ogsaa var optaget af »sine egne merkværdige egenskaber«, som E. Holst vælger at kalde det, skulde man nu ikke længer forarge sig eller forsøge at latterliggjøre det. Det burde ikke længer ansees mærkværdigt om en kvindelig personlighed ikke finder sig fuldt tilfredsstillet ved det legemlige arbeide i huset, ved barnekamrets enklere krav, eller ved den anden rangs stilling som aandelig midler mellem udenverdenen og sin barneflok.

Der er ingen som giver sig til at beundre en mand, fordi om han opfylder sit »naturkald«, at sørge for sig og sine, man finder det i sin

orden og han forlanger ikke at roses eller tilbedes af den grund. Paa samme maade skal kvinderne betragte sig i forhold til sit moderarbeide. Det er godt og vel at øve denne gjerning, især naar vi gjør det dygtigt, men vi er saa tilbøielige til at lytte for meget til den skjønne tale om hvor godt vi tager os ud i den, saa vi glemmer at den ikke bør være vor eneste, men at vi med manden har et videre maal for vort virke, et høiere ideal over vort liv.

Vi har sympathi for arbeidernes krav paa at naa en tilværelse hvor kampen for brødet ikke beslaglægger al hans tid, og vi beklager den mand, som økonomisk trange kaar hindrer i at dyrke sine aandelige anlæg, og saa skal man forundre sig over at den udviklede kvinde kan føle naturkaldet i ægteskabet trykkende! Hun maa sige sig selv, at skal hun naa noget fremragende i en høiere forstand maa de nuværende familieforhold knage i sine sammenføininger, thi det er vanskeligt at tjene to herrer baade natur og aand.

Naar vi læser Sigurd Jorsalfarer, da lader vi kvinder os saa let besnære af Sigurds paagaaende »mandige« kjærlighed, og dog naar vi skal være oprigtige, maa vi i vort hjerte bøie dybest knæ for Øystein, som satte sin jordiske lykke paa spil af samvittighedsfuldhed for sit samfundsarbeide. Tora fra Dal valgte det virkeligt store, lad ogsaa vi kvinder af det 20de aarhundrede gjøre det samme, ikke bare naar det gjælder manden, men ogsaa for vort eget vedkommende.

Vi er fødte paany under stemmerettens himmeltegn, det giver glæde, men ogsaa alvor, thi vi føler at en høiere og strengere forpligtelse er kommet os nær ind paa livet.

Katti Anker Møller.

Ianl. diskussionen om »Ægteskabet« kommer der adskillige og forskjellige henvendelser til redaktionen. De kan sammenfattes omtrent saa:

1. Det har varet længe nu, skal den ikke snart holde op? — — vækker forargelse — — skader bladet.
2. For Guds skyld slip ikke emnet (før problemet er løst!?!) — — endelig er isen brudt — — — — det er »Nylænde« som kan hjælpe os — — —.
3. Skal ikke redaktioner udtale sig? Kun paa det sidste gir vi svar her: Det haster ikke med det. *Red.*

Barnerim

af

Anna Winge.

(Til Agnes Eugène-Hansen).

Musik af
Mon Schjelderup.

Andantino. (lokker)

p Pus!

p

Lil - le Pus er gåt sin Vei, Hvor skal vi den fin-de? Aldrig mer den kommer hjem

(utaalmodig)

tror jeg no - gen - sin - de. Lil - le Pus! du fry - ser vist og i Sø - len tråk-ker.

f

dolce

f Uf! hvor du blir styg og våd på de hvi-de Sok-ker! Farligt er det og at gå,

alt-for sent i Sko-ven. Pus! du skulde hel-ler blit hos din Mor på Lå - ven!

f

rit.

(lokker)

a tempo Pus! Pus!

3 3 *p* *rit.* 3

p *p*

Ped. Ped.

Fredrikke Marie Qvam

formand for *Norsk kvindesagsforening*, *Landskvindestemmeretsforeningen* og *Norske kvinders sanitetsforening* maa om en tid flytte sit hjem til Stockholm, idet ved statsminister Steens afgang statsminister Blehr er indtraadt som regjeringschef og statsraad Qvam er blit statsminister i Stockholm i Blehrs sted *)

I den anledning indfandt representanter for ovenstaaende foreninger samt for kvindestemmeretsklubben, komiteen for kvindesagsmødet m. fl. søndag den 27de april sig i fru Qvams hjem, Pilestrædet 81, for at bringe hende hilsen og tak og blomster.

Fru Bjerknæs, viceformand for sanitetsforeningen talte om fru Qvams fortjeneste af den store landsforening, som nu spredte sine frø viden om i Norges land, fra dem vilde der spire frem velsignelse, hun bad at lederen fremdeles vilde yde den sin hjælp.

Fru Aadel Knudsen, viceformand i N. K. F. skildred den vemod, som havde grebet sindene ved efterretningen om at formanden skulde drage saa langt bort og retted en hjertelig tak til fru Qvam for hendes arbeide.

Fru Ragnfrid Løken, viceformand i L. K. S. F. takked for formandens utrættelige arbeide i foreningen. Hun takked ogsaa statsminister Qvam for hans store fortjenester af kvindestemmeretssagen og ligesaa dr. Louise Qvam.

Fru Cecilie Krog, medlem af kvindestemmeretsklubbens bestyrelse, overbragte hilsen og tak fra K. S. F. K.

Frk. Hvoslef, formand for komiteen for kvindesagsmødet, takked fordi man, naar vanskelighederne mødte, kunde ty til fru Qvam, som altid stod rede og altid fandt paa raad.

Frk. Rennemo hilste fra *Mære* led af L. K. S. F. Vel var foreningen faatallig, men fru Qvam tog sig ligesaa meget af de smaa som de store. Turde udtale en hilsen og tak fra kvinder i hele Trøndelagen.

---

*) Disse landskjendte begivenheder omtaler vi her for udenlandske læseres skyld. Vi har bragt i erfaring at der let blir slemme misforstaaelser, naar man er for knap med oplysninger.

Næsten samtlige talere overrakte blomster hvad, ogsaa »Nylænde« gjorde. De ord af redaktøren som ledsaged dem kan vi bringe in extenso, hvad ogsaa »Nylændes« læsere kan ha ret til at fordre. Her er de:

»Kjære fru Qvam. Saa gjerne vilde jeg si Dem tak for alt godt, men da blev jeg ikke færdig idag. Jeg maa vælge at nævne noget enkelt i mangfoldigheden. Og saa blir det tak for Deres aldrig svigtende troskab, tak, tak for Deres dybe trofasthed mod mig og mit arbeide, mod person og sag.

Jeg ved det er tungt for Dem, kjære fru Qvam, at lægge saa mange mil mellem Deres hjem og samarbeidet med Deres vennet her. Men jeg ved det ogsaa her er trofastheden som driver Dem — ikke bare mod person, men ogsaa mod sag, Norges sag.

Jeg ved: var ikke De med Deres mand, statsminister Qvam, fuldt overbevist om at det skridt han nu efter de alvorligste overveielser har tat er til fædrelandets bedste, da havde De knapt formaad at drage ind til den, ogsaa for Dem, saa ansvarsfulde post. Men for Norges sag er intet offer Dem for tungt.

Med sorg, men og med haab, ja med den sikreste tillid til at De med Deres personlighed vil formaa at udrette hvad der er til gavn for vor store fælles sag, vort fædreland — er det vi ser Dem reise ind til Sveriges hovedstad.«

Fru Qvam takked hver forening især og udtalte at ud af en lang erfaring kunde hun vidne, det at arbeide for sig selv alene, det duer ikke, det at arbeide for andre, for en stor sag, for fædrelandet, det gav trods alle trængsler ligevægt og fred i sindet. Hun trodde stort om kvindernes fremtidsarbeide, mente at kvinderne vilde formaa at samle sig om hvad der var virkelig stort uden at lade det smaa og onde hindre og hemme.

Statsminister Qvam bad om tilgivelse fordi han nu berøvede andre saa meget af sin hustrus arbeide, men uden hende vilde det være ham over evne det han nu gik imøde. Paa hende kom ogsaa de største byrder at hvile, men saa var hun, hvad jo alle havde vidnet den som kunde bære og løfte. Han takked af hjerte for den tillid som var vist hans hustru og ham og hans hjem.

Aasta Hansteen havde ordet sidst til et leve for fru Qvam »vor moder«, leve dr. Louise Qvam, som var trængt ind i lægeleiren der hvor netop kvinder trængtes, leve statsminister Qvam som, det skulde vise sig, var sterk »fordi der stod kvinder bag«.

Endnu blev de 30—40 fremmødte sammen en stund, nød forfrisk-

ninger og samtalte om det tilstundende kvindesagsmøde.*) m. m. Dette korte referat i farten formaar ikke at gi noget indtryk af den grebne stemning — af vemod og fest — som raaded under samværet.

Bach.

M. Holmboe's musikinstitut har indbudt til en række musikhistoriske aftener. Den første aften var onsdag 16de april. En hel del tilhørere havde samlet sig i det vakre lokale Nils Juels gd. 33 III for at høre *I. S. Bach.* Først koncert c moll for 2 flygler, 2 violiner, bratsch og bas (udf. af frkn. Marcilie Holmboe, Asbjørg Hals, Agnes og Ingeborg Hansen og hr. koncertmester Haaland, bassist Andersen og en amatør). Saa *Largo* af violinkoncerten d moll (frk. Ingeborg Hansen og hr. Haaland).

Efter dette holdt hr. komponist Haarklou foredrag om Bach. Vilde helst, da emnet var saa vældigt, ha det opfattet blot som endel reflexioner over Bach sammen mod nogle biografiske data. Og reflexionerne var meget interessante og gav trods sin korthed tilhørerne et klart indtryk af mesteren.

Efter dette *Ave Marie* sunget af *Ragnhild Blyberg* og saa Chromatisk fantasi og fuge, foredraget af frk *Agnes Hansen.* Dette var sidste no. Men flere af tilhørerne havde ondt for at gaa. De var kommet i høi stemning ved den ædle og smukt udførte musik, de vilde ha nye oplysninger, mere *Bach* og de blev enig med foredragsholderen i at beklage at den store mesters verker saa sjelden bringes frem for os paa vore koncerter.

Det tilflugtssted for ugifte mødre som venter sin nedkomst og er i nød — som *Hvide* baands totalafholdsforening arbeider for at faa istand — haaber man kan bli istand til høsten. Det beror paa om der indkommer tilstrækkeligt bidrag paa de i Hauffs boglade udlagte lister.

Beretninger fra *Horten, Trondhjem* og flere steder maa desvære paa grund af indtrufne omstændigheder henstaa til næste hefte.

Indholdsfortegnelse.

2det aprilhefte.

---

*) Fru Qvam, blir heldigvis tilstede ved mødet.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Om fru Hedevig Mariboe

holdt fru *Elise Aubert* foredrag i *Læseforening for kvinder* mandag den 21de april. Hun gav i korte træk en levende skildring af en sjelden personlighed. Fortalte om hvorledes det gik, da Wienerinden kom til sit nye hjem i Kristiania omkring 50-aarene. Hvorledes den dengang lille smaaborgerlige by kritiserte den fremmede og blev kvikkere kritiseret igjen Hvorledes hun udfolded en storartet gavmildhed og hjelpsomhed og tilsidst vandt hjerterne. Hun havde stort initiativ og satte igang det ene efter det andet, tilsidst *Læseforening for kvinder*, hvor foredragsh. i flere aar havde staat sammen med hende i ledelsen. En samtale mellem fru *Mariboe* og *Camilla Collett* havde givet det første stød til oprettelsen af foreningen. Fru Aubert afslutted det interessante, med stort bifald modtagne, foredrag ved at oplæse Camilla Colletts digt til Hedevig Mariboe.

I Kristianssand faar nu kvinderne sit læseværelse — Takket være stor energi.

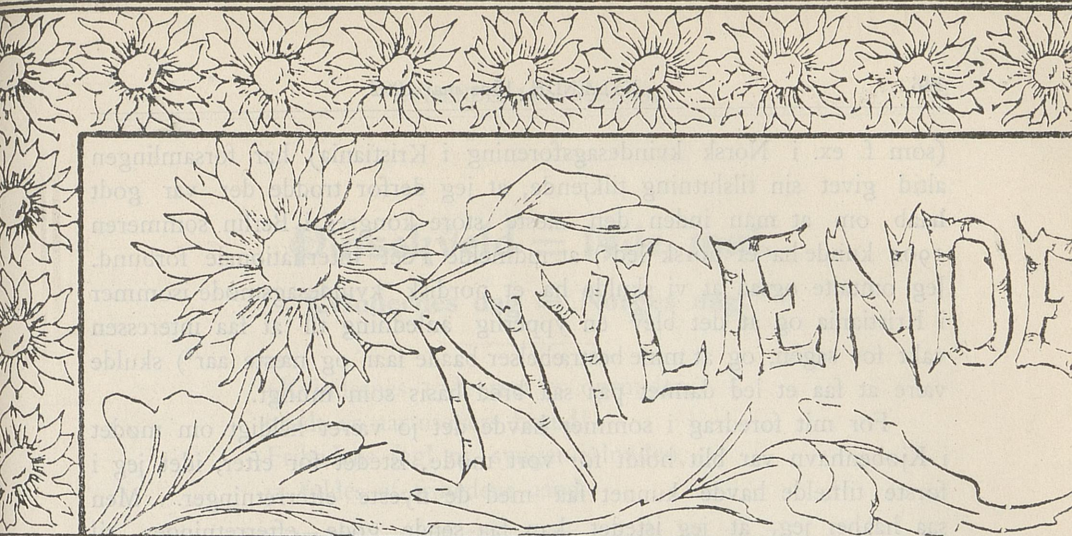
To rummelige værelser (byskriverkontorets nuværende) hvor der skal indlægges elektrisk lys. For tilreisende kvinder vil læseværelset staa aabent. Bestyrelse valgt: Frk. Reinhardt (formand) fru Ingeborg Hansen (viceformand) fru Mine Johnsen (sekretær og kasserer) fru Anna Moe og frk. Griff

Pinseaften skal læseværelset aabnes.

Udnyttelse af vore nyttevexter er et formaal, som anbefaler sig selv. Vi skal her blot minde om, at der i disse dage dannes en landsforening for dette formaal.

Ved **gymnastik-opvisningen** for **kronprinsen**, og endel indbudne, i Kr.a turnforenings lokale optraadte 36 damer og 50 herrer. Vi skal her blot indlade os paa damernes præstationer og glæde læserne med, at de udførtes med lethed, elegance og precision.

I Lissabon skal holdes en *international udstilling for kunst og for fred*, som skal aabnes aarsdagen for Haagerfonferancen. Fra komiteen for denne (hvis medlemmer er forfattere journalister, kunstnere) har jeg faat i opdrag at gjøre dette saa bekjendt som muligt. Samtidig underrettes jeg om at man ønsker portræter af alle medlemmer i de foreninger jeg staar i og overhodet af alle arbeidere i kunst, videnskab, literatur, samfundsarbeide, filantropi m. m. Denne ganske eiendommelige anmodning sender jeg da herved videre strax. Indbydelsen findes paa Nylændes kontor. Udstillingskomiteens adresse er M. Archer de Lima, á C de Carmo 6. 3 b. Lisbonne Portugal. G. K.

aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 10.
Kristiania, 15de mai 1902.

Kvindernes Verdensforbund.

„International Council af Women"

Den 10de og 11te juli 1902, altsaa lige efter det nordiske kvindesagsmøde i Kristiania er sluttet, skal *det internationale kvinderaad* samles til møde i Kjøbenhavn. D. v. s. saamange medlemmer af dette raad som kan ha anledning til at indfinde sig. Det blir et bestyrelsesmøde for det internationale forbund, mage til det som ifjor holdtes i Haag.

Da alle »Nylændes« nuværende læsere maaske endnu ikke har hørt om dette forbund og vore planer m. h. til det herhjemme, skal jeg her gjenta, at dette verdensforbund har led i de fleste civiliserede lande nu og nærer et sterkt ønske om at ogsaa Norge vil slutte sig til forbundet.

Ved den store kongres i London 1899 blev jeg valgt til *Honorary Vicepresident for Norway*, som saadan paaligger det mig at arbeide paa at faa dannet et led af dette forbund i Norge.

Om dette emne skal jeg tale ved det tilstundende kvindesagsmøde i Kristiania 4—7de juli.

I fjor gav jeg indberetning til mødet i Haag og udtalte da at foreløbig kunde ikke sagen fremmes direkte, i det den nyerhvervede stemmeret koncentrered alle interesser, men at efter min mening netop de nye rettigheder vilde øge interessen for en organisation i stor stil, — at naar jeg havde fremholdt sagen paa offentlige møder

(som f. ex. i Norsk kvindesagsforening i Kristiania) har forsamlingen altid givet sin tilslutning tilkjende, at jeg derfor trodde der var godt haab om at man inden den næste store kongres i Berlin sommeren 1904 kunde ha et norsk led*) at indmelde i det internationale forbund. Jeg omtalte ogsaa at vi skulde ha et nordisk kvindesagsmøde isommer i Kristiania og at det blev en ypperlig anledning til at faa interessen vakt for sagen, og at mine bestræbelser baade iaar og næste aar**) skulde være at faa et led dannet paa saa bred basis som muligt.

For mit foredrag i sommer havde det jo været heldigt om mødet i Kjøbenhavn var blit holdt før vort møde, istedet for efter, idet jeg i første tilfælde havde kunnet faa med de nyeste efterretninger. Men saa haaber jeg, at jeg istedet kan faa sende gode efterretninger til Kjøbenhavn om at interessen for sagen var stor, og at der er lyse udsigter for sammenslutning i Norge paa den internationale basis.

Gina Krog.

Kvindelige studenters klub

er, som man af aviserne vil ha set, stiftet og vil træde i virksomhed fra høsten. Det er ikke meningen at det skal være et kvindeligt samfund *mod* studentersamfundet. Tvertimod vil man opfordre klubbens medlemmer til ogsaa at melde sig ind der.

Vi lykønsker med det skridt som her er gjort og tviler ikke paa at det vil bli til gavn baade for klubben og studentersamfundet.

De første norske kvindelige studenter satte ogsaa igang en diskussionsklub. Men da de var meget faa, fik ogsaa endel andre damer adgang. Den bestod i flere aar og har ikke havt liden betydning. Dens papirer ligger opbevaret paa »Nylændes« kontor, og vi skal ved en senere leilighed omtale den nærmere.

---

*) *Norwegian National Women Council* vil det komme til at hede paa Engelsk. Det kan jo oversættes paa mange maader. De danske kalder slt simpelthen Dansk kvinderaad. De svenske: Svenska kvinnors nationale fôrbund.

**) Inden udgangen af 1903 bør det helst være stiftet. —

Pinsekveld = 17de mai.

Kvindernes dag = Norges dag.

———

»Kvindernes 17de mai er oprunden,
brudt er aartuseners baand!
Frihedens fugl nu synger i lunden,
vi fyldes af frihedens aand.

— — — — — — — — — — — — — — —

Bunden laa kraften, mens isnende vinden
aanded paa urt og paa træ,
alt hvad af sterkt og af frit var i kvinden
dækkedes til som af sne.
Frihedens sol vil tage bort dækket,
styrke og ildne vort sind,
og er for alvor først kvinderne vækket,
saa ringes pinsetid ind.*)

Den som udtalte dette ifjor havde nok ikke undersøgt almanakken og set at pinsekvelden iaar faldt paa 17de mai, men tanken paa kvindernes 17de mai laa fremme i sindet.

Det var lige efter pinsekveld ifjor. Mangt et koldt veir er kommet over os siden da. Og spørsmaalet: er det noget saa stort, den slump kommunal stemmeret, har gjentagende været fremme. Svaret blir: I praxis er det nok saare ufuldkomment, men saa var det »den første gang«.

Det var en isløsning, et vaarfrembrud, og trods sne-ilingerne lover det sommer — en gang.

Der var høitidsstemning da det kom. — Og de fik bogstavelig ret, de som uden at se i almanakken spaadde: »Fest blir det nu alligevel næste pinsekveld». Og selv ønsket om at det skulde holdes gudstjeneste i vore kirker gik i opfyldelse — — iaar.

Vi anmoder de prester som skal tale 17de mai i vore kirker, at gi udtryk for, at Norges dag er kvindernes dag, og at det var en pinsekveld frihedens straaler naadde dem. Red.

---

*) Af frk. Scharfenbergs tale i Aalesund i fjor.

Pinsekveld

sendes os for anden gang, ved højere styrelse, denne syttende maj 1902. Det er en historisk kendsgerning at, da nøglen første gang blev satt i laasen og, for kvinder, døren gik op som fører ind til templet for menneskerettighedernes udøvelse — var det en pintsekveld.

Nu, iaar falder det norske folks frigørelses-dag ind paa en pinsekveld. Derved drager kvinderne, med deres højt løftede friheds-merke, ind mellem de mandlige skarer; og derved blir det norske folks frigørelse fuldstendig-gjort, den blir hel istedenfor halv. Norges friheds-dag faar en højere indvielse fra aandens fest — — *den kvindelige aands fest.*

*

Syttende-Mai-medaljen for iaar fremstiller Henrik Wergeland — »han som har indstifta' da'en« — hyldet af et folketog.

Denne store lysets og frihedens aand maa ogsaa nævnes i *Nylænde, tidsskrift for kvindernes sag:* I en »Ode til Norges frihed« sender han — den langt fremadskuende — som atten aars yngling en hilsen »Norriges ungmø er frihedens billed. Skøn er Valkyrien: — — Panden er Friggas, og skønt klæder egeløvs-kransen de flagrende lokker.« Dette kan tages til indtægt af vore unge landsmandinder, som nu gør de første skridt som »borgerinder«.

Og, med »pints-lilje-perledrag« skrev han: »Gud velsigne dig, kvinde!« — Og han synger: »Seraf-vingens hvide glands skinner paa din pande. Den alene er et aasyn fuldt af renhed og af højhed: en prestindes og en dronnings. Guds ukendte navn maa være skrevet klart derindenfor.«

I sit hoved-verk, paa en gang hans ungdoms og hans modne manddoms verk, kommer han med opreisningens tanker. Han genopretter Mennesket, kvinde og mand, mand og kvinde, i dets værdighed. Han synger om Menneskets oprejsning i aand og sandhed.

Aasta Hansteen.

I Bergenstidende skriver *Eva Blytt* en række interressante artikler om husnøden i London og om reformer i boligforholdene.

I det heftet gaar i pressen.

Diskussionsmødet den 12te mai i *Studentersamfundets* store sal om *Hjem for ugifte mødre* var godt besøgt, og efter udtalelserne ser det ud som planen hat vundet stor sympati.

Det nye Vielsesritual.

I no. 7 af »Nylænde« skriver *Gj. G. Bøe,* om det nye ritual og udtaler sin glæde over det store fremskridt, man der har vundet, samt stiller endel spørgsmaal med anmodning om udtalelse fra interesserede

Det første spørgsmaal lyder: »hvad er den egentlige grund til forandringen af ritualet, — — — er det virkelig en ændret opfatning af ægteskabet?« Kan man egentlig være i tvil om, at grunden er *kvinderne selv*, deres større personlige udvikling, deres stærkere følelse af sit menneskeværd, deres friere og klarere syn paa livet? Mig forekommer det, at ingensomhelst forandring i formler og ritual vilde hjælpe dem, saa længe ikke deres egen personligheds magt er stærk nok. Ritualet er visselig virkningen af, ikke aarsagen til forbedrede tilstande, og betegner virkelig en ændret opfatning af ægteskabsforholdet.

Næste spørgsmaal er: »hvor er grænsen, eller er der overhodet ingen grænse?« Ja, grænsen er vel der, *hvor man selv sætter den.* Ordsproget siger, at *man har de tyranner, man fortjener*, og dette gjælder — fraseet de tilfælder, hvor drukkenskab spiller en rolle — vistnok ogsaa ægteskabet. Eva Blytts ynkelige »Katrine« havde vel aldrig forstaat at gjøre sig respekteret, om saa ritualet aldrig havde nævnt underdanigheden, og paa den anden side tænker jeg, vi alle har seet hustruer, hvem underdanighedspligten aldrig har generet. Myndige og herskesyge hustruer, hvis mænd har hørt til de saakaldte *tøffeldansere* (hvilket udtryk vel er gammelt og bekjendt nok!), og forlystelsessyge og forfængelige hustruer, hvis mænd har arbeidet og slidt sig næsten tildøde for at tilfredsstille deres fordringer, — underdanighedsprincipet har just ikke *altid* været overholdt! *Den stærkeste* har vel som oftest taget magten ogsaa i ægteskabet, og den føieligste givet efter. Der er kanske kun én eneste klasse kvinder, som har været »underdanige« og lydige virkelig af *pligt*, og det er de alvorlig religiøse, pietistiske hustruer, som ydmygt og taalmodigt har bøiet sig under, hvad de har ment at være »syndens følge og straf,« — det vil her sige mændenes overherredømme. Men *kvindesagen* har nu begyndt at sætte spor ogsaa blandt disse.

Næste spørgsmaal er: »Nu tør vi kanske i ægteskabet se ikke et slaveforhold, men en pagt mellem to jevnbyrdige, fribaarne mennesker, en pagt med gjensidigt rettigheds- og forpligtelsesforhold, — et forhold, *hvori ikke manden har mere ret til at byde over hustruen end hustruen over manden.* Tør vi det?« Ja, saasandt vor tids kvinder

viser sig som fribaarne kvinder. sine mænds lige og jevnbyrdige, saa vil de nok vide at indpode sine døtre saa megen selvfølelse, at de ikke gaar som »slavinder« ind i ægteskabet, og sine sønner saa meget sund sans, at de ikke vil falde paa at *tænke* engang noget sligt. — Om der herefter vil bli flere lykkelige ægteskaber end før, kan vel bli et spørgsmaal, men de mange skilsmisser viser da tydelig nok, at *taalmodigheden* just ikke længer er saa stor, og at den tid da kvinderne *kunde* la sig trampe paa, tildels er forbi. Man har vist mangen gang til overflod annammet den livsvisdom, som ligger i de ord: »thi *fred* er ei det bedste, men at man noget *vil.*«

Tilsidst staar der: »underdanighedsforholdet kan ikke eksistere samtidig med et gjensidigt pagtforhold, det ene ophæver nødvendigvis det andet.« Det kommer da vel her an paa, af hvad art »pagten« er. En »pagt« er da vel ensbetydende med en *kontrakt*, er det ikke saa? Eller ialfald noget ganske lignende. Om nu kontrakten er afsluttet slig, at den ene skal *lyde*, den anden skal *byde*, saa er jo underdanighedsforholdet netop etableret! — Men den slags pagter og kontrakter er vel blit umulige nu, — selve ritualets forandring er et udslag heraf.

Hvad jeg har villet ha frem, er i en sum: ritualet kan vel aldrig ha spillet nogen større rolle i ægteskabet og vil vel heller ikke komme til at gjøre det. I et ægteskab, hvor forholdet er skjevt og ulykkeligt, vil det vel lidet hjælpe, om ritualets ord er aldrig saa smukke og retfærdige til begge sider; — det er *selverkjendelse*, som maa til. *Opdragelsen i hjemmet* lægger grunden til de fremtidige ægteskaber, og *møderne har derfor til en vis grad selv sine døtres lykke i sin haand.*

Ragna Lassen.

Der ligger flere indlæg i ægteskabsdiskussionen og venter. Men der maa nu gjøres en stans, da mange andre spørsmaal kræver pladsen.

Red.

I kvindesagsforeningen i Trondhjem holdt frk. A. Figenbaum tirsdag 8de april et meget underholdende foredrag: Fra kvindernes verden i Amerika.

Efter foredraget fulgte aarsmøde og valg. De gjenstaaende bestyrelsesmedlemmer var fru Sara Løken og frk. Hiorthøy. Udtrædende frk. Astfrid Storm, fru T. Jürgens og frk. Helga Kvenild. De to siste frabad sig gjenvalg. Valgt blev frk. Astfrid Storm, frk. Figenbaum og fru Arnfinsen. Suppleanter frk. Rosa Steen og fru Wilh. Darre Jenssen.

Ogsaa *L. K. S, F.* har havt aarsmøde, bestyrelse: fru Jahn, frk. A. Storm og frk. Haabiørn.

De „uægte“ barn og vor lovgivning.

Foredrag i Studentersamfundet lørdag 12te april *)
af
Gina Krog.
(Slutning fra no. 9).

I barnets navn erklærer vi den lære at det »uægte« barn ingen far har for en skammelig lære, og i retfærdighedens navn fordrer vi for alle barn: en fars navn, en fars forsørgelse og en farsarv,*) — hvis der er nogen.

Vi skal stanse et øieblik ved lovgivningen, men først denne bemerkning: det er en stor overdrivelse, og det virker vildledende, naar det er blit sagt at vi i Norge har staat forholdsvis langt tilbage i denne sag. Nei — se paa den franske *côde civil,* der er som bekjendt en paragraf som lyder: Det er forbudt at efterspore hvem der er barnefaren og ogsaa idet med os mere beslegtede land, Holland, gjælder da denne bestemmelse den dag idag. — Noget saa'nt kjender vor lov ikke til. Alt i midten af det 18de aarhundred paabødes ved en forordning, at øvrigheden skulde forhjælpe moren til et underholdningsbidrag og gav anvisning paa tvangsmidler i dette øiemed. Bestemmelserne herom blev samlet og preciseret ved en lov af 1821, som stod ved magt indtil lov af 1892 *om underholdningsbidrag til barn hvis forældre ikke har indgaat ægteskab med hinanden.* Denne lov er det som endnu gjælder. Her bestemmes at det paaligger faren, indtil barnets fyldte 15de aar delvis eller efter omstændighederne helt ar udrede de med dets underhold og opdragelse forbundne udgifter, afpasset efter hans egne og morens økonomiske vilkaar. Dernæst forpligter faren efter evne at bidrage til udgifterne ved morens nedkomst og forsvarlige forpleining under barselleiet.

Dette var jo et stort fremskridt. Men alle de som har villet ta sig af barn født udenfor ægteskab og deres mødre sier at loven er høist ufuldkommen. Hun faar ikke pengebidrag før barselleiet, bare til efter nedkomsten. Og naar disse penge skal inddrives, er det for-

*) I dette referat er tat med et par punkter jeg berørte i den paafølgende diskussion.

**) Jeg er forberedt paa den indvendnig fra enkelte hold at det sidste ikke kan regnes for en menneskerettighed, da arv i praxis i sig selv blir et privilegium — og der kan være noget i den indvending. G. K.

bundet med alverdens vanskeligheder — og ofte maa hendes fordringer vige.

Til forandring i denne lov er der kommet forslag fra fællesstyret for de forenede norske arbeidersamfund. Dette forslag gaar væsentlig ud paa at moren har ret til bidrag af faren som erstatning for sin ved svangerskabet og barnets pleie forminskede erhvervsevne, at dette bidrag og et i anl. nedkomsten kan paalægges faren før barnets fødsel, at straffeansvaret for farens forsømmelser skjærpes, og at bidraget om det ikke indkommer til rette tid kan udbetales af det offentlige, men søges refunderet i farens opholds- eller hjemstavnskomune og betragtes som en ham (ikke hende) ydet fattigunderstøttelse. — Flere paragrafer handler om tilsyn med udsatte barn.

Hovedtrækket i dette er, sier forslagets ivrige talsmand hr. Castberg, at barn ligeoverfor farens forsørgelsespligt skal stilles paa samme maade som om de var født i ægteskab, og at faren skal være pligtig til, saavidt det staar til ham, at sørge for, at moren ikke paa grund af sit moderskab skal lide nød. Endvidere at samfundet har den forpligtelse at sørge for forsømte barn.

I 1892 blev der i odelstinget af representanten hr. Hægstad fremsat forslag om at barn født udenfor ægteskab ogsaa skal ta arv efter sin far, men det besluttedes ikke tat under behandling. Et forslag fra hr. Michelsen, henvendelse til regjeringen om at ta under overveielse spørsmaalet om en udvidet arveret for uægte barn og i tilfælde fremsætte forslag — blev forkastet med 43 mod 31 stemmer.

Med hensyn til »uægte« barns navneret, saa behandles jo dette som bekjendt i regjeringsforslaget om slegtsnavne.

Arbeidersamfundenes forslag er saavidt jeg kan skjønne et godt forslag, men som ikke-jurist skal jeg afholde mig fra at tale om detaljerne.

Socialkomiteen indstilled: sagen oversendes regjeringen med anmodning om at fremkomme med forslag til revision af den herhenhørende lovgivning, — hvilket efter en kort debat bifaldtes enstemmig i odelstinget.

Denne debat er en liden perle. Baade fordi der er fremholdt anskuelser som maa glæde alle venner af barnet og af retfærdighed, og fordi modstandernes udtalelser er saa typiske.

Men først maa omtales det glædelige faktum, at naar det gjælder større omsorg for udsatte barn synes man ikke at træffe paa modstand længer. Her er man tydeligvis blit skræmt op af de sørgelige begivenheder som er kommet til almenhedens kundskab det sidste aar.

Denne reform gaar ogsaa lettere fordi den smager af filantropi. Altfor filantropisk retning har efter min mening lovgivningen undertiden naar det gjælder voxne mennesker — men naar det gjælder barn er der heldigvis udsigt til vi skal bli enige allesammen.

Jeg skal forklare nøiere hvad jeg her mener med filantropi. Det er barmhjertighed som *surrogat* for retfærdighed. Hvad skulde barmhjertighed ifølge sit væsen være? En videre udfoldelse, naar retfærdigheden er sket fyldest. Retfærdighedens krone, retfærdighed i dybere forstand og i høiere potens.

Men se, naar den simpleste ret skal ske er det netop det svigter, som naar der skal ydes de smaa barn retfærdighed.

Dette vilde ryste samfundets grundvold, blev der sagt i omtalte debat, og sætte den legitime familiestand i fare. Saa det vil det! — En være falliterklæring kan der vel ikke gjøres paa det legitime ægteskabs vegne. Ægteskabsinstitutionens egentlige *raison d'être*, det er vel barnet, det at være det bedste vern for slegten. Og saa skulde den ikke kunne bestaa uden paa bekostning af at en mængde barn forurettes og udpines og mishandles? —

Man er imidlertid paa vildspor. Beskyldningen om at vi vil støtte bohemeriet kan vi ta med ro, for det er netop bohemeriet som faar undgjælde. Det er de løse forbindelser som sættes i fare, naar der vises barnet retfærdighed, ikke andet. Ikke for det — det kan nok koste lidelse i overgangstiden. En hustru skrev ,da spørsmaalet engang var fremme, at skulde hendes mands uægte barn ogsaa kunne kræve hans navn og arv — saa blev det mer end udholdes kunde.

Men det ene ordner sig efter det andet. Naar de nævnte retslige forpligtelser ligeoverfor det barn som er født udenfor ægteskab gjøres gjældende, saa vil mere lys og aabenhed bli følgen. Mer og mer vil opfatningen bli at den mand, den kvinde som har et barn er ikke — ugift og fri, men gift: bundet af forpligtelser, og mer og mer vil alle fordele bli, ikke paa det illegitime, men paa det legitime ægteskabs*) side med sin sociale anseelse og med alle de værdier som knytter sig til et hjem.

Og saa, sier man, skulde ved det skarpe lys, som falder, kanske en ungdoms letsindighed forspilde al fremtidslykke for to mennesker, som kunde danne det bedste hjem, fordi der er aandsfællesskab mellem dem. — Men det er ikke udelukket. Mange gifter sig jo med enkemænd, med enker, mange kvinder gifter sig med fraskilte mænd,

---

*) Der forhaabentlig vil forstaa at reformere sig selv mer og mer.

som ofte har større forpligtelser paa sig end de uægte barns fædre vil faa.

Men en af talerne i debatten mente at det var farligt at sy puder under armene paa de ugifte mødre. De uægte barns tal vilde øges.*) Mødrene vilde faa det for godt. De kunde bli gode partier, eftertragtede partier. Sligt havde man set i England for halvandet hundrede aar siden. — Og sligt kan siges som indvending mod at yde retfærdighed! — —.

Det system at ville pine kvinder i dydens navn — det synes jeg nu har gjort grundig fiasko. De lar sig ikke pine til dyd — kvinderne. Forøvrigt kan man berolige med at de pines tilstrækkelig, de »uægte« barns mødre og vil komme til at pines tilstrækkelig trods lovreformer. — Men kanske hvis man gav dem *lidt* pusterum i pinslerne, saa kunde der bli tid til større karakterdannelse. Eller kanske hvis man fordelte pinslerne *lidt* rimeligere mellem mand og kvinde at begge parter vilde staa sig paa det tilsidst. Det er et forsøg værd.

Man spør om vi, mine meningsfæller og jeg, da vil sanktionere en saa'n sørgelig letsindighed og lastefuldhed blandt kvinder — som vises i det faktum at der aarlig fødes over 5000 barn udenfor ægteskab i vort land.

Vi sanktioner ikke, fordi om vi ikke bryder staven over dem.

Letsindigt? — Aa jo det er nok letsindigt og umoderligt at sætte barn ind i verden som man ikke har at by et fnug af et hjem. Men saa er det nu i mange tilfælde en følge af vort lands sæder og skikke. Forlovelse, det har jo mangesteds været betragtet som omtrent jevngodt med giftermaal, det er ofte godhjertet tillid og lettroenhed og troskyldighed som er med i »ulykken.« Og tænk saa paa fattigdom og elendighed, og at de selv ofte er »uægte« barn.

Om det ikke er sørgeligt? Jo, saa en kunde græde blod, sørgeligt for mange og for meget, men allermest for barnet, som i bedste fald blir snydt for et hjem, sligt som et barns hjem skal være.

Men ved de hvad der er underligt? — Det er at der ikke er mange flere »uægte« barn, at der er unge piger, fattige unge piger, som klarer sig, det er det underlige. For det er jo det de skal kvinderne, det er jo suggestionen fra det hele samfund, de skal jo behage manden, gjennem ham deres velfærd, han deres vei til ros og magt. Det er jo deres »kald,« og deres »bestemmelse« — ikke sandt? Sent og tidlig indprentes dem, ad de forskjelligste veie, hvor de bør ha sine tanker henne. Og hvis nogen streiker og gjør oprør faar hun undgjælde

*) Som svar paa dette fremkom under debatten i odelstinget den oplysning at efter lovreformen i 1892 er de uægte barns tal sunket, ikke steget.

paa mange slags vis. For bare at nævne et, der regner med de væmmeligste skjældsord — selv fra »samfundets høider.«

Det legitime ægteskab er meningen, indvendes der. Men for mange er et illegitimt forhold veien ind til det legitime. Og forøvrigt — nei det kan ikke være den egentlige mening. For *betingelsesløst, forudsætningsløst* prises jo moderskabet, det rent fysiske moderskab som kvindens høieste lykke og ære, og naar det saa realiseres — saa blir det hendes fortvilelse og hendes dybeste skam! Ja var det hele ikke saa dybt sørgeligt, kunde man skoggerle af humbugen og paradoxerne.

Hvis det en dag blir lagt ordentlig frem dette, hvor systematisk og snedig alt, alt søger at nedbryde kvinders modstandskraft lige over for mænd — saa vil man forfærdes. Der skal imidlertid gjennemtrængende specialstudium til for at forstaa helt. Men der ligger da allerede nok aabent i dagen til at forklare baade sløvheden og mangelen paa kvindelig værdighed og meget andet.

Og saa var det de snedige og lastefulde kvinder? Jo, de findes de med.

Men disse forholdsvis faa lastefulde stirrer man sig blind paa. Man gjør saa stor stas paa de lastefulde, at man glemmer de uskyldigste af alle mennesker: de smaa barn.

En af representanterne udtalte, at hvor der var forlovelse og ægteskab kunde reformen gjælde, men ellers ikke. Han tænkte ganske vist paa de lastefulde og paa barnefædrene. Hvor ondt man har for at tænke paa barnet, faar man altid nyt bevis for.

Men fra modstandernes side blev ogsaa det udtalt, at logivning ikke strakte til, for ulykken stak mest i økonomiske forhold.*) Og det var et sandt ord. Der skal andet end lovgivning til for at raade bod paa fattigdommen og dens følger. Der skal løsning af sociale problemer.

Og her staar jeg ved hvad jeg gik ud fra. Trods sin videnskab. trods sin store intellektuelle evne er samfundet ikke kommet af flekken, naar det gjælder denne løsning. Her er man ligesaa dum og klodset som før. For det løses ikke ved bare haarde regnestykker og doktriner og systemer.

Og derfor velsignet være de barmhjertige, de som er det i hand-

*) Det er jo i de fattige klasser den overveiende flerhed af de „uægte“ barn fødes. Men her vedkjender som regel ihvertfald moren sig barnet. Anderledes i de forholdsvis sjeldne tilfælde, da moren hører til „overklassen“. Det er bare i vore romaner damer er stolte og glade ved at vedkjende sig sine „uægte“ barn.

ling, indtil retfærdigheden kan ske fyldest. Et hjem for ugifte mødre,*) som paatænkes, kan vel komme forholdsvis faa tilgode — men om det er aldrig saa faa er det godt — og saa holdes hjertevarmen vedlige, og den er det som maa til.

Om vi tog et barn ved haanden og lod det lede os, hvem ved om vi ikke da kom løsningen nærmere. Løsningen af de problemer saamange tanker har stirret sig træt paa. Barnets stjerne skal vise vei, lærte vi da vi selv var smaa barn, kanske finder vi en mening i det vi aldrig har forstaat. —

Vi faar begynde paa a. b. c'en igjen, ydmyge os, bli som de smaa barn: sætte os i de smaa barns sted, skal vi naa ind i retfærdighedens og barmhjertighedens rige.

Vi maa flytte ind paa ny grund.

Men det sker ikke med én gang. Jeg har nævnt det vi ad lovgivningens vei maa naa frem til. Vi ved det maa ske lidt efter lidt. Vi kan være tilfreds naar det blot gaar i rigtig retning, og vi maa alle staa paa vagt mod det som peger tilbage.

Og i denne forbindelse maa jeg udtale min beklagelse over regjeringens forslag til lov om slegtsnavne. Det gaar bl. a. ud paa at et barn født udenfor ægteskab ikke skal ha sin fars navn, uden naar det opdrages af ham. Men da skinner jo naadens sol alligevel paa barnet. Ogsaa de andre »uægte« barn bærer ofte nu sin fars navn, saa dette er et tilbageslag. Kunde ikke regjeringen bringe noget bedre, var det bedre ikke at bringe noget. Det forslag maa ikke bli lov.

Man blir tung om hjertet, naar man læser det igjennem. Der hentes exempler fra alle land, og »saa formener departementet at ogsaa hos os« o. s. v.

Saaledes gaar det til.

„Es erben sich Gesetz und Rechte wie eine ewige Krankheit fort.“

Det er en sygdom, ja. Uretfærdigheden er en meget smitsom sygdom.

Det er sandt, lovgivningen kan vel ikke udrette det meste i et spørsmaal som dette. Men det kan vi fordre af den, at den skal pege i rigtig retning. Den bør være en etisk rettesnor.

Og der hvor natur og forholde lægger de tyngste byrder, der skal den ikke trykke yderligere ned. Den skal heller være med at opreise.

**) Jeg synes det heller skulde kaldes og være „hjem for *hjælpeløse* mødre.“

Fra Horten.

Det er længe siden »Nylænde« har hørt noget fra vor by nu; og det ser næsten ud, som om vi har ligget i dødvande i den senere tid. Dette er dog paa ingen maade tilfældet, og vi smigrer os med vore foreningers afsluttende aarsmøder, at det netop har været et rigt aar, dette sidste, -- rigt og til gavn for os alle baade paa den ene og den anden maade.

Diskussionsforeningen havde generalforsamling den 19de marts. Som formand fungerer frk. Julie Randers. Bestyrelsens øvrige medlemmer er fru Othilde Utheim, viceformand og kasserer; frk. M. Vedeler, fru Tvedteraas og frk. L. Broch, sekretær. Frk. Marie Høeg frabad sig gjenvalg. Foreningen har havt ti møder med flg. temaer til foredrag og diskussion: Om stemmeret for kvinder, frk. Marie Høeg. Lov og ret i det daglige liv, frk. Henriette Wulfsberg, Kristiania. Om vore børns sædelige opdragelse (offentlig), fru Aagot Gjems Selmer. Om husflid, fru Strøm-Andersen, Laurvig. En kvindetype i den moderne literatur (offentlig), fru Ragna Nielsen, Kristiania. Om høflighed, frk. Magdalene Vedeler. Om høflighed og do. former fra landsbygden, frk. Laurentze Andekjern. Om spøgelser og overtro, frk. Sofie Otterbeck, Kristiania. Musikalsk aftenunderholdning foranstaltet, af frk. Helene Aschehaug, og sluttelig i november et massemøde sammen med L. K. S. F.s led. Frk. Høeg talte om »Stemmerettens betydning«, og fru Utheim redegjorde for fremgangsmaaden ved det kommunale valg.

Begge foreninger i fællesskab henvendte sig til de forskjellige politiske fraktioner, nemlig høire, venstre og totalisterne (senere kom arbeiderpartiet, der endnu ikke havde organiseret sig) med spørgsmaal om, hvorvidt de vilde opstille kvindelige valgkandidater paa deres lister. Og efter imødekommende svar blev der foreslaaet femten.

Indvalgt i kommunestyret blev frk. Magdalene Vedeler og fru Syrrist (høire); fru Bertha Christensen (totalisterne).

Man maa jo i det hele taget være glad over, at der kom kvinder ind, om man end kunde ønsket, at kvinderne havde vist mere solidaritetsfølelse og paa den maade endvidere havde faaet frem et par kvindl. repræsentanter, der trods sit mangeaarige og dygtige arbeide til fælles gavn dennegang desværre maatte træde i baggrunden med venstrepartiet, paa hvis liste de var optegnede.

Af andet, der har været fremme inden foreningen, skal nævnes tilslutningen i anledning af Henry Dunant og nopelprisen, og frk. Høegs forslag til fordel for bekjæmpelsen af tuberkulosen. Arbeidskomiteen blev valgt inden de nævnte foreninger samt sanitetsforeningen; og dens virksomhed — paabegyndt i september — viser allerede nu et meget lovende resultat, idet man raader over en sum, ca. kr. 1100,00, indkommet ved mdl. themøder, theaterforestillinger osv., samlagets og private pengebidrag.

Og som afslutning kan fortælles, at vor forening har forkortet sit navn ved at udelade »selskabelig«. Dette tør man kanske betragte som et tegn paa frisindets fremgang mellem os, at der ikke mere ansees som nødvendigt at have det garanterede adjektiv foran, og som især

nu senere, da foreningen har arbeidet mere udadtil, har været noksaa ubekvemt at trækkes med. Hermed er det ikke sagt, at foreningens karakter er forandret; dens formaal har jo altid været »at samle kvinder til diskussion om tidens spørgsmaal, særlig de, som angaar kvindens stilling«; og den har fra første stund af ført kvindesagsproblemer, ønsker og kamp for retmæssige krav i sit skjold.

Landskvindestemmeretsforeningens led har i dette aar med generalforsamlingen, 22de april, havt fem møder.

Ved den første sammenkomst redegjorde fru Bertha Christensen for fattigvæsenets ordning hersteds samt oplæste et uddrag af fattigloven, udarbeidet af fru Constance Sparre. Derefter redegjorde formanden, frk. Marie Høeg for de gjældende stemmeretsregler og opfordrede foreningen til i lighed med andre frgr. og kvinder rundt om i landet at slutte sig til hovedforeningens protest til stortinget om udvidelse af mandsstemmeretten, saalænge ikke kvinderne har erholdt stemmeret. Efter nogen debat vedtoges forslaget.

I Juni afholdt fru Anna Bjørseth fra Drammen et offentligt foredrag om kvinders nye pligter ved erhvervelsen af den kommunale stemmeret og ved hendes deltagelse i det offentlige liv. Ved den festlige sammenkomst bagefter i anledning af den kom. stemmerets indførelse, f sendtes telegrammer til fru F. M. Qvam, frk. Aasta Hansteen og frk. Gina Krog.

I september fattede foreningen beslutning om at alliere sig med diskussionsforeningen og i fællesskab optræde under valget af kvindl. kandidater til kommunestyret.

27de novbr. afholdtes det store massemøde med lokalet fyldt indtil trængsel. Begge foreningers bestyrelser erklærede sig villige til at bistaa med raad og veiledning under det forestaaende valg, hvis resultat er meddelt i det ovenstaaende.

Lagertha Broch,
p. t. sekretær i D. F.

E. S. **Ved aarsmødet** den 22de april gjenvalgtes som formand frk. Marie Høeg. Desuden fru Rina Rosenqvist og fru Rygh istedetfor frknr. A. Aschehoug og B. Broch, der havde frabet sig gjenvalg.

Indholdsfortegnelse.

15de maihefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Fra Trondhjem.

Kommunestyret in corpore kvinderne iberegnet — deltog idag 13de april i stiftsprost Angell's begravelse. Den elskværdige gamle prost var en god kvindesagsven, han har talt vor sag mere end engang i kirkelige anliggender og var en varm tilhænger af kvindestemmeretten.

Kvinder har nu deltat i formandskabet her, idet frk. Middelfart er indkaldt som suppleant.

Og saa kan vi melde »Nylænde« at kommunestyret i Thj. har bevilget kr. 900 til en kvindelig assistent for sundhedskommissionen *for at have opsyn med udsatte børn.* *H.*

Det ser ud som om kvinderne i Trondhjem blir mer og mer *kommunale* saa *jomfru Berntine Mortensen* maa ha mange ærgrelser. og hvem ved om hun faar dem af *kommunen* ut — til næste valg.

Her er hendes klagemaal.*)

Før i tiden var man ei saa gal, san,
Men nu er kvinden bleven kommunal! san.
Byen vil hun styre.
Men sin fulde hyre
Vil hun vistnok faa i raadets sal, san.
Er det bra, san
At hun skal ha, san,
Retten til at stemme nei og ja? san.

Hvordan skal det gaa med husets stel? san.
Skal manden kanske gjøre alting selv? san,
Skal han, for det første,
Sko og støvler børste?
Lappe buxer, stoppe taa og hæl? san.
Vaske op, san,
Hver en kop? san.
Det blir rigtig lystig! heisan, hop, san.

For kona faar vist ikke tid til slikt; san,
Styre huset? Nei, var det sig likt? san
Kommunale vafler
Hun med „stemmegafler«
Ham serverer vistnok rigeligt! san.
Det stakkars nor, san,
Uten mor, san,
I vuggen passes maa af far og bror! san.

Hjemmets arne blir nu snart utslukt, san,
Børnene opvoxer uden tugt, san,
Mora er ei hjemme:
Nei! Hun ut at stemme
Skal! — Og manden. stakkar! han maa smukt, san.
Bøie sig, san
Og nøie sig, san,
Med at lave mat og syltetøi! san.

Fik vi endda brolagt hver en veit, san,
Og en lav're pris paa torsk og kveit, san.
Hvis vi blev befriet
Fra det svineriet —!
Med at spytte, var det ei saa leit, san.
Hvis vi trik, san,
Til Øen fik, san,
Og paa folkebiblioteket skik! san.

Kunde kvinden hjælpe os til bro, san,
Over elven. — for vi vil ha to, san.
Gas i Aasveibakken,
Og saa,-o, og ak!-en
Jernbanestation paa Lademo'n! san.
Da gik det an, san,
At hun med mand, san,
Fælles styrede i by og land, san.

Kunde kvinden bare hjælpe frem, san,
Ogfri fra nød og jammer alle dem, san,
Som for føden stræver,
Men som ellers lever
Nok saa uselig i sine hjem, san,
Kan vi bli, san,
skattefri, san,
Da vil „kvindens stemmeret" jeg li', san,

Men jeg tror ei, det vil gaa saa fort, san,
Ikke tror jeg kvinden duer stort, san,
Jeg er næsten sikker,
At som rene «brikker"
Vil hun gjøre Bryn og H. Bauch tort; san,
Om tre aar, san
Kvinden gaar, san
Af kommunen ut! — Ja, saa jeg spaar, san.

---

*) Ovenstaaende vise fra kvindernes fest kunde ikke finde plads i festreferatet, derfor først nu.

Abonner

paa

Nylænde

Edvard Stormsgd. 3. **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar:
kr. 1.75 indenbys.
» 193 udenbys.

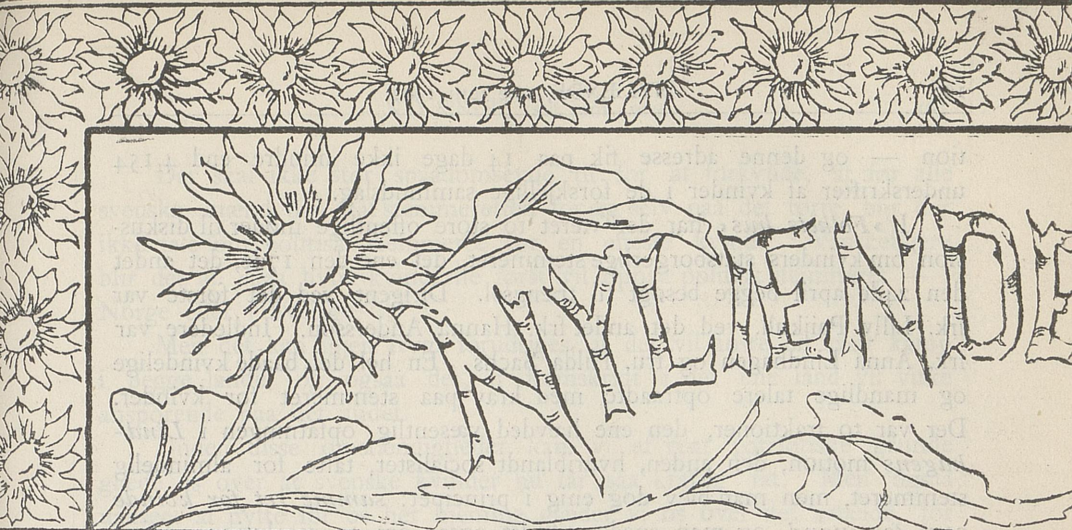
Pris pr. aar:
kr. 3.50 indenbys.
» 3.85 udenbys.

kr. 4.70 udlandet kr. 4.70.

NB. Kontingent kan indsendes portofrit gjennem nærmeste postanstalt.

NB. Abonnement ansees som bindende for løbende termin (halvaar) naar det ikke er opsagt inden udgangen af forrige.

Alle bladets venner anmodes indstændig om at arbeide ivrig for dets udbredelse.

…de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG | No. …

Kristiania, 1ste juni 1902.

Arbeidet for politisk kvinde-stemmeret i Sverige.

I *Sverige* er statsborgerlig stemmeret for kvinder nu blet et brændende spørsmaal, om ikke saa urovækkende inden den store almenhed som spørsmaalet om udvidelse af mænds stemmeret — saa dog levende og æggende til arbeide inden store grupper i kvindernes leir.

Vi har tidligere underrettet om at *Fredrika Bremer Forbundet* den 30te decb. 1899 oversendte en petition til regjeringen om politisk stemmeret for kvinder. I tilslutning til denne har hr. Lindhagen vakt motion inden andet kammer om:

»Skrivelse til kl. m:t. med anmodning om udredning og forslag til en særskilt stemmeretsreform med formaal at skaffe kvinder stemmeret ved valg til rigsdagens andet kammer forsaavidt de forøvrigt opfylder de for saadan stemmeret fastsatte betingelser.«

Paa et møde i *Fredrika Bremer Forbundet* den 15de april blev der saa dannet en komite med program: stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd, som vel er den første organisation udelukkende for erhvervelse af kvindestemmeret som man har grundlagt i Sverige.

Fra denne komite udgik en adresse til rigsdagen fra i Stockholm bosatte kvinder, med tilkjendegivende af tilslutning til Lindhagens mo-

tion — og denne adresse fik paa 14 dage ikke mindre end 4.154 underskrifter af kvinder i de forskjellige samfundslag.

I »*Folkets hus*« har der været to store offentlige møder til diskussion om kvinders statsborgerlige stemmeret, det ene den 17de, det andet den 24de april begge besøgt til trængsel. Dirigent ved det første var frk. Lilly Paijkull, ved det andet frk. Hanna Andersson. Indledere var frk. Anna Lindhagen og fru. Hilda Sachs. En hel del baade kvindelige og mandlige talere optraadte med krav paa stemmeret for kvinder. Der var to fraktioner, den ene hævded væsentlig opfatningen i *Lindhagens* motion, den anden, hvoriblandt socialister, talte for almindelig stemmeret, men man blev dog enig i principet: *samme ret for kvinde som for mand*, og man enedes tilsidst ogsaa om en resolution. I første del af denne opfordres til at undertegne den før omtalte adresse, i den anden del heder det:

»Mødet tillader sig at anmode hr. Lindhagen om, naar hans motion kommer fore, at tage ordet for at der i skrivelsen til k. m:t. kommer med en anmodning om at forslag om kvinders politiske stemmeret maa kunne forelægges allerede til næste rigsdag — saa at — om imod formodning spørsmaalet om mænds stemmeret ikke skulde naa sin løsning ved indeværende rigsdag — de to vigtige og sammenhørende forslag om mænds stemmeret og om samme stemmeret for kvinder kan behandles og afgjøres samtidig; samt at der ved siden af forslaget om kvinders stemmeret maa fremkomme et forslag om gift kvindes retslige myndighed med det formaal at ogsaa gifte kvinder kan erholde samme medborgerlige ret.«

Paa sidste møde blev ogsaa udtalt ønskeligheden af at faa dannet en organisation for kvindestemmeret, og indbyderne til mødet blev opfordret til at sætte sig i virksomhed for at faa en saadan istand.

Man har saaledes nu paa ganske kort tid faat to organisationer igang til arbeide for kvindestemmeret. Den første har som omtalt programet: *stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd*, ordlyden i den andens program kjender vi ikke, men den har udtalt sig for at faa spørsmaalet om gift kvindes myndighed løst samtidig med stemmeretsspørsmaalet.

De foregaaende oplysninger har vi fra tidsskriftet »Dagny«. — Af dagsaviserne har man faat oplysning om hvorledes det i Sverige er gaat med »stemmeretskampen«: kampen for mænds stemmeret, ledsaget af storstreik. Begge kamre vedtog en anmodning til regjeringen om udredning af stemmeretsspørsmaalet paa grundlag af almindelig stemmeret og fremlæggelse af nyt forslag om muligt i begyndelsen af 1904 aars rigsdag.

Derpaa blev Lindhagens forslag om anmodning om udredning ogsaa af stemmeret for kvinder forkastet med 111 mod 64 stemmer i andet kammer.

*

Der skal ikke stor spaadomsevne til for at forkynde, at før alle svenske mænd har faat stemmeretten for sig selv paa det tørre, blir der ikke tale om politisk stemmeret for en eneste kvinde. Vanskeligere blir det at spaa hvor kvinderne først vil opnaa politisk stemmeret — i Norge eller i Sverige.

Men det kan igjen trygt forudsiges, at det vil koste en svær kamp i begge lande, og ogsaa det, at fremskridt i det ene land vil virke ansporende paa det andet.

Under disse omstændigheder kan vi af rent patriotiske grunde glæde os over at svenske kvinder nu tar saa kraftig fat. Men ogsaa uanseet al nytte for os her hjemme glæder vi os over det arbeide, for den store reform inden kvindesagens omraade, vi er vidne til — og sender vore bedste ønsker til Sveriges kvinder.

Landsorganisation.

Ved landsmødet for kvindesag i Bergen, somren 1898, vedtoges efter en længere diskussion enstemning følgende forslag, fremsat af frk. Merlees:

> Det paalægges hver enkelt delegeret ved modtagelsen af fru Gjøsteins trykte foredrag og forslag om landsorganisation at optage dette forslag til drøftelse i deres foreninger, at samle resultatet af disse drøftelser og bedst mulig udredet at indsende dette til bestyrelsen af Bergens kvindesagsforening inden mai maaned 1899. Bestyrelsen i Bergen har derefter at bearbeide det saaledes samlede materiale saa betids, at denne bearbeidelse kan forelig ge færdig til cirkulation et halvt aar før næste kvindesagsmøde afholdes. o. s. v. Det er dette som nu er sket, og som har foranlediget følgende indlæg:

Fra Stavanger.

Stavanger kvindesagsforening behandlede onsdag 9de april igjen spørsmaalet om en landsorganisation. Fru Gjøstein redegjorde for de forskjellige foreningers stilling til denne sag i henhold til den fra Bergens kvindesagsforening udsendte beretning.

Her finder man det merkelige, at blandt de foreninger, som ikke har udtalt sig i spørgsmaalet om landsorganisation af Norges kvinder staar opført Stavanger kvindesagsforening.

Denne forening var den første, der har udtalt sig for, idet der allerede i novemb. 96 blev sendt Norsk kvindesagsforening en skrivelse, hvori foreningen udtaler ønsket om, at landets kvindesagsforeninger vil slutte sig sammen og danne et landsforbund for kraftigere at kunne fremhjælpe kvindernes sag, og hvori man opfordrer Norsk kvindesagsforening til at sammenkalde et landsmøde, hvor man kunde drøfte sagen. Resultatet blev som bekjendt Bergensmødet.

Til dette møde sender Stavanger kvindesagsforening 4 repræsentanter, deriblandt sin formand der har paataget sig at indlede forslaget om en landsorganisation, hvilket forslag foreningen enstemmig havde givet sine repræsentanter mandat til at stemme for. Under hensyn hertil fandt naturligvis foreningen det overflødigt atter at afgive nogen fornyet udtalelse i sagen; dens standpunkt antoges allerede før tilstrækkelig kjendt. Men som allerede bemerket, opfører Bergenserne Stavanger kvindesagsforening blandt dem, der ikke har udtalt sig og saaledes heller ikke lader til at interessere sig for sagen.*)

Ja ja.

Blandt de foreninger som havde udtalt sig, fæstede fru Gjøstein sig især ved Drammens kvindesagsforenings og Hortens selskabelige diskussionsforenings udtalelser. Disse vidnede om, at de saa paa sagen omtrent paa samme maade som her i Stavanger. De anker mod fru Gjøsteins forslag, som nævnes, var af den art, at om man blot var kommet til realitetsbehandling, vilde der utvilsomt kunnet blive enighed, idet fru Gjøstein ialfald fandt let at kunne gaa over til deres standpunkt til detaljerne.

Derimod kunde hun vanskeligere forstaa, hvad Bergens kvindesagsforening mener med sin »meget bredere basis«.

I sit indledende foredrag om denne sag paa Bergensmødet sagde hun nemlig følgende: »Efter nøie overveielse, er jeg kommen til det resultat, at jeg ønsker med i forbundet alle foreninger af kvinder, der gir vort program sin ubetingede tilslutning, hvad enten disse foreninger

---

*) Vi skal erindre om noget som maaske vil opklare misforstaaelser: Dagen efter et offentligt og meget livligt diskussionsmøde om kvinders stemmeret havde fundet sted under Bergensmødet, traadte fru Gjøstein frem og udtalte, at hun efter konference med sine meddelegerede fra Stavanger tog sit forslag tilbage, og at de nu først og fremst vilde arbeide for Landskvindestemmeretsforeningens program, som de og deres forening helt ud billiged, og som de efter hvad de gaarsdagen havde været vidne til fandt det rigtigst at støtte af al sin evne. (se Nylænde no. 17. 1898).

Efter dette har maaske Bergens kvindesagsforening ventet af Stavangers, at den paanyt skulde gi sin tilslutning tilkjende. Red.

er rene kvindesagsforeninger, kvindelige fag- eller arbeiderforeninger, kvindelige sanitets- eller afholdsforeninger o. s. v.«

Dette maatte være bredt nok.*)

Hvad programmet angaar, faar jo det i sin tid bli, hvad det kan. Men hun har med disse ord dog ikke ment andet, end at det bør være foreninger, der virkelig ogsaa er for kvindernes emancipation. Foreninger, der er imod dette, kan der vel neppe bli tale om at tage med i et kvindesagsforbund. Anden indskrænkning havde hun ikke ment.

Det forekommer medlemmerne af Stavangers kvindesagsforening, at denne sag nu maatte være moden til gjennemførelse. At sige som en forening i Christiania, at der paany maa nedsættes en komite til at forberede dette spørgsmaal er en underkjendelse af beslutningen paa Bergensmødet og en fornærmelse mod Bergens kvindesagsforening, der nu en tid har arbeidet med den. Saavel fru Gjøsteins som Bergensernes forslag til love maa ansees fuldt gode nok til at kunne lægges til grund for forhandlingerne, og man er her lidet tilbøielig til at tro at en ny komite vil bringe sagen længere frem. Tvertom, man er heller ikke enig med dem, der mener, at man ikke kan gaa igang medmindre omtrent alle Landets kvindesagsforeninger er med. Skal man vente til den tid kommer, faar man vente længe.

Det er vistnok bedst at følge gammel og naturlig skik: at begynde smaat og saa se til at faa tingen til at vokse efterhvert. Der har særlig fra redaktøren af »Nylænde«s side været arbeidet saa meget for oprettelsen af et nationalt raad.

Naar dette arbeide tildels har taget sig ud, som om det kom i strid med arbeidet for en landsorganisation, saa maa man jo spørge: hvad er et nationalt raad? Er det ikke en slags sammenslutning af forskjellige kvindelige foreninger inden et land? Og er det ikke saa, at naar et vist antal kvindelige organisationer i et land har sluttet sig sammen slig, saa kan de melde sig ind i verdensforbundet og blive repræsenterede i det internationale raad? Men hvorledes kan da arbeidet for en landsorganisation komme i strid med arbeidet for et nationalt

*) Vi minder om. at frk Rogstad paa Bergensmødet fremsatte forslag saaylydende:

Mødet anser en sammenslutning af alle landets kvinder for ønskelig og nedsætter en komite til udarbeidelse af forslag til ordning af en saadan landsorganisation. Komiteens forslag sendes alle landets kvindesags- og andre kvindeforeninger til drøftelse og forelægges derpaa førstkommende landsmøde der har at træffe endelig beslutning, angaaende dannelsen af den eventuelle landsorganisation, — men dette forslag forkastedes med 29 mod 16 stemmer. Red

raad. Er det ikke meget mere saa, at disse to arbeider saa udmerket kan gaa haand i haand. Man kan jo danne landsorganisationen blandt andet ogsaa med det formaal at indtræde som led i den internationale kvindekjæde, saa har vi jo vort nationale raad med det samme.

Sekretær.

*
* *

Hvad et nationalt kvinderaad vil si er oftere forklaret i Nylænde, men det vil jo som i forrige hefte*) omtalt bli nøiere udredet paa anstundnede møde:

Her blot dette:

1. Det maa grundlægges paa samme basis som det internationale og som en af dettes hovedregler staar at det ikke maa grundlægges paa propaganda for nogen enkelt sag. Hvilket ikke hindrer at et raad naar det er dannet, kan ta hvad forholdsregler det vil og blir enig om.

2. Det er en representation af foreninger ikke af individer — skjønt enkelte individer under visse forudsætninger kan optages i forbundet.

3. Alle foreninger for socialt og intellektuelt arbeide som har kvinder i sine bestyrelser kan optages gjennem delegerede.

NB. Ligesom smaa lande har samme rettigheder som store i det internationale raad, saa har smaa foreninger samme rettigheder og lige representation med store i det nationale raad.

Disse korte oplysninger er nok til at forklare at dannelse af et nationalt raad ikke falder sammen med de andre organisationsplaner. Men det behøver ikke komme i strid med nogensomhelst organisation. Kun bør det bemerkes, at man ikke naar større indflydelse inden det nationale raad ved at slutte sig sammen paa anden vis, idet medlemsantallet som nævnt ikke er det afgjørende. Red.

Vi skal supplere efterretningerne i første artikel med følgende:

De to omtalte kvindestemmerets komiteer i *Stockholm* har nedsat et udvalg af begge for at søge istandbragt en fælles kvindestemmeretsforening. Formand i dette udvalg er fru Emilie Broomé.

Ogsaa i *Gøteborg* er en kvindestemmeretsforening besluttet stiftet. Og ogsaa derfra blev der afsendt en adresse til rigsdagen. Den var undertegnet al ca. 1500 kvinder.

Frk. **Trine Strengehagen** fra Kongsberg har nylig bestaat svendeprøve i urmagerhaandverket.

---

*) Ovenstaaende artikel er afsendt før sidste hefte var udsendt, men kom ikke tidsnok til at optages der Red.

Finske kvinder

III.

Da jeg afslutted min artikel *Finske kvinder II* var det min hensigt i næste hefte at fortsætte denne smule reiseskildring — illustreret i samme stil som før — og under ovenstaaende titel. Jeg aned da ikke at der skulde gaa saa lang tid, inden jeg fik realiseret min tanke. Først kom den kommunale stemmeret iveien. Og hver gang jeg bare ymted til redaktøren om min lyst til at fortsætte blev det altid: nei først maa vi gjøre al den nytte vi kan paa nærmeste hold nu omkring valgene. Og da sindene var kommet til ro efter valgene kom — »ægteskabet« iveien. Se for bunker af indlæg, sa redaktøren, man faar nok pent vente med sine personlige interesser. Men efter forestillinger om at »ægteskabet« vil være et brændende spørsmaal gjennem lange tider, og at en pause ikke skader — har jeg endelig tiltvunget mig plads til hvad der ligger mig saa sterkt paa hjerte at hverken valg eller problemer har kunnet skyve det tilside i sindet: — Finland!

Og om en *kunde* glemme — altid er der noget som minder.

Under mit ophold i Kjøbenhavn i november maaned tilbragte jeg en aften i Studenterforeningen hvor der holdtes mindefest for *Gustav Johannesen*, de danske Slesvigeres representant, Sønderjydernes utrættelige talsmand i den tyske rigsdag, han som i samfund med de andre undertrykte folks, Polens og Elsas Lotringens representanter kunde tale som den der havde myndighed, og med overbevisende veltalenhed, for ret og retfærdighed. Ved festen talte flere af den afdødes baade slegt og venner, tegned hans billede, saa hans personlighed steg levende frem i al sin geniale elskværdighed. Hovedtalen holdt dr. Jessen, redaktøren af *Flensborg avis*, som gang paa gang i fængsel har maattet lide for sin troskab mod Danmark — og som nu er blet Sønderjydens representant i den tyske rigsdag. Ved denne leilighed, midt i kredsen af de sønderjydske foreningens medlemmer, blev han — kan man si — høitidelig kaaret til og hyldet som *Gustav Johannesens* eftermand og som høvding i kampen. Festen var smuk, og den var interessant, og den øged den store beundring jeg har for dem som staar der urokkelig og opofrende aar efter aar paa de udsatte poster. Og alligevel var det for mig som en fjernhed i tid og rum gjorde sig gjældende i stemningen, og jeg tænkte: havde vi været dernede, hvor grænsevagten staar, der paa selve stedet hvor de forfølges og udvises, naar de taler det sprog, synger de sange, bærer de farver, de røde og hvide, de elsker, var vi der, da vilde den

hellige bæven fornemmes sterkere, meddeles inderligere, ogsaa til dem som ikke har Dannebrog til flag.

Og mine tanker gik et aar tilbage og til *Suomis land.* Jeg tænkte paa hvor det der midt i centret leved og bæved, alt — sorgen og angsten og det dunkle haab. Hvor ansigterne var præget som af tilbageholdt graad og en stille fasthed, som om et løfte var givet.

»Vi staar og venter paa det næste slag« — og hvor har ikke slagene faldt siden dengang, tyngre og tyngre, tættere og tættere. Hvor mange svage og dunkle haab dræbt.

Og om man *kunde* glemme de halvkvalte skrig om frihed og ret fra en kant, der er altid det som minder fra en anden kant. Husk hvad der for en tid siden læstes: mishandling af polske barn fordi de brugte sit morsmaal! opraabet fra Polens kvinder!*)

Man trøster med at fredstankerne vinder indpas. »Fredstanker« saalænge de er de kurante, flade ukrigstanker med et: *ve de overvundne* i baghold, saalænge kan de ikke trøste. — Udsigten til at der skal bli en stans med at slaa kloen i noget nyt, det ildner undertrykkerne til at hugge kløerne desto fastere i det allerede vundne. Dobbelt, mange dobbelt bitre er »fredstankerne« for de undertrykte. Det gjælder ikke bare Boerne. Se paa Finland. Se paa for en hast det har med at gjøre det til et med den fredselskende zars store land!

En af dem som har givet givet mig mest levende indtryk af hvor frygtelig angsten for ens land, og hvor pinlig følelsen af national magtløshed maa være er — *Maikki Friberg.*

Hun kom ifjor under skolemødet ind paa mit kontor, bekjendtskabet var begyndt ved en artikel: om kvindesagstidsskrifter jeg paa hendes anmodning havde skrevet i »Nutid,« og det var let at fortsætte, ti hun er aaben, livlig, kjæk og munter. Men midt i munterheden kunde

*) Sendt til vore aviser ved Georg Brandes.

naget kaste sin mørke skygge, det gik over til dybt alvor, og det slutted altid med: kom til Finland!

Og jeg kom, og i Helsingfors nød jeg gjæstfrihed i Maikki Fribergs og hendes mors hjem. Og hun fik tid til at være udmerket vertinde skjønt hun havde utrolig meget at gjøre. Hun var dengang foruden lærerinde, redaktør af to blade: *Nutid*, maanedsskrift, som hun skulde forlade og et stort afholdsblad (ugeblad) hvor hun netop skulde overta redaktørposten. Men tro ikke det bare skal bli afholdssag, sa hun, men kvindesag og alt andet godt. Og hun fremholdt for en fædrelandsk gjerning det var at arbeide for afholdssag i Finland. En af de mange fiender de frygted fra Rusland var det billige brændevin som kom sivende ind, naar tolden blev ophævet.

Maikki Friberg har ved en anledning git mig nogle optegnelser om sig selv, som jeg ved jeg tør benytte her.

Jeg har, sier hun, fra jeg var barn havt en brændende tørst efter kundskab og sørged forfærdelig over at jeg da jeg var 12 aar gammel maatte slutte min skolegang og begynde at tjene penge. Jeg blev lærerinde i 14aarsalderen og underviste i syv timer daglig. Imidlertid tog jeg selv timer ved siden af og forsøgte at kare mig fremad. Da jeg var 19 aar gammel fik jeg optat et lidet laan og kunde gjennemgaa den private lærerindeklasse i Helsingfors. Havde jeg havt raad skulde jeg efter dette fortsat ved universitetet. Jeg arbeided ganske intenst i flere aar og forsøgte at sætte mig ind i de bevægelser som optar samtiden. Kom saa til Berlin, hvor jeg studerte en termin, og saa i Zürich et aar og et i Bern. — *Dr. phil Maikki Friberg* fælder en streng dom over examensvæsenet i de to sidste byer og over den bornerthed, den mangel paa interesse for sociale spørsmaal det afføder baade hos mænd og kvinder. Det er kun de fremragende mennersker, personligderne som gaar klar af dette, sier hun. Selv tog hun en doktorgrad. jeg tror det var i Zürich. I Helsingfors er hun ansat som folkeskolelærerinde og har ogsaa undervist ved høiere kurser.

Maikki Friberg er af finsk fødsel og hører nærmest til »ungfennomanerne« tror jeg, hun er europæer med helding til socialisme.

Kvindesagen ser hun mere som et led i den sociale bevægelse end som et grundlæggende spørsmaal. Den var hendes første kjærlighed, men hun er blet skuffet, det skriver sig mest fra Schweitzeropholdet. Hun hører til dem som synes at kvinderne, med det samme de ydre trældommens lænker falder skal vise sig fribaarne, sterke, storsindede og fuldkomne — som om ikke den lange trældom maa være gaat i blodet paa de aller, aller fleste!

Men hun taalte godt kritik af sine meninger og standpunkter, hun hevned sig ikke, naar jeg gav dem mindre høflige betegnelser. Hun er nemlig i besiddelse af en storartet godmodighed og elskværdighed.

I Finland behandler man sine dygtigste lærerinder udmerket, gir dem ofte lang permission o. a. d. og det er en lykke for Maikki Friberg. Naar det blir alt for tungsindigt hjemme, tyr hun ud til Europas hovedstæder, hvor hun finder venner og meningsfæller.

Paa et møde afholdt af *Svenska kvinnors national forbund* i Stockholm høsten 1897 traf jeg frøken *Helena Westermarck*. Dengang var *hun* redaktør af »Nutid«.*) Da jeg havde den glæde at træffe hende igjen i Helsingfors havde hun i mellemtiden foretat en lang reise og — kastet loddet. En vakker fortælling hun havde udgit *Lifvets seger* havde vundet en af staten udsat pris.**) Det vanskelige valg gjaldt ikke skjønlitetatur og kvindesag — hun er fremdeles med der — men bildende kunst og literatur. Hun var i flere aar samtidig forfatterinde og malerinde — af talent. »Men det blev to herrer jeg ikke kunde tjene samtidig« sa hun, og saa blev det literaturen som vandt.

Helena Westermarck var min elskværdige og interessante cicerone i kunstens haller. — I *Finland* begyndte moderne kunst *teoretisk*. Det var en gruppe patrioter og idealister som stifted den finske kunstforening i 1846, før der var synderlig tale om kunstverker og kunstinteresser. Men de patriotiske entusiaster havde en rigtig forudfølelse. Det spired snart fra grunden. Saa begyndte det offentlige at støtte

---

*) »Nutid« har havt den skjæbne at skifte redaktør ofte. Det er jo ikke heldigt for et blad. Men da det har været betydelige mennesker og tapre kvindesagsvenner som har staat ved roret har det alligevel holdt sig oppe i kampen. Det hører heldigvis til de *Kvindesags*-tidsskrifter jeg har beskrevet i den før omtalte artikel i »Nutid« (senere indtat i Nylænde, Dagny og Kvinden og Samfundet) og ikke til den art populære blade jeg i samme artikel karakteriseret, som udnytter kvindesagsideerne *geschæftsmæssig*. Ængstelige blikke sendes i denne tid, da sagen har faat mere vind i seilene fra land til land. De som ikke er daarer og blinde forstaar, at det er en farligere tid end før, ti kampen staar om det dyrebareste. G. K.

**) En af forf. senere udkommet bog: »I fru Ulrikas hem« — har jeg set rosende anmeldt, men har endnu tilgode at læse den.

kunsteu, og fra 1885—1887 opførtes paa statens bekostning i *Helsingfors* en bygning for kunst- og kunstflidsforeninger: *Ateneum* bygget af Høijer en af de arkitekter som har forvandlet Helsingfors fra en smaaby til en statelig hovedstad, fuld af prægtige offentlige bygninger. Atenæum, som turen gik til, er da ogsaa en storartet paladslignende bygning. Og med et særdeles rigt indhold. Men selv om jeg ikke havde havt en saa udmerket cicerone vilde jeg kunnet orientere mig bedre her end i andre udenlandske kunstgallerier. Ti man ser snart at norsk og finsk kunst er omtrent jevnaldrende og samtidige, de samme skoler, de samme paavirkninger. Det ligner Gude, sa jeg om et maleri. Ja, det er ogsaa en elev af Gude. Og der var 80aarenes malere med det velkjendte »gjennembrud« — og der de yngre og unge med ryggen vendt mod 80 aarene, speidende rundt omkring til alle kanter, og der ser man national renæssance og nye velkjendte stilbestræbelser.

Det var ikke bare kunstverker, men ogsaa kunstnere, Helena Westermarck presenterte mig for. Nogle timer jeg tilbragte i hendes hjem sammen med kunstnerinder, forfatterinder, kvindesagsvenner — er uforglemmelige, men i denne flygtige skildring kan det bare nævnes.

Saa flygtig og overfladisk den er kræver den imidlertid sin plads — større plads end at den kan slutte her. En artikel *Finske kvinder IV* vil komme en anden gang — — som jeg haaber ikke blir en skjælm, ikke saa stor skjælm som — — — denne gang.

Gina Krog.

Frk. Rodolfa Holmboe Schenstrøm har nylig debuteret paa den kongelige opera i Stockholm som *Zerlina* i *Fra Diavolo.* I *Stockholms Dagbl.* omtales at debutantinden har studeret sang med sin mor, og skolen roses som god, og i *Svenska Dagbl.* heder det, at hun høsted varmt bifald og fremkaldelser og blomster.

I **Mandal** er stiftet en kvindelig diskussionsforening, hvor sociale og literære og andre spørsmaal af interesse skal drøftes. Foreningen har 40 medlemmer. Formand er fr. Rebekka Bugge.

De historiske musikaftener paa *M. Holmboes* musikinstitut, som har vakt saa stor interesse afslutted i denne sæson — med *Mozart.* De vil fortsættes igjen i høstsæsonen. —

Nylig afdøde frøken Andrea Schram Bergen har bestemt, at renterne af hendes efterladte formue 40,000 kroner skal anvendes, den ene halvdel til hjælp for trængende kvinder, den anden til stipendier for kvinder til erhvervelse af videregaaende uddannelse, deraf 2 portioner til kvindelige studenter. V. G.

Æbletræet.

Det gamle træet ryster sig
og strækker sine grene;
thi foraarsvinden, varm og rig,
for ene dem pudser rene.
Den hvisker ømt til hver en kvist:
»I solens skin, I knopper, brist —«

Se, stæren kom fra landet syd
i følge med saa mange.
Den fløiter høit sin hjertefryd
og kjærlighedens sange.
De toner lokker hver en kvist;
»Nu kommer sol, I knopper, brist —«

Men solen er bag skyen gjemt.
Og regnens stride strømme,
naturens graad, af længsel stemt
med haab i vaagne drømme —
Den minder draabevis hver kvist:
»I solens navn, I knopper, brist —«

Og atter træet ryster sig.
De klare draaber spiller;
thi skyen svinder. Solens vei
er klar. — Hør lærkens triller!
Ud springer blomster paa hver kvist
og smiler sødt til solens list. —

Ak kjære, gamle æbletræ,
du fagrest syn i vaaren!
som kronet helt med blomstersne
til høstens brud er kaaren!
Trods graanet alder, stammens brist,
er barnesind i hver en kvist.

Lagertha Broch.

De engelske kvinder og politiken.

Women's liberal federation 7. 8. 9. mai.*)

I.

Det liberale parlamentsparti med Sir Campbell. Bannerman i spidsen har ingen mere trofast og ivrigere støtte end W. L. F. Mens der blandt de liberale forøvrigt har været meget delte meninger om krigen, været splittelse og frafald har W. L. F. staaet som én mand til støtte for hans parti. — Hvor mange hundrede ganger har jeg ikke her i England hørt: «Olive Schreiner, — der findes ikke sund sans i hendes opfatning. Ingen ser det som hende.« Tilslut begyndte jeg næsten at smittes af imperialisternes vældige planer og tro paa nødvendigheden af Englands grumhed i Syd Afrika og paa at aviserne, specielt tyske, af Boervenner var betalte for at bringe historierne om barnefanger og udrydning — hvilket er de konservatives fremstilling. Ved aarsmødet i W. L. F. fik man et andet syn paa tingen. Om der end, i debatten om fred og voldgift, hæved sig enkelte stemmer mod — man anførte saaledes at fred og lykkelige tilstande undertiden kun opnaaedes gjennem krig, som for Kretas vedkommende — saa blev dog resolutionerne enstemmig vedtat ogsaa om det Syd Afrikanske spørsmaal. En af de delegerte fra Oxford sa til mig:**) jeg ønsker der maatte overgaa England stor sorg og fattigdom. Vi er for rige nu. Hvis vi selv fik føle, hvad fattigdom var, vilde vi ikke røve fra andre og dræbe for guldets skyld. Men ikke referer til Norge hverken om barnefangerne eller om hvor haardt de behandles i *the camps*, la hun til. — Jeg omtaler det alligevel. Fordi jeg finder, at netop denne del af forhandlingerne, som i alt væsentlig stadfæsted Olive Schreiner's fremstilling — og ogsaa hvad de senere fremla som vidnesbyrd mod sig selv om Indien — viser Englands høie kulturtrin, og at der er et parti som føler ansvaret mod kolonierne. Miss Hobhouse's navn blev nævnt som Englands ædleste. Hun paa hvis udsagn om tilstandene de liberale for en del bygger sine meninger. Der ankedes over korntolden, som vil fordyre fattigmands brød med en *halfpenny*. Regjeringen kunde ikke være saa

*) Frk. Eva Blytt som har været delegeret ved W. L. F's. den store liberale kvindeassociations aarsmøde har sendt os en længere skildring under overstaaende titel. Desværre faar vi ikke plads til den i dette hefte. Kun ovenstaaende afsnit, som vilde ta skade af at vente, har vi tilladt os at skille ud her og sætte som afsnit I. Red.

**) Undertegnede var med som delegeret for Mid Oxon. E. B.

svært klog, naar den valgte at reise penge paa korn istedenfor paa brændevinssjapperne. Der var byer i England, som havde sjapper for hver 10de indbygger. Hvis man i England vilde afkræve brændevinsværterne en afgift saa høi som New York eller Boston gjorde, vilde staten vinde ind millioner. Istedenfor stjål man fattigbarns frokost og udsuget kolonierne: Indien, som ingen interesse havde af den Syd Afrikanske krig. 30 millioner Lstr. havde England tat fra Indien i løbet af 40 aar. Ingen af pengene var anvendte til Indiens opkomst, for landet selv. Det tidligere rige Indien led under en grænseløs fattigdom. Man kunde ikke vente andet, saalænge ikke *en* Indier skulde ha noget at si m. h. t landets styrelse. Om Afrika vedtoges en resolution som fordømte den politik, som vil tvinge Boerne til *absolut* overgivelse og fordred fuld offentlighed om tilstandene i Sydafrika, som nu forholdes publikum samt opfordred regjeringen til at vise det samme høisind ligeoverfor kommandant Kritzinger, som general Delarey viste mod Lord Methuen. En anden resolution gik ud paa at ingen kvinder og børn skulde holdes fangne mod sin vilje. 40.000 (?) Boerbarn holdes fangne i the Camps. I resolutionen om Indien foreslaaes oprettet *typical villages* i alle de distrikter, som fra tid til anden lider under hungersnød. *Eva Blytt.*

London 15—5 02.

Frk. Agnes Lie medlem af Eidsvolds kommunestyre, er valgt ind i en kommission som sammen med veistyrelsen skal afgjøre Eidsvoldsbakkens omlægning. Foruden i denne veikommission er frk. Lie med i en komission som har med prestegaardens nybygning og reparation at gjøre.

I **Gamle Akers** kirke talte hr. sogneprest Frølich den 17de mai og fremholdt at dagen ogsaa var kvindernes fest- og frihedsdag.

Indholdsfortegnelse.

1ste junihefte.

Udgivet og redigeret af Gina Krog.

Hanches Bogtrykkeri. Kristiania.

Pinsekveldsfest

Kjære Redaktør.

Da jeg ved det vil interessere mange af »Nylændes« læsere at høre lidt om hvorledes det lod sig arrangere at holde fest paa den meget omstridte pinsekveld, saa vil jeg fortælle lidt om hvorledes vi arrangerede os her i kvindesagsforeningen.

Vi bestemte os for formiddagen kl. 12 og indbød da til et lidet dessertbord, med æggedosis, is og kage.

60 af foreningens medlemmer deltog, hvilket var en stor tilslutning naar hensyn toges til det sure og kolde regnveir, som afholdt mange fra at gaa.

Feststemning havde vi i blodet den dag, det var jo »kvindernes 17de mai og brudt var aartuseners baand.«

Festen aabnedes med Kjerulfs festpolonæse spillet af fru *W. Sivle* og frk. *Grethe Høst*, derefter ønskede formanden *Betzy Kjelsberg* i en hjertevarm tale gjæsterne velkommen, hvorefter Per Sivles sang »*til Norges kvinder*» digtet for anledningen blev afsungen unisont. Fru Wenche Sivle, foreningens sekretær, fik derpaa ordet og holdt en smuk og stemningsfuld festtale afvekslende i ubunden og bunden stil. Talen modtoges med stormende bifald og efterfulgtes af et kraftigt hurra for fædrelandet. »Jeg vil værge mit land.«

Fru Ingeborg Ringstad holdt derpaa en speciel tale for fædrelandet efterfulgt af »Ja vi elsker.«

Nu serveredes deserten og under denne indløb der hilsningstelegram fra dem, kjære redaktør og fra frk. Mørck, telegrammet vakte megen begeistring, — svartelegram sendtes.

Fru Thea Ebbell bad derpaa om ordet og holdt en nobel og høistemt tale om »tidens fylde«. Hun sluttede med et lidet vers:

Viljens enfold, maalets renhed —
hold det banner høit hver tid!
I det store trofast enhed!
Mod al uret kjækt til strid!
Seirens fane skal du fæste
Midt i fiendens stærke leir,
vil Du kun din broders bedste,
vil Du kun det rettes seir.

Ja, lad os bare passe paa at holde vaabnene skinnende blanke og fanen blændende hvid, saa kommer seirens dag.« Hurraraab og viften med vort solsikke banner, der var nyt for anledningen. (Gave til foreningen).

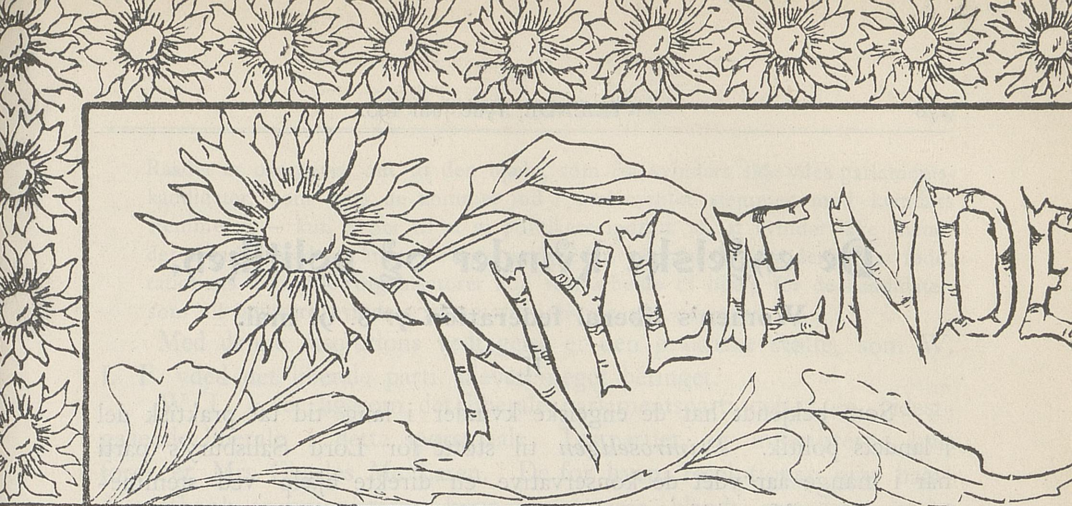
Telegrammer afsendtes til statsminister Steen med tak for hans altid trofaste arbeide for kvinders stemmeret.

Til fru statsminister Qvam, der var indbudt til festen afsendtes telegram til Stockholm.

Senere paa dagen indløb der fra hende en telegrafisk hilsen. Kl. 2¼ var festen slut. Vi var alle inderlig fornøiede med vor *første* 17de mai og *pinsekveldsfest*.

G.

Ogsaa fra danske venner modtog vi 17. mai pinsekvelshildsener og fra det norske ministerhotel, Stockholm.

e aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 1
Kristiania, 15de juni 1902.

Det nordiske kvindesagsmøde.

Kristiania 3—7 juli 1902.

Vi faar nu stadige forespørsler om mødet til somren. Man ringer i telefonen og sier: vi vilde gjerne vide besked om *det store kvindesagsmøde*.

Gid det maa være et godt varsel. Gid det maa bli stort, stort paa mange slags vis, stort i sine resultater.

Det er første gang vi her i landet har *nordisk* kvindesagsmøde. Vi haaber vore nordiske frænder (som det heder i indbydelsen) vil ta gode indtryk med hjem og lære lidt af sit besøg hos os. Hvad vi er sikker paa, er at vi vil lære meget af dem, og at vi trænger at lære.

Paa programet er der sat op to hovedemner til behandling: *Den kvindelige uddannelse* og sociale reformer.

Med hensyn til den kvindelige uddannelse, saa gjør der sig fortiden gjældende en reaktionær strømning hos os — det er ikke til at ta feil af — og herfra kan der true hele kvindesagen en reaktion.

Og hvad enkelte af de store sociale spørsmaal — som kvinders ret til arbeide f.ex. angaar, saa er vi m. h. t. interesse for sagen langt agterud for de fleste lande. Derude staar mange organisationer paa vagt for kvinders arbeide, hvor vi endnu bare hører enkelte røster — — røster i ørkenen.

Kanske finder man at disse korte udtalelser indeholder gaader. Men det interesserer jo undertiden publikum at faa gaader til gjætning. Og — opløsningen vil komme i senere hefter.

De engelske kvinder og politiken.

Women's liberal federation 7. 8. 9. mai.

II.

Som bekjendt har de engelske kvinder i lang tid tat praktisk del i landets politik. *Primroseligen* til støtte for Lord Salisbury's parti har i mange aar ydet de konservative en direkte hjælp ved stemmehvervning. Men bidraget til den voksende erkjendelse af kvinders betydning som politikere eller gavnet kvindesagen har ikke dette for det meste uselvstændige arbeide bag mænds frakkeskjøder. Det liberale kvindeparti blev det som skulde tvinge parlament og presse til at regne kvinderne med. Til at aftvinge pressen udtalelser som:

»Kvindernes parlament, som nu har været samlet, har git rigeligt bevis for det vide overblik og faste praktiske greb paa tingene, som kvinder er i besiddelse af. Disse kvinder, som vi strengt udelukker fra praktisk del i vort offentlige liv. Der er mange kongresser og aarlige konferencer, hvis medlemmer kunde sætte sig ved de liberale kvinders fødder for af dem at lære diskussion og at iagtta sømmelighed ogsaa overfor modstandere. (Daily News.)

Og regjeringen anmodet selv kvinder om med sin erfaring at træde hjælpende til, da fabrik og sundhedslove skulde træde i virksomhed.

De liberale kvinder har ogsaa gjort det til en selvsagt ting, at mænd og kvinder taler fra samme platform, som sidst i *Holborn Town Hall* ved et politisk møde, hvor Lady Aberdeen, Sir Campbell Bannerman Mr. Charles Mc. Laren og Mrs Broadley Reid var talerne.

Hvad pressen kalder kvindernes parlament er de 550 delegerede for Women's liberal federation, samlet til aarsmøde i London forrige uge. W. L. F. stiftedes for 10 aar siden under Gladstone og repræsenterer nu 50.000 engelske kvinder. Lady Aberdeen president. Hvert eneste spørsmaal som er fore i parlamentet blir optat til drøftelse i de forskjellige sektioner. Resolutioner debatteres og stemmes over ved aarsmøderne og oversendes undertiden regjeringen.

Kun i en ting har partiet ved dette aarsmøde tat afstand fra mandspartiet, hvor det gjaldt kvinders stemmeret. Kvinders stemmeret *paa samme betingelser som for mænd* blev opsat som partisag. I forbindelse hermed lykkedes det det saakaldte *Test*parti*) indenfor føderationen under heftig modstand fra de moderates side at faa gjennem følgende resolution:

*) Testpartiets førere er Lady Charlisle tidligere president, Lady Aberdeen og Lady Trevelygan.

Raadet er overbevist om, at den hjælp, som fra kvinders side ydes parlamentskandidater, som naar de kommer ind i parlamentet stemmer mod kvinders stemmeret — kun tjener til at gi politikere indtryk af, at kvinder ikke mener det alvorlig med sit krav om lige rettigheder. Raadet kræver derfor, at føderationens officielle organisatorer kun skal arbeide til hjælp for de kandidater, som vil befordre kvinders stemmeret i House of Commons.

Med denne resolutions vedtagelse er den praktiske støtte, som W. L. F. yded det liberale parti, blevet meget betinget.

W. L. F. er ligesom det liberale parlamentsparti delt i de videstgaaende liberale i dette spørsmaal: Testpartiet og unionisterne, hvis fører er Mrs Charles Mc Laren. De for hvem resolutionen gjør haardest afbræk er unionisterne, hvor man ogsaa blandt mændene finder færre alvorlige kvindesagsvenner. Man kan saaledes anvende Spencers opstillede teori om kvinders høiere sociale stilling i fredselskende lande som gjældende for partierne, idet Sir Campbell Bannerman's fredspolitik og kvindesag hører sammen. Naturligvis er der ogsaa blandt dette parti kandidater som ikke er kvindesagsvenner.

Som en modvægt mod resolutionen danned saa liberale kvinder af begge partier, men med unionisterne i majoritet: *Liberal Social Council.*

Disse damer vil uden at stille nogensomhelst betingelse yde det liberale parti i sin helhed den samme hjælp som primroseligens damer yder det konservative parti: canvassing — stemme hvervning. Mr. Mc. Kinnon, president, Lady Tveedmouth, president for den sociale del af arrangementet. — Man ser snart forskjellen mellem de to organisationer og deres forhold til kvindesag: de liberale inden W. L. F. har ved denne resolution og sit tidligere selvstændige arbeide hævet *Women's liberal federation* til et politisk parti, hvis træk de officielle politikere ikke længer kan være ligegyldige for — de andre, »canvassing« selskabet som ogsaa tæller tusinde kvinder vil ikke forandre kvindens stilling en tøddel.*)

Under debatten om indenrigske spørsmaal flød indignationen i strømme, da skolespørsmaalet blev behandlet. Jeg ved flere end de engelske kvinder vil sørge den dag *Mr. Balfour's* forslag gaar gjennem, hvorefter enhver lokal myndighed blir den bestemmende og bevilgende i skolespørsmaalet, hvorefter staten intet ansvar skal ha for de usunde skolestuer, som nu findes rundt om paa landet, hvorefter lærerne skal ansættes af kommunerne, og hvorefter det fremdeles ofte vil finde sted, at en lærer underviser børn paa fire forskjellige trin til samme tid: »Det sørgelige skolespørsmaal« kaldte Lady Aberdeen det. *The Women's Local Government Society,* hvor Lady Aberdeen ligeledes er president holder paa at faa istand en agitation mod forslaget. Blir forslaget lov, vil

*) Her kom det i forrige hefte indtagne afsnit om udenrigspolitiken Red.

det ha den følge, at kvinder, som nu er med i skolestyret, (the schoolboard) udelukkes. Kvinder er nemlig ikke valgbare som kommunerepræsentanter, og disse blir det efter det nye lovforslag, som skal agere skolestyre. Det er utroligt, at man vover at udelukke kvinder fra det hverv, hvor deres medarbeide specielt har været af betydning. Kanske det vil gaa den anden vei — at dette vil fremtvinge kommunal valgbarhed.*) Det lykkedes engang fyrstikpigerne ved modagitation at tvinge et lovforslag tilbage — skulde de liberale kvinder være svagere? Efter skolespørsmaalet behandledes arbeiderspørsmaalet, som jeg ikke skal referere fra her. Kun nævne at man udtalte sig:

For ansættelse af flere kvindelige fabrik- og sundhedsinspektører.

For at arbeidsherrer ved lov skulde forbydes at levere ud arbeide til personer, som ikke fra sundhedsvæsenet havde opnaaet tilladelse at modta samme.

Denne resolution seiret med 3 stemmers overvægt. Unionisterne var mod ogsaa her. Mrs Mc. Laren holdt en ironisk tale mod fabrikinspektører og vilde som mandsunionisterne ha hele sundhedsreformen gjennem boligspørsmaalet. Lady Carlisle hugget ind og frelste resolutionen. Som bekjendt er boligspørsmaalet et af Lord Roseberry's 5 programsager. Saaledes her ført i marken af hans soldater.

For at skolebarn ikke maatte tillades at arbeide 17 timer i døgnet, som det nu hændte for avisgutters og visergutter og pigers vedkommende.

Da afholdssagen kom fore, blev *Norges* gode afholdslove fremholdt som exempel. Det oplystes under debatten, at England i et aar havde drukket op for 3 gange saa meget, som krigen havde kostet i samme tid. At 90 % af alle forbrydelser statistisk kunde tilskrives alkoholens indflydelse. Man udtalte sig for lukning af sjapperne om søndagene, og for politiinspektion af alle klubber, hvor man nyder alkohol. At være beruset i klubben skulde ansees som lige fornærmeligt og strafbart som paa et hvilketsomhelst offentligt forsamlingssted eller paa gade. En klub skulde ikke være fredlyst som et hjem.

---

*) Engelske kvinder virker nu som medlemmer af skoleraad, sundhedsraad og fattigstyre. De har havt større kommunale rettigheder før idet de kunde være medlemmer af de saakaldte »vestries«. Men da i 1899, ved en omordning af den kommunale forvaltning disse gik over i **borough councils** med større officiel værdighed for medlemmerne, blev forslaget om at kvinderne skulde være medlemmer der antaget i Underhuset — men forkastet i Overhuset.

»Saa usikkert er alt, saalænge vi ikke har politisk stemmeret« — skriver en af de engelske forkjæmpere. Red.

Afholdssagen er det spørsmaal, som forener de to liberale parlamentspartier, »unionisterne» og »de liberale«, Jeg hørte Campbell Bannerman love unionisterne hjælp i afholdssagen, paa samme tid, som han talte mod alderdomsforsørgelsen og boligspørsmaalet.

* * *

Det er interessant at sammenligne de engelske kvinders og vort kvindesagsarbeide. Vi med tyngdepunktet i den direkte agitation for stemmeret i L K. S. F. og K. S. F., uden politisk farve og uden standpunkt til hvert af tidens sociale problemer — de kommunale nu naturligvis undtagen. Vi er delt og danner partier i forhold til dette ene: kvinders stemmeret.

Ogsaa i England har man en L. K. S. F. en svær forening, til agitation for kvindestemmeret, men ved siden af gaar man i sit arbeide lige løs paa politiken. Den borgerpligt som er kvinderne politisk negtet har de frivillig paatat sig. Man organiserer sig i selskaber og partier tilsvarende mændenes. Ad den vei har man tiltvunget sig at bli en faktor, hverken presse eller regjering helt kan forbigaa. Først blir man indflydelsesrige parlamentsmedlemmers uundværlige hjælp — og saa — som det videstgaaende parti indenfor Women's liberal federation — sætter man sine betingelser paa kvindesagens vegne.

London 15—5—02. *Eva Blytt.*

Den 18de mai lyktes det at danne en svensk kvindestemmeretsforening som forened de to fraktioner. En forening for *politisk* stemmeret for kvinder. Til bestyrelse valgtes 15 personer. 5 af høire 5 af venstre og 5 moderate eller upolitiske.

Skiens led af L. K. S. F. har en avis, redigeret af fru Lally Hagerup Knutson. Paa møde 6te mai oplæstes den, og en af dens artikler gav anledning til diskussion og resolution. — Paa samme møde behandledes L. K. S. F.'s love, som man fandt mangelfulde, men da man vidste de kunde behandles paa mødet i sommer blev intet foretat i den anledning.

Kvindesagsmødet se annoncen 16de side.

Finske kvinder.

IV.

»I den villa De ser der« sa den elskværdige dame som kjørte rundt med mig i Helsingsfors og omegn — »bor en dame som jeg skulde ønske De kunde stifte bekjendtskab med, men desværre hun er syg for tiden, det er oberstinde Karamzine. Det er en merkelig gammel dame. Hun har i sin tid været hofdame ved Alexander II's hof. Hun er ven af enkekeiserinden og flere ved keiserhoffet. Vi finske haaber paa hendes indflydelse.« Kort efter var jeg gjæst i Finsk kvinnoförening, og man førte mig hen foran et billede og sa, se det er *Aurore Karamzine.* Gid De kunde truffet hende. Hun er værd at kjende. Hun er en støtte ogsaa for vor sag, og ingen i Finland er mere elsket og æret end huu. Summen af hvad jeg hørte blev i korthed: Hun har været viden berømt for sin skjønhed og sit væsens harmoni, som endnu i hendes høie alder hviler over hende. Hun er end mere navnkundig og elsket for sin sjælsadel og sin hjertens godhed, som aldrig viger fra hende.

Og jeg fik høre om, hvorledes man i 1898 havde feiret hendes 90-aarige fødselsdag. Arbeiderforeningerne kom i fakkeltog og takked

hende for alt det gode hun havde gjort mod dem. Fra keiserinden og enkekeiserinden kom deres portrætmedaljonger, omgit af brillianter, af keiseren blev hun udnævnt til »statsdame,« en meget sjelden værdighed. Fra fjern og nær strømmed ind vidnesbyrd om hvor hun var elsket, her kunde man si med sandhed, i »hytte og i slot«. »Jeg burde jo leve et aarhundred til for at gjøre mig fortjent til det altsammen,« havde hun selv sagt — glad og bevæget.

Man var, da jeg var i Helsingfors, ængstelig over hendes sygdom, men hun kom sig og leved fuldstændig aandsfrisk og til velsignelse for sit land. Men nu, idet jeg skriver om hende modtar jeg et hefte af Nutid (maiheftet) som melder at hun døde i fred, med fuld bevidsthed til det sidste — den 13de mai 1902.

I det følgende gir jeg i kort sammendrag »Nutids« nekrolog*), som vil gi bedre oplysninger om hende end jeg kunde bragt. Aurore Stjernvall blev født den 3 august 1808. Ved keiser Nikolai I's første besøg i Finland blev hun udnævnt til hoffrøken hos keiserinde Alexandra. Hun fulgte senere med sin søster grevinde Pusckkin til Petersburg. Hun indgik 1836 ægteskab med en af Ruslands første mæcenater, hofjægermester Paul Demidoff, blev enke i 1840 og gifted sig paanyt i 1846 med oberst Andrej Karamzine. Denne faldt efter en heltemodig bedrift 1854 i nærheden af Tonarda. I første ægteskab havde hun en eneste søn, som efter sin farbrors død blev fyrste af San Donato — men han døde i ung alder.

Oberstinde Karamzines salon var i en række af aar mødestedet for alt hvad keiserstaden eied af fremragende. De sidste 20 aar tilbragte hun i Finland.

Hun havde alt det som mennesker eftertragter, en sjelden skjønhed. fremragende intelligens, høi samfundsstilling og rigdom. Og dog var det ikke dette som skaffed hende den undtagelsesstilling hun indtog i det finske folk Det var ved magten af sin personlighed hun virked.

Hendes stræben gik uafladelig ud paa at lindre, hjælpe, trøste og glæde, og hun forstod at gi kongelig og ydmygt tillige. Ikke som udtryk for en altfor følsom kvindelighed, som ikke kan si nei, men storsindet — ikke som farisæerne der først spør om ulykken er selvforskyldt. Hun forstod med det store hjertes intuition at den nød som er selvforskyldt ofte er bitrest at bære. Hvem ved hvor mange hun har reddet fra selvforagt og den yderste fortvilelse.

---

*) Et billede af *Aurore Karamzine* var alt sendt til reproduktion, men Nutid bringer en saa vakker udgave, at vi har tilladt os at benytte det i Nylænde. (betydelig forminsket) Et smukt billede fra hendes dødsleie bringes i samme hefte af Nutid. Red.

Men foruden denne velgjørenhed mod den enkelte har hun skabt institutioner som vil bære hendes navn til efterslegten.

Institutioner og donationer for sygepleie, alderdomsforsørgelse, folkeoplysning og ogsaa for kunst og dermed beslegtede kulturformaal.

Alt omfatted hun med levende interesse, men *et* var der som dominered alt andet, det var uroen for, den stadige tanke paa hendes land og dets skjæbne. Hun undlod aldrig at benytte sig af sine forbindelser til gunst for Finland. For høitstaaende personer har hun gang paa gang modig og veltalende ført sit fædrelands sag. Aldrig blev hun blændet af magten, aldrig blev hendes opfatning af ret rokket. Og ubøiet stod hun i sin høie alderdom. Hun sank ikke tilbage i mindernes lokkende verden, men var altid redebon til at gribe ind hvor det kunde ske.

»Nutid« ender sin skildring med at citere slutningsordene i den mindetale som en der stod Aurore Karamzine nær holdt ved hendes grav:

»Det land som du har elsket saa høit skal gjemme mindet om din hengivenhed og kjærlighed, og det herskerhus som du i flere slegtled har tjent saa trofast, vil kanske en dag forstaa at skatte værdien af hengivenheden hos et folk som har kunnet fostre en datter som du.«

*
* *

Før jeg reiste til Sverige og Finland fik jeg mit pas ordentlig paaskrevet« af den russiske konsul. For hvem ved, tænkte jeg, om jeg ikke kan ta en liden udflugt til Rusland med det samme. Eftersom jeg drog fremad paa min reise fik jeg imidlertid betænkeligheder. At reise alene naar man forstaar landets sprog — det gaar udmerket, men naar man nu ikke kan et ord russisk og bare har et par dage til sin raadighed — saa blir vel udbyttet væsentlig: at ha været der. Nu foragter jeg ikke det »at ha været der« saa meget som mange andre. For jeg synes altid det er bedre at ha været der end ikke at ha været der — men, men — —

Alle menner og betænkeligheder svandt imidlertid som dug for sol, saasnart jeg bare ymted om det til finske kvinder.

Jo, det lar sig udmærket gjøre, anbefalinger skal der sørges for, og saa kan der bli et foredrag i Wiborg med det samme — det var første besked, og den næste: foredraget er fastsat til mandag paa tilbageveien, vi reiser herfra med nattoget, saa faar vi et døgn i Petersburg, jeg reiser med og passer paa Dig — — det var Alexandra Gripenberg som kom med den overvættes glædelige tidende —

Flere fulgte os til jernbanen, idet jeg gik ind i kupéen sa man til mig. De har ofte undret Dem over den høilydte freidighed hvormed

vi fortæller om vore politiske vanskeligheder, men her og paa reisen gjør man rettest i at dæmpe stemmen lidt. —

Jeg ved ikke noget som bringer en mere i stemning end med det ypperste reisefølge at begi sig ind i et nattog, som næste dag skal føre en til et nyt land, som har beskjæftiget ens fantasi i lange tider — til landets hovedstad. Og stemningen blev ikke mindre da jeg, med det samme toget stansed i Petersburg, hørte mit navn nævnt og »velkommen hid« og fik et hjerteligt haandtryk. Maikki Friberg havde sørget for at sende mit signalement i forveien.

»Nu spiser vi frokost hos mig, jeg bor lige ved jernbanen,« sa den dame som mødte os — lærerinde ved den svenske eller svensk-finske skole i Petersburg — til middag er vi budne til pastor Kajanus, og saa ser vi os om i mellemtiden. Det kunde ikke være heldigere, la hun til, glimrende slædeføre og bare nogle faa graders kulde.«

»Isgangen i Nevaen er vel paa sit prægtigste nu?« —

»Ikke som de par foregaaende dage desværre. Den er næsten kommet til ro. Men saa var det aftenens program?«

»Er der opera i aften?«

„Nei, men ballet, og balletten i Petersburg er meget berømt, iaften er det Esmeralda med primadonnan i hovedrollen, hendes spil og mimik lige saa god som dansen, sier man, og vakker musik. Men der blir mange folk, vi gjør rettest i strax vi har spist at kjøre indom efter billetter, og saa gaar det videre.«

Og afsted bar det i susende fart. Man kjører fort i Kristiania, fortere i Helsingfors, fortest i Petersburg. Og uden dombjælder, man hører bare suset. Alexandra Gripenberg, som var godt kjendt i Petersburg fra før, fik en slæde for sig. Jeg som var absolut uvidende kjørte sammen med vor cicerone, som talte russisk flydende og ofte konferered med kusken. Slæderne er smale. Man gjør rettest i at lægge armen om sin kamerat. Saa gjorde de som suste forbi os. Se der, sa min ledsager — det vilde ansees for uhøfligt af herren, om han ikke støttet damen paa den maade. Kusken sidder foran med benene ned i — en smal stribe. Jeg forstod ikke hvordan han fik plads, men der sad han i sin morsomme dragt, snil og blid. —

»Den vældige kuppel som skinner der?« — —

»Det er Isaakskirken, did skal vi.«

»Og det høie taarn derborte?«

»Det er Peter-Pauls fæstningen med kirke — did skal vi ogsaa.«

Jeg skal ikke trætte med beskrivelser som man vistnok finder til

fuldkommenhed i Baedeker. Men ved Peter-Pauls fæstningen maa jeg stanse et øieblik.

Vi steg af og gik langsomt over den svære plads. Til høire var en meget lang, lav bygning — eller en række af bygninger.

»Det er fængslerne.«

Vi talte om studenter-tumulterne. Sidst var der en norsk ung mand med, der kom senere efterspørsler om ham fra hans familie, men ingen kunde skaffe besked om ham.

»Sidder han der indenfor, tror De.«

»Det kan være. Man ved ikke noget om dem derindenfor.«

Vi gik ind i kirken. Der var trofæer fra de mange krige og mange slags gaver og emblemer paa væggene. Og der laa Ruslands selvherskere og selvherskerinder i enkle glatte marmorsarkofager uden forsiringer. Paa Alexander III.s sarkofag brændte en mængde voxlys.

»Folk dyrker hans minde. Han er den mest russiske af alle zarer, sier de.«

»Og Alexander II.? — Finlands helt, martyren?« — —

»Se,« sa min ledsager, — bare et par smaa lysstumper stod der Saa kjøbte vi voxlys og tændte dem og satte dem paa Alexander II.'s sarkofag.

Men da vi skulde gaa kom en ung mand af folket hen til os. Han forstod vi var fremmede og stræved med at gjøre sig forstaaelig. Han pegte paa en stor glaskolbe, øinene stod fulde af taarer.

»Han sier vi endelig maa se paa den dyrebare relikvie der. Kristi tornekrone.« —

Strax jeg var kommet ind i Isaakskirken var jeg blet fængslet af de knælende og bedende. Foran helgenbillederne, kyssende fodstykket og kastende sig ned med panden mod det kolde marmorgulv. Intet mekanisk i bevægelserne. Dyb andagt.

Men det var intet mod hvad jeg skulde faa se i »Peter den stores lille hus.«

Det er et lavt lidet træhus i vakker hollandsk stil. Vinduer med bitte smaa ruder. Det er godt bevaret. Til beskyttelse er bygget en mur udenom, som danner en forgaard. En baad Peter Zar havde bygget var at faa se. Men det var ikke de gamle minder som betog mig mest. Der var messe i kapellet: et ganske lidet værelse indviet til den store helgen, Peter Zar. Der brændte mange lys, og to gilde poper stod for alteret.

En mængde mennesker strømmed paa, hver forsynet med en strimmel papir, de stod i kø udigjennem hele forgaarden.

Det var ikke tale om for os at komme ind. Vi stod udenfor og kikked ind gjennem de smaa ruder. Ingen brydde sig om det. Alle var optat af sin andagt. Poperne læste op af de smaa papirstrimler, og de andre bad med. Det faldt os ind at det kanske var en sjælemesse, men vi ved det ikke den dag i dag.

Ved bare, at noget mere andagtsfuldt, fromt bevæget, hengivent kan ikke sees. Der knæled de og bad alle, mænd og kvinder. Alle samfundsklasser var sammen saa vi af dragterne. Der var arbeiderkvinder i tynde bomuldskjoler,*) og der laa en dame i sort elegant dragt paa knæ og bad halvhøit. Hun var ligbleg, og taarerne styrted nedover kinderne. De var som i angst og nød og savn alle tilsammen og trygled om hjælp og naade.

Det var vanskeligt at løsrive sig. Men siden har jeg ofte i erindringen staat ved de samme smaa ruder og set ind paa det samme sjælemaleri. —

»De er fromme russerne, og det milde sind, det finder man ogsaa hos menigmand, ikke sandt« sa jeg, da vi kjørte videre.

»Jo,« svarte min ledsager. »Det kan ikke negtes. De ved vi har jo ikke fra begyndelsen havt saa meget tilovers for dem. Og de har ikke rigtig samme moral som os i alle ting, men det skal indrømmes, de er gode at leve sammen med, de er lette at komme af det med, aldrig støder man paa noget vrangt eller slemt eller ondskabsfuldt.«

Og jeg tænkte: denne fromhed og følelsesfudhed, denne taalmodighedens og mildhedens kraft — den er det tyrannerne benytter og misbruger saa frygtelig. Tænk, naar den en dag frigjør sig, naar den udfolder sig, da blir jorden rigere, sjælfuldere.

Vi suste afsted, vi skulde jo se den gamle træby og den store stenby, de prægtigste broer og pladser og de mest bekjendte bygninger og monumenter skulde vi kaste et blik paa, vi skulde se Eremitagens mesterværker og moderne russisk kunst.

»Men nu venter man os i den svenske prestegaard,« — sa vor ledsager.

Man taler om prestegaards-gjæstfrihed i vort land, og den er ofte stor. Men ikke i den ensomste norske dal kan man finde den større end i Ruslands hovedstad, hos pastor *Herman Kajanus* og hans hustru *Anna Kajanus*. Den uforglemmelige hjemlige, festlige, interessante middag! Pastor Kajanus fortalte om det liberale Rusland. Der var den gang vinteren 99—00 vakt haab om et fremskridtsparti — ikke bare et revolutionært parti. Et liberalt blad, et blad som talte Finlands sag, havde faat lov at leve et helt aar trods censur.

*) De bruges ogsaa i den koldeste vintertid.

Redaktøren var en høitstaaende mand og zarens ven. Det vakte haab.

Ak det var ikke længe efter min hjemkomst saa hørte jeg om bladets inddragning og redaktørens selvmord.

»Men er man først kommet ind i den svenske prestegaard, saa blir der ikke tale om at ta ind i et hotel,« — sa pastoren og frue — »Og saa har vi noget at vise, som vi tror vil interessere vore gjæster.« — Jeg havde alt før hørt tale om det.

Den svensktalende koloni i Petersburg er ikke liden. I det mindste er den stor nok til at ogsaa inden den alle uligheder i samfundsvilkaar gjør sig gjældende, at ogsaa der mange trues med undergang og elendighed, at ogsaa der mange barn forsømmes og lider nød. For alle disse er fru *Anna Kajanus* og hendes mand en hjælp og en tilflugt.

Anna Kajanus.

Fru Kajanus faar tid og kræfter til baade at styre sit eget hus til fuldkommenhed og at udstrække sin virksomhed i videre og videre kredse.

Hun staar i spidsen for velgjørenhedsarbeidet. Og ved utrættelig flid og stor taalmodighed har det lyktes at faa knyttet flere asyler til den svenske prestegaard.

Vi gik igjennem nogle korridorer og kom ind i *gamlehjemmet* hvor de pyntelige gamle koner nød sin søndagseftermiddag i hygge og idyllisk ro. Saa gik vi over en gaardsplads og op i en af en tilstødende murbygnings etager. Der var gutteasylet. Det var forholdsvis nyt, og vi forstod paa lærere og bestyrere, at der var stolthed og glæde over at det var kommet istand. Hvad der havde kostet de største anstrengelser.

»Men hvor faar man pengene fra?« »Ja,« se det er vanskeligheden. Men efterhvert er det lyktes at vække flere og flere af de velstilledes interesse. Basarer maa der forresten til, og det er et svært stræv.“ —

Vi gik over gaardspladsen og ind i den bygning igjen hvor »prestegaarden« og kirken*) befandt sig. (Sluttes).

Gina Krog.

Spørsmaal:

1. Kan fabrikarbeidersker der gjenemsnitlig tjener kr. 4- à 500 pr. aar, — skattelægges, naar de har barn til forsørgelse; og til hvilke de ikke modtager nogetsomhelst bidrag eller understøttelse?
2. Kan gamle 60—70 aarige med lignende fortjeneste skatlægges?
3. Kan der i tilfælde tages udlæg i lønningen?
4. Har kvindestemmeretten velsignet os, — der ikke tjener mer end det høist nødvendige, med skatlægning iflæng i aar?

Fabrikarbeidersker.

Svar:

Til 1. Ja. Ifølge lov af 29. mai 1901 skal enhver kvinde som har en samlet aarlig indtægt af 300 kr. paa landet og 400 kr. i byerne ilægges skat til kommunen.

Mindste skattebeløb i Kristiania er af kommunestyret fastsat til kr. 1.

Har man positiv viden om at vedkommende modtar fattigunderstøttelse afkræves dog ingen skat.

Til 2. Ja.

Til 3. Ja. Ifølge stortingsbeslutning.

Til 4. I lov af 27de juli 1896 som gav kommunal stemmeret til alle selvhjulpne skatteerlæggende mænd var en tillægspassus saalydende:

Enhver, der har en samlet indtægt af 400 kr (300 paa landet) skal lægges i skat til kommunen, selv om han efter de vedtagne skatteregler vilde bli skattefri. —

Dette blev da fortolket kun at gjælde mænd. Men ved lov af 29de mai 1901 gjælder det ogsaa kvinder.

Det kan derfor med rette sies at det er kvindestemmeretten som er skyld i den krones skattebeløb. Men »iflæng« ilægges den ikke. Man er tvunget til at paalægge den — endskjøndt den ofte bringer kommunen udgifter (ved inddrivning o. lign.) og ikke indtægter, fordi man ikke har lov at berøve nogen selvhjulpen borger en lovlig rettighed, en »velsignelse« om man vil. En krone**) representerer ganske

---

*) Som virked meget »protestantisk« ligeoverfor hvad vi før havde seet.

**) Vi erindrer om at den kan indbetales i 50 øre ad gangen.

vist ofte en stor del arbeide, den kan være surt fortjent, men den anvendes ikke daarligst til at skaffe sig et frit menneskes rettighed.

Der er dem, som har mere grund til at klage. Det er alle de kvinder som betaler skat til kommunen og alligevel ikke faar stemmeret. Her i Kristiania blev man tidligere først ilagt skat, naar man havde 600 kroners indtægt, men paa landet har man i lange tider afkrævet skat for langt mindre indtægt end kr. 300.00. Og vi ved kvinder som betaler skat efter 250 kr.'s indtægt som har været ud af det, fordi de ikke havde lov at benytte sin stemme ved sidste kommunevalg. Saa meget uretfærdigere er dette som en gift kvinde paa landet bare behøver betale efter indtægt kr. 150 i skat (kr. 300 for begge ægtefæller) for at kunne bruge sin stemme. —

Det er derfor en høist ufuldkommen lov den hvorefter vi har faat kommunal stemmeret, den kan kun være midlertidig og maa snart afløses af noget bedre. Der er ingen mening i at mænd skal ha stemmeret, uanseet om de betaler skat, men vi kvinder ikke.

Det gjælder at arbeide for at vi snarest muligt faar kommunal stemmeret paa samme betingelse som for mænd, saa har kommuneskatten ikke noget med det hele at gjøre. Men for at faa mere maa vi ogsaa vise, at vi ikke foragter det vi har faat. —

Og det gjælder om at arbeide for at vi faar politisk stemmeret. Saa kan vi faa indflydelse paa lovene, baade paa skattelovene og andre. Vilde alle fabrikarbeidersker slutte sig til arbeidet for kvindestemmeret, vilde det faa et kraftigt stød fremad. Vi erindrer om at der er flere organisationer for kvindestemmeretsarbeidet i landet. En af dem, Landskvindestemmeretsforeningen, har udtrykkelig forpligtet sig til ikke at arbeide for noget ringere end kommunal og statsborgerlig stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd. —

Indholdsfortegnelse.

15de junihefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

HANCHES BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Fra Drammen. Aktieselskabet »Kvindernes Hjem« er nu dannet og har indkjøbt grosserer I. Paasches gaard i Bragernæs Storgade til brug for husholdningsskolen. Her vil kvindesagsforeningen for en rimelig leie faa prægtig plads til sine forskjellige gjøremaal. Aktiekapitalen er sat til 10.000 kroner fordelt paa 100 aktier a 100 kr. Tegningen gik saa lunt og let, den er væsentlig tegnet af kvinder. Til bestyrelse er valgt fru Pauline Ihlen (formand), fru Anna Bjørset og fru Betzy Kjelsberg.

Eiendommen betaltes med kr. 25,000.

Den er i disse dage skattetaxeret for kr. 26,000.

Da eiendommen ligger i byens bedste strøg og har en stor prægtig have med de deiligste løvtrær, vil det være en attraction for foreningens medlemmer og husholdningsskolens spisegjæster.

I kjælderetagen indrettes efter tegning af ingeniør Falch, — der velvillig har tilbudt sin bistand — et stort tidsmæssigt kjøkken med tilstødende bage- og strygerum samt *scullery.*

Fra kjøkkenet vil der blive heis op til anretningen.

En stor spisesal, der ogsaa skal bruges til forsamlingslokale, faar vi ved at slaa en væg ud mellem to værelser, fra denne fører dør ud til haven. En smuk salon vil vi ogsaa faa. Fæstekontoret faar sin egen indgang helt afskilt fra spisekvarteret, hvilket er en stor fordel.

To værelser er bortleiet til en pensionær, dernæst værelse til bestyrerinden og til skolens lærerinde samt tre elevværelser med plads til 9 elever. Udenbys elever vil saaledes nu faa adgang til at bo paa skolen.

Fra Kristianssand. Den 16de ds. blev pressen, diskussionsforen. bestyrelse med flere indbudt for at tage kvindernes læseværelses lokale i øiesyn.

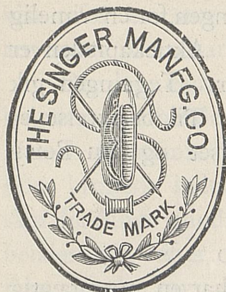
Resultatet var forbausende.

Et praktisk, enkelt, men stilfuldt udstyret læseværelse og indenfor dette et koseligt konversationsværelse med sofaer, lænestole, servant, springvand, elektrisk belysning etc. — Et energisk arbeide har været foretaget, det hele er blet arrangeret paa 3 maaneder fra ideen blev udkastet. — Resultatet skyldes først *fru Mina Johnsens* utrættelige virke paa alle omraader — og frk. Dorothea Reinhardt's støtte i flere retninger.

Pintseaften aabnedes læseværelset for publikum — men nu staar tilbage abonnenterne. Med kr. 2.00 kontingent pr. aar og store udgifter rækker man ikke langt, og hidtil er kun tegnet henved 200 medlemmer. Men det indbydende lokale, de forskjelligartede tidsskrifter, ugeblade og aviser, vil, haaber man, trække flere og flere derhen. — *H.*

Verdens fornemste Symaskiner er

Singers Original.

Fabrikmærke,

Singerfabriken leverer Symaskiner for alle industrielle Brancher, for Familiebehov, for Stopning og for Kunstbroderi.

"Grand Prix" Paris 1900.

I Christiania kun hos

Singer Co, Symaskin. A/S.

25 Nedre Slotsgade.

DAMEUNDERTØI

— nyeste Facon —

færdigsyet og efter Bestilling.

BRØDRENE HANSEN,

Nedre Slotsgd. 15.

Nordisk Kvindesagsmøde.

Norsk Kvindesagsforening afholder fra 3—7 juli i Kristiania et møde, hvortil herved interesserede kvinder og mænd fra Norge og vore nabolande indbydes.

Programmet vil omfatte:

Kvindelig uddannelse.
Sociale reformer.
Norske kvinders nationale raad.
Kvindelige læger og deres stilling.
Camilla Colletts mindesmerke.
Foredrag om kunst og literatur.

Mødet, hvorunder der vil blive afholdt foredrag med diskussion, afsluttes med en festlig sammenkomst.

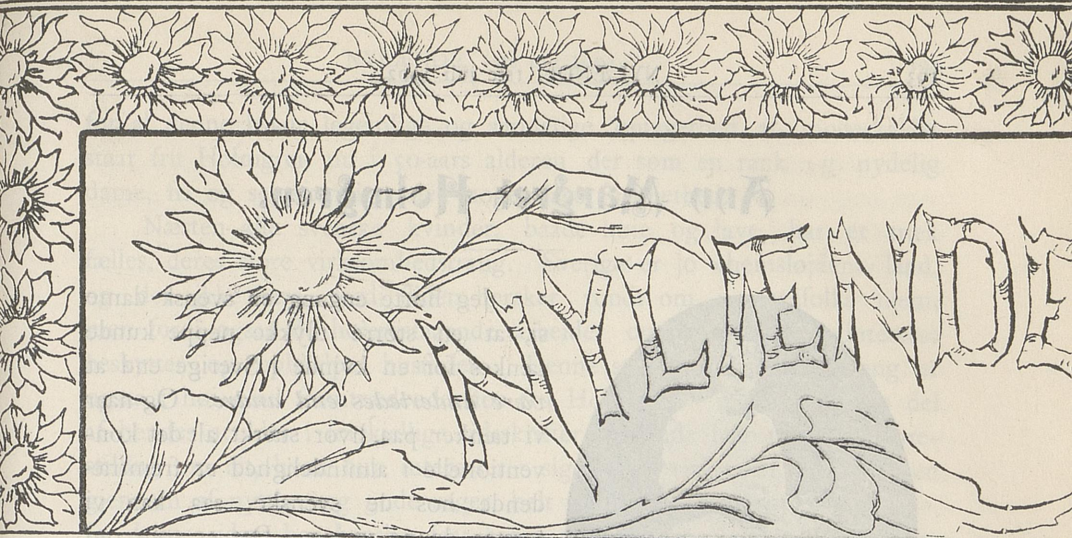
Anmeldelser om deltagelse i mødet samt kontingenten kr. 5.00 indsendes inden 20de juni til kassereren i arbeidskomitéen, frøken Regine Mathiesen, Wergelandsveien 17 I.

Deltagere, som ønsker logis, bedes samtidig anmelde dette. Der er desuden anledning til at tegne sig paa lister i frøken Hauffs og Cammermeyers boghandel, Andvords papirhandel samt paa Nylændes kontor.

Fragtmoderation er tilstaaet deltagerne med Indherreds, Namdalens og Nordre Bergenhus Amts Dampskibe samt paa norske og svenske jernbaner fra 20de juni til 20de juli.

Golaa Høifjeldssanatorium i Gudbrandsdalen.

Sæson 20. Juni – 1. Sept. Prospekt og nærmere Oplysninger ved *Insp. Lorch* Tostrupsgd. Chra. Under Sæsonen er Adressen: *Harpefoss St.*

e aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 13
Kristiania, Iste juli 1902.

En presentation

ianl. det nordiske kvindesagsmøde Kristiania 3—7 juli 1902.

Under sektionen *den kvindelige uddannelse* er anmeldt foredrag af frøken *Lucina Hagman* fra Helsingfors. Hun har selv staat i spidsen for en fællesskole i mange aar og kan udtale sig om *principerne* for den kvindelige uddannelse. Frk. Hagmans portræt og nærmere oplysninger om hendes virksomhed findes i »Nylænde« for 15de januar 1901. (Finske kvinder I). Hun møder som delegeret for kvindesagsforbundet *Unionen*.

Fru *Ann Margret Holmgren* møder som delegeret for den nystiftede kvindestemmeretsforening i Stockholm og vil tale om kvindestemmeretten. Vi er saa heldig om denne taler at kunne bringe *Helene Lassens* artikel, som ikke var skrevet ianl. mødet, men kom som den var kaldet.

Om *kvindelige læger* taler *dr. Ellen Sandelin* fra Stockholm, delegeret for Svenske kvinders nationalforbund. Vi presenterer frk. Sandelin nærmere i det følgende.

Den anden delegeret for forbundet, og som vil redegjøre for dets virksomhed, er frøken *Hulda Lundin*, hvis billede man ogsaa vil finde i dette hefte.

Er lykken god faar vi et hefte til ud før mødet hvor vi kan fortsætte presentationen.*)

*) Vi gaar nemlig ud fra at ingen af vore læsere har imod at vi ianl. denne begivenhed sender begge julihefter ud før de datoer som staar noteret.

Ann Margret Holmgren.

Jeg hørte engang en svensk dame si, at en større ulykke neppe kunde tænkes for en kvinde i Sverige end at *være anderledes end andre.* Og naar vi tænker paa, hvor stærkt alt det konventionelle i almindelighed er fremtrædende hos de svenske, saa kan vi forstaa denne ytring. Det er som om alt svensk i den grad bær præget af gammel nedarvet kultur, at man midt i beundringen for alt dette solide nedarvede dog savner noget, det frie personlighedens præg, som jo vi norske er beskyldt for at ha saa altfor stor forkjærlighed for.

Men netop fordi det holder saa haardt for de svenske kvinder at skille sig ud fra »de andre«, saa forstaar man, at naar det imellem sker, saa er det i kraft af en mere end almindelig sterk personlighed.

En saadan svensk kvinde, som baade udmærker sig ved sit lands fine gamle kultur og samtidig ved nyt, freidigt mod til at styrte sig i den ovenfor nævnte »ulykke« at være anderledes end andre er fru Ann Margret Holmgren, født Tersmeden, enke efter den i 1897 afdøde professor Holmgren i Upsala. Hendes far var godseier, kammerherre og forhenværende diplomat, hendes mor født friherinde Cederstrøm.

Fru Holmgren er saaledes af svensk adel, født og opdraget i de cirkler, hvor det »blaa« blod ruller og dominerer. Saa meget desto mærkeligere er det, at hun har udviklet sig til den hun er, demokraten med liv og sjæl og med varm forstaaelse af alt det, som netop ikke pleier høre hendes stand til. Maaske dog det tidlige ægteskab og det friere liv i Upsala sammen med saa mange aandens dyrkere har hjulpet til at vikle hende ud af alle standsfordommene. Man siger jo forresten, at et tidligt ægteskab og mange barn skal være aldeles dræbende for en kvindes personlige udvikling — fru Holmgren viser det modsatte: 19 aar gammel blev hun gift, fik i de første 6 aar 6 barn, og senere med lidt længer mellemrum 3 til. Af disse lever de 8. Og tiltrods

for al denne baade legemlige og aandelige optagethed af moderkaldet staar fru Holmgren nu i 50-aars alderen der som en rank og nydelig dame, fri og selvstændig, uden nogenslags forkuethed.

Næsten alle svenske kvinder, baade høie og lave, har et træk fælles, deres store virksomhedstrang. Sverige er jo »hemsløjdens« land, og det ikke bare, fordi fliden hersker rundt om i smaafolks hjem, men fordi ogsaa de høierestaaende arbeider og med levende interesse beskytter og ophjælper husfliden. Denne stærke virksomhedstrang er ogsaa i høi grad fremtrædende hos fru Holmgren. Ved at læse en del af hendes artikler i forskjellige tidsskrifter og blade faar man en forestilling om alt, hvad hun interesserer sig for og virker for, hele skalaen gjennem af nyttige og gode sager, helt fra hemsløjd til »norska frågan«. Ja, denne sidste har kanske faat brorparten af alt hendes virksomme arbeide. Utrættelig har hun arbeidet for forstaaelse norske og svenske imellem, og rørende er hendes kjærlighed til Norge og alt norsk. Mærkværdigt er det ogsaa, hvor godt hun er inde i alle norske forholde. Jeg havde engang anledning til at høre en samtale mellem hende og en norsk politiker, og jeg sad der aldeles forbauset over fru Holmgrens store interesse for alle vore politiske spørsmaal og for alle de detaljkundskaber, hun sad inde med der. Jeg har neppe truffet en norsk kvinde saa interesseret for alt dette. Selv skriver hun til mig. »Norge har altid varit mina drømmars land, allt sen jag som barn hörde »Synnöve Solbakken« läsa högt en gång.« (Forresten baade taler og skriver fru H. udmærket norsk, noget, som jo ogsaa er ganske enestaaende blandt de svenske.)

Hendes beundring for Bjørnson har nok ogsaa holdt sig gjennem aarene, og naar man kjender fru Holmgren og ser denne blanding i hendes natur af sans for kunst og poesi og kjærlighed til alt reformatorisk, denne store, varme trang til at afhjælpe alt som er ondt og uretfærdigt, da forstaar man godt hendes kjærlighed og beundring netop for Bjørnson, som selv er kunstneren, politikeren og reformatoren i én person.

I 1894 optraadte fru H. som forfatterinde under pseudonymet *Märta Bolle* og udgav »Fru Stråhle«, tidsbillede ur tre släktled.

Og saa to aar senere »När Riddar Ulf suckar« ur familjekröniken på Höögsborg. Den første vakte i Sverige et formelig opstyr i pressen, tendentiøs og udfordrende, som den er. Jeg har havt anledning til at læse en hel del avisudklip fra svenske, danske og norske aviser, i den tid, og det er et helt lidet stykke kulturhistorie at læse om den forskjellige maade hvorpaa den blev modtat. I hendes eget land lader det til,

at forstaaelsen har været mindst, og forargelsen størst, skjønt hun ogsaa der har varme beundrere. En ting synes imidlertid alle anmeldere at være enig om: bogen var i kunstnerisk henseende svag, hvor dygtig den end var skrevet.

Til denne dom slutter jeg mig ogsaa, thi uagtet jeg ikke hører til dem, som ikke taaler en bog med tendens, saa foretrækker jeg dog bøger, hvor tendensen ikke er saa paagaaende, som i »Fru Stråhle«, hvor de mange problemer, som stadig er paafærde, ikke kan andet end forringe bogens kunstneriske værd. Der er ogsaa noget uensartet i hele bogens anlæg, noget, som forresten er let forstaaeligt, efterat forf. har fortalt mig, at den er »hopfogad« af flere aldeles fritstaaende skisser, og at en anden havde overtalt hende til at gjøre en sammenhængende roman af disse.

Hvad nu problemerne angaar, saa er det alle de fra 80 aarene hos os kjendte sociale og religiøse spørsmaal, som er oppe. Hos os er de saa grundig uddebatteret før, at de ikke længer har magt til at sætte sindene saa i bevægelse. Vi sidder der forholdsvis rolige og ser paa, at der blir rokket baade ved den ene og den anden af »samfundspillerne« og trøster os med, at de som maa bli staaende, de blir nok staaende alligevel, og de, som maa falde — værsaagod, lad ramle! Men hvad der fængsler en ved læsningen af denne bog, det er det fine, varme hjertelag, som har dikteret den, og det er umuligt, trods uenighed med forf. i mange ting, at nægte hende sympathi og beundring for hendes ærlige mod og sandhedskjærlighed. Saa mangen en gaar jo og tænker og mener det samme i saa mange ting, men hvor mange har mod til at være sig disse meninger bevidst af frygt for at tabe i det almindelige omdømme?

Fru Holmgren kaster kjækt alle broer af og vil bare ett: være ærlig og sand, det koste, hvad det vil.

Som bogens undertitel viser, gir den skildringer fra tré slægtled. Forf. representerer i »fru Stråhle« hvem man føler i det væsentlige er hende selv, overgangsledet fra det gamle til det nye. Og denne naturbundne vedhængen ved det gamle paa samme tid, som man halvt drages imod, halvt frastødes af det nye, er særlig godt og fint skildret. Jeg kan ikke nægte mig den fornøielse her at citere nogle linjer, som ingen mindre end selveste Georg Brandes skriver i en udførlig anmeldelse af »fru Stråhle« i »Politiken« for 11te juni 94: »Bogen er forfattet af en kvinde paa nogle og fyrretyve aar, der har seet og oplevet ikke lidet, men som, sildigt udviklet, har bevaret ungdommens friskhed i sit blik paa alt menneskeligt. Kun har hun en mere levende interesse

for menneskenes anskuelser og stilling til de store grundspørsmaal, de religiøse, sædelige, politiske, sociale, end for de rent personlige eiendommeligheder. Hun giver snarere et grundrids af ideernes historie i svenske kvindesjæle under de sidste menneskealdre, end hun tegner udpræget anskuelige skikkelser. Som kunstner betyder hun ikke stort, men hun maa ikke undervurderes som aand. Og der raader den smukkeste aand i hendes bog, en ren og fri.«

Hvis jeg ikke tar meget feil af fru Holmgren, saa tror jeg, hun er godt fornøiet med denne dom. Jeg tror, at hun heller vil betyde noget som aand end som kunstner, og at det netop er denne hendes »aand« som ikke har ladet kunstneren i hende faa udvikle sig mere. Kunstnere er nemlig i regelen ikke bebyrdet med »aand« i *den* forstand, de er som oftest sorgløse sjæle, som lar verden og problemerne skjøtte sig selv. Fru Holmgren har, ligesom Camilla Collett i endnu stærkere grad, ikke havt fred nok i sin sjæl til at udvikle bare sin kunstneriske begavelse. De har begge stirret for dybt paa samfundsproblemerne.

Men er man efterat ha læst »fru Stråhle« kommet paa det rene med, at forf. ikke »betyder stort som kunstner«, saa blir de, som ikke kan la være at interessere sig mest for kunst ogsaa i literaturen behagelig overrasket ved at læse hendes næste bog: När Riddar Ulf suckar«. Denne er nemlig skrevet med en ganske anderledes kunstnerisk beherskelse.

Forf. synes her at ha havt mere ro og ligevægt i sindet til at kunne skildre og fortælle fra alt, hvad hun har set i sit rige og interessante liv. Det er som om hun ved at skrive »fru Stråhle« har »faat luft«, saa hun nu kan la problemerne træde i baggrunden og la os faa flere af sine interessante kulturhistoriske billeder. Af anmeldelserne af denne bog ser jeg, at de fleste har kriticeret titelen og den romantiske historie, som gaar gjennem hele bogen, at ridder Ulfs billede »sukker«, hvergang nogen staar i begreb med at svige sin ungdomskjærlighed, og at dette saa altid efterfølges af en sørgelig familiebegivenhed. Men det er jo klart at forf. ikke har *digtet* disse vistnok i vor tid temmelig usandsynlige historier om overtro. Hun har her sikkerlig fortalt virkelige historier om overtro »ur familjekröniken paa Höögsborg«.

En lighed med hendes første bog frembyder »Riddar Ulf« derved, at forf. ogsaa her gjennemgaar flere slægtled, og ved, at disse menneskers forhold til det religiøse spiller saa stor rolle. Men mens hun i »fru Stråhle« er mest beskjæftiget med vanekristendommen og dens ynkelighed i modsætning til ærligt og aabent frafald, skildrer hun i

»Riddar Ulf« nogle af de saakaldte »vakte«, disse, hvem religiøsiteten griber næsten som en farsot, som smittende og uimodstaaelig river mange med sig. Men uagtet forf. skildrer al den uhygge og splittelse, som disse fanatiske mennesker stifter i familierne, saa forekommer det mig at disse har hendes sympathi mere end de vanekristne. noget, som jo forresten stemmer overens med det, som vi kunde kalde fru Holmgrens devise: *At være helt det, man er.*

Nævne maa jeg ogsaa den fine natursans, som gaar gjennem hendes bøger, og som faar udslag i de mange yndefulde naturskildringer og stemninger. Det er især disse som viser mig kunstneren i hende.

Som journalist vil hun være de fleste bekjendt. Og her har hun en særlig lykkelig evne, levende interesseret, som hun er for alt, hvad der er oppe i tiden, og modtagelig som hun er for indtryk og stemninger.

Helene Lassen.

Hvad vi haaber —

at faa udredet paa mødet, af det som — da dette skrives — endnu ikke staar paa programet, vil vi si et par ord om. Ivrigst ser vi mod Danmark efter hjælp i en sag som ligger os meget paa hjerte. Det er sagen om indskrænkninger ved specielle love i kvinders arbeidsfrihed. (Fabriktilsynslovene). I *Danmark* har kvinderne nylig kjækt tilbageslaat et angreb paa deres frihed. Her har vi samme sværd hængende over vort hode, men er ligeglade.*) — Vi har faat et halvt løfte om at fru Berg Nielsen vil komme og tale om dette emne, men desværre det er *bare* et halvt løfte. Her haster det, og her er der fare paa færde — saa vi raaber hjælp!

Og saa er det barnepigeskoler. For denne sag har »Nylænde« tat ordet mange gange. Ogsaa ved Bergensmødet 1898 taltes**) der om det, og man advared mod at glemme »barna« over kjøkkenkunsten. Men de ledende har havt det for travlt til ogsaa at gaa ivei med denne sag her hos os. Imidlertid har man i Sverige realiseret tanken og faat istand en livlig virksomhed gjennem foreningen *Barnavård.* Vi har fra Sverige ogsaa et halvt løfte, men ikke mere, om indlæg i denne sag. — Men her kan vi jo haabe det bedste for fremtiden, selv om det tar tid. Saa her er ingen fare paa færde.

*) I det vi skriver dette faar vi underretning om at paa de forenede arbeidersamfunds møde i Fredriksstad er der 16de juni fattet resolution om: at de angjældende regler om *unge menneskers arbeidstid udstrækkes til at omfatte ogsaa kvinder* — det samme som socialkomiteens indstilling gik ud paa.

**) Se Nylænde no. 10 og 11 1899. Kvindesagens stilling foredrag afholdt i Stockholm og Bergen af Gina Krog. Se ogsaa Dagny I og II 1899.

Dr. Ellen Sandelin.

Der har tidligere i »Nylænde« været en artikel med overskrift dr. Ellen Sandelin, det var i anl. forf's arbeide: Om *kvinnlika läkare och deras ställning i olika länder**) offentliggjort i Svenska Läkare Sälskapets maanedsskrift *»Hygiea«*. Vi kan glæde os over at frøken Sandelin nu vil komme til os og tale om kvindelige læger og deres opgave.

Hun har forleden vinter talt om samme emne i Stockholm og i Helsingfors, som hun besøgte to gange i vinterens løb, og hvor hun holdt flere foredrag om dette og andre emner som alle gjorde stor lykke.

Frk. Sandelin kommer ikke som en fremmed til Norge.

Hun er født i Karlsskoga i Wermland 1862, hvor hendes far var distrikstlæge. Hendes mor har fortalt mig at hun alt som ganske liden pige viste en overordentlig interesse for »lægevidenskaben«: sin fars instrumenter og patienter og deres sygdomme. Hendes far døde i 1871, og hendes mor fru Beda Sandelin indgik senere ægteskab med en norsk mand hr. William Collett, fortiden postmester i Larvik.

Ellen Sandelin tog i 1881 studentexamen ved Wallinska skolen i Stockholm og studerte 1881—1882 ved Kristiania universitet, saa gjorde hun en stans i studierne og var i et par aar lærerinde ved Karlstads »elementarläroverk för flikor.«

Men i 1885 indskreves hun ved Upsala universitet og aflagde der

*) Et kort sammendrag af den rent historiske del af dette skrift blev paabegyndt i Nylænde no. 9 1901. og afsluttes i et senere hefte. Red.

i 1886 medicinsk- filosofisk examen, i 1892 medicinsk kandidatexamen og i 1897 medicinsk licentiatexamen ved *Karolinska Institutet* i Stockholm. Hun nedsatte sig efter dette som praktiserende læge i Stockholm.

Dr. Sandelin er meget begeistret for sit fag, men jeg tror end mere for sit kald. Hun hører ikke til fagmenneskenes kolde, trangbrystede folkefærd. Hun er rig i menneskelige interesser.

I 1899 tilbragte jeg et par interessante dage sammen med frk. Sandelin i England. Hun var valgt af Svenske kvinders nationalforbund til at representere *de svenske kvindelige læger**) ved den internationale kvindekongres i London, og senere har jeg havt den store glæde at være hendes gjæst i Stockholm. Jeg var ved den anledning helt imponeret af at en begyndende kvindelig læge kunde nedsætte sig paa den maade med en større leilighed udmerket udstyret. Men »det gaar godt« er altid den besked jeg har faat, naar jeg senere har spurgt om hendes arbeide. Og det er rimeligt. Dr. Sandelin indgyder tillid og respekt, og hendes gemyt og hjertelag maa bringe mange kvinder til at ty til hende. Jeg kan ikke negte mig den fornøielse at citere nogle af de afskedsord, hvormed Finsk kvinnoförenings formand Alexandra Gripenberg hilste dr. Sandelin ved en fest der holdtes til hendes ære i Helsingfors.

»Dr. Ellen Sandelin, tillad mig at fremføre for Dem vor alles tak for hvad De har givet os i denne uge. Ikke bare for den direkte kundskab De har meddelt os, men ogsaa og kanske mest, fordi De har betonet den *kvindelige* læges sociale mission ved siden af den medicinske. De har vist os at den kvindelige læge først da helt kan løse sin opgave, naar hun til sin videnskab kan medbringe sin rent kvindelige opfatning, sit intime kjendskab til kvindens, den unge piges og barnets sjæls og følelsesliv, til ægteskabets og hjemlivels inderste verden. Tak for den varme, den ømhed hvormed De verner barnets ret, den unge piges renhed og alle os kvinder mod sygdom og feilgreb! Og tilsidst tak for det forløsende ord, at ogsaa videnskaben — ikke længer den kristne moral alene — nu fremholder vegten af sædelig rent liv ogsaa for manden. Mænd og kvinder er jo ikke to adskilte fiendtlige leire. Mænd, det er jo vore fædre, brødre, ægtefæller, sønner, venner, elskede! Og det har visselig været en bitter tanke, tung at bære for kvinder, at for disse vore kjære skulde — i følge hvad videnskaben før lærte — et liv i synd være en naturnødvendighed. Endnu engang tak!»

Men her fra vest blir hilsenen: Velkommen. G. K.

---

*) Hvorfor er ingen af de norske kvindelige læger her? spurgte dr. Sandelin ved den anledning. Ja hvorfor har vi forsømt de internationale representationer paa kvindesagens omraade saameget mer end de svenske?

Hulda Lundin

Hulda Lundin er den rette til at tale om svenske kvinders nationale forbund ved vort møde. Hun var nemlig svensk representant ved kvindekongressen i Chicago 1893 — dengang kvindernes internationale forbund først for alvor traadte i virksomhed.

Ved denne kongres talte frøken Lundin om systemet i den svenske kvindeopdragelse.

Det var imidlertid ikke alene som kvindesagskvinde frøken Lundin var paa færde ved den anledning. Som den svenske stats eneste kvindelige stipendiat valgtes hun til udsending ved verdensudtillingen i Chicago og indvalgtes i juryen.

Frøken Hulda Lundin forstod at vække amerikanerindernes interesse, og i amerikanske aviser omtales hun smigrende ogsaa for sin raskhed og energi, hvilket vil si meget i Amerika.

»Hendes liv,« siges der bl. andet »har gaat opad og fremad gjennem forsagelser og med en for svenske karakterer ikke sædvanlig fart og energi. Fra et beskedent hjem i Skaane kom hun til Stockholm, blev folkeskolelærerinde og foretog snart udenlandsreiser for at studere og udarbeid det system i »haandarbeidssløid«, som i sommer vakte berettiget opsigt ved verdensudstillingen og der blev prisbelønnet.«

Hulda Lundin synes at være en af de heldige i livet som er den rette person for den rette tid og de rette forholde. Hun blev lærerinde netop da de svenske folkeskoler fuldstændig omorganiseredes under Meijerbergs kraftige ledelse. Ogsaa haandarbeidsundervisningen rundt omkring i landene blev da undersøgt, og man stansed ved Tyskland, hvor Rosalie Schallenfeld havde ordnet en *metodisk* haandarbeidsundervisning. Bestyrelsen for »Lars Hiertas Minne beslutted i 1881 at udsende en svensk lærerinde for at sætte sig ind i metoden. Frøken Lundin som dengang var lærerinde ved »Katarina folkskola«, blev anbefalet af antoriteterne og erholdt stipendiet. Hun var vel skikket til det, ti hun havde alt i England, Skotland og Schweitz gjort studier paa dette om-

raade. Efter sin hjemkomst leded hun flere kurser baade i Sverige og Finland, og 1885 udnævntes hun til »sløidinspektris« ved Stockholms folkeskoler, en stilling hun endnu indehar. Senere har hun faat stipendier af staten til studiereiser i Belgien og i Frankrige og har ogsaa paa egen bekostning foretat reiser i samme øiemed.

Men Hulda Lundin har ikke nøiet sig med fremmede landes metoder, paa sin vundne erfaring har hun skabt en *svensk* metode, tillempet efter forholdene i hjemlandet, og denne har saa igjen vakt opsigt i udlandet. I 1892 da frk. Lundin feired sit 25 aars jubilæum fik hun vidnesbyrd om hvor stor pris man sætter paa hendes virksomhed i hendes eget land. — Hun har ogsaa udgit skrifter om skoleforholde og om haandarbeide.

I festen ved det svenske kvinderaads konferance høsten 1897 talte hun for Norge og udtalte ønsket om et godt samarbeide mellem norske og svenske. Vi er sikker paa, at frøken Lundin er en af dem som selv vil bidrage kraftig til at dette ønske gaar i opfyldelse under somrens møde.

Olaug Løkens „Madstel og Husstel".

Madstel og Husstel for almindelige husholdninger, af Olaug Løken (2det oplag) Kr'a. Det norske aktieforlag 1901.

»Endelig! — udbrød jeg uvilkaarlig, da jeg med andagt og eftertanke havde læst igjennem Olaug Løkens »Madstel og Husstel«.*) Endelig er der kommet en tiltalende kogebog for det jevne, praktiske daglige liv. En grei kogebog, hvor godt humør, god smag og samvittighedsfuld økonomi gaar haand i haand. En lærerig udmerket bogresultatet af en dygtig husmors personlige erfaringer gjennem mange aar og netop derfor fremsat saa let fatteligt, saa lidet »videnskabeligt«, at den ingen større »forkundskaber« kræver.

Og saa koselig som den er! — det er virkelig første gang, jeg er kommen i godt humør ved at ta for mig en kogebog som lecture i de faa ledige stunder.

Her faar man ikke bare presenteret en række opskrifter i samme dur: Først stof, maal, vægt og saa fremgangsmaaden, mens det overlades til en selv at finde ud, om retten blir lækker eller usmagelig. Olaug Løken tar dig lunt under armen og fører dig rundt i økonomiens mysterier, besvarer alskens huslige spørgsmaal og har ligesaa mange

*) 2den udgave. 1ste udgave er aldrig kommet mig ihænde.

»varianter« i retterne, som Larssen havde i Tysk lærebog for gymnasiet. Noget anbefaler hun varmt, og da kan du være vis paa, at det er godt! Om andre retter fortæller hun med elskværdig aabenhjertighed, at der er faa, som liker dem, og selv finder hun, at det er bent frem »vondt.« Saa har du iallefald ikke kjøbt katten i sækken, hvis du kommer i den situation ikke at ha noget bedre ved haanden.

Og saa det moralske mod, hvormed Olaug Løken sætter *fedtet* i høisædet og detroniserer flotheden med smør i ligt og uligt! — Kunde det gaa op for bevidstheden, at fedt — skjønsomt og appetitlig behandlet — i mange tilfælde kan erstatte smørret, vil en af de føleligste udgiftsposter i en jevn husholdning kunne mindskes ganske betydelig. —

For den uerfarne unge husmor eller tjenestepige er det en uvurderlig hjælp, at opskrifterne overalt er forsynet med nøiagtigt maal og vegt, beregnet for saa og saa mange personer — og det bedste af alt, kanske: Hvor lang tid maden behøver for at koges eller steges og bli færdig i rette tid. —

Den unge, uerfarne, for hvem bogen er skrevet, vil mangen gang velsigne de greie, letfattelige raad og den gode hjælp den yder i mangen knibe — det er jeg vis paa! Det er mindre ydmygende at spørge Olaug Løken tilraads i ting, man kanske burde vide, end baade mor og svigermor. Og de, der selv har prøvet sig frem som fru Løken, ved kanske bedst at vurdere det overordentlige arbeide, her er nedlagt.

Elisa Roll.

Dansk kvinderaad.

I anledning af det Internationale kvinderaads bestyrelsesmøde i Kjøbenhavn den 10de og 11te juli, afholder Dansk kvinderaad om aftenen den 9de juli kl. 8 en sammenkomst paa Østergade nr. 61, hvor Engelsk selskab velvillig har stillet sine smukke lokaler til disposition. Her vil der blive budt de udenlandske gjæster velkommen. Presidenten Mrs. Sewall, det tyske kvinderaads formand fru Stritt, frk. Kramers fra Holland, representanter fra Norge, Sverrige og andre lande ventes. Gjæsterne er opfordret til at give en meddelelse om kvinders forhold i deres respektive lande.

Efter talerne serveres the.

Henvendelse paa Dansk kvinderaads kontor, Nørregade 33, St.

Finske kvinder.

(Slutning.)

Man aabned døren til smaapigernes asyl. Det har bestaaet i mange aar og har, saavidt erindres, en halvhundrede pleiebarn. Smaapigerne var i fuld leg. De gik rundt i ring og sang smaa folkeviser og barnesange. Det var vist vestsvenske viser, for de minded sterkt om de norske. Som jeg stod og saa og hørte paa legen, gik det et øieblik rundt for mig ogsaa. Nu drømmer jeg nok, eller var det en drøm at jeg nylig kjørte rundt i St. Petersburg — — — — Heldigvis den rene virkelighed altsammen, ogsaa eftermiddagens »Nevsky«-promenade og indkjøb i butiker og besøg i Kasankirken (senere sørgelig bekjendt som skueplads for brutale optrin) og saa om aftenen den sjelden smukke ballet. Her fik jeg se et Petersburger-publikum. Damerne i antræk som ellers i Europa, men herrerne — overvældende i sine uniformer. Politimesteren — bekjendt fra senere tildragelser — stod i al sin pragt og en mængde ordener i parkettet. Aftenen iforveien lige før jeg reiste, havde jeg været tilstede ved en tilstelning, hvor man havde vist mig politimesteren i Helsingfors. Han var ikke uniformeret og pragtfuld — saa jevn og enkel ud, men var Helsingfors' folkekjæreste mand. Som bekjendt fik ikke de finske lov til at beholde ham længe i stillingen, han var dem for kjær.

Da vi næste morgen kjørte til stationen fik jeg se Petersburg i hverdagsdragt. Der var en voldsom færdsel paa den store bro. Jeg ser den for mig. En mængde slæder og store las, de svære bogetræer, bemalet med de grønne og røde russiske farver. Paa den vældige Neva store isflag. —

Men det sidste vi saa før toget rulled var vor kjære vert, og det siste vi hørte: velkommen igjen.

At *tiden* er et relativt begreb har jeg ofte maattet sande, men aldrig mere end efter det døgn i Petersburg. Saa mange tildragelser derfra er der senere kommet efterretning om, og i de fleste tilfælde har jeg vidst lidt om skuepladsen for begivenheden o. a. d. saa jeg har kunnet faa et billede af dem. Men det kommer jo an paa om man er oplagt, naar tiden er knap. Er man det, kan man aabne sind og san-

ser, saa kan ogsaa nogle øieblikkes indtryk bli varigere end lange tidsrums.

Hvad jeg havde ønsket at se paa min reise, men ikke saa, var forøvrigt enkelte af de i dramaet optrædende personer. I Helsingfors fik jeg ikke se Bobrikoff, bare den bygning han residerte i. I keiserlogen i Petersburgteatret vilde jeg gjerne set Zar Nicolai II, men han var i Livadia, saa jeg maatte nøie mig med storfyrst Wladimir. Men helst vilde jeg set den hellige synodes generalprokurør, Pobjedonostsev — af ham fik jeg bare se et portræt. Men det var rigtignok et udmerket maleri. Jeg stod og saa længe paa det. Han saa stille klog ud og ikke — slem. Han kunde godt være en norsk stortingsmand, minded lidt om Sivert Nielsen.

»Er han Finlands onde aand«? »Aa, vi ved ikke! Vi ved jo overhodet saa lidet«.

En eiendommelig karakter maa den hellige synodes ledende aand være. Paa sin vis en idealist. Mr Stead, Review of Review's redaktør, har interviewet ham grundig og har jo merkelig nok udtalt sig med sympati om ham og hans kultursystem — som Pobjedonostsev selv har fremlagt det i en bog. Fast og ubøielig udadtil er han. Alt det bløde og ømme i hans natur kommer først frem inden hjemmets vægge. Han tilbeder sin hustru. Hun havde et par gange tænkt paa skilsmisse, sa rygtet, da havde han ligget paa knæ for hende og trygget og bedt — den svageste af de svage. Saa havde man havt fru Pobjedonostsev paa sin side kunde meget været vundet — — hvis rygtet var sandt.

* * *

Mit veludstyrede ministerpas fik jeg ikke brug for i Rusland, fordi vi var i den svenske prestegaard og ikke i hotel. Og da jeg skulde benytte det ved afreisen fra Finland, var det fløiten, det med samt mine øvrige eiendele, langt ud paa sjøen, mens flere af dem jeg havde været i fest sammen med i Åbo og undertegnede sad i slæder paa bryggen og saa dampskibet lyse langt ude: Vinterruten med tidligere afgang var begyndt, og i festglæden var det *glemt*.

Det var et øiebliks fortvilelse, for foredrag var tillyst i Stockholm, og meget maatte komme paa tvers. Men det endte godt. Det var bare fordi jeg skulde faa se Åbo stad med sit gamle slot grundigere og lære bedre at kjende de *finske kvinder* jeg ellers vilde kjendt for flygtig. — Ja eventyret endte godt.

Istedetfor pas fik jeg en anbefaling fra Åbos politimester at frem-

vise og tog turen over Hangø for at komme en dag før til Stockholm, Ved afskeden sa man: vi tar det ufrivillige ophold som tegn paa at De har vanskeligt for at forlade Finlands jord. Og det var sandt. Da jeg sad paa dampskibet og saa Finland svinde i maanelyset følte jeg at mit hjerte var sterkere bundet til et fremmed lands jordbund, end jeg nogensinde kunde tænkt det muligt — det hvidklædte, sorgfulde land jeg forlod. Og siden har jeg ofte speidet mod øst efter et første dæmrende skjær af den nye dag. For trods alt, klamrer en sig til haabet om at det alligevel — — engang — — tilsidst, paa en eller anden vis, maa ende godt. Gina Krog.

Maria Furuhjelm. Fru Maria Furuhjelm er den anden repræsentant fra Finland vi hidindtil har faat melding om. Hun kommer som delegeret fra Finsk kvinnoförening. Hun har intet portræt at sende os, men vi har idet heftet skal afsluttes modtat følgende oplysninger: Min far var senator, friherre Seb. Gripenberg. Jeg er født 1846. Gift 1874 med lektor E. Furuhjelm. Enke 1901. Alt i unge aar begyndte jeg at skrive under psendonymet *Maria*. Først barnefortællinger, af hvilke den første samling udkom 1864. »Skilda vägar« — for unge piger. »Några ord till Finlands mödrar« — ogsaa oversat til norsk. »Anna Lind« indlæg i tjenestepigespørsmaalet, skrifter udgit dels af folkeoplysningsselskabet, dels af afholdsforeninger og af Finsk kvinnoförening. Jeg har ogsaa været medarbeider i forskjellige tidsskrifter og dagblade.

Hvad min offentlige viksomhed forøvrigt angaar — saa har jeg undervist i søndagsskoler i 40 aar samt efter opfordring af Finsk kvf. holdt foredrag i byer og paa landet om kvindespørsmaalet, sædelighed, økonomi, opdragelse, barnepleie, hjemmestel m. m. —

Med den største intereste imødeser jeg mødet i Kristiania.

Indholdsfortegnelse.

1ste julihefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Valgstatistik.

I

(Uddrag af **kommunevalgene i 1901**), **ved Tallak Lindstøl**.

Ved kommunevalgene i 1901 afgaves 230.248 stemmer, deraf af mænd 181,838. af kvinder 48,415. Godkjendte af de afgivne stemmer blev 226,965.

I bygdene stemte 125,386 mænd og 15,331 kvinder, i byerne 56,447 mænd og 33,084 kvinder.

Af hvert 100 stemmeberettigede mænd stemte i bygdene 41, i byerne 57. ialt 45. Af hvert hundrede stemmeberettigede kvinder stemte i bygderne 9,4 i byerne 48,0 ialt 30,0. I 116 herreder eller nær femteparten af samtlige blev ingen stemme afgivet af kvinder.

I Hølen sad alle kvinder hjemme. Den eneste by hvor det var tilfældet.

Kvinderne havde egen liste i Kristiania og i Hovin i Ullensaker, i sidstnævnte sogn dog saa faatallig, at listen ingen representant erholdt.

Kvindesagsmødet.

(Se annoncen næste side.) Man kan forøvrigt *endnu* melde sig.

Der vil komme omtrent 60 delegerede til mødet.

Forhandlingerne vil finde sted form. fra kl. 1/2 11—2. Efterm. kl. 5—7.

Komiteen har besluttet at ta den store Londonerkongres til mønster og iforveien vælge dirigenter til hver gruppe, hvad der vil trykkes paa programet.

I Norske kvinders sanitetsforening er *fru Qvam* gjenvalgt som formand. —

Indsendt til red.: Herman Harris Aall. **Snefnug**. Digte. Kjøbenhavn. Det nordiske forlag, bogforlag. Ernst Bojesen, 1902.

Idar Handagard. **Sange sub rosa** og andre digte. L. E. Tvedts forlag. Kristiania.

Vi henleder opmerksomheden paa annoncen om *Spørcks* vaskepulver. Vi har hørt erfarne husmødre og andre kyndige erklære det for — i alle maader — ypperligt.

Nordisk Kvindesagsmøde.

Norsk Kvindesagsforening afholder fra 3—7 juli i Kristiania et møde, hvortil herved interesserede kvinder og mænd fra Norge og vore nabolande indbydes.

Programmet vil omfatte:

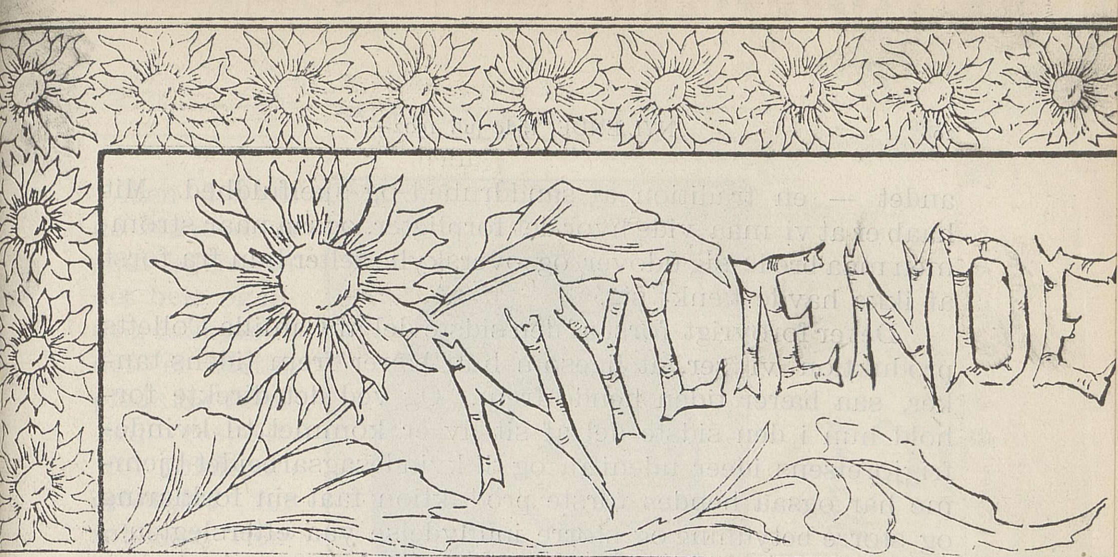
Kvindelig uddannelse.
Sociale reformer.
Norske kvinders nationale raad.
Kvindelige læger og deres stilling.
Camilla Colletts mindesmerke.
Foredrag om kunst og literatur.

Mødet, hvorunder der vil blive afholdt foredrag med diskussion, afsluttes med en festlig sammenkomst.

Anmeldelser om deltagelse i mødet samt kontingenten kr. 5.00 indsendes inden 20de juni til kassereren i arbeidskomitéen, frøken Regine Mathiesen, Wergelandsveien 17 I.

Deltagere, som ønsker logis, bedes samtidig anmelde dette. Der er desuden anledning til at tegne sig paa lister og betale Kontingen i frøken Hauffs og Cammermeyers boghandel, Andvords papirhandel, Nylændes kontor samt i Wergelandsveien 17 I fra 2–6 em.

Fragtmoderation er tilstaaet deltagerne med Indherreds, Namdalens og Nordre Bergenhus Amts Dampskibe samt paa norske og svenske jernbaner fra 20de juni til 20de juli.

6te aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 14.
Kristiania, 15de juli 1902

Camilla Colletts monument.*)

Mod en dunkel baggrund stiger Camilla Colletts billede frem, naar vi ser os tilbage i tiden. Ingen skikkelse betegner mere end hendes et skille mellem før og nu i vort land.

Hun fik denne plads i historien paa grund af sin evne og sin personlighed, men hun fik den ogsaa paa grund af sin skjæbne og sine omgivelser, og hun fik den paa grund af sin tid. Hun sa det ofte selv: „Det maatte komme det jeg havde at føre frem. Havde ikke jeg været der, saa var en anden kommet istedet som den første, for nu var tiden der.“ Men jeg mener, en lykke at *hun* var der da tiden var der. For vel var den kommet til vort land den mægtige kulturbevægelse, og en yngre slegt havde optat arbeidet ogsaa uden hendes hjælp, men at den har faat det indhold, den personlighedens magt og glød, den trods alt har — det skyldes *først* og fremst hende. Det ene menneske har git en tradition til den nye tids arbeide — for kvindernes reisning betegner den nye tid mere end noget

*) Man har anmodet mig om at offentliggjøre et foredrag om Camilla Collett jeg har holdt paa forskjellige steder. Det lar sig imidlertid ikke gjøre paa dette tidspunkt. Men indlednigen og afslutningen af foredraget bringes her, idet jeg synes det i anl. af det forestaaende kvindesagsmøde passer under ovenstaaende titel. *G. K.*

andet — en tradition af sanddruhed og sjælfuldhed. Mit haab er at vi maa vide hvor det forpligter, ogsaa naar strømmen maa brede sig udover og overskylle felter hun fra først af ikke havde tænkt sig.

Det er forøvrigt først af den sidste del af Camilla Colletts produktion vi ser, at ligesom hun bærer frem tidens tanker, saa bærer tiden hende frem. Og ved det direkte forhold hun i den sidste del af sit liv er kommet til kvindefrigjørelsens ideer udenifra og til kvindesagsarbeidet hjemme har ogsaa hendes første produktion faat sin forklaring og større betydning og større indflydelse yaa efterslegten.

Camilla Colletts skjønliterære produktion: „Amtmandens døtre“, „I de lange nætter“, fortællinger og smaaskisser er merkelige nok, epokegjørende nok — men man tænke sig hende stanset der, man tænke sig hendes stridsskrifter borte, hun vilde faat en i øinefaldende plads i literaturen, men hun havde ikke kommet til direkte at ta den plads i folkets liv, i nutid og fremtid, som hun har. Da Camilla Collett i mismod sætter titelen Sidste blade paa den bog hun sender ud, da udfolder de første blade sig af dette afsnit af hendes liv, som skulde faa saa stor tilbagevirkende og fremadvirkende evne. — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Hendes tid — ja hendes ungdomstid falder jo sammen med vort gjenreiste folks første ungdoms. Ligesom hin maidag i 1814 er det *tidspunkt* som lyser os imøde strax vi ser os tilbage, saa er 30-aarene fremover det lysende *tidsrum*

— — — — — — — — — — — — — —

Og hendes alderdoms tid — da har det igjen samlet sig i en kampens og digtningens tid. En stor varmebølge ruller ind. En rigere blomstring end nogensinde før i landet. Da ser vi igjen hendes billede. Digterne har lyttet til hendes ord — kvinder peger paa hende. Det er kvindefrigjørelsens første gjennembrudstid i landet 80-aarene. Fast klar, ildfuld, ubøiet staar hun der, med et langt liv i kamp og smerte bag sig. Hun staar igjen ved skiftet mellem gammelt og nyt.

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

Men den røde traad som gaar igjennem det hele og aldrig afskjæres det er dette: plads for følelsen, respekt for følelsen, *ærbødighed* for følelsen. Hendes følelse var sterk af naturen, baade i personlig fordring og i uendelig medfølelse. Hun og Henrik Wergeland var ikke for ingenting bror og søster. Hun kan ikke taale at se en blomst plukket istykker, et dyr plaget, og menneskelidelse og kvindelidelse, den hun saa som den største lidelse — hendes fortvilelse er at man er afstumpet for den.

Og hendes skjæbne uddybed denne side af hendes natur. Men det stolteste det er, at denne skjæbne gav hende kraft til at bli den menneskelige følelses tolk og indblæse den mod, og den menneskelige følelse — dybest i den naar vel den kvindelige følelse!

Der reises mange mindesmerker nu i Norge. Om en tid vil man reise et prægtigt monument for Abel, det matematiske geni, representanten for den menneskelige tanke. Og man gjør ret.

Men naar norske kvinder engang faar reist sit *store friluftsmonument for Camilla Collett* — da vil hele folket kunne se hende, og mer og mer vil man forstaa:

Der staar monumentet i vort folk for den menneskelige følelse!

Gina Krog.

Norsk kvindesagsforening

som har indbudt til det nordiske kvindesagsmøde i sommer traadte i virksomhed i 1884. Den første formand var hr. H. E. Berner, fortiden borgermester i Kristiania, som er indbudt af komiteen, og som vi haaber vil bivaane mødet.

Den næste formand og foreningens første kvindelige formand var fru Anna Stang. Desværre — — hende faar vi ikke se mere. Som man erindrer maatte vi i vinter bringe det sørgelige budskab om stiftamtmandinde Stangs død.

Men de senere formænd, alle foreningens nulevende kvindelige formænd, faar vi den fornøielse — ikke blot at se — men ogsaa at høre ved mødet.

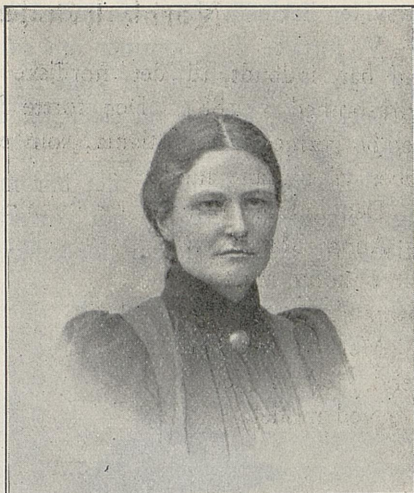
Ragna Nielsen blev formand i juni 1886. I januar 1888 traadte hun af paa grund af en majoritetsafstemning som hun var imod, og som stilled sig for hende som et principspørsmaal.

Frk. Anna Bugge traadte da ind som formand *) og gjenvalgtes sommeren 1887. I 1889 gik hun ud af bestyrelsen, og fru Nielsen valgtes da paanyt og var formand lige indtil 1895 da fru Randi Blehr overtog stillingen.

Fru Ragna Nielsen er saa vel kjendt i landet som formand i N. K. F. gjennem en række af aar, som grundlægger og leder af sin store fællesskole, som foredragsholder og som den der baade paa møder og i pressen hævder sine meninger og gir indlæg i dagens spørsmaal — at vi her blot behøver at nævne hendes navn og presentere hendes billede. At hun er med blandt vore første kvindelige kommunerepresentanter — indvalgt paa kvindestemmeretsforeningens liste — er ogsaa kjendt for vore læsere. Den eneste nyhed vi kan bringe er den at fru Nielsen under mødet vil holde indledningsforedraget i gruppen *Sociale reformer* — hvad vi ved er en velkommen nyhed.

*) N. K. F.'s formænd vælges inden bestyrelsen, ikke direkte af medlemmerne.

Anna Bugge Wicksell, N. K. F.'s formand i det nævnte tidsrum, kommer hid fra Sverige efter indbydelse, men ikke som svensk delegeret. Hun er født i Egersund i 1862 og blev student i 1885 — den 4de i rækken af vore kvindelige studenter, efter at ha tat anden examen paabegyndte hun det juridiske studium. I sin formandstid var hun N. K. F.'s delegerede ved kvindesagsmødet i Kjøbenhavn somren 1888. I september samme aar mødte hun efter indbydelse ved fredsmødet i Neuchâtel. I 1889 indgik hun ægteskab med nuværende professor i statsøkonomi ved Lunds universiset Knut Wicksell. Hun udgav et lidet skrift om «Hustruens retslige stilling», men opgav efter en tid det retsvidenskabelige studium. At hun har vedligeholdt sin store interesse for fredsarbeidet ser vi af hendes brochurer «Fredsfrågan» og «Fredsrørelsen på 1890-talet», der er udgit blandt «Studenterforeningen Verdandis småskrifter».

Fru Bugge Wicksell har ikke anmeldt noget foredrag til mødet, men heldigvis har hun udbedt sig at faa delta i diskussionen, saa vi faar høre hende.

Randi Blehr var formand i N. K. F. fra 1895 til 1899. Med fru Blehr som formand gjorde der sig et nyt element gjældende i ledelsen af N. K. F. Hun gav sterkt initiativ i aktiv, praktisk retning. Paa kvindesagsmødet i Bergen 1898 gav fru Blehr en fremstilling af dette arbeide og har udgit en brochure betitlet «Den praktiske linje», hvoraf vi ser at arbeidsplanen strækker sig lige fra ansættelse af kvindeligt politi til husholdnings- og sømkurser. Efter at hendes mand var blet statsminister i Stockholm, maatte fru Blehr opgi sin stilling i

N. K. F., men har fulgt arbeidet med usvækket interesse. Fru Blehr blev viden bekjendt som værtinde i det norske ministerhotel i Stockholm.

Vi fortalte ifjor sommer om sølvbryllupet*) og om alle de vidnesbyrd om venskab som da kom fra fjern og nær. Ogsaa ved afreisen fra Stockholm, for en tid siden, fik de bortdragende talrige beviser paa sympati og kjærlighed.

Velkommen hjem — det blir nu vor hilsen til Randi Blehr. Hjertelig velkommen baade som vor statsministerinde herhjemme og som initiativ-rig arbeider i den norske kvindesags tjeneste:

Om N. K. F.'s nuværende formand, *Fredrikke Marie Qvam*, født Gram, som overtog formandsposten i 1898, og hendes omfattende arbeide har vi gjentagende og nylig udtalt os**). Om at hun foruden i N. K. F. er formand i Landskvindestemmeretsforeningen og i Sanitetsforeningen samt i en hel del komiteer. Vi har udtalt vor sorg over udsigten til at miste saameget af hendes arbeide, naar hun skal forlægge sit hjem til det norske ministerhotel i Stockholm.

Men vi skyver fremtidens bekymringer fra os, for at glæde os over at hun dog er hos os nu under mødet og ogsaa der kan virke som: F. M. Qvam formand.

F. M. Qvam
Formand.

*) Se Nylænde 1ste juli 1901: Randi Blehr med billede.

*) Vi henviser til Nylænde 1ste januar F. M. Qvam Formand med billede
og « 1ste mai Fredrikke Marie Qvam.

Fredrika Bremer Förbundet

har været meget elskværdig og «i møde kommende» saa vi har den fornøielse at presentere tre damer derfra. Her er *Gertrud Adelborg*.

Yderst knappe er de oplysninger hun gir om sig selv: Hun er født 1853, datter af kommandørkaptein B. J. Adelborg. Hendes mor er født Hedvig af Uhr. Hun er medlem af Fredrika Bremer forbundets bestyrelse og forstanderinde for dets kontor, er med i Svenske kvinders nationalforbund og indvalgt i bestyrelsen af den nye Kvindestemmeretsforening. Ingen aner hvilken sum af arbeide disse korte angivelser representerer. Vi som har et saa ynkeligt lidet apparat i N. K. F. (et kontor nogle timer i ugen) — vil imponeres, naar frk. Adelborg nu ved mødet fortæller om Fredrika Bremer-førbundet, praktisk set, centret i den moderne kvindebevægelse i Sverige. Og inden dette er igjen frk. Adelborg centret. Men saa *kan* hun ogsaa arbeide, intelligent, utrættelig, stille begeistret. Frk. Adelborg var en af det svenske kvinderaads delegerede ved Londonerkongressen i 1899.

Lotten Dahlgren er født i Stockholm 1851, datter af en af «de aderton» i det svenske akademi, kanslirådet F. A. Dahlgren (forfatter af Fredrek på Ransätt), hendes mor er født Ulla af Heland. Frk. Dahlgren er siden 1887 medlem af Fredrika Bremer-förbundets bestyrelse og fra 1891 redaktør af forbundets tidsskrift «Dagny». 1901 sekretær i selskabet «Nya Idun».

Se det er ogsaa saa knapt som muligt og representerer ustanseligt arbeide og møie. Et arbeide som ingen kan værdsætte tilbørlig — uden en kollega. Vistnok er det en mægtig forening som er udgiver, saa kampen for tilværelsen er vel ikke saa alvorlig for «Dagny», som for andre kvindesagsblade, men danse paa roser og hvile paa laurbær kan ingen redaktør af et blad, som kjæmper med blanke vaaben for kvindernes sag — ikke i hele den vide verden.

Mathilda Silow vil fortælle os om Fr. Br. f.b's *stipendiekomite*, hvor hun er sekretær.

Det var ikke ad den vanlige vei frk. Silow førtes frem til kraftig virksomhed.

Hun er udgaat fra et velstaaende kjøbmandshjem i Malmø. Helt fra barn af var hun svag, og alt gjordes for at hun kunde leve for sin helbred alene. Hun reiste meget i udlandet, det var et længere ophold i Italien og gjentagne besøg i Danmark som især blev frugtbringende for hendes udvikling og bragte hende ind paa kvindesagens omraade. De mange aar hun var henvist til uvirksomhed og et kontemplativt, passivt liv fik hende netop til at rette blikket skarpt paa nødvendigheden af at unge pigers følelse og fantasi ikke maatte overlades tilfældighedens slump, men at deres tanker og handlekraft maatte ledes mod et bestemt maal.

Hun var fuldt overbevist om disse sine meningers sandhed og følte sig i besiddelse af et opsparet fond af virksomhedslyst, og da fru Sophie Leyonhufvud Adlersparre (Esselde) bad hende om at ombytte sit hjem i Malmø mod hendes i Stockholm for at arbeide i kvindesagens interesse, fulgte hun opfordringen høsten 1887. Paa Esseldes initiativ var der lagt en plan til fag- og studiestipendier for kvinder.

Frk. Silow blev i fru Adlersparres hjem til dennes død 1895, det blev en tid rig paa frugtbare impulser — og disse kom stipendiesagen tilgode da hun blev sekretær inden komiteen. Hvorledes der af dette er voxet frem en national institution til hjælp for denne og den kommende kvindeslegt — vil vi paa mødet faa høre af frk. Silow selv.

Dansk kvindesamfund

Sender to delegerede. Men disse to maa ogsaa gjøre tjeneste for andre foreninger. Der er saa meget kommet i veien, saa vi maa savne flere af dem vi havde et hjerteligt ønske om at faa se som mødets gjæster. Der har været sygdom og dødsfald blandt nære slægtninger, og saa er det Det internationale raads møde i Kjøbenhavn fra 9—11 juli. Det holder dem tilbage som skal være vertsfolk der.

Men de to som kommer er af *kjernetropperne*, det et Dansk kvindesamfunds formand, frøken Anne Bruun og dens sekretær, frøken Eline Hansen. «Vi to», skriver den sidste, «har siddet og konfereret med kvinderaadsstyrelsen om hvorledes vi skal fordele alt arbeidet mellem os.»

Men ved presentationen lar vi de to tale selv, hvad vi haaber de ikke har noget imod.

Anne Bruun har først ordet

Der er slet intet at fortælle om mig. Jeg er en lille vesterhavspige — født 1853, i et tarveligt haandværkerhjem, har fra min tidligste barndom været fortrolig med livets *største sorger*, som kan rummes indenfor et hjems vægge, rødhaaret og trodsig, klog og skarp, ikke elsket af de mange kammerater, kun af ganske enkelte, som tidlig døde, hjulpet mig selv frem og adskillige andre med, men som regel paa en trekantet *maade*, saa jeg endnu aldrig har mødt virkelig tak fra de mange, som jeg dog praktisk har været noget for. Kom gjennem min interesse for de store pigebørn i skolen til at interessere mig for samfundsspørgsmaal: Tjenestepiger, andre erhverv — og især for kampen mod prostitutionen. Alt, hvad jeg er med i, bunder enten i skolen og børnene eller i min udpræget stærke retfærdighedssands. For 25 aar siden aabnede jeg for første gang min mund offentligt — paa et skolemøde, hvor kvinderne blev angrebne og henviste til andre egne end lærergjerningen. Glæder mig til mødet!

Eline Hansen fortæller:

Mit levnedsløb! — — Jeg er født paa Fyn i 1859. Har først læst til privatlærerinde hos frk. Zahle 1876—77, dernæst været lærerinde ved en realskole. 1883 tog jeg almuelærerindeeksamen, var til 1888 lærerinde ved en pigeskole i Aarhus. Siden 1888 ansat ved Kjøbenhavns skolevæsen. 1897 tog jeg skolekjøkkenlærerindeeksamen i Kristiania og har siden da studeret fag, der staar i forbindelse med skolekjøkkengjerningen. 1899 reiste jeg med kommunal understøttelse til Tyskland og Belgien for at studere skolekjøkkenundervisning og lærerindeuddannelse der. 1901 foretog jeg med ministeriel understøttelse en studiereise til Skotland og England.

1899 oprettede staten et kursus til uddannnelse af skolekjøkkenlærerinder, til dette har jeg siden da været knyttet.

Under mit ophold i Aarhus begyndte jeg at tage virksom del i arbeidet for kvindesagen, idet jeg blev valgt ind i styrelsen for Dansk Kvindesamfund i Aarhus.

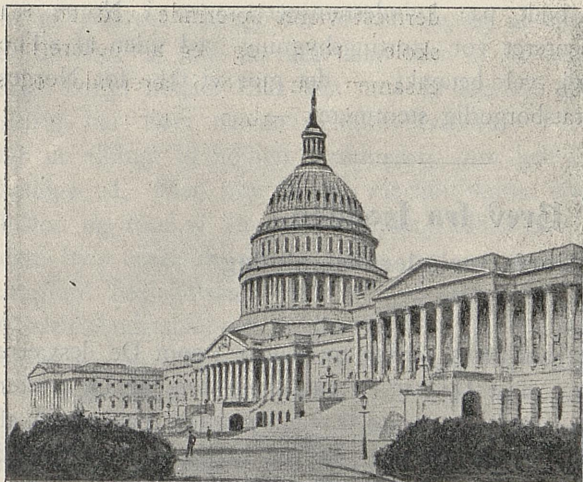
Efter at være kommen til Kjøbenhavn vedblev jeg at være delegeret for Aarhus. Da senere alle kredsene samledes under en fællesstyrelse, indtraadte jeg i denne, og har nu i en aarrække siden 1893 været dens sekretær.

Da Dansk kvinderaad stiftedes 1899 blev jeg ogsaa *recording secretary* for dette. 1899 traadte en del kvindeforeninger sammen og dannede et valgretsudvalg, ogsaa for dette udvalg har jeg i den forløbne tid ført protokol.

Frøken Eline Hansen bringer ogsaa den glædelige efterretning at hun skal berette om fabrikloven — (da fru Berg Nielsen ikke kan komme) — «Jeg bekjender at jeg er uværdig dertil — men i mangel af bedre maa de tage til takke.» Alle her som kjender frøken Eline Hansen glæder sig meget til at høre den uværdige.

Bodø kvindesagsforening havde en festlig sammenkomst paa turisthytten lørdags aften 7de Juni. (hvorom nærmere i næste hefte.)

I Washington

»The Capitol.«

blev *Kvindernes internationale forbund* som der skal tales om ved mødet, grund lagt i 1888. Washington var skuepladsen for den sidste store begivenhed i *kvindestemmeretssagens historie*: den amerikanske og internationale kongres i februar dette aar.

Desværre blev vor representant fru Gudrun Drewsen, født Løken, alvorlig syg kort efter mødet, saa vi har ikke faat den indberetning hun omtalte og ikke engang hendes korte speech* i The Capitol. Men en resolution fattet paa mødet har vi faat sendt fra sekretæren og skal referere endel af den her:

1. Der bør dannes en international kvindestemmeretskomite som skal virke som et centralkontor for kvindestemmeretsbevægelsen.
2. De delegerede ved mødet paalægges det at opfordre de selskaber de representerer til at danne en saadan komité.

Som man ser er der bestræbelser ogsaa for at faa kvindestemmeretssagen international. Og i Amerika føler man trangen sterkest, fordi sagen nu befinder sig i en eiendommelig fase. Aldrig har tilslutningen været saa stor som nu, men heller ikke modstanden. Og det nye er, at man ogsaa har organiseret modstanden. Der er en »Anti-Women's Suffrage Association«. Medlemmerne af denne reiser rundt paa møder og taler om at kvinderne vil forsømme sine pligter, hvis de skal delta i politiske møder og tale der (!!). — Nu saa langt er vi ikke kommet her endnu at vi har organiseret modstand, men det kan vel komme. Og da er det godt i de forskjellige lande itide at faa styrke af hinanden.

Vi glæder os ihvertfald til ved mødet at faa høre om svenske

* Se Nylænde for 15. mars.

kvinders arbeide for stemmeret. Naar vi ikke paa programet har noget om den norske kvindestemmeretssag, saa er det langtfra fordi interessen er slappet, men fordi der har været saa meget fremme om dette i det sidste aar, at det maa ansees som forholdsvis godt udredet før.

Havde programet budt paa kvindestemmeretssagen i Norge saa havde vi kanske presenteret vor stortingsbygning ved siden af »The Capitol« — skjønt, nej, vel betænkt — det gjør vi ikke før Norges kvinder har erholdt statsborgerlig stemmeret. —

Brev fra London.

om **„Forfatterindernes middag“**

Kjære redaktør.

Om de kvindelige forfatteres aarlige middag — som De desværre var hindret fra at delta i sidst De var i London — ved jeg De ønsker en beretning. Iaar var det den tolvte i rækken, men paa grund af forberedelserne til kroningen, som sætter alt paa hodet, fandt den sted tidligere end sædvanlig — ikke den 20de, men den 9de juni.

Den holdtes i »The Criterion Restaurant« og Mrs. Clifford, forf. af »*Aunt Anne*«, var iaar vertinde. Der var 190 kvinder tilstede, som alle var forfatterinder paa fem gjæster nær. Blandt disse sidste var Lord Mayorens frue og frk. Cornelia Sorabji. »Lady Mayoress« bar endel af sine officielle insignier og havde med sig en tjener — i extra fint livre — som stod bag hendes stol under maaltidet — hvad der tildrog sig ikke liden opmerksomhed.

Cornelia Sorabji er en indisk kvindelig læge, hun optraadte i sin smukke indiske dragt og talte engelsk flydende uden fremmed accent.

Jeg var igrunden uheldig situeret ved bordet, den dame som skulde sidde ved siden af mig var udeblet, der blev derved et tomrum, som gjorde al konversation meget vanskelig. Jeg vilde følt mig meget ensom, hvis ikke min nærværelse pludselig var opdaget af en kusine — en af de sidste dages berømte — som skyndte sig at fylde tomrumet. Naar jeg sier kusine, taler jeg efter skotsk skik, som regner halvtanter, halvnièces, tremenninger, firmenninger o. s. v. for »kusiner«, og som gjør slegtskab gjældende i en grad som vi ikke drømmer om paa denne side grænsen. Jeg havde aldrig mødt denne kusine før, men da hun var skotsk vidste hun at vi havde en tipoldefar fælles, og i kraft af dette hilste hun mig med mit fornavn, og saa snart maaltidet var endt vandred vi omkring sammen arm i arm!

Man bruger ved denne anledning at bære et kort paa sig, stukket fast til ens dragt, hvor navnet er tydelig skrevet. Herved søges opnaaet at de som er sammen kan finde frem til hinanden, og om man ønsker det, presentere sig for hinanden. Det er en god ide, men — man maa ha en god del courage for at benytte sig af dette middel, eftersom det er umuligt at læse navnet uden først at be om tilladelse til at undersøge kortet nøiere. Saa kan man da komme til at finde et navn, man aldrig har hørt nævne blandt »berømte«, i hvilket tilfælde de fleste tar sin tilflugt til høflige usandheder, som kan falde mer eller mindre heldige ud. Men min kusine var høit hævet over saadanne betænkeligheder, og som vi vandred sammen, udbad hun sig dristig kort af alle dem hvis udseende tiltalte hende, og paa denne maade lyktes det hende at gjøre bekjendtskab med en hel del berømtheder, hvoriblandt Mrs. Garrett Anderson, den bekjendte doktor, Miss Montresor, forf. af »The Cross Roads«, »The Highways & Hedges« og andre interessante romaner.

Men før vi reiste os fra bordet, og efter at kongens og dronningens skaal var drukket og »God save the King« var sunget, udbragte Mrs. Cliffond skaalen for »Os selv« fulgt af en tale, hvori hun hentyded til forfatterindernes lykkelige lod, de som nød det privilegium at kunne omgaaes sine egne skabninger. Hun gik senere over til at omtale hvilke fordele de ugifte kvinder nød — de hvis liv ikke var saa beskyttet (»sheltered«) som deres gifte søstres. Dette udtryk klang for mig saa gammelmodigt. Heldigvis er vi da naad til det stadium af civilisation, at ugifte kvinder kan gaa sin egen vei og leve sit eget liv og ikke frygte for andre farer end det som det økonomiske problem representerer, og dette problem spiller nok som regel ikke en mindre rolle for den gifte. At leve sit liv rigt efter sin egen opfatning og egne planer — det er hvad de moderne kvinder vil. Ordet »sheltered» bringer mine tanker hen paa noget kjedeligt, et stille liv i en rød murstensbygning eller i en hytte langt ud paa landet, hvor den store verdens stemme sjelden høres.

Ved middagen iaar var der bare én tale, et stort fremskridt fra før. Nu kunde vi faa samtale i fred og ro uden uafladelig at afbrydes af den lille klokke som skal lede opmerksomheden hen paa en ny taler.

Af de forfatterinder som var tilstede var vel de bedst kjendte: *Mrs. Humptrey Ward, Sarah Grand, Mrs. Heinemann* (»Kassandria, Vivaria), en ung italienerinde, som gjorde opsigt for nogle aar siden ved offentliggjørelsen (paa engelsk) af hendes første roman *Via Lucis*. Den skildrer en flugt fra et kloster, hvad man sa var selvoplevelse. Kort efter blev hun gift med udgiveren og har siden levet i den lite-

rære verden. Fremdeles var der Miss Thorneycroft Fowler, forf. af »*A Double Thread*«, Mrs. Alec Tweedie og *last but not least* Miss Beatrice Harraden, forf. af »*Ships that Pass in the Night*«, og »*The Fowler*«. For hende presenterte jeg mig selv som en ven af frk. Gina Krog. Hun talte om Norge med den største begeistring, hun sa ikke naar hendes nye bog skal komme ud, men — vi kan vist glæde os til den. —

Kl. 10.30 begyndte gjæsterne at bryde op, efter at ha tilbragt en behagelig, men efter norsk opfatning meget kort aften sammen — idet det hele blot havde varet i tre timer.

London 20 juni 1902.

Deres
Hermione Ramsden.

For **Kvinnoklubben** i Stockholm kommer frk. *Hanna Anderson* som delegeret. Desværre har vi faat oplysninger, m. m. forsent — men vi har bragt i erfaring, at et af vore dagblade ogsaa vil bringe oplysninger, som forhaabentlig vil supplere vore.

For den svenske *kvindestemmeretsforening* kommer foruden *fru Holmgren* ogsaa fru *Bostrøm* som delegeret.

Og *for den kvindelige studenterforening* i Upsala møder to unge damer.

Dette er det første kvindesagsmøde, hvor vi har den glæde at ha Aasta Hansteen iblandt os.

Indholdsfortegnelse.

15de julihefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Telefon 9235.

Edv. Stormsgd. 3.

Om kvindesagsmødet.

Sidste nyt er at der kommer omkr. *90 delegerede.*

Omkring 300 deltagere er meldt til mødet.

Det akedemiske kollegium har paa ansøgning stillet *universitetets festsal* til disposition for mødets forhandlinger.

En kantate, komponeret at *Agathe Backer Grøndahl* *), vil forhaabentlig komme til at afsynges ved mødets aabning under fru Grøndahls ledelse.

Første dags aften, torsdag 3die juli, afholder *Kvindestemmeretsklubben* en tefest paa *St. Hans haugen*, hvor mødets deltagere og klubbens medlemmer har adgang mod entré (1 kr.) og hvortil efter forlydende de delegerede indbydes.

Hr. statsminister og fru Blehr har modtagelse for mødets gjæster søndag 6te fra kl. 1—4. i ministergaarden.

Efter forlydende vil *hr. konsul og fru Butenschøn* indbyde endel af mødets deltagere til et *garden-party søndag den 6te juli aften* paa sin eiendom *Skøien.*

Fru statsminister Qvam gir middage for mødets delegerede, afdelingsvis.

Mandag den 7de juli afsluttes mødet med en fest paa *Holmenkollen* hvortil efter forlydende alle mødets deltagere indbydes.

Paa de ikke-kommunale sporveie har de tilreisende deltagere fri befordring under mødet.

Nylændes kontor Edv. Storms gd. 3[1] blir aabent hver dag i tiden mellem formiddags- og eftermiddags-møderne.

Kvindelig læseforening, Rosenkrantzgd. 3[3] staar aaben for mødets deltagere.

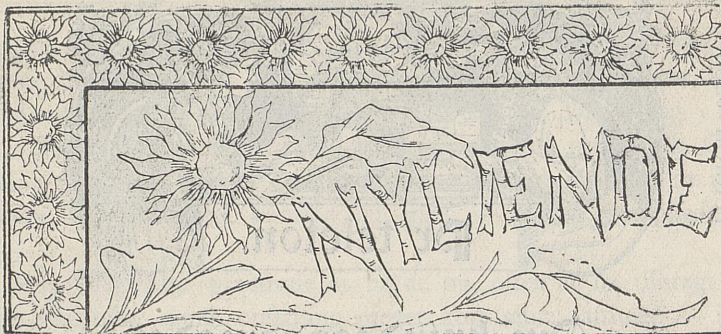
Paa N. K. F.'s fagskole, Wergelandsveien 17[1] holdes et kontor aabent under mødet, hvor man kan faa alle oplysninger, programer, reiseruter i landet, udarbeidet for de tilreisende m. m.

N.B. Dette hefte, dateret 15de juli udsendes i anl. mødet 1ste juli.

---

*) Se Nylænde 1. 1901. Nytaarsgry. Digt at Gina Krog, musik af Agathe Backer Grøndahl.

Golaa Høifjeldssanatorium i Gudbrandsdalen. Sæson 20. Juni—1. Sept. Prospekt og nærmere Oplysninger ved *Insp. Lorch* Tostrupsgd. Chra. Under Sæsonen er Adressen: *Harpefoss St.*

Abonner

paa

Nylænde

Edvard Stormsgd. 3. | **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar:
kr. 1.75 indenbys.
» 193 udenbys.

Pris pr. aar:
kr. 3.50 indenbys.
» 3.85 udenbys.

Vi henleder opmerksomheden paa annoncen om *Spørcks* vaskepulver. Vi har hørt erfarne husmødre og andre kyndige erklære det for — i alle maader — ypperligt.

Verdens fornemste Symaskiner er

Singers Original.

Fabrikmærke,

Singerfabriken leverer Symaskiner for alle industrielle Brancher, for Familiebehov, for Stopning og for Kunstbroderi.

"Grand Prix" Paris 1900.

I Christiania kun hos

Singer Co, Symaskin. A/S.

25 Nedre Slotsgade.

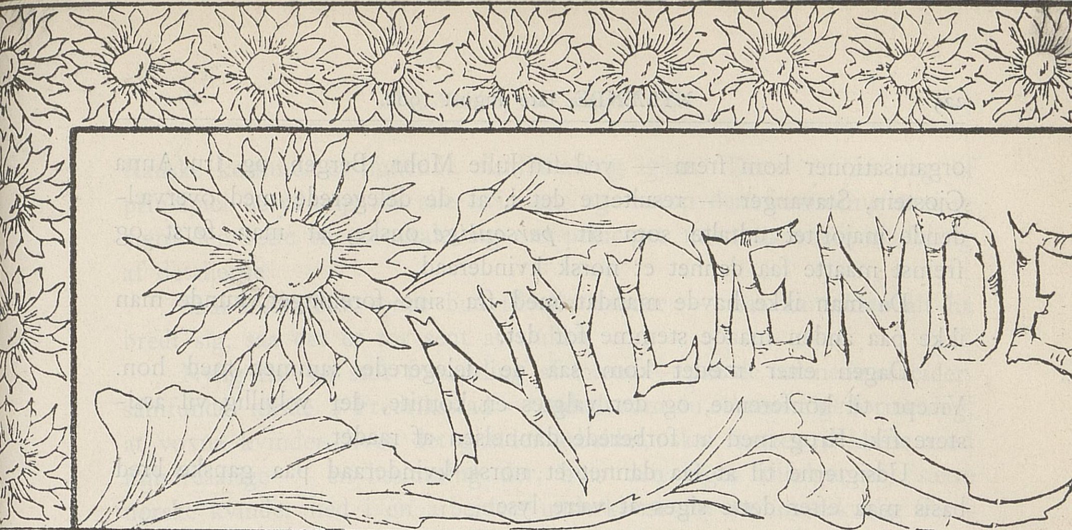
DAMEUNDERTØI

— nyeste Facon —

færdigsyet og efter Bestilling.

BRØDRENE HANSEN,

Nedre Slotsgd. 15.

… aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 15-

Kristiania, 1 og 15de august 1902.

Efter det nordiske kvindesagsmøde

3—7 juli Kristiania.

De dage, man havde forberedt sig til længe, og som havde sat mange i travl virksomhed hører fortiden til.

Var det saa umagen værdt? Vi svarer af ganske hjerte: Ja.

Resultaterne overtraf langt vore forventninger.

Først det rent saglige angaaende vort arbeide herhjemme. Første sag var

Norske kvinders nationale raad

i forbund med kvindernes internationale raad. Sagen udrededes kortelig i et foredrag af frk. Gina Krog*).

Derpaa oplæste *dr. Ellen Sandelin* en beretning om *Svenske kvinders nationale forbund***). Hvorefter *frk. Eline Hansen* fortalte om det *danske kvinderaads* dannelse og virksomhed.

Tanken om et norsk kvinderaad vakte ved mødet den mest levende interesse. Da paa mødets tredie dag planerne om andre lands-

*) Frk. Krog blev ved kongressen i London 1899 af det internationale kvinderaad valgt til »honorary Vicepresident for Norway«. Som saadan er hun medlem af det internationale raad (uden stemmeret) og har faat som mandat at arbeide paa at faa istand et norsk nationalraad i tilslutning til det internationale. Foredraget vil indtages i Nylænde.

**) Frk. Hulda Lundin (se forrige hefte), som skulde holdt foredrag om dette emne, blev desværre ved et indtræffende uheld hindret fra at komme.

organisationer kom frem — ved fru Julie Mohr, Bergen, og fru Anna Gjøstein, Stavanger — resulterte det i, at de delegerede med overvældende majoritet udtalte som sit *personlige* ønske, at man først og fremst maatte faa dannet et norsk kvinderaad.

Da man ikke havde mandat med fra sine foreninger, kunde man ikke paa anden maade stemme for det.

Dagen efter mødet kom saa de delegerede sammen med hon. Vicepr. til konference, og der valgtes en komite, der velvillig vil assistere frk. Krog med at forberede dannelsen af raadet.

Udsigterne til at faa dannet et norsk kvinderaad paa ganske bred basis maa efter dette siges at være lyse.

Fabriktilsynslovene,

orsaavidt de angaar speciel indskrænkning i kvinders arbeide, var mødets mest aktuelle sag. Der foreligger som bekjendt en kongelig proposition om revision af fabriktilsynslovene, og stortingets social ko mite har allerede behandlet sagen og givet sin indstilling. Som i forrige hefte omtalt var vi saa heldige efter ivrige anmodninger og paatrængende bønner at faa undsætning fra Danmark i dette spørsmaal, og frk. *Eline Hansen* fortalte paa mødet under stort bifald om hvor kraftig danske kvinder havde optraadt for sin arbeidsfrihed. I den paafølgende diskussion gik omtrent samtlige udtalelser ud paa at advare mod den slags specielle beskyttelse for kvinder som komiteen indstiller paa.

Frk. Krog foreslog da følgende resolution indsendt til regjering og storting:

> Forsamlingen protesterer mod, at voxne kvinders arbeide skal være gjenstand for samme regulerende bestemmelser som de, der gjælder for »unge mennesker« — som af socialkomiteen foreslaaet i indst. O. V: 1901/1902.

Fru Kjelsberg (Drammen) foreslog derimod, at man først skulde opfordre foreningerne rundt i landet at drøfte sagen.

Da ingen af disse forslag syntes at kunne samle hel stemning om ig, fremkom frk. Anne Bruun fra Danmark med et forslag om at forene begge, nemlig om at mødet skulde slutte sig til resolutionen under forudsætning af, at den blev omsendt til kritik og diskussion i foreningerne, inden den indsendtes til regjering og storting. Dette vedtoges enstemmig.

Vi beklager, at man ikke lod resolutionen nu strax gaa direkte til regjeringen. Beklager, at man ikke nytted det gunstige øieblik.

Kanske kommer et lignende øieblik aldrig igjen. Dette er en sag af principiel betydning for alle kvinder, og netop den forsamling maatte være den rette til at udtale sig om principet uden nærmere drøftning af detaljerne.

Skal man først sende bud til alle naboer — saa kan ilden alt ha bredt sig, saa det er for sent at slukke.

Nylig har en stor forsamling af mænd — paa de forenede arbeidersamfunds møde i Fredriksstad — udtalt som sin enstemmige formening, at voxne kvinder, hvor det gjælder arbeidet, skal sættes i klasse med mindreaarige — en beslutning der, hvis den tages tilfølge, vil sætte norske kvinder ned i en arbeidets underklasse for en uoverskuelig fremtid — og saa skulde ikke en saa representativ kvindesagsforsamling være skikket til strax at nedlægge sit veto imod. Man hindred jo derved ingen af de enkelte foreninger fra siden at udtale sig.

Dette var virkelig et udslag af den ellers paa mødet saa alment fordømte utidige beskedenhed.

Ganske vist var det sørgeligt, at vi havde saa faa representanter for arbeiderklassens kvinder iblandt os, at arbeiderpartiets kvindeforening ikke havde villet sende delegerede o. s. v. — men dette spørsmaal angaar ingenlunde bare arbeiderklassens kvinder. Der begyndes med dem, men om ikke længe kan vi faa føle det mangehodede tyrannis lænker allesammen. *Mærk vore ord.*

Og at der var andre end norske med til at fatte den resolution, var jo netop et held og ikke det modsatte. Denne sag er af international betydning. Hidtil har Nordens kvinder været nogenlunde fri — men nu strækkes fangarmene ogsaa ud efter dem. Saa her maa de nordiske lande hjælpe hinanden.

Fra Alexandra Gripenberg, formand for Finsk Qvinnoförening, som specielt har studeret, hvorledes dette spørsmaal staar i Europa, modtog Nylændes redaktør under mødet et brev, hvoraf følgende oplæstes:

»Jeg kan blot ønske, at mødet maa udtale sig bestemt mod principert om særskilt beskyttelse af kvindearbeidet, denne skammelige krænkelse af den fattige arbeidende kvindes ret. Saa meget farligere som den indhyller sig i filantropiens kaabe. Gode reformer behøves for arbeiderne, beskyttelse mod overgreb, bedre undervisning og uddannelse, bedre hygiene, men for mænd og kvinder samme ret og frihed at vælge sit arbeide. Intet formynderskab overfor den myndige kvinde.« —

Vi haaber, N. K. F.'s bestyrelse, i hvis hænder resolutionen nu er

Man vil vel si, at hvad vi her har sagt ikke tyder paa tilfredshed med resultaterne. Hvad vi beklager er imidlertid blot, at diskussionen ikke tilspidsed sig til det bedste vaaben i kampen, med selve diskussionens indhold er vi meget fornøiet. Om den kan vi si, at den overtraf vore dristigste forventninger.

Den kvindelige uddannelse

var tredie merkesag. Og med glæde opdaged vi, at der er mange vaagne, gløgge øiepar, som ser de faretruende reaktionære tendenser.

Fru Grude Kohts livfulde foredrag om samme løn for samme arbeide — specielt hvad lærerinder og lærere angik — vakte stor tilslutning og fulgtes af en rask diskussion. En ung dansk mand, student Schou, lagde kvinderne paa hjerte at missionere ivrig for disse principer ved at virke paa mændene baade i hjemmene og paa folkemøder og at arbeide for det i sine foreninger. Det var paa tanke fra et hold, og der taltes om det, inden mødet slutted at faa frem en udtalelse omtrent saalydende:

»Det nordiske kvindesagsmøde stiller en opfordring til alle de foreninger i de nordiske lande, der har kvinders interesser paa sit program, om at opta arbeidet for *samme arbeide, samme løn* og søge det gjennemført i stat og kommune og gjennem private arbeidsgivere.»

Det blev imidlertid ikke noget af. Hjernerne var saa overfyldte, hjerterne saa fulde, dagens programer saa mange, at et og andet forsømtes.

Det *var* en forsømmelse, at der ikke kom en fælles nordisk udtalelse. Forholdet de nordiske landes kvinder imellem var saa smukt, at man burde havt et saadant minde om den enighed som hersked.

Et hørligt udtryk for samstemmigheden kom imidlertid i det kvindernes hurra, som paa fru *Ann Margret Holmgrens* opfordring istemtes efter hendes foredrag. Det hurra var for: *fulde politiske rettigheder for alle Nordens kvinder.*

Som en fællesudtalelse kan det jo ogsaa regnes, at hele forsamlingen reiste sig da, efter frk. Schjoldagers foredrag om kvindeligt politi, fru Randi Blehr opfordred kvinderne i alle de nordiske lande til at opta denne sag.

Spørsmaalet: den kvindelige uddannelse til spidsed sig i emnet lærerindernes uddannelse. Frk. Holm fra Bodø stilled i sit foredrag det ideale krav, at kvinderne i stort følge maatte gaa helt frem gjennem

alle universitetets examiner for at naa de bedste lærerposter side om side med mændene. Men andre pegte i diskussionen paa, at der, som sagerne nu stod, ogsaa maatte findes gjenveie — som lærerindegymnasier bygget paa artium. Det vilde være paa fremskridtets side og efterhvert drive flere ind paa universitetsstudierne. Holdt man det saa brat som nu, kunde man resikere, at den høiere undervisning gik helt ud af kvindernes hænder. Dr. phil. Maikki Friberg gav oplysninger, der viste hvor langt man m. h. t. kvindelig uddannelse er kommet forud for os i Finland. Fru Maria Furuhjelm fremholdt, at det etiske og kristelige maatte være rettesnoren, og Lucina Hagman pegte paa de store principer og ideer, man aldrig maatte tabe afsyne, hvis kvinderne skulde bringe verden den fornyelse som var vort største haab.

Om den kvindelige uddannelse talte ogsaa dr. Caroline Steen under titel: Anvendt fysiologi, og frk. Helga Helgesen om huslig uddannelse. Mod obligatorisk undervisning i madstel i folkeskolen, som frk. Helgesen hævded, kom der korte, men hvasse hug fra flere kanter.

Camilla Colletts mindesmerke

var sat som sidste sag; den blev indledet af fru Hildur Schirmer, og om dette stemte blot indbyderne. Men før afstemningen gik en diskussion med fart og festivitas. Man nedrev kvindernes bygning, strødde legater for vindene, knuste portrætbuster for at reise Camilla Collett et stort friluftsmonument i Norges hovedstad. Naar? 1914 blev nævnt, men om det ved man intet. Det blev anbefalet gjennem udkast at faa fæstnet hendes træk, mens der endnu var dem ilive som kjendte hende, og at ha i tanke pladsen for monumentet.

Hermed er da gjort kortelig rede for det, som diskussionen dreied sig om. Dirigentpligterne blev regnet for værtindepligter og udførtes foruden af formanden af frk. Anna Hvoslef, frk. Fredrikke Mørck, frk. Dorothea Schjoldager, fru Ragna Nielsen og frk. Gina Krog.

Men selvfølgelig var der ogsaa adskillige foredrag som ikke fulgtes af diskussion. Vi har presenteret foredragsholderne fra vore nabolande i forrige hefte. To af disse blev desværre hindret fra at komme, frk. Lundin og frk. Gertrud Adelborg. I frk. Adelborgs sted talte frk. Lotten Dahlgren om arbeidet omkring Fredrika Bremer förbundets centrum og dvæled ved den store personlighed hvis navn det bar.

Paa dirigentens opfordring reiste derpaa forsamlingen sig for at hylde Sveriges største kvindenavn: Fredrika Bremer.

Frk. Silow fortalte derpaa om Fr. Bremer f.'s stipendiefond.

Dr. *Ellen Sandelins* foredrag om kvindelige læger indeholdt skarpe udfald mod dobbeltmoralen, hvad forsamlingen ivrig slutted sig til.

Om *danske kvinders sociale arbeide* talte frk. Anne Bruun, og bifaldet steg til storm, da hun udtalte: »naar man saa i den danske rigsdag skal behandle det spørsmaal (lovforslaget om prostitutionen) mangler man mig der.«*) Det var et spyd stukket gjennem den uægte kvindelige beskedenhed, og man jubled ved at se det.

Efter dette blev «Vesterhavspigen» (se forrige hefte) kaaret til mødets yndling

De enkelte norske foredrag var: Kvindernes indflydelse af fru Ragna Nielsen, Kvindeligt politi af frk. Dorothea Schjoldager, Alexander Kielland af fru Mathilde Schjøtt, Sangens opdragende magt af frk. Ida Welhaven, Hjemmenes vel af fru Marianne Nærup. Kvinderne og sædelighedssagen af fru Marie Michelet.

* *
*

Alle mødets forhandlinger skal samles og udgives, saa naar den tid kommer faar man det grundig. De strenge paalæg vi har faat, baade af dem som var deltagere i mødet og dem som ikke var det, om at udrede grundig om forhandlingerne, har vi derfor, som man vil se, tat os forholdsvis let.

Men uden opfordring er det os en glæde at dvæle ved summen af det altsammen, den aand som besjæled hele det store møde og som fik dissonancer til at opløse sig eller til at overdøves — fortabe sig en stund.

Var der da saa mange nye ideer og tanker der rev med? spør man. Nei, der var intet, slet intet som var splinternyt. Det var de tanker som har været forkyndt og som har samlet sig i stærke baade aandelige og praktiske krav nu i over en halv menneskealder i vort land, som var fremme.

Og dog blev det en aabenbaring af noget nyt, en ny moralsk kraft. Det var viljen, erkjendelsen hos de kjæmpende kvinder som havde samlet sig i en sterk, brusende, uimodstaaelig strøm. Man skal længe lede efter et møde med en saadan kraft og energi. Vi kjender det — elvebruset, fossesuset i vor natur. Her lytted vi til det paanyt. Hvor langveis fra og stille de var kommet, alle de smaa bækkene som stadig bragte sterkere liv i strømmen. Smeltet langsomt lidt efter lidt ud af bræen helt paa høifjeldet.

---

*) Nemlig en kvinde som havde sat sig ind i sagen.

For os blev det, som vi lytted, til en brusende seiershymne.

Vi vil frem, sa det, og ikke bare Norges kvinder, men de som staar ved vor side, saa nær os, saa kjære, med forskjellige og dog samme maal, — — ja alverdens kvindekraft bryder sig frem, det blev tilsidst spaadommen, drømmen som hvælved sig.

Og en glæde var det at høre, hvad der *ikke* var med. Mangt af det som har skjæmmet og virket pinlig paa næsten hvert stort kvindemøde der har været.

Snobberiet var der intet af, de flaue undskyldninger! Ingen kom med udtalelser som i oversættelse lyder, mændene maa endelig ikke tro at vi vil dem tillivs, vi maa endelig ikke misforstaaes som om vi er slemme og »emanciperte«; hvor usigelig unoble den sort undskyidninger er, hvilke dumme forudsætninger de hviler paa, hvor usselt de opfatter dem de henvendes til — det havde det møde en følelse af — ikke et ord om noget saadant fanged forsamlingens øre. Kvindesagskvinde blev høilydt fra hele Norden erklæret for et navn vi skulde være stolte af! — Endelig!

Det blev et stort møde. Større end tænkt. Men mangt vil falde af i første byge, og kjernen som blir igjen, blir ikke saa stor. Alligevel stor nok til at magte meget.

Stor nok — hvis god nok. Hvis den rette aand besjæler os. Hvis vi kan holde tempelranerne borte og drive ud alt hvad der kan forvandle helligdomme til røverkuler — drive det ud af hjerterne.

Saa magter vi det nok, omend opgaverne blir svære, for videre frem maa vi nu til nye planer, nye tanker, nye syner.

Men de skjønhedsindtryk vi modtog, da vi var alle tilsammen, de vil stige frem i sindet og glæde og forfriske os under det nye arbeide

*

Rammen om forhandlingerne, det dekorative, festerne o. s. v. vil man ogsaa gjerne høre lidt om.

Mødet holdtes som tidligere meldt i universitetets festsal. Det blev aabnet af N. K. F.'s formand fru F. M. Qvam, som fremhæved som et tegn paa fremskridt, at selve *Alma Maters* haller aabned sig for os, fremskridt som dog ikke skulde gjøre os trygge for den stadig lurende reaktion. Hun hilste alle velkommen, alle gjæster fra Norge, Sverige, Finland, Danmark og slutted med at oplæse en adresse sendt fra Island saalydende:

Den islandske kvindeforening sender det nordiske kvindesagsmøde sin hjerteligste tak for den modtagne indbydelse.

Det vilde have været os en stor glæde at komme, helst

mange, til søsterstevnet og være med til at bære frem haabet og ønskerne, der er kvindesagens sjæl, at høre de manges erfaringer vundne ude i selve livet og saa komme hjem med forsterket kjærlighed og interesse for vor gjerning, rige paa lyse minder fra mødet med vore nordiske søstre, som vi saa inderlig ønske at staa i aandelig pagt med, hjerteglade over at have gjæstet fædrenes land, »Gamle Norge«. Men desværre forhindrer afstanden og andre omstændigheder os denne gang fra at kunne komme.

Vi maa lade os nøie med i tanken at dvæle hos vore aandsfrænder med de varmeste ønsker om, at Guds velsignelse maa hvile over kvindesagens vækst og fremgang, og inderlig tak for arbeidet og kampen. Gid den snart maa bringe seier.

Vi indskyder her en hilsen fra Færøerne som kom forsent til at oplæses ved mødet:

Thorshavn 27. 6. 1902.

Færøiske kvinder sender sin varmeste hilsen til det nordiske kvindesagsmøde i Kristiania og sin dybtfølte tak for indbydelsen til at deltage i samme.

Da vi ikke har nogen organisation af kvinder her endnu, har vi ikke villet sende nogen repræsentant herfra, men vi haaber dette ikke skal blive til hinder for frugtbart samarbeide senere i tiden mellem færøiske og andre nordiske kvinder og kvindeforeninger.

Den i forrige hefte omtalte kantate *Nytaarsgry* udførtes derpaa af et damekor under Agathe Backer Grøndahls egen ledelse. Det klang skjønt, høitidsfuldt — som en indvielse.

Da baade formiddagens og eftermiddagens foredrag var over, samled mødets deltagere sig til en fest paa

Sankt Hanshaugen

som Kvindestemmeretsklubben havde indbudt til. Man gruppered sig om borde inde og ude, men da hunger og tørst var stillet, samled alle sig i den store sal, hvor presentationen foregik. Finske, svenske, danske deltagere blev opnævnt; eftersom navnene opraabtes steg de op paa katedret eller paa stoler omkring i salen og henvendte nogle ord til forsamlingen. Det gik med sprudlende liv og fart og latter. Indimellem afsang den kvindelige handelsstands sangforening nationalsangene. Ogsaa »Yderst mod Norden« blev sunget for at hylde de islandske kvinder, som ikke kunde komme.

En episode maa nævnes. Da de to kvindelige studenter fra Up-

sala blev presenteret, foreslog dirigenten, at en ganske nybagt norsk kvindelig student frk. Broch skulde stille sig imellem dem med sin duskelue, for at det kunde ta sig desto bedre ud. Da de havde sagt sine repliker, hørtes en dansk røst nede fra salen: »Men vi har ogsaa en kvindelig student at presentere, og hun har endog sin mand med som ogsaa er student.« Der blev stor jubel, herren og fruen maatte op paa taburetter, og hr. Schou talte, idet han presenterte sig som sin hustrus mand. — Af de norske blev kun en presenteret, nemlig frk. Aasta Hansteen, hvorpaa alle de norske delegerede gik i procession gjennem salen til afsked.

Der kom storartede ting paa de næste dages festprogram. Men en og anden paastod ved mødets slut — Sankt Hanshaugen det var nu alligevel det *aller*morsomste.

Før vi fortæller om næste dag, skal vi berette, at fru statsminister Qvam *hver dag* gav meget festlige middage for mange af mødets gjæster.

Til næste aften fredag var arrangeret en tilstelning paa folke. musæet Bygdø, det blev styrtende regn — saa der kom ikke mange, men de som kom mored sig godt trods regnet, og hr. Seeland fortalte sine ypperste historier under stort bifald.

Næste aften, lørdag, var der arrangeret en dampskibstur rundt øerne. Men forhandlingerne vared saa længe, at bare en del af de som havde tegnet sig kunde komme med. Imidlertid var der kommet indbydelse til te fra fru Marna Aars f. Aall, og da den hede debat om organisation endelig var over kl. 1/210 drog en stor skare op til dr. Aars' villa, Slemdal. Det blev et kort besøg, men skjønt og forfriskende efter dagens hede.

Saa kom festlighedernes store dag, søndagen.

Kl. 1 begyndte modtagelsen i ministergaarden, hvortil hr. statsminister og fru Blehr havde indbudt alle mødets gjæster. De smukke saloner i anden etage var særskilt smykket for anledningen med malerier af kvindelige kunstnere, fra Aasta Hansteen og fremover til de yngste malerinder, samt med prægtige tæpper fra det norske billedvæveri. Ved totiden, efterat man havde nydt forfriskninger, begyndte en musikalsk-deklamatorisk underholdning. Musik af Erika Nissen, deklamation af fru Thora Hansson og sang af frk. Lykseth; der brød stadig bifald frem, men man fik ikke lov til at overgi sig for længe til det, kl. 3 maatte alt være over. Der sloges til lyd, og staaende ved sin mands side henvendte Randi Blehr de elskværdigste ord til gjæsterne, takked dem paa sin mands, sine børns, sine egne vegne, fordi de var kommet og vilde gi den første indvielse til deres nye hjem i Norge. Men nu, fortsatte hun, har jeg at melde, at

det historiske øieblik

er kommet. I denne stund drøner et skud som melder, at Gravehalstunnelen er gjennembrudt, indi fjeldet mødes man fra øst og vest — hvad der stængte mellem østland og vestland er brudt, leve et samlet enigt, sundt, herligt Norge. — »Ja, vi elsker« blev sunget til akkompagnement af Erika Nissen.*)

Hr. stortingspresident Berner besteg derpaa — taburetten og oplæste telegrammer fra hr. lagtingspresident Horst og fru Horst og retted derpaa nogle ord til forsamlingen. Det historiske øieblik overførte han paa kvindesagsarbeidet. Han haabed paa, at alle stængsler skulde brydes som skilte mænd og kvinder, saa deres samarbeide kunde bli rigt og stort udover fremtiden.

Man skiltes ved 4-tiden, efterat frk. Aasta Hansten havde rettet nogle takkens ord til værtinden.

Om aftenen mødtes mange af mødets deltagere igjen til nok en stilfuld og skjøn festlighed. Hr. generalkonsul og fru Butenschøn havde indbudt de delegerede og alle de udenlandske gjæster o. a. til et »gardenparty« paa sin smukke eiendom Skøien. Man gik omkring i den gamle park og inde i huset, hvor man fik kaste et flygtigt blik paa alt det elegante, skjønne og kunstneriske, som omgav en. Man fornyed bekjendtskaber, passiarte og nød af de gode sager som stod til ens raadighed. — Men tilsidst samled man sig om aftenens program, som lød paa et udvalg af *Agathe Backer Grøndahls* kompositioner. De udførtes af fru Grøndahl selv og for sangens vedkommende af frk. Olivia Dahl med akkompagnement af fru Grøndahl.

Afskedens øieblik kom, og ogsaa den dag maatte slutte. Men mange af dem som havde oplevet den var lidt overvældet, og enkelte af de norske og udenlandske gjæster forstod at udtale sig om den. De

*) Det blev besluttet at sende et telegram fra mødet til Gravehalstunnelen adr. Statsraad Løvland.

følte, at man havde givet dem det bedste og givet det paa den nobleste, skjønneste maade som gives kunde.

Afskedsfesten paa Holmenkollen

har vi igjen at fortælle om. Men det vil være umuligt at meddele indtryk fra de mange taler som blev holdt. Vi vælger da i det følgende at gi et citat af en af dem og saa referere en tale som skulde været holdt, og som den taler der ikke kom tilorde har sendt os til optagelse i vort blad. Følgende velkomstsang*) blev afsunget til melodi: »Se Norges blomsterdal«, efterat fru Qvam havde ønsket gjæsterne velkommen.

Velkommen hid hver gjest
fra nord og syd, fra øst og vest!
Velkommen hver især,
hver bror og søster kjær!
Velkommen hver, som staar
os nær og glad i kampen gaar
for alt, hvad stort og frit
vi har vort hjerte gi't.

Vi rækker haanden frem
til alle, som for land og hjem
i fredsdaad stille, sterk
har øvet fremtidsverk.
Og alle, som gaar med
igjennem kamp og seir til fred;
vi ønsker gyldenaar
og sæd af, hvad de saar.

Fen.

Vi maa fortælle, at fra de ikke norske kvindelige talere kom der adskillige komplimenter til de norske mænd. Det lød næsten saa, at det var ingen sag for norske kvinder, naar norske mænd var saa udmerkede — — hm — — — —

Men det maa ogsaa bemerkes, at den minoritet af herrer, som var tilstede, var en elite. Baade den ene og den anden magts spidser havde jo gjort os den ære at indfinde sig ved vor fest: Ministerchefen, stortingspresidenten, høiesteretsjustitiarius o. s. v.

Nu ja, de vakre ord fra svenske og danske damer konkluderte i en skaal for regjering og storting, og de norske damer slutted sig til af ganske hjerte.

Hr. president Carl Berner var herrernes talsmand, og en af hans udtalelser maa fæstnes her:

Brug blot de kommunale rettigheder de har faat ivrig og kraftig, mine damer, sa stortingspresidenten, og det kan ikke feile, at de snart vil faa mere, at de ogsaa kommer i besiddelse af den statsborgerlige stemmeret. Derpaa opfordred taleren de tilstedeværende herrer til at

---

*) Der kom flere poesier frem paa mødet. Foruden kantaten en versificeret velkomsthilsen af fru Welhaven Gunnerson fra Kragerø, foredraget af hende selv. Og et digt til Nordens kvinder af S. Holst Jensen, oplæst af fru Ragna Nielsen. Begge dele gjorde stor lykke. Det sidste uddeltes senere som »Husmoderens hilsen til kvindesagsmødet.«

raabe et hurra for de tilstedeværende damer, og det lød forbausende kraftigt.

Turisthotellets store sal var skjøn at skue under soupeen. Blomsterdekorationerne var smukke og det hele straalende og festligt. Men det faar jo bekjendes: denne fest, som saa mange havde gjort store anstrengelser for at faa være med i, blev en skuffelse for ikke faa. De opimod 500 gjæster kunde jo ikke rummes i salen, og i sideværelserne, paa gallerierne, verandaerne kunde man knap høre et ord af hvad der blev talt.

Der oplæstes en hel del telegrammer, og en telegrafisk hilsen besluttedes sendt til hr. borgermester Berner, som havde været tilstede ved flere af mødets forhandlinger, men ved en reise blev hindret fra at delta i festen.

Efter soupeen, da bordene var ryddet, samled de gjenblevne gjæster sig igjen i salen for at se og høre: frk. Sparres dans (Anitra) og frk. Martha Sandahls sang, akkomp. af fru Schirmer.

Til Finlands veteran i kvindesagsarbeidet Adelaïde Ehrnrooth blev besluttet sendt en hilsen fra festen. Den sendtes paa et vakkert Holmenkolkort.

Og saa gir vi endelig ordet til *vor* veteran:

Solblomsten.

Af **Aasta Hansteen.**

Tale (som ikke blev holdt) ved Nordisk kvindesagsmøde.

Det merke, som alle det Nordiske kvindemødes medlemmer bærer som kvindesagens symbol, maa jeg udtale mig om for at forklare dets betydning. Tanken er dukket op i Den nye verden, i De forenede stater.

Det var i staten Kansas at kvinderne havde vundet en seir, de havde faat kommunal stemmeret, — ligesom de norske kvinder nu.

»I deres seirsglæde fik de den lykkelige indskydelse at tage solblomsten (solsikken) til tegn for kampen for kvindernes ret til lys og luft«.

En af kvindesagens veteraner i Sverige, Esselde, har havt samme inspiration som kvinderne i Vesten. I *Tidskrift för Hemmet*, 1872, siger hun for at forsvare kvindesagens forkjæmperinder:

»Solrosen som höjer sitt stolta hufvud mot solen, är jo ett Floras barn likaväl som murgrönan, som gömmer sig för ljuset, eller mimo-

san, som skygg drar sig undan vid minsta beröring. Skulle då ej kvinnan vara lika kvinlig i sträfvan efter ljus och frihet, som då hon söker skuggan, och frivilligt binder sig. Skulle det vara mindre kvinligt att offra sig för många än för en — att verka för andras barn än för sina egna — vi tro det icke.«

»Da denne sag nu er international, da denne kamp nu er en staaende kamp jorden rundt, så bør den have et internationalt tegn«.

»Da de lave aander, som knytte hænderne og skjære tænder imod kvindelighedens opløftelse og frigjørelse, er om os på alle kanter, saa trænger vi vel til et lyst, et strålende merke at se op til i kampen«.

»Lad da solblomsten være kvindesagens symbol«.

Dette opraab sendte jeg fra Boston, nytaarsdag 1888, til »*Framåt*, tidskrift för fri diskussion«, hvor det blev trykt i februar samme aar*).

Det var paa De forenede staters jordbund, midtveis mellem Atlanterhavets og Det stille havs kyster, at kvinderne i deres seirsglæde fik denne indskydelse om solblomstens tegn (*the Sunflower Badge*). Om tegnets betydning gav disse kvinder kun den forklaring, at de havde valgt det, fordi solsikken, ligesom kornblomsten følger plogfuren; — tegnet betyder saaledes for dem kultur, menneskelig odling i almindelighed.

Men ud mod kysten af Det stille hav tager indskydelserne en høiere flugt. Det var en indskydelse fra denne jordens vestligste kyst, som begeistrede mig til at sende dette raab over havet.

For denne gang, her og nu, siger jeg ikke mer herom end, at denne indskydelse stemmer overens med det profetiske ord, fra oldtiden og fra Østen: *Jeg vil sætte fiendskab mellem dig og kvinden* (1 Mose III, 15). Dette ord henvendes fra den høieste aandsmagt til menneskeslegtens fiende: »Jeg vil sætte fiendskab mellem dig og kvinden, mellem din sæd og hendes sæd«.

Det er godt at vide, det maa gjøre det betydningsfuldt for eder, kjære søstre, at dette merke, som vi her alle bærer som kvindesagens symbol ved dette nordiske kvindesagsmøde, at dette merke tydes som den store profeti, der nævner kvinden som staaende hos Messias, og som den der med ham skal føre Messias-kampen.

Tilegn eder forjættelsen, I søstre! — Lad merkets betydning være at det minder eder om forjættelsen.

Det var til svenske kvinder jeg sendte meddelelsen om solblomsten, gjennem det svenske tidsskrift. Men i Gøteborg blev modstanden for stor, reaktionen sejrede, og *Framåt* gik ind.

*) Gøteborg. Redaktør frøken Alma Åkermark; senere fru Åkermark-Breinholm.

Mit opråb laa gjemt og glemt i seks aar; — indtil det blev opdaget af vor Gina Krog, og — ved en indskydelse fra høiere hold — bar hun det frem og løftede det op.

15de februar 1895, ved en fest i K. S. F. K. (Kvindestemmeretsforeningens klub) blev solblomsten, som kvindesagens symbol, optaget af klubben som merke. Dette, en paa et flag-rødt baand med gul silke udsyet stiliseret solsikke, blev uddelt til samtlige tilstedeværende medlemmer.

Denne *Solblomstens fest* blev aabnet med en prolog i bunden stil, forfattet af frk. Gina Krog; fremsagt af hende som klubbens formand og melodramatisk ledsaget af musik, for anledningen komponeret af fru Inga Lærum Liebig, foredraget af denne.

Comtesse Betzy Wedel Jarlsberg havde skjænket os tegnet i synlig skikkelse, forat vi kunde fæste det paa brystet og at det kunde komme ind i vor bevidsthed, hvad det betyder.

Kvindesagen er arbeidet for at reise kvinderne og for at samle dem om dette formaal.

Et symbol er noget der samler og opløfter. En kjæmpende sag maa have en fane, hvorunder den kjendes; den trænger til et merke, hvorunder de for sagen kjæmpende kan samles. Den trænger til et sindbillede som for de kjæmpende selv, ligesaavel som for sagens modstandere, kan fremholde sagen i dens idealitet.

Kamp for kvindernes ret lil lys og luft er det enkleste og mest omfattende udtryk for, hvad kvindesagen indebærer; det er tillige et udtryk som stemmer bedst med det valgte symbol: Den blomst som vender sig mod solen, — *som selv er et billede af solen*; — og der, som alt planteliv, alt legemligt liv, alt aandsliv, — vil have luft.

Den grund, hvorpaa vi norske kvindesagskvinder nu staar, har Camilla Collett erobret for os ved en tyveaarig kamp. Denne grund kalder jeg søsterlighedens grund. Søsterlighed, — det vil sige kvinder, som med frihedsbevidsthed samles om et formaal.

Saavidt jeg mindes er det Astrid Stampe, som har ytret, at hun vilde ønske, at man i det danske sprog havde og kunde bruge ordet søsterlighed. »Vi har ligesom tingen,« siger hun, »naar vi bare havde ordet.«

Det forekommer mig, at vi har ordet, — der er det jo! — søsterlighed. Klart og forstaaeligt; sidestykke til broderlighed. Gid vi saasandt havde *det*, som det udtrykker; gid vi saasandt havde søsterligheden i vor bevidsthed og i vor følelse.

Vi har ofte smertelig savnet den i samholdet mellem norske kvin-

der; men den er i god og kraftig udvikling, og dette møde af nordiske kvinder vil have en velsignet virkning ogsaa i den henseende.

Ved en fest som K. S. F. K. gav paa min 70aarige fødselsdag, 10de december 1894 blev, ved Gina Krogs festsang, medlemmerne døbt som »Solblomstens døtre«, og der blev »Solblomstens merke« løftet saa høit, at det viser langt ud over klubbens omraade.

K. S. F. K. vil faa historisk betydning som den lille have paa norsk jordbund, hvori Solblomsten først blev plantet. Men vi ser allerede nu, hvorledes den skyder rodskud som vokser op udenfor haven:

Drammens kvindesagsforening har optaget merket; den har en liden silkefane, hvori solblomsten er broderet paa hvid grund.

Nylænde, det norske »tidsskrift for kvindernes sag«, har et betydningsfuldt titelbillede: en krans af solsikker som ramme om *blomsten, som er et billede af solen*; tegnet af kunstnerhaand (frk. Marie Hauge),*) og ved den skabende kunstneriske indbildningskraft, som har tegnet dens stiliserede stilke og blade, ser man den store blomst som en opgaaende sol over norske aaser.

»Indbydelse til *Nordisk Kvindesags-Møde* i Ny-Oslo 3—7 juli 1902« er ogsaa ved samme kunstnerhaand smykket med dette symbol. Og som medlemstegn ved mødet har nordiske kvinder baaret det.

Norsk kvindesagsforening har saaledes, gjennem sin bestyrelse som har udstedt og undertegnet indbydelsen, godkjendt og vedtagat merket som sindbillede for kvindesagen.

Begyndelsen er saaledes gjort, ved denne nordiske kvinders kongres, til at dette tegn vælges som det merke, hvorunder de samler sig, alle de lyse aander og gode kræfter som arbeider og kjæmper for vort kjøns frigjørelse fra tusindaarig trældom.

Dette symbol kommer fra Den nye verden. Det forkynder den nye tidsalder, den nye tingenes tilstand, den nye æra som kommer — som indledes — med det tyvende hundredaar. Vi staar ved en stor krise i menneskeslegtens levnetsløb.

Det var røster, inspirerede kvinders røster, som begeistrede mig til at sende dette raab over havet om Solblomsten. Jeg maa dog meddele lidt af disse røsters meldinger. De kommer fra kysterne af det store Stille Ocean: »Forestillingen om jordens fra tid til tid gentagne

---

*) Vi tillader os at oplyse om, at der er en anden norsk kunstnerinde som ogsaa har tegnet solsikken som vort emblem, idet titelbilledet af skriftet; Norske kvinders sociale og retslige stilling af Gina Krog, udgivet af N. K. F. i 1894 er udført af *Harriet Backer*.

Red.

omveltninger er grundet paa sandhed. For hver gang en ny udvikling af jorden og paa jorden skal begynde, har en saadan omveltning fundet sted.« — »Jorden blir nu beredt til at frembære en ny udviklings tidsalder i dens tilværelse.« — »Ud af denne elendighedens og stridens nat, ud fra denne aandelige forstyrrelse vil kjærlighed og visdom føre os frem til en tilstand, som, i sammenligning med den nuværende, er saa fuldkommen, at den nulevende menneskehed mener den umuligt kan bli til virkelighed.« — »Det tykke underjordiske nattemørke, der synes at brede et ligklæde over jorden, vil bli forløber for det himmelske sol-frembrud *(the sun-burst Celestial)*, da guddomlig kjærlighed og visdom vil

ud af mørke, ud af kaos,
ud af elementers strid,
kalde frem for alle slegter
hele livets fulde samklang.»

Og nu en anden røst:

»Mændene taler om retfærdigheds-, visdoms-, barmhjertigheds- og freds-gudinder. Hvis disse aldrig kan bli andet end sindbilleder, saa hold op at tale saaledes paa skrømt!« — «Og hvis Frihed, nationens stolthed*), som med en fakkel vil oplyse verden, blot er et gjøglebilled, saa lad den skjønne billedstøtte styrtes ned.« — »Men nei, lad den staa denne oprakte haand! Det kunstverk er sikkert en sand profet; ved en himmelsendt indskydelse bygged de mer viselig, end de skjønte det selv.« — — I den sidste strofe af dette inspirerede digt kommer solstraalerne saa sterkt frem, at vore øjne neppe taaler dem; vi har siddet saa længe i nattemørket. — — Jo, Lucina Hagman ser mod solen! Hun passer godt under Solblomstens tegn. »Det er solens lys vi skal have,« siger hun. »Fædrenes røst har været hørt i aartusinder; den har sagt meget stort og ophøjet, men den har ikke sagt det, som kan gjøre gode mennesker. Fædrenes love har fyldt jorden, men gjort den kold. Mødrenes love vil bringe glæde og fred, menneskene en god vilje. Tænk, om menneskene paa jorden, gjennem moderkjærlighedens røst, kunde finde Gud — kunde se op til vor Fader-Moder-Gud!«

* *
*

---

*) Hentyder til det kolossale monument, reist i New Yorks havn: Friheden, en kvindeskikkelse med opløftet arm og haand, bærende en fakkel høit over sit hoved.

Denne kvindekongres — Nordisk kvindesagsmøde — er indviet med dybt alvor ved vor høit ærede formands tale paa aabningens dag. Ved den dybe og sterke kantate af Gina Krog, med den gribende og opløftende musik af Agathe Backer Grøndahl, — saa vi gjennem »angstens aabnede porte« — at »slegten, som fødtes af kvindens skjød, den famler i mørke — i brøde og nød.«

Men — takket være de som fik indskydelse, og som blev ledet af indvielsens aand — har det lydt for nordiske kvinder:

»Af *kvindernes sjel* fødes slegten paa ny og døbes af aanden med ild og ord.« »Hvad lysglimt af haab over natlig jord! Hvad løfte om lysseklers nytaarsgry!«

Korets siste strofe lyder:

»Løft hodet og se! Se mod dagningens skjær!
Aanden er evig. Messias er nær.«

Vi kjørte op til festen under *regnbuens tegn.*
Forsoningens tegn — — forening af himmel og jord.

* *
*

Med Holmenkolfesten var mødet med dets festligheder officielt afsluttet.

Saa kom »dagen derpaa«, med sektionsmøder i Landskvindestemmeretsforeningen og Sanitetsforeningen og med et møde af de delegerede i anl. arbeidet for norsk kvinderaad.

Men ogsaa festlighederne vared, skjønt de officielt var forbi. Formanden var endnu ikke gaat træt af at vise gjæstfrihed, og mange hvem mødets tummel havde hindret fra at træffes fandt nu hinanden Særlig mindeværdig blandt efterfesterne er en som holdtes paa »Dronningen« Bygdø.

Der var tilstede finske og svenske og norske — delegerede fra Kristianssand og gjæster helt fra Lofoten. — Dr. phil Markki Friberg holdt en stemningsfuld tale for Aasta Hansteen. Men Aasta Hansteen talte for »*de uberømte*« -- -- blandt kvindesagsarbeiderne. Alle disse som ikke faar sine navne udraabt i ny og næ, som ikke faar anerkjendelse og ros og virak, men som er den bærende kraft i alt arbeidet, og uden hvem »de berømte« slet ingen vei kom.

Disse kvinder med hjertets stille ild, som kunde slaa en saa velgjørende varmende imøde — dem skulde vi mindes og hylde. — — —

Og det var vel talt.

*

»Vi faar gjøre det bedre en anden gang« — var det man trøsted sig med inden den gruppe, som havde besluttet at gjøre sit yderste, at ofre sig helt for at alt skulde bli saa udmerket som muligt, de trøsted sig med det, naar de fik erfare at de af og til kom til kort trods alle anstrengelser, »Hvis jeg overlever det« — var et andet mundheld. Og man kunde være lidt ængstelig for en og anden. Formandens utrolige udholdenhed var jo kjendt fra før, men der var andre som havde sit daglige arbeide som de ikke kunde forlade, og som i lange tider gav mer end sine dages fritid til mødet. Der var blandt andre komiteens formand frk. Anna Hvoslef, og der var frk. Ragna Rasmussen, som stod i spidsen for indkvarteringskomiteen, og saa var det komiteens forretningsfører frk. Regine Mathiesen. Det var en beroligelse at se sidstnævnte dame igjen efter mødet, frisk og — uskadt havde vi nær sagt.

En og anden har endnu ikke lidet arbeide med efterslætten, men vi tænker dog om ikke længe at kunne bringe melding om at vi alle er ilive.

Og saa faar vi glæde os over at om der var mangler i det enkelte, saa var mødet i sum vellykket og tilfredsstillende og gav store impulser til fremtidigt arbeide.

Og glædeligt er det at melde at der trods rivninger viste sig stor indbyrdes velvilje fra de allerfleste kanter.

Og indenlands og udenlands fra kommer bud om at mødet var *storartet*. Og hvorfor skulde man uopfordret komme og si det, naar man ikke mente det. Den første hilsen som kom til os fra landsbygden lød saa: Det var som eventyrslottet fra barndommens dage aabned sig for os.

* *
*

Men efter mødet har alle gnaverne det meget travlt. Mest de smaa anonyme rundt i pressen og andetsteds. De gnaver, og de piber, og de rumsterer. De har det jo med at være paa færde, hvor mennesker bygger. Og saamæn kan de gjøre sin nytte de med. Om en og anden f. ex. skulde drømme om at nu var kvindesagen, med dens ledere, blit populær, saa kan de vækkes af sin slummer. Og det er altid godt at vækkes fra usunde og tøvede drømme. Men jo flere der vaagner — desto værre blir det nu for de smaa gnavere.

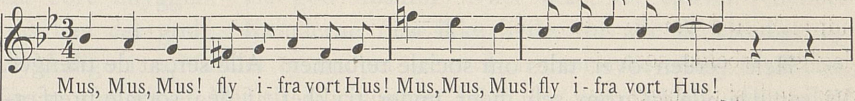
*

Barnerim.

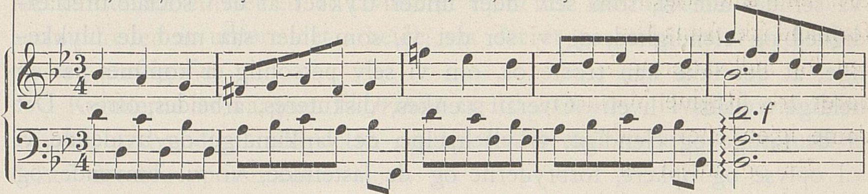
(Text af Anna Winge

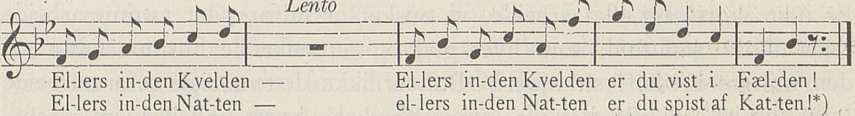
Scherzando. Musik af Mon Schjelderup.
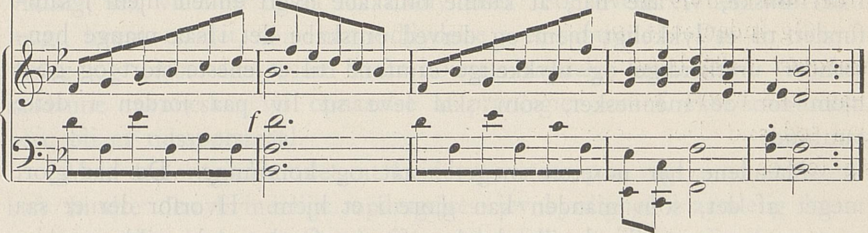
Sang

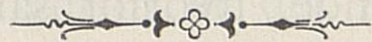

Piano

Det historiske øieblik, eller lige efter det historiske øieblik, som det lille billede indi teksten viser, er efter fotografi af hr. Worm-Petersen. Det er et sjelden malerisk fotografi i sig selv, men da personerne i midtgruppen har faaet et dunkelt skjær over sig, egner det sig ikke til reproduktion. Vi valgte derfor blot at minde om situationen — ved et miniaturbillede.

Billedet fra verandaen i ministergaarden er meget vellykket Begge disse og billedet fra aabningsdagen er at erholde hos hr. Worm-Petersen (se annoncen).

*) Tilegnet Bettys »Gråtass.«

Kvindernes indflydelse.

Foredrag holdt 4de juli 1902 ved det nordiske Kvindesagsmøde i Kristiania.

(af *Ragna Nielsen*)

Hele verden over tales om sociale reformer. Alle ser, at de trænges. Vi ser det alle vi, som selv lider under trykket af den sociale uretfærdighed og elendighed, og vi ser det vi, som lider saa med de ulykkelige, at det ikke kan trøste os, om vi selv personlig er kommet paa en heldigere plads i livet. Overalt tænkes, diskuteres, arbeides, ofres. Det er de fattige og elendige, vi vil hjælpe, de vankundige og uvidende, vi vil oplyse og oplære, forbryderne og de lastefulde, vi vil omvende og redde, de syge og lidende, hvis lod vi vil lindre, krigens afskylighed og meningsløshed, vi vil ha erkjendt, — ja, ogsaa til dyrene, som tjener os og arbeider for os, ønsker vi at strække vor omsorg og beskyttelse. Er ikke, kort sagt, det arbeide, vi ønsker at udføre, det samme arbeide i det store samfund, som hver god og rettænkende husmor udfører i den mindre kreds, i sit hjem? Bunder ikke dette sociale reformarbeide i det ønske, vi alle har, at kunne omskabe hvert enkelt hjem i samfundet til et lykkeligt hjem og derved omskabe det i saa mange henseender uretfærdige og ulykkelige samfund til et eneste stort og godt hjem for de mennesker, som skal leve sit liv paa jorden i dette samfund.

Mændene har udrettet meget i stat og kommune. De har gjort meget af det, som manden kan gjøre i et hjem. Hvorfor der er saa meget, som er utilfredsstillende, hvorfor samfundet endnu ikke er blet et godt *hjem*, tror vi kvindesagskvinder for en stor del kommer deraf, at det, som kvinderne kan udrette, endnu savnes i samfundet. Naar mand og kvinde sammen danner et hjem, saa gaar det under normale forhold saaledes til, at det er manden, som gjør det store, grundlæggende arbeide. Han bygger huset, han skaffer det, som trænges, han former hjemmet i de store grundtræk. Men der er ikke endnu nogen hygge i det hus, det er ikke endnu noget *hjem*, hvor store og smaa kan befinde sig vel. Saa træder kvinden til. Hun ser sig prøvende om i sit rige, hun flytter om og ordner, hun bringer smaatingene ind og gir dem sin ret, og tilsidst har hun af mange gange saa smaa midler ud af det uhyggelige, kolde hus, skabt et lunt, hyggeligt hjem, hvor alle husfæller befinder sig vel.

I alle disse aarhundreder har manden bygget samfundet. Han har gjort det store grundlæggende arbeide. Vi har samfundet i sine grundformer. Og nu er det tidspunkt kommet i menneskeslegtens historie, at kvinden skal begynde sit egentlige samfundsarbeide. Der fordres af hende, at hun skal gjøre det, som manden ikke har kunnet: hun skal faa bort uhyggen. En god husmor hviler ikke, før enhver i hendes hus har det godt. Kvinderne maa ikke hvile, før alle de elendige og ulykkelige i samfundet er hjulpet frem til en menneskeværdig tilværelse, før samfundet er blet til et civiliseret hjem for menneskene. Det vil ta aarhundreder at udføre det arbeide, saa det er paa tide, at vi begynder og tar kraftig fat.

Kvinderne er vaagnet til *frihed* og til *arbeide*. Hvorledes skal vi faa den nødvendige indflydelse, og hvorledes skal vi bruge vor indflydelse? det blir spørsmaalet.

Naar jeg siger, at kvinderne har faaet frihed, er der kanske dem, som vil si, at den har vi ikke rigtig faaet endnu. Jeg tror dog, at vi maa si, at vi har det. Den aandelige frihed, frihed til udvikling har kvinderne faaet. Der findes ikke det pigebarn i hele norden, som ikke kan naa til den for hendes natur og evner høieste aandelige udvikling, hvis hun selv og hendes forældre vil. Og har hun først frihed til udvikling, saa vil hun ogsaa faa indflydelse. For hvem er det, som har magt, hvem er det, som har indflydelse i et samfund? Det er til syvende og sidst dem, som staar høiest i aandelig henseende. Og for saadanne mennesker vil opnaaelse af privilegier som f. eks. stemmeret bare bli et tidsspørsmaal.

Men derfor gjælder det, at kvinderne staar paa vagt mod alt, som kan hindre den kvindelige opdragelses jevnbyrdighed i aandelig henseende med mændenes Og derfor er det for mig et sørgeligt fænomen at se og høre *kvindesagskvinder* — for af andre kvinder venter man jo ikke bedre — men at se kvindesagskvinder arbeide for og juble til forslag om *tvungen* indførelse paa skolerne af kjøkkenstel og kjolesøm. Forstaar da ikke disse kvinder, at hvis vi optar saa meget af pigernes tid med manuelt arbeide, vil de efter fuldendt uddannelse staa lavere i aandelig henseende end gutterne? Ogsaa maa vi huske paa, at legemlig anstrengelse tiltaler børn i almindelighed, baade gutter og piger, meget mere end aandelig anstrengelse. Mængden af piger vil med fuld interesse gaa op i det manuelle arbeide, som søm og kjøkkenstel byr dem og la det aandelige arbeide være underordnet. Og hvorfor saa paa skolerne stanse med madlavning og kjolesøm? — vask og strygning f. eks. er ogsaa kvindeligt arbeide og er godt at kunne, hvorfor

ikke ta det med? Men ved en saadan opdragelse blir ikke kvindeslegten jevnbyrdig med mændene, som *tvinges* til aandeligt arbeide. Jeg taler ikke imod kvindeligt arbeide, ikke imod kurser og fagskoler, som lærer pigerne op efter fuldendt skolegang — jeg er aldeles overbevist om, at madlavning og søm, vask og strygning o. s. v. blir ved at være og bør bli ved at være et kvindeligt arbeide. Hvad jeg taler imod er den tvungne indførelse af disse ting paa skolen, hvor tid og menneskelige kræfter ikke vil strække til til da at skaffe pigerne en i *aandelig* henseende jevnbyrdig undervisning med gutterne. Og kun derved, at pigerne faar en jevnbyrdig udvikling vil kvinderne komme til at staa jevnbyrdig med mændene i et land, og kun derved vil kvinderne kunne faa og beholde den magt og den indflydelse, som tilkommer dem som den ene halvdel af menneskeslegten. Lad os dog huske paa, at uden kamp naar ikke kvinderne til fuld jevnbyrdighed. Men til en kamp trænges vaaben. Det er ikke nok at eie det raa metal. Metallet maa smedes til vaaben, og det arbeide gaar ikke af sig selv. Heller ikke taales det, at vore vaaben er rustne. Kun den, som ved flittig øvelse holder sine vaaben blanke, vil være skikket til at føre kampen.

Aandelig udrustet maa vi være — sørger vi ikke for, at pigerne blir det, synker kvinderne tilbage til sin gamle stilling i samfundet.

Vi vil haabe, at det ikke vil lykkes kortsyntheden at frembringe denne reaktion i kvindelig opdragelse. For det trænges sandelig, ikke bare for hver enkelt personligheds skyld, men ogsaa for samfundets skyld, at kvindernes aandelige evner bringes til høiest mulig udfoldelse.

Mine damer, jeg vilde ønske, at jeg var veltalende som Demosthenes, listig som Talleyrand, overbevisende som — ja, hvem skal jeg si? — som William Pitt for at faa Dem med paa, hvad jeg nu vil si. Jeg vilde gjøre Dem til proselyter allesammen for en sag, der forekommer mig at være den første og — foreløbig ialfald — den vigtigste i alt samfundsarbeide. Jeg vilde da be Dem om at danne kjernetroppen i en armé, der igjen dannede andre arméer, og hvormed vi tilsidst ved en fredelig revolution skulde faa en hel stor samfundsomvæltning istand. Det er til intet mindre end til en krig med byerne, jeg vilde indbyde Dem. Ikke saa, at jeg vilde ha byerne jevnet med jorden. Men jeg vilde ha byernes udseende fuldstændig forandret. Husk paa, hvorledes der nu ser ud især i de store byers forstæder: høie, stygge, kjedelige huse, smale, mørke portrum, trange baggaarde, som oftest med stank og smuds, smale gader med larm og travelhed. Her, i disse omgivelser, vokser mængden af smaabørn op; disse stygge indtryk er det, barnesindet suger ind. Hvad kan vi vente andet, end at de genera-

tioner, som vokser op i saanne forhold, blir syge og forkrøblede baade paa legeme og sind. Hvorfor ikke ta en rask beslutning og si: Javel er bygrunden kostbar, men kostbarere er menneskene, som bor paa bygrunden. Kvinderne fordrer, at byen og dens bebyggelse skal rette sig efter menneskenes tarv; vi kan ikke længer taale, at mennesker forkrøbles paa legeme og sjæl for den kostbare bygrunds skyld. Vi fordrer en bygningslov, som forener byens og landets fordele, et kompromis mellem by og land. Derfor fordrer vi brede gader, beplantede med trær, kvartaler af vakre huse og med haver i midten istedenfor baggaarde. Vi fordrer, at naar byens bebyggelse naar til en træbevokset houg, skal ikke trærne hugges ned og hougen mineres bort; den skal staa som den er og benyttes som en naturlig legeplads til fryd for omegnens børn. Og naar byen har naaet hen til en skov, skal ialfald en del af denne indlemmes i byen som park. Først i byer, som blev en saadan blanding af by og land, havde børnene den første betingelse for at kunne vokse op med sund sjæl i sundt legeme. Og først i en saadan by, hvor hvert eneste menneske havde en menneskelig bolig, vilde man med haab kunne ta kampen op mod last og elendighed.

Mine damer, jeg ber Dem saa inderlig: Kast ikke denne tanke bort som noget, der saa alligevel er umuligt at realisere, men tag den op til overveielse og prøv at interessere andre for den. Med eller uden kommunal stemmeret kan og bør kvinderne udøve indflydelse paa samfundsspørsmaalene. Og hvorledes skal vi kunne ta kampen op mod elendigheden, hvis vi ikke først kan skaffe menneskene en menneskelig bolig med lys og luft, solskin og skjønhed.

Naar saa hvert barn bor i en menneskelig bolig, hvor solen kan skinne paa ham, hvor han kan røre sine lemmer, hvor han hver dag kan indsuge gode og vakre indtryk, kan vi med fordel ta fat paa hans *opdragelse*. For børnenes opdragelse har mændene gjort meget i kommunen. De har bygget store skoler, der reiser sig som paladser, der er intet sparet paa undervisningsmateriel, gymnastikapparater o. s. v., svimlende summer udgir en kommune til ungdommens opdragelse. Det vilde være saare vel altsammen, hvis bare alle lærere forstod at benytte alle disse fordele og dertil ved siden af kundskaberne gi barnet det, uden hvilket kundskaben ikke blir til opdragelse, fordi den ikke tjener til personlighedens vækst. Den lærer, som kun gjør det, han er skyldig at gjøre, er en unyttig lærer. Fordi saa mange lærere tror, at de har gjort sin pligt, naar de har meddelt kunskab, derfor gaar saa mange ud af skolerne uden at ha faaet næring for sit hjerteliv, uden at ha faaet impulser til ideal, aandelig stræben. En lærer, som virkelig

vil være en opdrager, maa gjøre det, som enhver moderlig og samvittighedsfuld mor gjør: han maa gribe enhver anledning til at appellere til barnets gode instinkter, uafladelig ved suggestion gi barnet lyst til alt som er godt og rent og ædelt. Jeg mener ikke ved at præke for barnet. Nei ved selv at være det man ønsker barnet skal bli: en higende og længselsfuld sjæl, som afskyr det, som er lavt og slet, — og saa ikke undse sig for at la barnet faa se ind i ens eget aandelige liv, men om det saa maa være bringe det offer at vise ham fortrolighed for derved om muligt at faa hans igjen; intet er saa opdragende for et barn som venskab og fortrolighed af en voksen, som det at faa lov at se ind i en voksens sjæleliv. Jeg tror, mange lærerinder er saadanne moderlige venindet for sine elever, og jeg tror, mange flere vilde være det, naar de bare fik øinene op for, hvilken uhyre indflydelse de derved vilde faa paa ungdommens opdragelse. Og netop fordi kvinder oftere end mænd har denne vigtigste af alle evner hos en opdrager, derfor er det en uforstand, som grænser til forbrydelse hos en kommune ikke at la det kvindelige element bli, helst overveiende, men ialfald jevnbyrdigt med det mandlige paa skolerne. En skole, der som Kristiania nye kommunale middelskoler lar forholdet mellem lærere og lærerinder være som 12 til 3, vil aldrig bli en *opdragelses*-anstalt; den vil kun bli en skole, hvor barn gaar op hvert aar og faar sin middelskoleeksmanen. Dens indflydelse paa ungdommens sædelige vækst vil bli saare liden.

Og der er en anden institution, hvor den kvindelige indflydelse maa komme til at gjøre sig ganske anderledes gjældende end nu er tilfældet — det er i fattigvæsenet. Jeg tænker, vi allesammen kunde nævne kvinder, om hvem vi maa si, at de netop i sig forener alle egenskaber, som udfordres for at kunne virke med kraft og held i de fortvilet vanskelige forhold. Jeg skal for tidens skyld ikke gaa nærmere ind paa dette. Men at arbeidsomme og uegennyttige kvinder, med god forstand og med hjertet paa rette sted blandt de elendige i samfundet vilde kunne udrette meget af det, som mænd ikke magter, ikke engang har øie for, — det haaber jeg, fremtiden vil vise. Og derfor vil jeg haabe, at vi snart maa faa se kvinder, som gir sig til alvorlig og grundig at studere fattigforholdene for saa at gaa ind først som assistenter hos fattigforstanderne og senere som fattigforstandere selv. Naar mænd og kvinder arbeidede sammen i fattigvæsenet, kunde der kanske bli haab om, at alle de mange penge, som en kommune nu gir til fattigunderstøttelse, kunde bli retfærdigere og mere effektivt og økonomisk anvendt.

Det samme gjælder arbeidet i fængslerne, arbeidet med forbryderne. Der har jo kvinderne begyndt at faa indpas, og naar generationer af kvinder med høiere udvikling end nutidens kvinder har kunnet opnaa, naar de først er vokset op til dette arbeide, skal vel menneskene faa se, at kvindelig indflydelse her vil kunne udrette noget.

Og saa er der et felt i vort samfundsliv, hvor efter min mening kvindernes indflydelse burde gjøre sig meget mere gjældende end nu er tilfældet. Det er i den offentlige tone, i pressen. Jeg ved ikke, om det i denne henseende er bedre i andre lande, i andre byer — i Kristiania kan det undertiden være fælt.

Hvis nogen spurgte Dem, mine damer, om hvorledes en avisfeide burde føres, vilde De si: Ja, det er da et spørsmaal, som ikke er vanskeligt at svare paa, — naturligvis saaledes som det sømmer sig for forstandige, rettænkende mennesker, der har respekt for sig selv, for andre og især for sandheden. Altsaa, vilde De si, gjælder det under en feide først og fremst at gi sig tid til at gjennemlæse ordentlig og virkelig forstaa modpartens indlæg. Saa, siger De, maa man naturligvis kun angribe modparten for, hvad han virkelig har sagt, ikke for, hvad der paastaaes, han har sagt. Heller ikke maa man rive en sætning løs fra sin sammenhæng og benytte den for sine egne formaal. Striden maa i det hele føres med ærlighed, sandhedskjærlighed og retskaffenhed fra alle kanter, saa at stridens udbytte kan bli større indsigt, være en vinding for alle.

Ja, saaledes kan jo undertiden en kamp føres. Hvor to riddere kjæmper mod hinanden med blanke vaaben og seierherren og den overvundne med lige god bevidsthed kan række hinanden haanden til afsked. Hvor tilskuerne rundt arenaen har fulgt kampen med interesse og med udbytte for sig selv. For alt var fair play. Der blev ikke hvirvlet støvskyer op for at skjule sandheden; den blev ikke lemlæstet og traakket under brutale fødder. Nei, den blev løftet høit op paa blanke skjolde og hyldet selv af den overvundne. For det var alles maal, at sandheden, og alene sandheden, skulde seire.

Men hvorledes føres som oftest en avisfeide, ialfald her i Kristiania? Den ligner nærmest en jagt, hvor jægerne ikke engang har saa megen respekt for vildtet, at de bruger ærlige vaaben. Hvad det lader til, at det gjælder om, er at faa istand saa megen larm og konfusion og begrebsforvirring som muligt. Og rundt omkring fra næsten alle aviser forfølges vildtet — det mange gange saa ædle vildt — med pile og spydkast, bøsseskud og hundeglam, og hviles der en dag, saa er det bare for at samle kræfter til værre hyl den næste. Saa kan der midt

under helvedeslarmen klinge en klar og ren tone. Den kommer fra en ærlig journalist, for hvem sandheden er det vigtigste. Og alle retskafne mennesker lytter og puster lettet; det var et øiebliks lise i den vilde hvirvel. Men hundekobbelet slippes løs paany. Og naar jagten omsider er forbi, er resultatet indædt had og bitterhed hos den enkelte, begrebsforvirring hos de fleste, nedgang i kultur istedenfor fremskridt for hele samfundet.

Se, dette er en ting, som kvinderne skulde fordre og notabene først og fremst selv praktisere: ærlighed og humanitet i offentlig diskussion. Hvis der er noget i den paastand, at det kvindelige element virker civiliserende, saa lad os vise det her. Og vi vilde faa flere og flere forbundsfæller blandt mændene. Jeg paastaar, at skjønt samfundet ikke er bedre end pressen, saa at et *samfund* har den presse, det fortjener, saa er de enkelte mennesker, redaktører og journalister iberegnet, meget bedre end deres aviser under en feide. For vel er det saa, at hvert menneske har grund til at klage, at »hans livs væv er af blandet garn, godt og ondt mellem hverandre«, men det er ogsaa saa, at de fleste mennesker dog føler sig mere tiltalt af det, som er godt end af det, som er ondt, ialfald naar deres egenkjærlighed ikke kommer med i spillet. Derfor vil vi ikke tro den tale om, at der ikke kan være haab om, at menneskeheden nogensinde kan bli bedre. Ondskab og dumhed er to frygtelige magter, det ved jeg nok, — og jeg ved ikke, hvem af dem der maa tilkjendes prisen. Men godhed og sandhed er endnu mere ubetvingelige magter. For læg merke til det: naar ondskab og dumhed seirer, saa kan enkelte mennesker glæde sig for en kort stund. Men naar godhed og sandhed vinder en af sine store seire, saa glæder hele den civiliserte menneskehed sig, og glæden over denne seier den varer gjennem aarhundreder.

Mine damer! Gjennem alle slegtens tider har lydt fordømmelsesdomme over kvinden. Værst naturligvis i de aandelige forfaldstider, hvor mændene har været gamle i alt undtagen i visdom og forstaaelse, affældige i alt undtagen i sandselighed. Alt i Prædikerens bog staar der om kvinden, at hun er beskere end døden, hendes hjerte er som jægergarn og fiskernet, og hendes hænder som baand; kun den, som Gud vil vel, skal slippe fra hende. Iblandt tusinde mænd fandt jeg kun et menneske, siger Prædikeren, men jeg fandt ikke en kvinde blandt dem alle. Gud har skabt manden retsindig, men kvinderne finder paa alle slags rænker. Rigtignok taler Salomo om en duelig kvinde, men han spør ogsaa: Hvo kan finde en duelig kvinde? — og en selvstændig kvinde, en som har sin berettigelse til at eksistere i sig selv og ikke

bare ved sit forhold til en mand, en saadan kvinde aner Salomo ikke engang. Hos Shakespeare finder vi alle kvindetyper lige fra hundyret, den onde naturmagt, — representeret af Kleopatra og endnu mere af Cressida, — og gjennem alle afskygninger og forekomster varianter af kvindeligt væsen, det som mænd tiltrækkes af og igjen forlader, tilbeder og svigter, ophøier og berømmer eller fordømmer og spotter, lige til den, der kunde sættes som en type paa en fribaaren nutidskvinde, Portia i Kjøbmanden fra Venedig. Portia er klog og bevidst, sanddru, øm trofast og fin, ægte helt igjennem, saa fjern fra hundyret Cressida, som sydpolen er fra nordpolen. Hun er ikke Shakespeares ideal. En Portia tiltrækker overhovedet ikke kloge mænd. Kanske grunden er den, at naturen uvilkaarlig stræber efter ligevegt og derfor søger sin modsætning, og at det er derfor, vi ser det fænomen, at det næsten udelukkende er ubegavede og svage mænd, som elsker selvstændige, kloge og fribaarne kvinder. Og Shakespeare og alle mænd med ham tilgir hende kun hendes overlegenhed, fordi hun elsker den noksaa uværdige Bassanio med en ydmyghed, som om hun stod under ham istedenfor høit over ham, hvad jeg skal indrømme er et meget kvindeligt træk, taget lige ud af livet. Havde Shakespeare kunnet finde paa at fremstille Portia eller nogen anden kvinde uafhængig af erotiske forhold eller andet forhold til en mand, — bare kvinden som person, som karakter, — da havde han været en merkelig forløber for kvindeemancipationen. Men han viser os da ialfald, at enten har Prædikeren ikke havt ret eller ogsaa har hele kvindeslegten gaaet betydelig frem i de mellemliggende aarhundreder. Saa kan vi haabe, at den vil bli ved at gaa frem. Og nu i vore dage lyder ikke fordømmelsesdom over kvinden, ialfald ikke af nogen, hvis dom er noget værdt. Nu er baade mænd og kvinder kommet saa langt, at mænd begynder at se og indrømme, at alene kan de ikke naa de maal, de har sat sig i samfundene, end sige de maal, som de aner, senere slegter vil hige imod, og kvinder har begyndt at forlange at faa være med i arbeidet, fordi ogsaa de føler og forstaar, at fremtiden har opgaver at løse, hvortil trænges mænds og kvinders evner i forening. Et skjønnere udtryk for denne tidens fordring kan vi ikke finde end i Bjørnsons »Lyset«. Mændene opfordrer kvinderne til at være med i kapløbet med det onde, at være lysets tempelvagt, bære det frem over fjeld og dale, overvinde verdens mismod. Og kvinderne svarer med jubel, at de kommer, kommer med alle sine gode ubrugte kræfter, med nysgjerrigt mod paa at ta fat, med den taalmod, offervillighed og kjærlighed til fred, som de har lært i det stille husliv, ved barnets vugge.

Og mændene ønsker dem velkommen:

Vælkommen lysalfer
I giver os tro!
Nu skal vi faa dag i
hvert eneste bo.
Nu kommer vi sikkert
i kapløbet først:
af alle de magter
er lyset dog størst.

Og kvinderne siger:

Vi løfter tilsammen
livsalige fund,
vi lægger tilsammen
retfærdigheds grund.

Og tilsidst synger mænd og kvinder sagte sammen.

Troskab mod lyset!
Isammen
vil alle farverne glide
ind i det hvide.
I flammen
af al, al viden vi ene
aner det rene.

I disse tre ord udtrykkes bedst alt hvad vi ønsker for kvindernes indflydelse i hjem og i samfund:

T r o s k a b m o d l y s e t!

Dette hefte er som man vil se et dobbelthefte — 1 og 15 august. 1ste septemberhefte, vil indeholde foredraget om *Norske kvinders nationale raad* og mere om samme emne. Det vil antagelig udsendes før sin dato — men saa haaber vi det vil bli slut med de uregelmæssigheder mødet har fremkaldt.

Det internationale kvinderaadsmøde i Kjøbenhavn

afholdtes 9—11 juli — altsaa umiddelbart efter vort møde her. Jeg saa mig ikke istand til at indfinde mig, hvad jeg som medlem af raadet helst burde, men var saa heldig at faa en stedfortræder i frk. Fredrikke Mørck, som paaskynded sin forud paatænkte reise til Kjøbenhavn for at kunne være til tjeneste. Der er kommet lange officielle meddelelser til mig fra mødet, men jeg tror det indtil videre vil interessere mest at faa et uddrag af et privatbrev fra frk. Mørck — det passer ogsaa i dette referaternes og festberetningernes hefte.

Gina Krog.

Kjøbenhavn 16. 7. 1902.

Efter en hyggelig reise kom dr. Ellen Sandelin *) og jeg frem, blev modtat af en norsk dame, kasted os i en vogn, klædde os i silke for paa en værdig maade at kunne representere vore respektive lande og mødte i den engelske klubs lokaler, hvor der var et stort, meget udvalgt selskab, bestaaende af herrer og damer, de sidste naturligvis i majoritet.

Jeg gav en liden beretning om forholdene hos os og reformerne fra den sidste tid — stemmeret, kvinder i politiets tjeneste, kvinder som doms- og jurymænd, arbeidet for ugifte mødre og deres børn o. s. v. Hvis De har læst et interview i »Politiken« vil De ha set, at der er flere misforstaaelser — men det lønner sig ikke at korrigere interviewartikler — synes jeg.

Man serverte derpaa te og jeg blev presenteret for en masse mennesker. Som De vel ved kom Mrs. Sewall ikke, heller ikke lady Aberdeen eller Miss Wilson Det var en skuffelse for de danske verter at saamange, de havde ventet at se, udeblev. Henimod første mødedags aften kom fru Stritt. Istedetfor mrs. Sewall mødte mrs. Young Gates fra De forenede stater, fra Canada mrs. Sanford, fra Holland frk. Kramers, fra Tyskland fru Stritt, fra Danmark mødte frk. Forchhammer, fru Norrie, fru Bagger Weiss, fru Fredriksen og frk. Kirstine Fredriksen. Den ene var proxy (stedfortræder) for den og den anden for den, den ene for det og den anden for det.

Formiddagsmødet torsdag varte fra kl. 10—6 eftm., kun afbrudt af en frokost. Saa kl. 8 var vi i reception hos fru Alexandra Møller, Rosenvængets allé — traf gamle bekjendte — meget hyggeligt.

*) Sveriges representant ved det internationale møde i Kjøbenhavn.

Fredag arbeidsmøde fra 10 til 1/2 6, kun afbrudt af lunch. Om aftenen reception i en restaurant i Tivoli, hvor fru Axelline Lund var værtinde. Lørdag, sidste dag, arbeidsmøde fra 10 til 1/2 6.

De udenlandske delegerede gjorde fest for de danske i hotel Fönix, stilfuldt og vakkert. Jeg holdt tale for stemmeretten og et godt samarbeide. Det blev sterkt applauderet, hvilket jeg fortæller for at De ikke skal tro De har havt skam af Deres proxy.

Søndag reiste vi i øsende regnveir til Roskilde for at se domkirken, og derefter var vi i middag hos frk. Rerup — delegeret ved Londonerkongressen. Mandag udflugt til Fredriksborg og Kronborg, middag i Jernbanehotellet, Helsingør. Jeg talte for de fraværende danske kvindesagskvinder og takked for Anne Bruun og Eline Hansen ved vort møde i Kristiania. *)

Tirsdag, igaar altsaa, havde vi en deilig kjøretur ud til Klampenborg, hvor vi spiste aften og kom først hjem kl. 12. Idag reiser dr. Sandelin og nu maa jeg ogsaa se at komme ud paa landet og hvile. Det har været morsomt men meget anstrengende lige efter mødet i Kristiania — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det er paa høie tid at ogsaa vort land kommer med i *the International Council of Women*, og der udtaltes fra samtlige delegerede glæde over, at der var lyse udsigter for det og haab om at vi maa bli representeret paa det store møde i 1904.

Vi henviser til annoncen om *Golaa sanatorium.* I *august* maaned pleier der være værelser at opdrive, og august er den deiligste fjeldmaaned.

*) Der er fra raadets formand i Kjøbenhavn kommet tak for frk. Mørck.

G. K.

Indholdsfortegnelse.

1ste og 15de augusthefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Bodø kvindesagsforening havde en festlig sammenkomst paa turisthytten lørdagsaften 7de juni. Kvindernes repræsentanter i bystyret var indbudt som æresgjæster.

Festkomiteens formand frk. Sofie Angell bad velkommen og ønsked, at alle maatte ha hygge og udbytte af festen.

Foreningens formand frk. cand. filos. Holm holdt festtalen og talte for æresgjæsterne. Hun udtalte sin glæde over, at byens borgere havde kaaret disse kvinder til at deltage i byens styrelse og mente, at man aldrig vilde angre dette valg, og hun fremholdt betydningen af at være de første i en sag.

Frk. Rørdam takked paa egne og kollegaers vegne for de gode ord og ønsker, som var udtalt af formanden. Hun var glad over at man her i landet havde evnet at bryde den fordommens mur, som hidtil havde udelukket kvinder fra deltagelse i det offentlige liv. Ligesom et hjem dannes af kvinde og mand i forening, burde vort store hjem samfundet bestaa af mænds og kvinders arbeide. Hun talte om den store vækst og udvikling kvindesagen har havt i vort land de senere aar og slutted med de ord: Kvindesagen er et led i den kristelige kulturbevægelse verden over. Den kan ikke staa eller falde med vore mangler. Den har livskraften boende i sig selv, og den vil være med at omdanne samfundet i det 20de aarhundrede.

Frk. Louise Engen talte for fædrelandet og maned til at elske det og yde det alt vi kunde af vort arbeide. Hun bad om at øge den fædrene arv af godt, og opbygge samfundet saa vore efterkommere maatte finde det rigere og bedre end da vi fik det.

Efter talen sang man staaende fædrelandssangen.

Udover aftenen holdtes flere taler, hvoraf nævnes frk. Rørdams for frk. Holm som leder af kvindesagsforeningen og fru Larssens tak til frk. Rørdam for hendes virke for kvindesagen i Bodø.

Under hele festen raaded den mest gemytlige stemning. Intet, som kunde bringe glæde og begeistring mangled, og alle var enige om, at den aften vilde leve længe i deltagernes erindring.

Afholdsforeningens harmonimusik, der under taflet overraskede med en livlig marcch, var utrættelig i at underholde og bidrog ogsaa sit til at bringe stemning, og sang og musik gjenlød hele aftenen.

J.

Valgstatistik.

II

(Uddrag af **kommunevalgene i 1901**), **ved Tallak Lindstøl**.

12,428 representanter blev valgt ialt, hvoraf 10,476 i herrederne og 1952 i byerne, heraf var *98 kvinder* hvoraf 12 i herrederne og 86 i byerne.

I 27 byer er der valgt tilsammen 86 kvindelige representanter, i 33 byer ingen.

Af suppleanter blev valgt 10,625, hvoraf 9496 i bygderne og 1129 i byerne, deraf 160 kvinder, hvoraf 55 i bygderne og 105 i byerne.

Kvindelige suppleanter blev valgt i 25 herreder og 29 byer.

Af større byer uden hverken kvindelige representanter eller suppleanter merkes Arendal og Kristiansund og hvor der kun er suppleanter Moss og Tromsø:

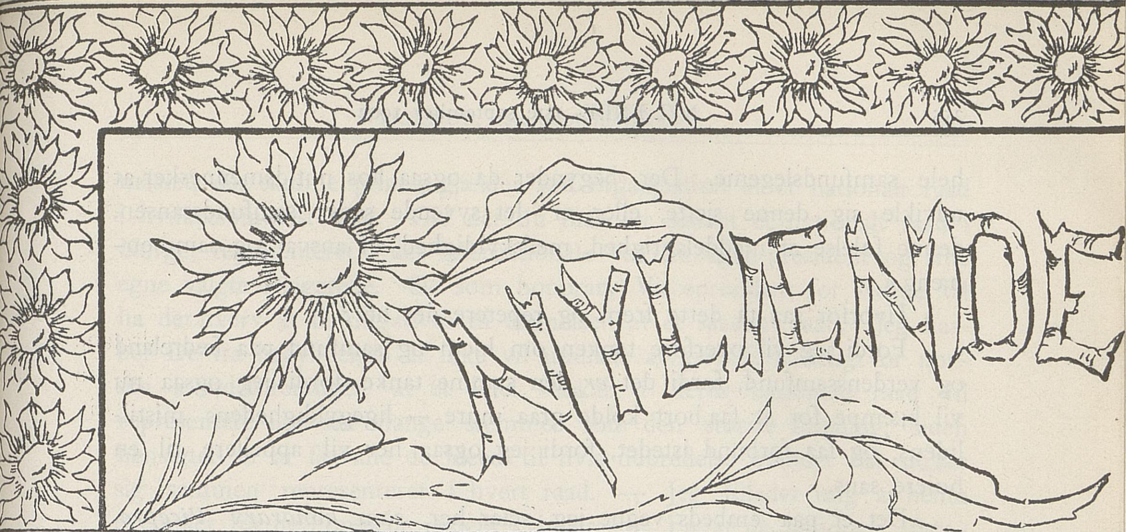
Det forrige hefte var et hastverkshefte og vi har derfor at be om undskyldning for den slags feil vi ikke pleier begaa.

Om frk. Dahlgrens far staar (side 213) at han var forf. af *Fredreck på Ransätt*, skal være: han skrev under forfatternavn Fredreck på Ransätt (pseudonym). Og Hermione Ramsden skriver til os, at hvis hun har skrevet (side 219), at »leve sit liv efter sin egen opfatning og egne planer — er hvad den moderne kvinde vil« — maa »et lidet trold« ha besat hende, for det var ikke saa egoistisk det hun vilde gi udtryk for. Men det er vist med oversætteren troldet har været paafærde i farten. Hvad forf. nærmest vilde gi udtryk for var, at den moderne kvinde vilde ha fuld frihed til at udfolde alle sine evner — og ikke bare tilbedste for sig selv. Miss Ramsden skriver sine breve paa norsk, men sine artikler paa engelsk.

For Fredrikshald og omegn er stiftet en kvindesagsforening. Den blev stiftet saa i betids at den kunde sende delegerede til mødet.

I Flekkefjord er stiftet et led af Landskvindestemmeretsforeningen.

Golaa Høifjeldssanatorium i Gudbrandsdalen.
Sæson 20. Juni—1. Sept. Prospekt og nærmere Oplysninger ved *Insp. Lorch* Tostrupsgd. Chra. Under Sæsonen er Adressen: *Harpefoss St.*

6te aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG
Kristiania, 1ste september 1902. | No. 17.

Norske kvinders nationale raad.

Foredrag holdt 3die juli 1902 ved det nordiske kvindesagsmøde i Kristiania.

(af Gina Krog).

I et foredrag om stemmeret jeg har holdt paa flere steder, udtaler jeg i anl. kvinders deltagelse i samfundslivet:

»En og anden kan vel endnu indvende, at for kvinderne og især for mødrene er det naturligt ikke at delta i almenlivet, fordi de har hjemmene. Men det er daarlig tale. Netop derfor er det saa inderlig unaturligt. For det skjønner nok alle at selv om vi vilde, saa kunde vi ikke bygge op en forsvarlig mur mellem hjem og stmfund. Luften trænger ind og indsuges saa inderlig godt. Og mange mødre i vore dage, de klager da ofte selv over at de ikke klarer sit arbeide, sin opdragergjerning.

De ryster paa hodet og sier de forstaar sig ikke paa ungdommen. Nei, de er ofte undskyldt for at forstaa. Retsløse og umyndige mødre som er udestængt fra samfundslivet, de har ondt for at bygge trygge hjem. Og snart skal de saa sende sine barn ud i det fremmede samfund!

Nei, ikke kan vi og endnu mindre vil vi bygge en mur mellem hjem og samfund. Tvertimod, vi vil ha de stygge graa skillemurene bort. Luften maa strømme ind og lyset. Blodet maa rulle friskt gjennem det

hele samfundslegeme. Der begynder da ogsaa hos nutidsmennesker at udvikle sig denne sjette, eller er det syvende sans: samfundssansen, denne følelse af meddelagtighed, medskyldighed, af ansvar og sammenhæng.«

Hvorfor saa ta dette frem og repetere det her?

Fordi jeg vil overføre tanken om hjem og samfund paa fædreland og verdenssamfund, fordi det *er* den samme tanke, fordi jeg ogsaa nu vil kjæmpe for at faa bort kolde graa mure — ligegyldighedens, mistillidens, og faa forbund istedet, fordi jeg ogsaa her vil appellere til en høiere sans.

Det er paa embeds vegne jeg staar her, som *honorary Vicepresident**) har jeg paatat mig det hverv at arbeide for et norsk kvinderaad i forbund med det internationale, men havde det ikke været i harmoni med min hele tankegang, havde det ikke været min overbevisning at et saadant forbund vilde være til gavn for Norge og norske kvinder — saa havde jeg ikke paatat mig arbeidet.

Forbund — der tales jo meget om det omkring i landene nu, men det er af en anden art end det forbund jeg her vil tale om. Et forbund af de enkelte nationer, af beslegtede nationer, af folkeracer, det kan være saa berettiget det vil, men tanken det hviler paa er ikke den høieste humanitet. Det er til forsvar, til vern mod andre, mod overmægtige nationer. Tanken det hviler paa er i grunden den gamle: *krigens.*

Ikke saa med det forbund vi her taler om. Kanske kommer man lettest ind i hvad aand der raader i det internationale forbund, naar jeg her i oversættelse bringer uddrag af et brev, som den nuværende formand Mrs. Sewall sendte mig strax efter London-kongressen 1899.

»Tillad mig, før De begynder Deres arbeide for dannelsen af et raad i Norge at minde Dem om hvor nødvendigt det blir at fremholde, at i denne bevægelse og organisation er indflydelsen ikke afhængig af antal, men af ide og arbeide. De ved at i det internationale raad vilde hvert nationalt raad, om end representerende det mindste land i verden, og om det kun talte et par tusen kvinder, ha det samme antal stemmer som det største raad eller det raad der representerte verdenskartets største land. Grunden til dette er, at vi i det internationale raad ønsker at faa hvert spørsmaal belyst fra enhver nations synspunkt, og at i det internationale raad hvert særskilt raad representerer en nationalitet, og hver nationalitet mener en forskjellig opfatning af spørs-

*) Ved det internationale raads kongres i London, 1899, blev jeg valgt til »æresviceformand for Norge« for de fem følgende aar.

maalet, det samme princip gjælder ved organisation af et nationalt raad i hvilketsomhelst land. Gid der nu maa bli dannet et nationalt raad i Norge, representeret i det internationale ved sin egen president og sine egne valgte delegerede. De som honorary Viscepresident for Norge vil ha det hverv at ta initiativet til dannelsen af et saadant raad. Jeg haaber De fra begyndelsen af ikke vil undlade at gjøre forstaaeligt for norske kvindeforeninger, at et lidet selskab i deres nationale raad vil representere lige saa mange stemmer som den største forening, siden hensigten er at faa alle de ideer til hvis udbredelse kvinder har sluttet sig sammen representeret i hvert raad. — Jeg tillader mig at hente exempler fra de Forenede staters kvinderaad. En af de nationale foreninger i vort raad tæller omtrent 280,000 kvindelige medlemmer, en anden 600, begge disse selskaber, saavel som alle andre med fra det laveste til det høieste medlemsantal, representeres i vort nationale raad ved samme stemmeantal, nemlig hvert ved tre stemmer. Dette er fordi det ikke gjælder antallet, men ideen, og det hænder ofte at de ideer nogle faa kvinder har flokket sig om ikke er mindre vigtige for nationens fremgang, end de der har tusen tilhængere. —«

Ikke sandt. Naar vegten ikke længer lægges paa antallet, paa magten, den numeriske overmagt hos nationerne, da er det et nyt princip, da er det ikke længer krigens, men fredens.

Det er fredens, fordi det er rettens og frihedens. Freden, ikke til udviskning af folkegrænser, ikke til udslettelse af individualiteter, men til erkjendelse af dem, under hvilken form de saa aabenbarer sig.

Det er den ene nations pagt med alle, og alles med en. *Det er freden i aand og sandhed.* Man saa ogsaa at skjønt det heder, at det internationale forbund ikke skal drive propaganda for nogen *enkelt* sag, saa tog det dog ved Londonkongressen fred og voldgift op, som demonstrationssag, som en selvsagt ting, idet det var et udslag af selve forbundets idè og et skridt mod dets maal.

Og aldrig er vel de smaa staters ret og betydning tydeligere anerkjendt end gjennem forbundets program. *For* selvstændighed, ligestilling, fædreland; *mod* afstængthed, indsnevring, egoisme, hovmod. Jeg sier ikke at alt hvad der ytred sig ved Londonkongressen var i høide med den store tanke — men jeg vil her kun klargjøre tanken og maalet, som der stiles mod med klar bevidsthed og vilje.

Findes der nu et folk for hvem et saadant forbund passer bedre end det norske — nei det findes vist ikke. Fordi vi er et lidet folk, fordi vi er et folk i kamp for vor ret og sslvstændighed, fordi vi er et folk

som fortærer os selv og afslappes ved isolering og afstængning — derfor passer det for os.

Vil vi staa støt paa egne ben maa vi hærde os, vi maa omsuses af havluften, af det friske aandsveir, og bli sterke ved det.

Og ogsaa fordi vi er et lidet kjendt folk.

Husk hvor vi ærgrer os over alle de falske forestillinger i udlandet om Norge og norske forholde. Har man aldrig tænkt paa at kvinderne kunde hjælpe godt til at rette paa det? Aa nei, det har man nok ikke. Heller drar man vel paa smilet, naar jeg taler om nationerne og deres ret i denne forbindelse, som om kvindernes forbund var en saadan *haupt und staats-affære* for den civiliserede verden. Ja, norske patentpolitikere de nøier sig vel ikke med at smile, de skoggerler da vist, naar jeg taler om Norges politik i denne forbindelse. Men le ikke for tidlig. Vi kvinder som er her tilstede oplever vel ikke at le sidst og bedst. Men hvem ved om ikke et aarhundred kommer som vil afsluttes med en hjertelig kvindelatter. — Det aarhundred som vi nu er gaat ud af og er blit kaldt kvindernes, det vilde sluttet med kvindegraad, var det ikke for det at kvinder har lært at graad ikke hjælper — de har lært handling.

*

Kvindernes internationale forbund grundlagdes ved kvindesagskongressen i Washington 1888. Et nationalt kvinderaad dannedes først med de Forenede staters konstitution som mønster, og strax efter grundlagde man det internationale efter samme forbillede. Man valgte et styre, men der blev ikke synderlig liv i det hele før i Chicago i 1893. Under verdensudstillingen holdtes en kvindesagskongres, og ved denne anledning, da der var samlet kvinder fra saamange arbeidssfærer, kom der fart og kraft i organisationen. Det styre som da valgtes stod indtil Londonkongressen 1899 med Lady Aberdeen i spidsen*) Det nuværende, med Mrs Sewall i spidsen, skal staa til Berlinerkongressen 1904.

»*Vi kviuder* af alle nationer, som er oprigtig overbevist om at meneskehedens vel vil fremmes ved større samstemninghed i tanke, følelse og formaal, og at en organiseret kvindebevægelse vil kunne beskytte familie og stat, slutter os herved sammen i et forbund af arbeidere med det maal at faa det store bud: gjør mod andre hvad du vil at andre skal gjøre mod dig (den gyldne regel) mere og mere anvendt som rettesnor for samfund, sæder og love.«

Dette er indledningsordene i forbundets grundlov.

*

*) Paa grund af indtræffende omstændigheder et aar længer end den fastsatte tid.

Artikel 1: Dette forbund skal hede the *International Council af Women.*

(a) Dets opgave er at være ét sambaand mellem kvinder af alle nationer.

(b) At skaffe kvinder fra alle kanter af verden anledning til at mødes og raadslaa med hinanden om alle de spørsmaal som angaar samfundets og slegtens velfærd.

*

Artikel 2. Det internationale forbund er ikke grundlagt for nogen propaganda og har ingen anden magt over sine medlemmer end den som hviler paa indflydelse og sympati, derfor skal intet nationalt raad som vil indmelde sig i det internationale raad derved blive afhængig i noget som angaar dets organiske enhed, dets selvstændighed eller virksomhed. Det skal heller ikke underkastes noget andet raad, heller ikke noget paabud af det internationale raad, uden forsaavidt det angaar denne konstitutions bestemmelser.

Vi skal stanse lidt her. Dette at raadet ikke skal grundlægges paa propaganda for nogen enkelt sag, det er blit sterkt kriticeret og klandret. Paa Londonkongressen hørte jeg adskilligt imod det. Og man fandt det nødvendigt at slutte nye forbund der, ved siden af, mere radikale, med mere udpræget kvindesagsprogram — men jeg tror ikke de fik noget langt liv. Man kan nok synes det er svært platonisk og nøitralt og negativt dette, at man skal ftemhæve *ikke* propaganda. Men det er dog kanske en rigtig følelse som drev de ivrige kvindesags kvinder, som var sammen da det dannedes, til at fatte den beslutning at række haanden ud paa den maade. Havde det været en organisation af individer — det havde været umuligt. Men dette er jo foreninger og organisationer. Ved hvad jeg har erfaret er jeg ikke utilbøielig til at tro at det var det fornuftigste. For det er ikke til at ta feil af. Udenfor kvindesagens kreds staar en langt større skare, som drages, skræmmes og drages, men mest drages, til os, hvad der jo maa glæde os — men som ofte søger tilnærmelser paa en maade man ikke kan sanktionere. Som vil at man skal kutte af topper — de kalder det udvexter — som vil nivellere og udslette, desto lettere kan jo frugterne plukkes. Som ligefrem vil ideen og sagen tillivs ved at forvanske udtrykket for den, navnet. Dette er vrangsiden af sympati, det blir fusk og gjør megen skade. — Men stadig længes vi jo ud i større og større kredse, efter mere vidde og bredde. Og se her er et forbund som imødekommer trangen fra begge sider, og som samtidig bygger op mod den nævnte art af nivellering.

Det er jo bare form det hele — er ogsaa blit sagt. Nu ja — organisationens ramme maa jo først faa den fornødne fasthed, som kan verne om et fremtidigt indhold. Men er ikke denne ædle form, hvor friheden hævdes saa sterkt, i sig selv et indhold?

Forøvrigt — selv om man finder der er indvendinger at gjøre, saa lad os huske paa at dette er det eneste forbund af denne art som har vist levedygtighed, og at man ved at bli medlem faar indflydelse baade paa grundloven og særlovene.

Før vi gaar videre, saa lad os huske paa at det er de Forenede staters konstitution som er mønstret. Det er en føderation med en representanternes forsamling, en udøvende myndighed og med valgte funktionærer.

Det heder i artikel III. Der skal være en president, en vicepresident, en korresponderende sekretær og en refererende sekretær (protokolfører o. l.) og en kasserer, disse vælges paa de femaarlige møder — og maa ikke modta gjenvalg.

Disse fem sammen med formændene i de nationale raad, som er »viceformænd« i forbundet (*ex officia* vicepresidents), danner the *Executive* — den udøvende magt (styret).

Hvert nationalraad maa indbetale 100 dollars (20 £) (360 kroner) for hvert femaar. Det betales i aarlige terminer til det internationale raads kasserer.

Betingelserne for at bli optat er, at det nationale raad er grundlagt i overensstemmelse med det internationale raads principer, og at dets love indsendes og approberes af »Executive« (artikel IV).

Paa de femaarlige møder sender hvert nationalraad tre delegerede, formanden og to til, disse sammen med de nævnte funktionærer er de eneste som har stemmeret der.

Paa disse møder kan der ske forandringer i denne konstitution ved simpel majoritet. Forslag til forandringer maa være indsendt tre maaneder iforveien. (art V. & VI).

I denne lov bestemmes ogsaa at for lande som ikke er med i forbundet, skal der udnævnes en kvinde der som æres viceformand (*honorary Vicepresident*) skal representere sit land i det internationale raad. Hun *kan* indbydes til at være tilstede i »the Executives« møder, men har ikke stemmeret. Hun *skal* indbydes til at være tilstede i de femaarlige møder, men har ikke stemmeret. —

Dette i al korthed. Der er flere bestemmelser om stedfortrædere, om raadgivende medlemmer o. l. men jeg skal ikke omtale det her, for ikke at forvirre. —

Idealet er at faa alle nationer samlet i forbundet, et ideal som selvfølgelig ikke paa længe kan naaes, men det er ikke saa galt at man alt nu har følgende lande — som jeg nævner i den orden de er kommet med i forbundet.

1). Forenede stater 2). Canada 3). Tyskland 4). Sverige 5) Storbritanien og Irland 6). Ny Syd Wales 7). Danmark 8). Holland 9). Ny Zealand 10). Tasmanien 11). Frankrige 12). Argentina 13). Victoria. Schweitz har et kvinderaad, som endnu ikke er indmeldt.

Men — indvender man kanske — det var om et norsk kvinderaad jeg skulde tale, og saa taler jeg mest om den internationale ide og det internationale forbund. Dette gjør jeg — *først* fordi, efter min mening, det som allersterkest maa drive os til at danne et norsk raad er, at vi derved kommer i forbund med det internationale arbeide — vi maa ha en *representation i udlandet* — *dernæst* fordi vi i den internationale organisations plan har selve grundtrækkene for den indenlandske givet og — *tilsidst* fordi her jo er svenske og danske damer tilstede som vil tale om sine nationale raad, vil gi os af sin erfaring.

Men lidt nærmere skal jeg da gaa ind paa sagen:

Et nationalt kvinderaad er dannet i det internationales billede. Ogsaa det virker ved delegerede og møder. Ogsaa det har en representanternes forsamling og et organ for den udøvende magt og sine valgte høieste funktionærer.

Ogsaa dets formaal er at fremme kundskab, forstaaelse og samarbeide kvinder imellem og gi dem anledning til at diskutere vigtige spørsmaal. Heller ikke det maa grundlægges paa et bestemt program.

Man har spurgt mig, hvorfor kan vi nu ikke danne et norsk kvindesagsforbund, et forbund af kvindesagsforeninger og kvindestemmeretsforeninger og saadanne foreninger som slutter sig til vort program, som af fru Gjøstein foreslaaet, og saa la det bli vort nationale raad i forbund med det udenlandske. Til dette blir da svaret: fordi det nationale raad maa følge det internationale i det, at det ikke maa organiseres paa at være propaganda for nogen enkelt sag. Ikke bygges paa det. Er først raadet dannet, kan det ta hvad forholdsregler det vil, arbeide for hvilkensomhelst sag man blir enig om. For husk det internationale styre har intet med at lægge sig i de indre anliggender. Man har kun at opfylde sine internationale forpligtelser.

Og det nationale raad har igjen paa sin side ikke noget at si over de foreninger som er representeret i raadet, naar disse opfylder sine forpligtelser overfor organisationen. Foreninger med det forskjelligste program kan paa den maade ved delegerede la sig representere i raadet

Det nationale raad er et forbund af indenlandske selskaber og institutioner — som har kvinder med i ledelsen — de bestaar oftest af landsorganisationer, af foreninger af national betydning og af lokale raad. Som exempel paa det første kan vi ta »Norske kvinders sanitetsforening« og paa det andet »Norsk kvindesagsforening«, det sidste, et lokalt raad, har vi ikke noget exempel paa her i landet. Men vi kan let tænke os det. Om f. ex. i en af vore byer en kvindesagsforening, en stemmeretsforening, en sanitetsforening, en afholdsforening, en handelstandsforening, en lærerindeforening o. s. v. vilde bli enig om at slutte sig sammen og la sig representere i et indenbys raad, saa kunde igjen det raad melde sig ind — la sig representere i et eventuelt nationalraad.

Saa er det i de store lande, der bestaar kvinderaadene bare af den slags meget representative forbund og foreninger, men saa er det ikke i alle lande. Man har tat tiltakke med mindre. I Sverige og Danmark f. ex. der er ikke et eneste lokalt raad dannet. Og flere af de enkeltforeninger som er med kan ikke siges at være af national betydning, og det er overveiende hovedstadsforeninger som er med i forbundet.

Hvis man nu vilde gjort ligesaa her, saa skulde det ikke været vanskeligt i en fart at ha dannet et norsk kvinderaad. At faa syv enkelte foreninger til at slutte sig sammen i et raad — det er saamange der maa til — skulde vel ikke kostet saa mange overtalelser naar man dermed opnaadde at komme med i det internationale forbund.

Men som sagerne staar her, efter alle de planer om organisation som har været fremme, vilde det være lidet lojalt og lidet tilfredsstillende at gaa ivei paa den maade. Her maa vi helt fra begyndelsen søge at faa raadet saa landsomfattende som muligt. Og de lokale raad synes særskilt at maatte passe for os.

Da jeg i London i 1899 skulde tale om hvad udsigter der var for dannelsen af et norsk kvinderaad, svarte jeg at vi havde mange foreninger, saa der var nok stof at ta af. Men hidtil havde vi været saa optat af vort hjemlige arbeide, at vi lidet havde faat tænke paa det udenom, men jeg trodde at naar man kom til at forstaa hvilke goder det bragte at komme i international rapport — saa vilde man gaa med, og jeg haabed raadet da kunde dannes paa en bred basis.

Siden har jeg meddelt om det fra tid til anden herhjemme, i foredrag og artikler, og jeg har kunnet melde til det internationale raads møder (Executive) at tanken har vundet sympati — saaledes meldtes gjennem min stedfortræder i Paris, Marna Aars f. Aall. somren 1900 Jeg har ogsaa sagt at der forestod et nordisk møde — de ved det

var paatænkt at afholdes tidligere — og der var den bedste anledning til at vække interesse for planen. Men ifjor, da raadet var samlet i Haag, maatte jeg melde at de mest interesserte kvinder var saa optat af at erhverve og senere af at benytte stemmeretten, at forbundsideen havde maattet hvile, men at mødet var udsat til somren 1902 — da skulde jeg begynde for alvor. Ja dette er da begyndelsen. Her haabed jeg interessen skulde vækkes, saa de delegerede hver i sine foreninger kunde ta tanken frem. Jeg skal lægge grundigere ud end her kan ske, jeg maa sende ud oplysninger og faa møder afholdt. Jeg kommer til at be om megen hjælp og megen velvilje.

Nu isommer lige efter dette møde, 9—11 juli, har raadet møde i Kjøbenhavn. Jeg haaber at kunne sende melding did om at stemningen her er for dannelsen af et norsk kvinderaad.

Det store internationale forbund er, som omtalt, udgaat fra den ivrigste kvindesagsleir. Det er i sin orden om det blir ligesaa med vort nationale raad. Strax jeg kom fra London tog jeg sagen frem i Norsk kvindesagsforening, og jeg har ventet paa denne anledning til paa nyt at lægge det frem, senere maa jeg saa bringe det frem for andre foreninger.

Det skulde gjøre mig ondt, om ikke de her representerede foreningen først og fremst vilde slutte sig om tanken. Men hvis saa galt skulde ske, saa er det alligevel ikke tale om at opgi at faa raadet dannet i rette tid til Berlinermødet. En femaars periode til maa vi ikke vente. Jeg faar da vende mig til de organisationer som staar os fjernere og be dem gaa i spidsen. Naar ikke »rigets børn« paaskjønner goderne, saa faar andre komme dem i forkjøbet. Resultatet bør helst bli et baade og: et stort raad med mange foreninger representeret. Men gaar ikke det — saa faar jeg stræve at faa et raad istand, om der saa bare blev syv enkeltforeninger, saa overbevist er jeg om at vi skader os ved ikke at ha stemme i folkenes kvinderaad. Honorary Vicepresident — den titelen høres virkelig saa stadselig, men den er ikke meget værdt. Man har intet med afgjørelserne. Ved mødet i London var det endog et omtvistet spørsmaal om man havde lov at delta i diskussionen. Jeg husker hvordan jeg var tilmode da der var kommet forslag (fra Holland) om at kontingenten maatte nedsættes for de smaa og — — fattige nationer. Det var jo selvmorderisk. Heldigvis faldt forslaget, men det var pinligt at sidde magtesløs og høre paa. Nu ja, jeg behøver ikke for denne forsamling forklare hvad det vil si at mangle stemmeret. —

Og lad os huske paa, der er ingen fare. Det er ikke *samrøring.*

Det er frihed indadtil og ingen indblanding. De ser den samme lov gjældende inden mindre og mindre ringe. Udadtil bøier man sig for reglementet. Indadtil fuld frihed — det nationale raad uafhængigt af det internationale, det lokale raad af det nationale, den enkelte forening af det lokale raad — den ene forening, det ene selskab og forbund fuldt uafhængigt af det andet i egne anliggender.

Det er det som er det tiltalende, det udsletter ikke, det bryder ikke odden af, det begjærer ikke det som hører ens næste til, det er grundlagt paa gjensidig respekt og menneskelig sympati.

At vi er begyndt som vi er, at vi som har hjemme i et lidet og fattigt land har syntes vi først og fremst maatte ta det nærmeste, det er naturligt, og det kan være det sundeste, men stanser vi med det, kan det bli det modsatte — bli usundt. Jeg tror vi alt har stanset for længe med det. Jeg tror det har gjort skade at vi ikke har været mere representeret i udlandet, f.ex. ved Chicagokongressen 93. Der var svenske og danske med, derfor har de alt nu sine raad. Men saa haaber nu vi til gjengjæld at faa det bredere med en gang. — Vi faar se!

Jeg ved, der er de kvinder som synes vi fremdeles har saa inderlig nok med vort hjemlige norske kvindesagsstel, at vi ikke maa befatte os med det som er udenfor vore grænser. Men hvis det nu var saa, at vort hjemlige norske kvindesagsstel og kvindearbeide ikke kunde trives uden samfund med de andre.

Da maatte vi vel gaa med? Jeg mener der var ogsaa andre grunde til at gaa med, for kvindesagen er ikke bare et led af vort nationale arbeide, det er en international bevægelse, og trænger de os derude for helhedens skyld, saa faar vi gjøre anstrengelse for at komme med, selv om det skulde koste lidt offere. Men jeg ved nu først og fremst vi vilde staa os paa det herhjemme.

Tænk paa fordelene for Norge — ligesaa store rettigheder som f.ex. de Forenede stater. Og blir Norge, Sverige, Danmark enig om noget, saa kan vi sammen overstemme f.ex. baade Tyskland og Storbritanien og Irland.

Et lidet land! — Man kan nok tale stolt om det ligeoverfor store nationers representanter, og alligevel, vi føler det er ikke altid saa godt at tilhøre en liden nation, allermindst for kvinderne. Man slider saa paa hinanden i et lidet land. Det er som de spiser paa hinanden undertiden!

Og det ved vi — for en liden nation gjælder det at sætte de aandelige maal høit, ja at det i grunden er det som gir os ret til at existere som nation blandt nationerne. Men hvorledes skal vi naa høit uden

at faa rig aandelig næring, aabne veie udad, følge vor stammes trang, drage paa aandelig vikingtog, slutte venskab og fostbroderskab, modta og gi, gi og modta. Er det ikke de forskjellige nationaliteter som gjør verden rig paa indhold, paa farver og former, og er det ikke det universelle som uafladelig beaander det nationale?

Husk paa — blev der sagt paa kongressen — hvert et lidet fremskridt for kvinderne i eget land, er en spore til fremskridt i andre lande, bærer frugter saa vide, bare vi kommer i rapport med hinanden.

*

Det er et godt tegn for det aarhundred vi er begyndt paa, at kvinderne samler sig som de gjør. De ser tilbage over det som svandt, de ved hvor høit det har raabt paa frihed og retfærdighed, og hvor frihed og ret har lidt ilde. Da sætter de frihed og ret paa sin fane, sammen med ansvar, forbund, menneskelighed. De føler med en høiere sans at det blir aarhundredets feltraab. Det 19de aarhundred har git de materielle betingelser, har skabt kommunikationerne, har ved sine opfindelser jevnet veien. Nu er det det aandelige og moralske fællesskab det gjælder. Men læg mærke til det, naar kvinderne grunder sit *Internationale*, saa er det *ikke* til omstyrtning, ikke til udslettelse og nivellering. Det er paa menneskeligt arbeide og fremskridt, paa menneskekjærlighed. —

Naar det da heder at forbundet ikke er til propaganda for nogen enkelt sag, saa er det fordi det omslutter alle gode sager. En ideernes og arbeidets liga, et stort kvindeparlament *kan det bli*, hvis det gaar godt, en stat i verdensstaten, et retfærdighedens salt, et baand mellem nationerne. Og først og sidst en vækkelse af en kvindelig solidaritetsfølelse — den største faktor til menneskelig udvikling.

Skal vi saa ikke bli med?

Efterskrift.

Ovenstaaende foredrag holdtes den 3die juli, paa mødets 3die dag, 5te juli, drøfted man andre organisationsplaner. Disse har tidligere været omtalt i «Nylænde», og i det almindelige referat af mødet blir der vel gjort rede for dem og de vigtigste udtalelser i sagens anledning. Jeg skal derfor ikke referere det her.

Det er tvertimod noget som *ikke* blev sagt, en forklaring som *ikke* blev git paa mødet, som foranlediger efterskriften.

Fru Anna Gjøstein udtalte under diskussionen at paa landsmødet i Bergen og ogsaa i «Nylænde» havde jeg — med exempel fra Finland for øie — anbefalet de bestaaende kvindesagsforeninger i vort land at slaa sig sammen, for paa den maade at komme med i det internationale forbund. Jeg bad om ordet for at svare fru Gjøstein. Men inden jeg fik ordet, var man kommet til det punkt i forhandlingerne at ingen forklaringer tillodes — kun beslutninger. Jeg vilde udtalt følgende:

Det er ganske rigtigt hvad fru Gjøstein anfører. Landsmødet i Bergen holdtes i 1898, den internationale kongres i London skulde holdes aaret efter, 99. Man var meget ivrig efter at faa nye led indmeldt, og jeg fik høre at det var paa tale at *Finsk kvinnoförening*, som tæller mange filialer rundt i landet og representerer mange interesser og meget arbeide, skulde indmeldes som et kvinderaad i verdensforbundet. Da, mente jeg, maatte N. K. F. og de andre kvindesagsforeninger i Norge, som ogsaa representerer saa mange interesser og saa meget forskjelligt baade teoretisk og praktisk arbeide, kunne komme med, naar de slutted sig sammen. Der vilde være meget vundet ved at være representeret paa kongressen i 1899, syntes jeg — og paa Bergensmødet bad jeg dette overveiet. Mit forslag faldt imidlertid fuldstændig til jorden, mens man drøfted de andre organisationsplaner ivrig. Interessen for den internationale ide var dengang ikke stor.

Da jeg kom til London i 99, fik jeg høre at der intet var blit af Finsk kvinnoförenings indmeldelse i verdensforbundet, og jeg forstod, at om man havde modtat et norsk raad paa den omtalte basis, saa havde man kun gjort det paa betingelse af at det strax maatte udvides og bli mere representativt, d. v. s. representere flere arter af foreninger.

Det var altsaa kun som en hastig og foreløbig ordning det havde gaat an — og det var kanske da det heldigste at vi ikke dengang kom til at experimentere paa den maade. Nu bortfalder ihvertfald enhver tanke paa at gaa frem ad den vei. Aftalen med det internationale raad var netop at bestræbelserne skulde gaa ud paa at faa raadet saa representativt som muligt.

*

Idet jeg nu gjenkalder mig i erindringen aftalerne paa Londonkongressen, og samtidig har i friskt minde de udtalelser som faldt paa det møde af delegerede som nylig holdtes her (8de juli, dagen efter mødet) — kan jeg ikke modstaa fristelsen til at forlænge efterskriften, selv med fare for at sætte læsernes taalmodighed paa en meget sterk

prøve. Jeg handler i det internationale raads aand, naar jeg gjennem at gi oplysninger paa forhaand søger at fjerne alle misforstaaelser. At bringe kundskab, for derved at befordre forstaaelse og velvilje — det kan jo sies at være en del af forbundets rent usaglige program.

Straks jeg kom til Londonkongressen blev det meldt mig at jeg var valgt til «honorary Vicepresident» for Norge. Pligterne var kun at gi en kort udredning og overvære møderne, saa jeg havde ingen betænkelighed ved at modta posten. Resultatet blev for mit vedkommende, at jeg blev mere ivrig end før for at Norge maatte komme med i forbundet.

Paa mødet blev et nyt internationalt styre (Executive) valgt for de næste fem aar, og efter det nye raads første sammentræde fik jeg bud om at jeg var valgt som æresviceformand, ogsaa for de næste fem aar. Dette havde mere paa sig. Ved at modta det forpligtede jeg mig til hjemme at arbeide for at faa et kvinderaad istand og indmeldt i det internationale raad.

Jeg havde i den anledning konference med flere af raadets medlemmer. Jeg fortalte at jeg interesserte mig meget for hvervet, men at jeg alligevel havde mine tvil om jeg var den rette.

Som leder af den opposition som gik ud af kvindestemmeretsforeningen og danned L. K. S. F., var jeg personlig kommet sterkt op i kampen, og min stilling medfører jo at jeg stadig kan komme i polemik, baade med den ene og den anden, baade med det ene og det andet parti.

Jeg forstod fuldkommen at ved dannelsen af dette raad hvor det gjaldt *representation*, maatte intet kampelement være fremme, intet parti, ingen fraktion maatte begunstiges eller tilsidesættes. Det gjaldt at være upartisk. Det kunde jeg for min egen del garantere, men i andres øine kunde jeg ikke destomindre selv bli en hindring for det raad jeg ønsked skulde komme istand.

Jeg fortalte at det var under stor strid jeg var valgt som delegeret til London — en ny person, som hverken havde den ene eller den anden imod sig, vilde maaske være heldigst som kommissionær.

Man sa at man kjendte nok til striden i Norge, men at det var slet intet mod hvad der var gaat for sig i enkelte andre lande(!) Og man vilde ikke høre synderlig paa mine indvendinger.

Ved sidste konference med formanden — hvor Susan Anthony ogsaa var tilstede — sa imidlertid Mrs Sewall til afsked: Ja, skulde De selv synes Deres hverv blev for umuligt og ubehageligt, saa faar vi jo finde os i at De trækker Dem tilbage, men saa maa De love os at

skaffe os en person istedet, vi kan ingen ta som ikke De har overdraget hvervet til. Husk at De saaledes i alle tilfælde har ansvaret, og at vi stoler ubetinget paa Dem.

Min frygt for at jeg skulde bli en hindring for raadets dannelse, er nu borte. Men efter hvad jeg her har fortalt, vil man forstaa at da der paa delegerede-mødet fra en kant kom forslag som gik ud paa at en komité skulde overta *ansvaret* med raadets dannelse, maatte jeg si nei — det gaar ikke an, jeg har git mit ord.

Man vil ogsaa ved eftertanke indrømme at en saadan komité ihvertfald ikke maatte vælges i hui og hast, men være sammensat efter grundig overveielse. Man maatte sørget for at mange forskjellige retninger og meninger og meget forskjelligt arbeide var representeret i den.

Jeg udbad mig da at man istedet strax skulde vælge en *assisterende* komité, mens honorary Vicepresident beholdt ansvaret, hvad man var velvillig nok til at gaa med paa. Mod et par stemmer beslutted man at vælge en komité paa 6 personer (indenbys og udenbys) til at assistere honorary Vicepresident med at forberede dannelsen af raadet. Til medlemmer af denne valgtes: fru Betsy Kjelsberg, Drammen, fru Ragna Nielsen, frk. Julie Randers, Horten, frk. Fredrikke Mørck, frk. Anna Mossevig og fru Grude Koht. Flere af disse var ikke tilstede, men valget har været offentliggjort i aviserne, og ingen af de valgte har gjort indsigelser.

Men strax det var offentliggjort fik jeg brev fra en landsbygd med protest. Man fandt det besynderligt at man havde besluttet at vælge «udenbys», og saa havde man ikke valgt en eneste landsrepresentant. Hvis man tænkte paa at danne lokale raad, kunde man da undvære hjælp af landsfolk? Mindst en af byrepresentanterne burde gaa ud og gi plads for landet.

Til dette har jeg svaret at fortolkningen af ordet „udenbys» kunde være tvilsom, men at det i alle tilfælde var en stor vinding at faa hjælp af landsrepresentanter. Men derfor behøved ingen af de valgte træde tilbage. Det blev netop fremholdt før valget som en selvfølgelig ting at hjælpekomitéen i tilfælde kunde suppleres.

Jeg har oversat honorary Vicepresident med æresviceformand, den egentlige betydning er: *i mangel af viceformand.* Formændene i de nationale raad kaldes jo viceformænd i det internationale. I samme stund et raad er dannet, er derfor æresviceformandens embede ophævet.

Fra høsten vil et fyldigere arbeide begynde. Jeg tviler ikke længer paa at udfaldet vil bli godt, d. v. s. at arbeidet vil resultere i et norsk

kvinderaad indmeldt i det internationale. Og jeg glæder mig meget til at en, »honorary Vicepresident for Norway« — skal være en saga blot G. K.

Et kvinderaadshefte

mente vi ikke vilde være uvelkomment lige efter somrens møde, hvor formen for *organisation* var et saa brændende spørsmaal. Vanskeligheden ligger da ikke i at finde stof nok, men at begrænse stoffet. Der er meget at fortælle baade om de resolutioner som blev fattet paa Londonkongressen, og om hvad der blev diskuteret paa møderne i Paris, Haag og Kjøbenhavn, om komitéer og særbestemmelser m. m. m. — men det vilde kræve et hefte til. Det gjælder da at gjøre et udvalg for den plads som er levnet her, og vi vælger at anføre lidt af en beretning som er sendt os om

et kvinderaad i Rom.

Det kan ikke kaldes et nationalt kvinderaad, for da maatte det hede Italiens. Som det er kan det altsaa endnu ikke indmeldes direkte i verdensforbundet idet det kun er et *lokalraad* i større stil. Som exempel paa et saadant kan det jo nu være af interesse for os.

I Roms føderation, heder det, har 50 foreninger og institutioner modtat indbydelsen til at slutte sig sammen. Hver saadan forening udnævner en delegeret, og alle disse delegerede holder møder to gange om aaret for at gi beretning om hvad de betragter som sit betydeligste arbeide.

Disse møder har bragt for dagen forskjellige hidtil omtrent ukjendte institutioner, har vakt større sympati for andre, velkjendte af navn, men til hvis arbeide man har havt lidet kjendskab, og inden raadet har man ogsaa faat gode raad for sit arbeide og velvillig hjælp.

Vi maa dog indrømme, sier bestyrelsen, at vi har fundet det vanskeligt at gjøre det tilstrækkelig indlysende at saadanne møder kan gjøre nytte blot som et moralsk sambaand og en udvidelse af menneskelig sympati. Bestyrelsen for Roms kvinderaad har derfor sat som sin opgave ved siden af dette at skabe en mere konkret og praktisk form for virksomhed. Den har dannet tre sektioner: for oplysning, for arbeide og for propaganda.

Som resultat af den førstes virksomhed nævnes et læseværelse og en læsekreds, af den andens: en udstilling af kvindeligt arbeide. Propaganda sektionen har til formaal at faa andre italienske byer til at følge Roms exempel og danne lokalraad eller i mangel deraf at lade sine foreninger slutte sig til Roms kvinderaad.

Bestyrelsen for Roms kvinderaad udtaler tilslut at de ikke endnu har havt stor lykke med sig i denne propaganda rundt i landet. Man har ikke vist stor forstaaelse hverken for ideen i sig selv, den moralske betydning af sammenslutningen eller dens praktiske nytte. Alligevel haaber man paa at flere og flere foreninger vil følge indbydelsen, og at den sammenslutning som har vist gode resultater i Rom efterhvert vil strække sig til flere italienske byer.

Ved mødet i London i 1899 fandt det internationale raads repræsentantmøder sted paa samme tid som kongresmøderne med sine foredrag og diskussioner. Dette var et uheldigt arrangement, idet medlemmerne af raadet paa den maade gik glip af meget, vi kan si det meste af kongressens møder. Man beklaged meget at ikke raadsmøderne istedet var lagt umiddelbart før eller efter kongressen.

For fremtiden blir imidlertid dette helt forandret. Paa Londonkongressen blev nemlig følgende resolution fattet:

Det internationale kvindneraad skal i fremtiden ikke paata sig den forpligtelse at foranstalte internationale kvindekongresser. Det skal blot sørge for sine egne femaarlige repræsentantmøder, som lovene fordrer det. Den overlader sammenkaldelsen og ordningen af en kongres til de nationale raad som ønsker at foranstalte en saadan. Det internationale raad anbefaler imidlertid det nationale raad i det land hvor det femaarlige møde skal holdes, at organisere en international kongres, som ikke maa komme i kollision med raadsmøderne. —

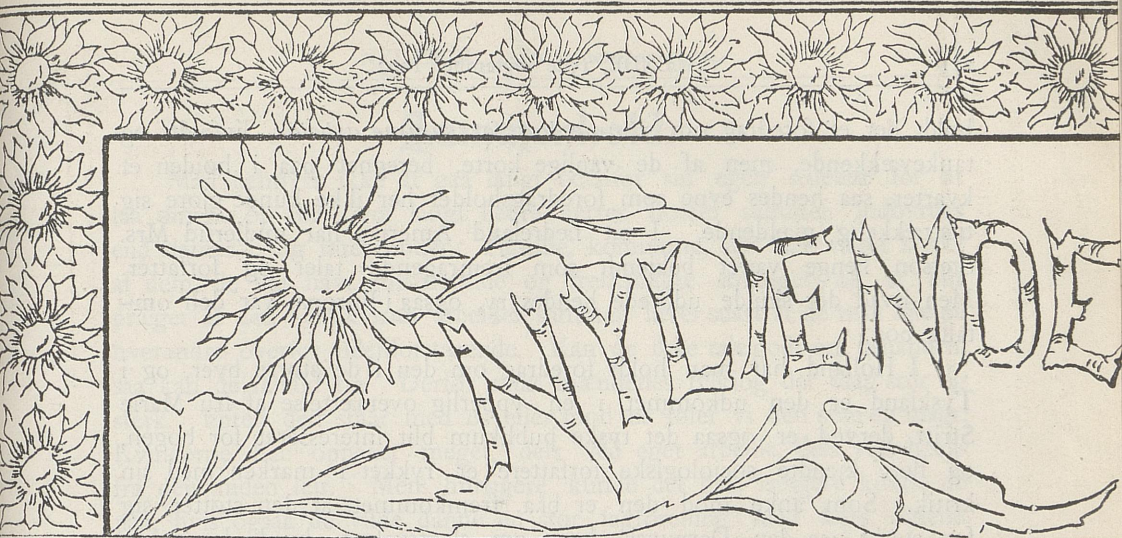
Indholdsfortegnelse.

1ste septemberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

Golaa Høifjeldssanatorium i Gudbrandsdalen.
Sæson 20. Juni — 1. Sept. Prospekt og nærmere Oplysninger ved *Insp. Lorch* Tostrupsgd. Chra. Under Sæsonen er Adressen: *Harpefoss St.*

6de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 18.
Kristiania, 15de september 1902.

Kvindens økonomiske afhængighed af manden.

Der er faa ting man blandt kvinder kan finde mere enstemmighed om end at den afhængighed, mest den økonomiske afhængighed, hvori mængden af dem befinder sig, er ubehagelig og hemmende, men det er meget faa, baade kvinder og mænd, som tænker dybere over aarsagerne til og følgerne af denne kvindens økonomiske afhængighed af manden og interesserer sig for grundigere reformer paa dette felt og løsning af hele det store problem.

Ogsaa inden kvindesagens leir behøves der en vækkelse her. Interessen for spørsmaalet i sin helhed maa stimuleres, og ræsonnementet maa faa en grundigere og mindre dilletantmæssig karakter end før.

Der er en forfatterinde som det har lyktes at gi et stort fremstød til diskussionen om dette emne i flere lande.

Det er *Charlotte Perkins-Stetson* som med sin interessante bog *Women and Economics* har formaad at vække, paa den ene side sympati, paa den anden side modstand og kritik — saa det store spørsmaal er blit levende for mange der før var ligegyldige.

Mrs. Stetson var tilstede ved Londonkongressen sommeren 1899 og

holdt der et foredrag om *samme løn for samme arbeide*, livfuldt og tankevækkende, men af de vanlige korte, beregnet paa i høiden et kvarter, saa hendes evne som foredragsholder her ikke kunde gjøre sig tilstrækkelig gjældende. I sit fædreland Amerika har midlertid Mrs. Stetson længe været bekjendt som fremragende taler og forfatter. Men hvad der skulde udbrede hendes ry, ogsaa i Europa, var den omtalte bog.

I Holland har man holdt foredrag om den i de større byer, og i Tyskland er den udkommet i en ypperlig oversættelse af fru Marie Stritt, derved er ogsaa det tyske publikum blit interesseret for bogen, og flere kjendte sociologiske forfattere er rykket i marken med sin kritik. Som anke mod den er bl.a. fremkommet, at den støtter sig for sterkt paa den Darwinske lære om slegtsvalget, hvad der er en meget omstridt lære, en fransk forfatter i »Revue de la sociale morale« indvender at forf. tar forlidet i betragtning den hemmelighedsfulde, sig altid fornyende »kamp mellem kjønene« — o. s. v.

Hvad vi først og fremst tilsigter er imidlertid ikke en kritik af den merkelige, dristige og veltalende bog, som i England og Amerika af mange er blit stillet i høide med *Stuart Mill's Kvindernes underkuelse*, men at gi en fremstilling af bogens ledende tanker og et sammendrag af indholdet. Det er nemlig en af de bøger som bør kjendes, og hvis vi formaar at gi en klar fremstilling, er vi vis paa at flere derfra vil ledes til at gjøre sig bekjendt med bogen selv — om man saa blir enig med forfatterinden, blir et helt andet spørsmaal.

Fru Stritt sætter i sin tyske oversættelse *Mann und Frau* (mand og kvinde) som titel paa bogen.

Hun mener tydeligvis at spørsmaalet om kvindernes økonomiske stilling er saa grundig og objektivt og indgaaende behandlet, at den titel er berettiget. Efter vor mening holder forf. sig imidlertid paa en altfor snever positiv grund til at en saa omfattende titel kan anvendes.

Kvindens økonomiske afhængighed af manden er en mer betegnende titel, ti det, siger forf. selv, er ondets rod, den bærer den væsentlige skyld for alt det abnorme og sørgelige i de menneskelige forholde. I aartusener har manden git kvinden skylden for at ha bragt det onde ind i verden og alle ulykker over ham — derfor: skam og skade over hende til gjengjæld!

(Forts.)

Sammenhold.

Man behøver ikke at gaa langt udenfor sin egen stuedør for at faa øinene op for hvor langt bedre herrer holder sammen indbyrdes end damer. Og intet under. Familie, kommune, stat har været styret af dem, de har havt ansvarsfulde og fremskudte stillinger og er blit præget af det. Folk som arbeider sammen lærer snart at de maa hjælpe hverandre overfor udenforstaaende. Kan de ikke tale godt om hinanden, saa kan de ialfald tie. Derfor staar mændenes fylking der idag stor og sterk. Enten den staar med os eller mod os føler vi den som en magt. Kvinderne har opnaaet meget, dels ved eget arbeide, dels ved hjælp fra den anden leir. Men hurtigere kunde det gaa, længere kunde de naa, hvis ogsaa de vilde danne en stor fagforening med faste, omend uskrevne love. Hvad der inderst inde mangler os er selvfølelse. Ofte er den plukket ud af os som smaa. Det kan være gjort i god mening, men barnet kan for altid ha mistet et af sine bedste vaaben i livets kamp. Vurderer man sig selv for lavt, blir man tilbøilig til ogsaa at nære for smaa tanker om andre af sit eget kjøn, og skabningens herre faar eo ipso en høiere plads end der tilkommer ham. Heraf kommer udtryk som: »Er det nu dameselskab igjen. Stakkars mand som skal være blandt saa mange damer.« De kan høres uskyldige nok, men for vor egen skyld burde vi lægge dem bort eller ialfald ikke lade herrer høre dem.

Herrer og damer trænger hverandre og fremkalder ofte det bedste hos hverandre. Men herrer har en stor trang til at være sammen, og ingen beklager heller en mand, som skal i herreselskab. Men kan herrer more sig alene kan sandelig damer ogsaa. Der er indhold nok i os, bare vi lægger lidt god vilje til.

Paa mangfoldige maader kunde kvinderne støtte hverandre, ikke mindst ved aldrig at tale ondt om hverandre overfor herrer eller tillade disse at gjøre det. Ikke saa at forstaa, at man ikke skulde ha lov til at øve kritik mod hverandre. Ved aldrig at ville indrømme noget ufordelagtigt om et menneske blir man kjedelig og irriterer den anden part. Men man maa vide, hvad man siger og ikke ha til hensigt at skade den man taler om. De smaa, giftige pile kan man beholde hos sig selv. Det er en stor misforstaaelse at tro, at man gavner sig selv ved at rive ned paa andre.

Agter vi os selv, blir vi agtet igjen. Men det første udslag heraf maa være, at vi lærer at holde sammen i smaat som i stort.

J. S.

Kvindernes økonomiske ansvar overfor fremtidig slegt.

Af cand. jur. H. H. Aall.

Det gir umiddelbar glæde at iagttage den iver, hvormed kvinder nu har optaget til drøftelse en række samfundsforhold, som de for ikke saa længe siden ansaa for at være sig uvedkommende. Interessen øver op evne, begge tilsammen avler vilje, alle tre resulterer i handling, og længre kommer vi ikke, vi mennesker. Interessant er det da ogsaa at konstatere, at den kvindelige samfundsinteresse synes at udvikle sig ad samme vei, som samfundet selv har gaaet: fra slegtsdriftens institutioner og udover.

Paafaldende er det heller ikke, at denne intresse i saa høi grad gir sig udtryk i sammensætningen af mændenes synderegister. Det kan saa vist med grund gjøres sort, det register. Og uanseet den grund er de ærede damer herunder i bedste overensstemmelse med den psychologiske lov, at man længst muligt skal søge at faa skylden for ulykker over paa andre.

Om berettigelsen heraf i denne anvendelse skal jeg da ikke optage drøftelse. Det er kun min hensigt at pege paa et enkelt forhold, som i modsætning til hine, hvor mænd har skylden, gir saa sterkt haab om godt udfald af kvinders gode vilje, fordi det nemlig saa høiligt er beroende af kvinder. Jeg tænker paa unge pigers opfatning af deres økonomiske forpligtelser overfor et eventuelt ægteskab.

Frøken Krogs foredrag i stud. samf. i vinter har atter pegt paa de økonomiske forholds indflydelse paa moralen, — efter foredragets anlæg dog mere i forbigaaende. Det er da ogsaa ubestridte sandheder, udførligt udviklet blandt andre af Henry George, at armoden er i middelbar og umiddelbar form en mægtig aarsag, for eks. til vedligeholdelsen af menneskehedens skam, kjærlighedens torvhandel: man ofrer den svagere intresse for den sterkere, den eventuelle for den aktuelle, følelsen for slegtslivets hensyn til bedste for det individuelle livs bevarelse.

Det spørsmaal kan imidlertid ikke afvises: Kan kvinderne ikke selv bedre medvirke til at forebygge den økonomiske situation, hvis nødværdigende konsekvenser vækker saadan harme mod mænd? Og det forekommer mig, at der her opretholdes en opfatning, som i virkeligheden har rødder i kvindens egen følelse af at være mandens ejen-

dom, uansvarlig for sine handlinger. Og at den ansvarsløse letsindighed, som forekastes mænd for eks. for deres forhold til »uægte« børn, med ikke meget mindre ret kan anføres mod kvinderne for deres forhaandsforhold saavel til »ægte« som »uægte«.

Med de selvfølgelige undtagelser er der jo nemlig den store forskjel mellem en mands og en kvindes tankegang vedkommende et eventuelt ægteskab, at en mand er betænkt og forbereder sig paa at faa evne til at forsørge hustru og familje, en kvinde overvejer og forbereder sig paa at faa en mand, som kan forsørge hende. Overensstemmende med denne tankegang søger den unge mand gjerne at lægge sig op en del mynt og erhverve sig saadan færdighed, saadanne kundskaber, at han derved kan skaffe en familje underhold, — kort, han har da nogen økonomisk ansvarsfølelse allerede nu overfor de fremtidige slegtsforpligtelser. Og den unge kvinde søger i overensstemmelse med sin tankegang at »tage sig bedst muligt ud,« den mynt, hun disponerer, medgaar gjerne til at skaffe forskjellig stas, fordi det er saa sandt, at intet plejer at fængsle mænd mere end en tilstaset kvinde, og det ved hver kvinde, som har brug for at vide det. At de virkeligt skulde ha økonomiske hensyn at tage, kvinderne ogsaa, til fremtidige slegtsforhold, falder dem visselig saare sjelden ind. Men dette er dog temmelig ansvarsløst.

At forholdet er saadant her i Norge ihvertfald vil man neppe negte. For opfatningen blandt de »brede lags« kvinder har man syn for sagen. Enhver, der har seet sig om i landets forskjellige dele, vil vide, at den flot udpyntede tjenestepige-frøken uden en skilling i reserve er typen landet rundt. Men synderligt højre staar kulturen forsaavidt ikke inden vor »societé«. At kvinde og mand staar fuldt jevnbyrdig ogsaa i økonomisk pligtforhold, saalangt evnerne rækker, og at de unge piger derfor bør spare sig et reservebeløb til bedste for sin fremtidige familje, læres de ikke op til at forstaa.

Man vil indvende, at dette forhold hverken er helt korrekt fremstillet, eller selv forsaavidt det er sandt, forkasteligt. Thi baade er det nu det sædvanlige, at kvinder lægger an paa at erhverve mest muligt, — det er visst og sandt; og at nyttiggjøre sig det optjente bedst muligt; og som den anden indvending vil hævdes, at kvinderne som regel i sine hjem maa udføre arbeide, hvis vidtløftighed og nytte for det fælles bedste kan sidestilles med mandens. Forudsat at dette var sandt, er det, ligesom første indvending betydningsløst, fordi det ikke vedkommer denne sag.

Mod første indvending vil man nemlig nødes til at erindre om, at blandt de erhvervende kvinder er der kun et kummeligt faatal, som

har andet end *selvhjulpenhed,* — for eks. har sin fremtidige familje, — til formaal. Og her tillade man en digression. Den ved kvindesagen saa sterkt fremholdte nødvendighed for kvinder af at opnaa evne til selvhjulpenhed har i sig, foruden meget godt, en af de største farer: Hvem skal repræsentere *samholdstankerne* og indvinde de evner, ogsaa disse kræver, naar kvinde som mand ser sit ideal i den isolerede, egoistiske selvhjulpenhed? Men derhos er at merke, at udtrykket har forskjellig betydning, alt efter som det benyttes af kvinde eller af mand: for manden omfatter det ogsaa hans familje. For kvinden omfatter det hende selv og ingen anden. Og om man end ser bort fra kvindens forsyndelse mod egen natur med dette ideal, — er man opmerksom paa, at det ikke rækker frem til første slegtled engang; at det nu i aartusinder ikke har været de bedste mænds, og at det betegner en moralsk tilbagegang? At netop kvindesagens bærere i høi grad har havt øje for vigtige samfundsopgaver er sandt. Det blir dog ligefuldt betænkeligt at »selvhjulpenhed« pranger som parole uden den klargjorte ide's omfang og begrænsning og fordrejer hovedet paa de mange, for hvem et slagord, der er moderne, gjør tjeneste som en brændevinsrus, der røver bevistheden om dem selv. Den anden indvending, at kvinder som regel maa arbeide anstrengt i hjemmet, er ikke vægtigre.

Den historiske tradition har fastholdt en institution, der begyndte som mænds ensartede ejendomsret over hustru og husdyr. Arbeidspligten er ikke ny og har ikke kunnet bringe nogen højre opfatning af forholdet. Mandens husdyr maa arbeide, det hæver dem ikke til menneskeværdighed. Det at hustruen maa arbeide, stiller hende ikke anderledes end dem. Som de venter hun forsørgelse af manden. Hvad der gir krav paa menneskeværdighed er den bevidste og gjennemførte vilje til at være fri og fuldt ansvarlig for egne handlinger. Der skorter meget paa det, saavel hvor hustruen er det trællende husdyr, som i disse »private forsørgelsesanstalter« af ægteskaber, hvor den nytte, hun gjør, og det bryderi, hun volder, opveier hinanden, og hun i korthed kan siges halvt tvungen af økonomiske betragtninger at have ladet sig engagere blot til lyst. Imellem den handling og denne, tvungen af de samme hensyn at lade sig engagere blot til last, er nuancen æsthetisk, men ikke ethisk.

Overensstemmende med den her fremførte opfatning har opinionen i de egentlige kulturlande nu allerede i en række aarhundreder krævet hustruens medgift ved ægteskabsindgaaelse. Visselig ikke herhjemme i vort Norge, men man skal neppe let finde noget andet land med saa lidet udviklet opfatning af kvindens økonomiske ansvar overfor hendes

fremtidige slegt. — Belærende er det at se ægteskabsinstitutionens udvikling i det romerske samfund. Det vil erindres, at ægteskabet her var en eneret for patricierne, den romerske adel. Massernes sexualforbindelser adledes ikke med navn af ægteskab, men anskuedes som blotte naturprocesser efter dyrenes vis, — »bestiarum vice«. De regler, som blev gjældende for ægteskabet, fremgik da af den adelsmæssige romerske opfatning, d. v. s. de bestemtes af mennesker med en enestaaende høihedsbevidsthed, der gav videste og frieste plads for hver menneskeværdighedsfølelse. Ledet af denne følelse skiller romeropfatningen ægteskabet ud fra frille-forholdet ved dette kjendemerke, om kvinden tilfører hjemmet nogen formue eller ikke. »Jeg vil dog ikke bortgive min søster tilægte uden medgift ligesom en frille«, siger en romer. Og dog mangled det ikke paa, at den romerske hustru maatte arbeide i sit hjem. Følelsen af, hvilken betydning kvindens økonomiske jevnbyrdighed med og uafhængighed af manden har havt for hendes menneskeværdige personlighed, maa ha været sterk, naar denne opfatning kan ha arbeidet sig frem til fuldt bevidst krav, og det tiltrods for, at kvinder ikke dengang som nu havde nogensomhelst adgang til at erhverve ved eget arbeide. Den var imidlertid i fuld overensstemmelse med den høie plads, hustruen gaves og indtog i det romerske samfund, — en mere hædrende end i noget andet samtidigt. —

Som antydet turde en og anden mand sidde inde med følelsen af, — maaske endog erfaringer for —, at mangen kvinde, som gjør fordring paa dame-navn og ære, ikke har højere opfatning af sin skyldighed mod sig selv som menneskeværdig personlighed end den, som er typisk for frillen, og som en udviklet kultur merker med frille-navnet. Bortseet fra de øvrige ulemper dette, som nævnt, kan ha for kvinderne selv, og, som der senere vil paapeges, for deres ætlinge, er forholdet saa sterkt til hinder for, at kvinderne kan mødes med den rette agtelse af mænd. Man skal ikke ha levet længe med i verden, før man ser den brutalitet, hvormed økonomiske hensyn rodhugger alle ædle følelser, ogsaa de erotiske, og det selv i kredse, hvor den intellektuelle dannelse er høi. Hvad der nu end med rette kan indvendes mod den raahed, som kan gi sig saadanne udtryk, vil selv den noble mand ikke kunne følge sit ønske om at nære ubetinget agtelse for sin kvinde, naar han ser hendes ansvarsløse uvillighed til at erkjende virkeligheden, møde dens krav og efter evne forebygge, at de blir for store, og omvendt vil en kvindes stræben efter at yde sit bidrag til fællesudgifterne maatte aftvinge enhver agtelse.

Det er da min visseligt dristige paastand, at kvindens mangelfulde opfatning af pligt overfor hendes fremtidige forhold har et væsentligt ansvar for den rolle, økonomien spiller med hensyn til den menneskelige umoral. Dette er allerede motiveret i nogle anvendelser. Men en vigtig staar tilbage. Det er jo nemlig neppe noget, udviklingsloven mere paalideligt konstaterer, end at en i slegtled dyrket og opøvet evne kommer individet tilgode, medens den paa samme maade forsømte eller misbrugte evne kommer individet tilskade. Og disse mænd, som ansvarsløst undlader at overveje, hvilke pligter mod kvinde, barn og sig selv som slegtled deres handlinger indebærer, er sønner af kvinder, som maaske paa samme maade har forsømt betimeligt og grundigt at overveje rækkevidden af en menneskeværdig kvindes forpligtelse mod sine og sig selv som slegtled, og som derved har sin store andel i ansvaret for sønnernes forsyndelser. Forhold og kjøn er forandret, karaktererne de samme. Har betydelige mænd oftest havt betydelige mødre, er det ligesaa sandt, at slette mænd oftest har havt slette mødre. Dette om forplantningen af ansvarsfølelsen, pligtinstinktet. Men ligesaa ilde er, at man ikke kan lære fra sig, hvad man ikke selv forstaar, og disse mødre kan derfor ikke lære sine børn op til den økonomiske ansvarsbevidsthed, de selv mangler, — den uerstattelige paavirkning af mor paa barn i tidlige aar opnaaes ikke.

Det vilde være en taabelighed at bestride mange kvinders dygtige og hjertevarme arbeide for at holde sig og hjemmet oppe, naar den forventede støtte fra manden af nogen grund udeblir. Dermed er vel sammenhængen hyppigst, at ved en kvindes indtræden i moderforhold udløses ifølge naturens egne love de bedste menneskelige følelser hos hende. Men det er hermed som med de idealer, der undertiden kan vise sig for os med mægtigt løftende impulser: De kommer en flygtig stund og forsvinder, de maa erobres, ved bevidst stræben, hvis karakteren skal omdannes efter dem. Og strækker end, som nævnt, denne ved moderforholdene vakte ansvarlighedsfølelse sig hyppigt udover længere tider for de enkelte individers vedkommende, som ved omstændighederne paanødes en stadig bevidsthed om ansvaret, har den dog tilfældighedens stempel, og fremforalt udelukkes ikke de skjebnesvangre følger for andre kvinder og deres ætlinge af den forsømte pligtfordybelse.

Men man vil paastaa, at »kvindens opgave i hjemmet« er en anden og ikke lettere end at skaffe tilhuse. Her er dog ikke først og fremst tale om tiden, efterat hjemmet er stiftet, men om tiden før. Dernæst plejer de naturmæssige moderforpligtelser, man har for øie, dog som regel ikke at indtræde umiddelbart efter ægteskabsindgaaelsen, eller at

beslaglægge alle livets arbeidsdygtige aar. En reaktion mod denne sidste mulighed er jo særligt aktuel. Men endeligt falder hele indvendingen, fordi den intet har med det fremholdte at gjøre: Det er ikke særligt det direkte pekuniære udbytte, som forventes at bli stort. Det er resultatet for karaktererne, det moralske resultat, som tilsigtes. Og morallovene fordrer ikke arbeide over evne, men de fordrer arbeide efter evne, fordrer ubetinget, at evnerne ikke soves ihjel under drømmerier, der gjør livet til et hazard-experiment under paavente af, om ikke »lykken« dog muligens skulde melde sig. Denne fare for kvinderne er saameget større som den passive holdning, opinionen anviser dem m. h. t. spørsmaalet om ægteskabsindgaaelse, virker i samme retning.

Vi har nu en lovgivning som regulerer det formueretslige forhold mellem ægtefæller efter særdeles agtværdige principer. Adgangen til at reservere særeje før ægteskabet er lettest muligt. Og hvad en gift kvinde erhverver ved eget arbeide blir, selv om hun lever i formuesfællesskab, uden videre hendes særeje, mandens erhverv blir derimod fælleseje. Der mangler blot at kvinderne faar den økonomiske pligtfølelse, som skulde beskyttes af lovens bestemmelser.

Lærerinderne, særligt almueskolens lærerinder, er vel de, som har lettest for at virke ude blandt folket for en bedre forstaaelse paa dette felt. Og selvom man ikke er enig i de fremholdte opfatninger paa andre punkter, eller kan glemme dem, skjønt enig i dem, — det maa være umuligt for en kvinde med moralsk følelse at glemme dette ubestridelige, at mellem en kvindes økonomiske sorgløshed under paavente af at finde forsørgelse ved ægteskabsforhold til en mand, — en eller anden, — og den økonomiske fortvilelse, der leder hende til at lade sig forsørge ved forhold til mænd, — snart den ene, snart den anden, — er der en sjælelig forbindelse, en intim.

Kongen.

Efter første opførelse paa Nationalteatret.

Som man sidder og ser paa Bjørnsons drama og følger dets helt ind i fortvilelse og død, ledes tanken uvilkaarlig hen paa »den tungsindige prins af Danmark.«

Jo dybere, finere, jo mere mangestrænget en sjæl er, desto grummere virkning har det, naar den møder troløsheden, løgnen, den griske egennytte i omgivelserne. Da Hamlet opdager det altsammen, rykkes

det ædle sind ud af ligevegten og glider ind i det uhelbredelige tungsind. Vi følger ham gjennem alle irgangene og ind i døden.

Med kongen anderledes, man ser den ædle aand arbeide sig ud af ødelæggelsen og stige mod lyset, for saa at synke med engang da tomheden møder ham. Udfoldelsen er en anden, men slegtskabet er der.

Og ogsaa i den luft som er om dramaet, og i de spredte vexlende scener, de fine og skjære, de lidenskabel ge og de burleske er der noget Shakespearsk. De fleste af disse scener blev ogsaa ypperlig git, men de var for spredte, for langt fra hinanden, det samlende element var ikke kraftigt nok, og det umiddelbare helhedsindtryk blev ikke det man havde ventet efter læsningen af dramaet.

Kanske var det mest publikums skyld — eller nei det var vel forholdenes skyld. Dramaet blev til for 25 aar siden, og naar man nu, paa dette tidspunkt, ser det stige frem paa scenen, maa man falde hen i reflexioner. Hvor underlig gammeldags, tænker man det ene øieblik, men det næste: den kritik gjælder jo lige meget idag. — Hvor formerne kan skifte og de menneskelige daarligheder bli de samme — seire og skuffelse gjemmer de 25 aar. — Diskussionen om kongedømme og republik interesserer nu mindre, men et menneske stillet overfor institutionen vil altid kunne vække interesse. Maa ikke en personlighed med de muligheder som dramaets helt lide nød ved institntionen? er spørsmaalet. Og svaret blir ubetinget: jo. — I det hele er de kongelige personer ikke de heldigst stillede. De er ikke i samme forstand fribaarne som andre, det gjøres dem umuligt at naa en saa fuldkommen menneskelig udvikling som en del andre kan naa. Men hvor mange mennesker er ikke stillet under uheldigere vilkaar. Ingen vil vel kunne si at nød og elendighed og usle miniaturforholde ikke er daarligere betingelser for personlighederne, større trældom. De kongelige personer er vel heller heldigere end uheldigere stillet end folk er flest — dramaets konge er jo en ren undtagelse — saa man behøver ikke sørge saa paa deres vegne. Sørg heller over alle dem som gjennem tiderne har været født i den »varetægtscelle som heder *kvinde*«. — Nei sørg ikke saa over det længer, ti se af repliker i dramaet hvor kvinderne har vundet frem siden det blev skrevet. — — — — — —

Ja saadan sidder man og ræsonnerer sig bort under opførelsen, indtil igjen de sterke umiddelbare indtryk tar en fangen. Naar tilskuerne blir lidt mere færdig med sine reflexioner, og naar ogsaa skuespillerne har spillet sig over den første reflexion, vil samklangen bli større. Det er et drama som efterhvert maa kunne vinde sig ind paa

folk. Sørgeligt ihvertfald om saa ikke sker, ti de som har set det, om ogsaa bare den første gang, gjemmer paa skjønne og rige indtryk.

Dette skyldes mest dramaets to hovedpersoner. Kongen spilles af hr. Eide, som jo nu er i den lykkelige fase af sin udvikling at hver ny rolle betegner et nyt betydeligt fremskridt. Kongen er blit vakt til foragt for sin fortid gjennem Clara og er fuld af længsel efter et nyt liv, og fuld af kjærlighed til den som vakte ham.

Rollen spilles saa man forstaar han lytter til sit inderste væsen, hvor nye kilder vælder frem. Der er andagt og angst, der er haab og vilje og begeistring, det stormer og det lyser, som dette bryder frem gjennem den fine beherskede form — virker det som en sjelden aabenbarelse.

Den vanskeligste scene er den sidste, den Hamletske, da kongen staar, endnu blændet af det lys hans øine har set, men berøvet al varme, da det tomme og stive og fordreiede igjen samler sig om ham og alt brister — denne scene klares endnu ikke helt, men der er træk i fremstillingen som peger mod nye muligheder.

Den anden hovedrolle spilles af fru Dybwad betagende ægte og sjælfuldt. Tindrende ren, gjennemstraalet staar Clara for os. Der er kun et forstyrrende træk: Clara skal være til det yderste sensitiv, men derfor behøves ikke saamange taarer. Det uafladelige stræv med graaden virker næsten som klynk, som i scenen med prinsessen. Hun faar derved mindre dimensioner, det store stille heltemod faar man ikke nok øie paa. Alligevel er den scenen af de uforglemmeligste. Prinsessens rolle spiltes energisk og overlegent af fru Schibsted-Hansson.

Et slemt skjær for dramaet blev derimod ved første opførelse den store scene mellem Gran (Fahlstrøm) og Flink (Garmann). Man forstaar slet ikke det med duellen.

Den stumme pige spiltes vakkert af fru Didriksen, og Hrr. Stormoen, Løvaas, Asmundsen og Blich gav morsomme samfundsstøtter og abemennesker. Latterlig god var Hauk Aabel som gaardbruger Alstad i jernbanemødet.

Musiken, af kapelmester Johan Halvorsen, var meget tiltalende, men det hele mellemspil i de høiere regioner blev for vanskelig en opgave. Det virked for tungt og — teatralsk.

G. K.

13—9—02.

Tre af Indiens religiøse tænkere

af

Hermione Ramsden.

Det gaar ikke an at tale om Indiens religion uden at si nogle ord om den mand, hvem vi skylder næsten alt det kjendskab vi har til emnet: Max Müller.

Hans selvbiografi, som for kort tid siden er udkommet, er en beretning om haardt, slidende og mærkværdig udholdende arbeide. Som ganske ung mand kom han til Oxford. Han var udlænding og uden formaaende venner og maatte ernære sig ved at skrive af manuskripter for andre, mens han selv ivrig drev sine studier i Sanskrit. Et nøie kjendskab til Sanskrit var jo nødvendigt til udførelsen af hans store livsarbeide: udgivelsen af *Rig-Veda.*

Men da hans verk endelig var fuldført, blev det en skuffelse for mange. Man havde ventet paa det med den mest intense nysgjerrighed, og mange af de studerende havde de urimeligste forestillinger om hvad det skulde bringe for dagen. Der var dem som vented at finde udtalelser af urmennesket i Rig-Veda, mens andre gik til en modsat yderlighed og haabed paa intet mindre end en helt ny aabenbaring. Ogsaa blandt Inderne selv var der adskillig skuffelse, ti de havde i virkeligheden kjendt lidet til sine egne hellige skrifter, før Max Müller udgav de gamle manuskripter og offentliggjorde dem med understøttelse af det Ost-Indiske kompani.

Max Müller blev undertiden beskyldt for at han foretrak den indiske religion for sin egen. Men han afviste altid beskyldningen i de sterkeste udtryk, og han erklærer at aldrig i nogen periode af sit liv har han ophørt at kalde sig en kristen. Hans sympati for de religiøse lærere han studerte, bunded i at han havde samme erkjendelse som dem af alle sande religioners enhed, af *religionen* som underligger alle troesbekjendelser, og at han i deres skrifter fandt vidnesbyrd om en levende inspiration, som han trodde var ligesaa virksom idag som i Mose, Esai og Pauli dage. Han trodde at *Rig-Veda* skyldtes guddommelig inspiration ligesaa vist som bibelen, om end i ringere grad, og han trodde ogsaa paa Vedaernes doktrin om *den ene,* »*det universelle Selv*« som han altid havde erkjendt i sit indre gjennem intuition.

Det er forøvrigt ikke muligt her i korthed at gi nogen bare tilnærmelsesvis tilfredsstillende forklaring af Max Müllers personlige op-

fatning og meninger, spredt som de er gjennem mange bind af hans verker, der jo omhandler alle slags emner i sammenhæng med sprogets og tankens videnskab og indisk filosofi og religion. Men de er vel værd studium, især af dem som gjennem det teosofiske samfund er blit ledet ind i interesse for disse spørsmaal. Der er en fransk bog *Max Müller* selv anbefaler, idet han erklærer den for at gi et klart og fuldstændigt sammendrag af alle hans skrifter. Bogens titel er: *L'Origine de la Pensée et de la Parole* (Ordets og tankens oprindelse) af Moncalm. Paris 1900.

I

Ramakrishna: hans liv og ord af Max Müller. Forlagt af Longmans, London, 1898.

Det var af Ramakrishnas elev, Vivekananda, Max Müller erholdt denne samling af hans sentenser (sayings) og disse oplysninger om hans mesters liv. Max Müller havde et dobbelt formaal med at skrive denne bog. For det første skulde den være et indlæg imod de taabelige beretninger om Mahatma'er og deres mirakler som først var sat ud i verden ved Madame Blavatsky, for det andet ønsked han at fjerne de meget naturlige fordomme som selve nævnelsen af ordet *Mahatma* vakte tillive hos alle videnskabsdyrkere. Han vilde aabenbare hvorledes en virkelig Mahatma var, en saadan som Ramakrishna. Der var intet mystisk ved ham, og ingen dunkel mening i hans ord. Ordet *Mahatma* betyr: et menneske med en stor sjæl og bruges oftest om de mænd som har git afkald paa verden og har hengit sig i et andagtens liv. Ramakrishna gjorde ikke fordring paa at kaldes en mester eller en grundlægger af en ny sekt, han simpelthen forkyndte Indiens gamle religion, som hviler paa Vedaerne.

Han er født i 1833, og hans barndoms historie er fuld af fortællinger om vidunderlige begivenheder, aabenbaring af guddomme og underlige gjerninger udførte af ham selv. Det siges at han fra sin tidligste barndom viste tegn paa mærkelige evner, saaledes evnen til at forudsi fremtiden, og senere evnen til at helbrede syge og føre folks tanker hen paa høiere ting, blot ved at berøre dem. Denne evne var det han oftest benytted sig af, de andre saa han selv paa som en hindring paa veien til fuldkommenhedens maal.

Flere af disse historier skyldes vistnok hans tilhængeres indbildningskraft, men andre er rimeligvis sande — om de end ikke kan forklares videnskabelig — ti mange lignende vidnesbyrd har man fra flere

kanter, saaledes f. ex. historien om at Ramakrishna følte saa stor afsky for guld og sølv, at hvis nogen af disse metaller berørte ham under hans søvn, fik han krampetrækninger. Paa en af dr. Charcot's patienter i Paris blev man vidne til det samme. I sin ungdom tilbad han billeder af guderne og af gudinden Kali, som han kaldte universets moder, og under dette faldt han ofte i extatisk afmagt (trance). Han var saa intens i sine andagtsøvelser at folk ansaa ham for gal, og undertiden laa han i tilsyneladende bevidstløs tilstand i dagevis. I senere alder saa han Kristus i et syn, og han grubled meget over hans liv og lærdomme. Det er sandsynligt at hans kundskab til det ny testamente var bragt ham gjennem *Keshub Chunder Sen,* som han lærte at kjende i 1866.

Han var som barn blit forlovet med en liden femaars gammel pige, og da hun blev voxen, blev hun urolig over de rygter hun hørte om sin mand og beslutted at reise til ham og tale med ham. Han modtog hende meget venlig, men fortalte hende at han aldrig kunde betragte nogen kvinde som sin hustru, han vilde altid betragte hende som sin mor. Hun vilde imidlertid ikke forlade ham og blev hans ivrigste tilhænger og elev. Hun leved endnu i 1898, fru Bull, den berømte norske violinists enke besøgte hende i det aar.

I 1866 fik Ramakrishna høre om *Keshub Chunder Sen* som paa den tid førte et andagtens og ensomhedens liv i en bolig omsluttet af en have i Belgharia. — Han søgte ham op, og et sterkt venskab kom til at knytte de to mænd til hinanden.

Det var Keshub som udgav den første korte beretning om hans lærdomme og nogle af hans sentenser, som vakte stor opmerksomhed blandt de høiest oplyste Indere i Calcutta. Resultatet blev at baade mænd og kvinder strømmed til for at modta undervisning af denne vidunderlige *Jogi* som han kaldtes. Han præked og underviste dag og nat med utrættelig iver — indtil han tilsidst angrebes af en alvorlig strubesygdom, der blev hans død, i 1886. Døden kom som en dyb trance, som han ikke vaagned af.

Hvad Ramakrishnas lære var kan bedst forklares ved at citere nogle af hans sentenser:

•

1. Du ser mange stjerner paa himlen om natten, men finder dem ikke, naar solen staar op. Kan du derfor sige at der ingen stjerner er paa dagens himmel? Saa, o menneske. fordi du ikke ser den almægtige i din uvidenheds dage, siger du at der er ingen Gud.

6. Forskjellige trosbekjendelser er blot forskjellige veie til at naa den almægtige.

19. Som lampen ikke kan brænde uden olje, saa kan mennesket ikke leve uden Gud.

145. Hvis du oprigtig og alvorlig vil bli god og fuldkommen, vil Gud sende den rette og sande mester til dig. Alvor er det ene fornødne.

159. Sandelig, sandelig siger jeg eder at, den som higer efter Gud finder ham.

177. Naar frugten voxer, falder blomsterbladene af af sig selv. Saaledes vil de menneskelige svagheder forsvinde, naar det guddommelige raader i dig.

200. Bekjendelser og sekter er uden betydning. Lad enhver udøve sin bekjendelse og sin andagt fyldt af tro, saa er han paa veien til Gud.

201. Hvo som har tro har alt, og hvo som mangler tro mangler alt.

202. Indiens helbredere ved tro byder sine patienter at gjentage med fuld overbevisning disse ord: »der er ingen sygdom i mig, der findes slet ingen sygdom.« Patienten gjentar det, og ved den sjælelige benegtelse af sygdommen blir den borte. Saaledes hvis du tror om dig selv, at du er moralsk svag og uden godhed, vil du virkelig med tiden bli som du tænker dig det. Kjend og tro at du har en umaadelig kraft, og kraften vil tilsidst komme til dig.

215. Gud er i alle mennesker, men alle mennesker er ikke i Gud, det er grunden til at de lider.

248. Vær ikke lig frøen i brønden. Frøen i brønden kjender intet større og høiere end brønden. Saa er det med alle bigote mennesker. De kan ikke se noget høiere end sine egne sekter.

Strides ikke. Ligesom du staar fast i din egen tro, saa giv andre ogsaa frihed til at staa fast i sin bekjendelse. Ved strid vil det aldrig lykkes dig at overbevise andre om vildfarelser. Naar Guds naade udgydes over menneskene, vil enhver forstaa sine vildfarelser.

511. Bøi knæ og tilbed hvor andre knæler, for hvor saa mange hjerter har givet andagtsfulde ofre, vil Gud meddele sig, for han er idel naade.

367. Kundskab fører til enighed, og uvidenhed til stridigheder.

391. Hvor længe blir det gode og ophøiede i mennesket? Jernet er rødt saalænge det er i ilden. Det blir sort, naar det tages ud af ilden, saaledes er mennesket ophøiet og god saalænge det er i samfund med Gud.

Den tidligere omtalte *kvindelige studenters klub* er nu stiftet, love er vedtat og en bestyrelse paa fire personer er valgt. Formanden vælges direkte af forsamlingen. Alle kvinder som har bestaaet examen artium kan bli medlemmer. Møderne holdes i Studentersamfundets lokale hveranden torsdag. Til formand er valgt fru Tekla Resvoll.

Frk. Anna Hvoslef er reist paa en tre maaneders studiereise til Amerika.

Frk. Elisabeth Lampe, vor første kvindelige sygegymnastiker og massør feirer i disse dage sit 25 aars jubilæum.

Liste til tegning af bidrag til *Bjørnstjerne og Karoline Bjørnsons legat* er nedlagt paa »Nylænde«s kontor.

Indsendt til red.:

Selvhjælp, organ for de smaa næringsveie økonomi og sparsomhed. No. 1. Kristiania. *Samvirke* no. 1. Kristianssund.

Idet heftet gaar i pressen.

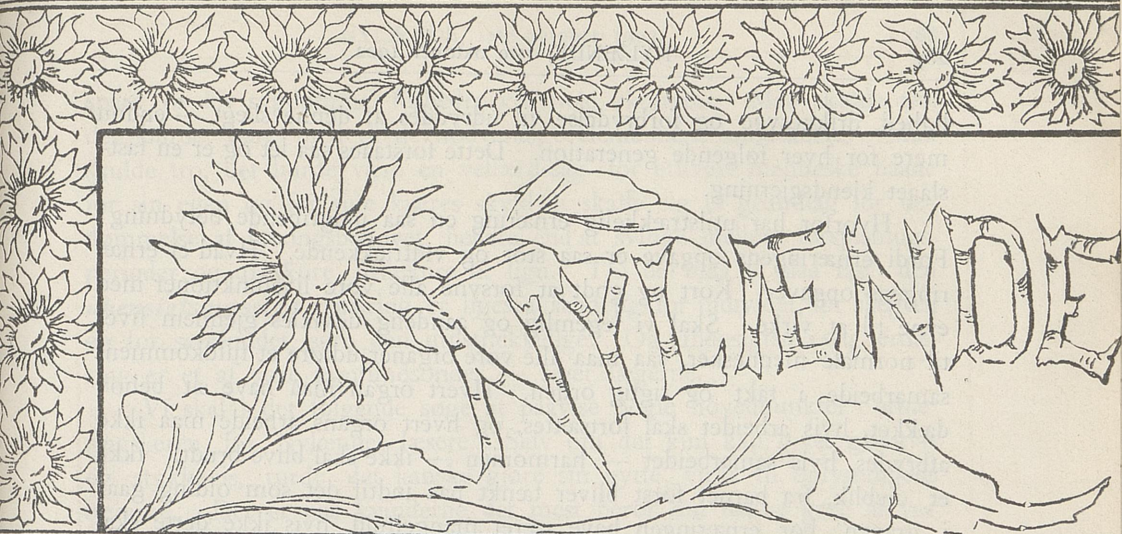
Søndag 14de septbr. indviedes *Hjemmet for ugifte mødre* i foreningen *det hvide baands* lokale parkveien 9. Bestyrerinden frk. Reinert hilste velkommen, frk. Dorothea Schjoldager holdt en kort bøn, hvorefter frk. Nielsen fremsa en af hende selv forfattet prolog. Frk. Reinert gjorde derefter rede for, hvorledes hjemmet var kommet istand og planerne for fremtiden. Prof. Johannesen, som er medlem af bestyrelsen, fortalte om lignende hjem i Tyskland og tilsidst talte pastor Lunde. Mange havde indfundet sig til festen, der blev serveret kaffe og te m. m. og man gik rundt og besaa lokalet og beundred at det var kommet istand paa saa kort tid. I disse dage holdes en bazar til indtægt for hjemmet.

Indholdsfortegnelse.

15de septemberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

16de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 19.

Kristiania, 1ste oktober 1902.

Anvendt fysiologi.

Ny række.

Af dr. Caroline Steen.

Vor ernæring.

I.

Behøves ernæring? Ingen benegter at den er nødvendig, at livet er afhængig af ernæringen. — Ved *utilstrækkelig ernæring* gaar man baade legemlig og moralsk tilgrunde. Vi ved at ved hungersnød frembringes lovløshed og slaphed i moralen.

Mangelfuld ernæring for kortere tid — forbigaaende — virker allerede nedsættende paa vort hele velbefindende; man blir grætten, mistroisk, uvenlig, dorsk og slap. Ens arbeide duer ikke. Man føler sig ikke alene sulten, men alle livsytringer sker mindre let, arbeider mindre i takt. Efter en tid er det kraftig pulserende liv i os i alle henseender saa nedsat, saa mat, at det præger sig i alt — i udseende, humør, retsbegreber, karakter. Sultne mennesker bør sees paa og bedømmes med noget mildere øine end folk, der altid kan tilfredsstille sit næringsbehov. Lad alle mennesker faa passende og tilstrækkelig føde, og megen usæde-

lighed, drikkesyge og forbrydelse vil udryddes af denne slægt — endnu mere for hver følgende generation. Dette forstaaes saa let og er en fastslaaet kjendsgjerning.

Hvorfor har utilstrækkelig ernæring en saa indgribende betydning? Fordi ernæringens opgave er saa stor og vidtrækkende. Hvad er ernæringens opgave? Kort og godt at forsyne alle vore livsfunktioner med evne til at virke. Skal vi legemlig og aandelig udvikles gjennem livet til normale mennesker, saa maa alle vore organer udføre et fuldkomment samarbeide i takt og rigtig orden. Hvert organ maa have sit behov dækket, hvis arbeidet skal fortsættes, og hvert organs arbeide maa ikke afbrydes, hvis samarbeidet — harmonien — ikke skal blive brudt. Ikke et øieblik, fra barnet først bliver tænkt paa indtil det som olding gaar i graven, bør ernæringen have været mangelfuld, hvis ikke dette skal sætte spor — før eller senere — paa det ene eller det andet sted i legemet — paa det ene eller det andet punkt i karakteren.

Det er imidlertid lettere at forstaa skadeligheden ved den utilstrækkelige ernæring, end hvad utilstrækkelig ernæring er. Det er nemlig ikke alene det: ikke at blive mæt. Mæthedsfølelsen er slet ikke nogen sikkerhed for at der i den optagne føde har været netop nok af det vort legeme trængte, selv om den i rumfang har været meget tilstrækkelig. Man vil bedst forstaa, hvorledes en tilsyneladende rigelig ernæring kan virke utilstrækkelig, uhensigtsmæssig, naar man betragter alle de velnærede, storspisende mennesker, som jævnt hen befinder sig uvel — som fra og til bliver meget syge — som dør fordi deres legeme fra begyndelsen af sygdommen var for unormalt til at kunne overstaa den. En *uhensigtsmæssig* ernæring virker i længden paa samme maade som sulteføde; men det forstaar man i almindelighed ikke, og ofte først naar det er for sent.

Hvorledes gaar dette til, at man ved et rigt besat bord kan faa bogstavelig talt uhensigtsmæssig ernæring? Svaret blir: det er ikke alt i maden, som vi kan optage i vort blod — en del gaar ubrugt bort igjen, men bidrager dog til at fylde op og fremkalde mæthedsfølelsen. Og — de stoffer vi fordøier er i forskjellig grad og mængde indeholdt i maden, saa at vi maa vælge vor mad fornuftig, hvis vi skal være sikker paa at blandingen er passende. End videre er man ikke altid sikker paa at fordøie alt det nyttige som er i maden, fordi man ofte har en noget mindre normal fordøielse. Det er altsaa ikke alene af pengetrang man kan faa utilstrækkelig føde, ogsaa af uvidenhed kan dette ske — og sker dette forfærdelig ofte. En rimelig kundskab om vore næringsmidlers sammensætning og et nogenlunde kjendskab til vort legemes behov vilde i høi grad sikre os vort legemes normale tilstand,

spare os for sygdomme, forbedre vor hele økonomi. Man skulde tro, det burde høre med til de nødvendige elementære kundskaber. Man skulde tro, det burde være en velfærdssag for ethvert menneske baade for sin egen og for sine kjæres skyld at skaffe sig et grundlag for bedømmelse af næringsbehovet, hellere end at svinge mellem forspisningsperioder og diætkure, badekure o. lign. Thi det maa vi slaa fast: den *uhensigtsmæssige* ernæring er ligesaa skadelig for individet, for slægten og for samfundet, som den utilstrækkelige. Og uhensigtsmæssig ernæring er et af vore samfundsonder — siger lægerne.

Vi skal i det følgende søge at paavise nogle hovedpunkter i ernæringslæren for Nylændes læsere. Selv om det kun kan gives glimtvis og stykkevis, turde det kanske gjøre sin nytte, virke til oplysningens fremme. Det er paa kvinderne det mest beror om denne gren af vor kulturelle udvikling skal komme til sin ret.

Kvindeligt fabriktilsyn

kan det vel neppe nu vare længe før vi faar — ogsaa hos os. Vi har flere gange tidligere anbefalet sagen, men altid havt en følelse af at det har vakt lidet gjenklang. Men nu er en forandring at spore — kravene ligger tydeligvis i luften. Hvis nu *Norsk kvindesagsforening* vilde øve sin indflydelse i den retning tror vi det vilde gaa.

Ved *Kristiania Seildugsfabrik* har man i flere aar havt en privat ansat inspektrice, frk. Ellen Ellingsen, som har virket til den største glæde og gavn for arbeiderskerne.*) Fr. Ellingsen er ansat for at være et mellemled mellem arbeidsgiverne og arbeiderne. En offentlig ansat inspektrice vilde jo faa en anden slags post end denne private. Men vi ved at kvindelige fabrikinspektører i andre lande netop har udtalt at der foruden fabrikinspektricen burde være ansat kvinder i lignende stillinger, som den frk. Ellingsen indehar, ved de fleste fabriker. Dette til overveielse.

Har vi ventet længe med denne reform, saa haaber vi den til gjengjæld blir gjennemført omtænksomt, grundig og tilfredsstillende.

---

*) Se en artikel herom af A. Hv. «Aftenposten» 29de august.

Lov om tilsyn med pleiebørn.

Justitsdepartementet har nedsat en komite til udarbeidelse af lov om tilsyn med pleiebørn. I denne komite er indvalgt 6 mænd og 0 kvinder.

Det er underligt med den glemsomheden ligeoverfor kvinders existence. Man lever i den sikre tro at sygdommen er kureret eller i hvertfald bedret — men gang paa gang ser man tilbagefald, sterke tilbagefald hos autoriteterne.

Men hos pressen og hos publikum i det hele synes heldigvis tilstanden at være udmærket, sammenlignet med før.

Hvad «Nylænde» tidligere var alene om at paatale, ser vi nu til vor store glæde dagspressen — baade høires og venstres — ta sig af. Og man vil nu træffe ikke faa folk, ogsaa udenfor kvindesagsleiren, som finder f. ex. det ovenfor omtalte tilfælde — ligefrem komisk.

Ædruelighedsarbeidet

i vort land ser det ud til nu vil komme ind paa et spor som vi altid har fremholdt som det bredeste og det sikreste. Man vil kraftigere og i større følge ind paa oplysningens vei.

Vi henviser i denne anledning til et opraab, undertegnet af kjendte navne, som har staat i vore aviser, og som begynder saa: «Undertegnede henvender sig herved til almenheden om hjælp og støtte til et paatænkt samarbeide mellem ædruelighedsvenner med det hovedformaal for øie at sprede sagligt oplysningsstof vedkommende alkoholspørsmaalet.»

Vi anbefaler sagen paa det bedste.

L. K. S. F. holdt et godt besøgt medlemsmøde fredag 19de september. Formanden gav en nøiagtig beretning om forhandlingerne ved det i sommer under kongressen afholdte sektionsmøde — hvorefter de tilstedeværende enstemmig udtalte sig for at kontingenten i L. K. S. F, Kr.a — maatte forhøies fra 50 øre til 1 kr., da man trodde det vilde vække tilfredshed hos flere af leddene. Bestyrelsen vil stille forslag om denne forhøielse inden næste aarsmøde.

Landsforeningen til udnyttelse af vore nyttevekster har udsendt cirkulære no. 2, indeholdende en hel del oplysninger om tørring af frugter og bær, om bærplukkere, om norsk græsfrø m. m. Foreningens adresse er Toldbodgaden 30 I, Kr.a

Sofie Parelius.

Hun var en af de lykkeligste begavelser inden den norske kvindeverden. Hun var en af vor nationale scenes genialeste kunstnere. Hun har gjennem lange aar været manges fryd, de mange hun ikke kjendte, har hjulpet til at lede deres sans mod det ægte, det sanddru, det storstilede og helstøbte og klarnet deres begreber om kunst.

For de faa hun stod nærmere, for sine kunstfæller, var hun efter manges vidnesbyrd er ven som faa — hun var dem til hjælp og trøst og glæde. Hun havde et rigt sind, intet spor af smaat og smudsigt og selvisk har fæstet sig ved hendes minde.

Hendes eftermæle er af de skjønneste, og i sjelden klare og harmoniske træk tegner hendes billede sig for os.

G. K.

I anl. den bekjendte sag om det *Hamburgske* politis overgreb ligeoverfor en svensk dame, og hr. generalkonsul Bødtkers optræden ligeoverfor samme dame, da hun henvendte sig til det norsk-svenske konsulat — har vi faat skrivelse fra en af de ledende kvinder i Hamburg. Det meldes os at kvinderne der har holdt offentligt møde for at protestere mod den behandling den unge dame har været udsat for, og at man har henvendt sig til baade de Hamburgske myndigheder og udenrigsministeriet i Stockholm for at faa skaffet hende den opreisning man mener hun er berettiget til. Man ønsker dette skal komme til det norske publikums og især til norske kvinders kundskab.

Norsk kvindesagsforening har indsendt andragende til Kristiania magistrat og formandskab om at der maa ansættes kvindelige sluttere ogsaa ved Grønlands nye politistation i lighed med hvad der paa foranledning af *N. K. F.* allerede er gjort ved hovedstationen.

Kvindens økonomiske afhængighed af manden.

(Fortsættelse fra no. 18)

Dette synes os nu en feig og barnagtig opfatning. Og alligevel — hvis vi leder grundig efter, saa finder vi indenfor de vrange forestillinger skjult en dyb samfundssandhed. Ikke kvinden, men *kvindens stilling* har været skyld i det onde. De sexuel-økonomiske forhold hvori hun har levet, bærer skylden.

Men — vi faar helst begynde helt paa begyndelsen: forf's forord.

Bogen, siges der, er skrevet for at vise at nogle af de største onder vi lider under, onder som man længe har holdt for uudryddelige, idet man har betragtet dem som grundlagt i den menneskelige natur, kun er resultaterne af vilkaarlige af os selv skabte tilstande, og at vi ved at forandre disse tilstande ogsaa skaffer disse onder ud af verden.

Bogen vil ogsaa vise hvor langt vi alt er naad paa bedringens vei, hvor uophørlig vor tids sociale kræfter driver os videre, selv mod vor vilje og trods den sterkeste modstand, og hvorledes vi ved voxende erkjendelse og bevidst medvirkning kan øge fremskridtet.

Forf. udtaler tilsidst at hun specielt henvender sig til tænkende kvinder for at øge deres ansvatsfølelse baade som menneskelige individer og som slegtens mødre.

*
* *

Videnskaben har lært os, sier forf. at betragte udviklingen af det menneskelige liv udfra samme synspunkt som udviklingen af den øvrige organiske natur, den har lært os at de ydre forholde under hvilke vi lever har den største indflydelse paa os.

Nu er der intet som sætter stærkere præg paa naturens skabninger end den maade hvorpaa de ernærer sig og arbeider paa sin ernæring; og menneskene danner her ingen undtagelse. Tiltrods for de mangfoldige indflydelser fra et høiere aandeligt liv, de tilbagevirkende kræfter fra meget sammensatte sociale indretninger er dog den maade hvorpaa, og de forholde under hvilke de erhverver sit livsophold, bestemmende for deres væsen. Se blot hvor forskjellig præget et lands jordbruger befolkning blir fra den industridrivende.

Udfra den kjendsgjerning at vore evner og organer blir udviklet efter den brug man gjør af dem, ser man at naar en befolkning er undergit ganske bestemte og særegne livsvilkaar, saa kan vi ogsaa

opdage og eftervise bestemte og særegne følger af disse økonomiske vilkaar.

Ser vi ud fra dette synspunkt paa den menneskelige slegt, saa opdager vi hos den et forhold som vi ikke finder i den organiske verden forøvrigt: *Mennesket er den eneste skabning hvor det kvindelige individ i henseende til ernæringen er henvist til det mandlige individ, den eneste derfor hos hvem de kjønslige forhold blir bestemmende for de økonomiske forhold.* Det ene kjøn lever i fuldstændig økonomisk afhængighed af det andet kjøn — og dermed er den kjønslige afhængighed ogsaa git. Kvindens økonomiske stilling afhænger af hendes kjønslige forhold.

Man kan betegne denne tilstand som varig og almen blandt menneskene, selv om der har været undtagelser, og tiltrods for at der i det sidste aarhundred begynder at vise sig tegn til en ny tingenes orden. Vi har imidlertid hidindtil ikke været vant til at se paa denne almene kjendsgjerning uden fra det synspunkt at det var »*naturligt*«, og at det skulde saa være.

Man søger et modbevis, idet man peger paa kvinderne i de vilde folkestammer, paa den tungt arbeidende bondekone og paa alt det huslige arbeide som kvinderne forøvrigt udfører. Ganske vist arbeider de, men hvad de erholder til vederlag afhænger af en *andens* vilje. Deres arbeide er en *andens* eiendom, og hvad de opnaar for sin egen del til gjengjæld beror paa *en andens stilling*. Økonomisk afhængige er de. Og ser vi udover hvad de to kjøn samlet frembringer, saa falder det i øinene af hvor underordnet og primitiv art det arbeide er som det hidtil har været kvinderne tilladt at udføre.

Det arbeide som nu udføres af kvinder, kunde godt udføres af mænd, mændene kan godt koge og sy og vaske o. l., men at udføre alt det store og komplicerte arbeide mænd leder, er kvinderne i det store tat endnu ikke istand til, ikke fordi de i sig selv savner evnen til det, men fordi kvindernes stilling hidtil har hindret dem i at udvikle sine evner, saa de paa arbeidsomraadet har kunnet komme i høide med mænd. Erhvervsforholdene har i det hele hos alle folkeslag været behersket af manden, og kvinden har erholdt sin andel i kulturens erobringer væsentlig gjennem ham.

Ser man paa de individuelle forhold, springer denne kjendsgjerning sterkt i øinene. Se paa kvindernes fattige lappede klær og paa deres glimende juveler, paa den lave stue og det prunkende palads de bor i, paa deres trætte fødder og deres glimrende ekvipager — det viser altsammen deres *mænds* samfundslige stilling fra dagarbeiderens og op

til millianæren. Og naar kvinder er henvist til sig selv uden en mand som «forsørger», saa viser de vanskeligheder de møder hvor slet de er stillet, hvor fremmede de er paa det økonomiske samfundsomraade. Ingen vil kunne bestride den almene kjendsgjerning at kvindekjønnet i det hele er økonomisk afhængig af manden, og at de enkelte kvindelige individers stilling som regel er afhængig af de mænds stilling til hvis familie de hører.

I en forstand er selvfølgelig alle individer i et menneskeligt samfund afhængige af hinanden. Men det som for den enkelte kan siges at betinge den personlige økonomiske uafhængighed, er at han betaler for hvad han modtar eller arbeider for det.

I denne forbindelse bekjæmper forf. i en længere udvikling den opfatning at kvindernes arbeide inden hjemmene og deres modersskab skulde regnes for betaling for deres underhold. Dette princip ligger tydeligvis ikke til grund, ti de kvinder som arbeider strengest inden huset vil man se oftest faar mindst penge, og de som arbeider mindst faar mest, den barnløse hustru er ikke alene ligesaa godt, men langt bedre økonomisk stillet, end den som har en stor barneflok.

Det maa derfor fastholdes som en kjendsgjerning at kvinderne, enten de har arbeidet lidet eller meget, intet eller til overmaal, altid er blit ernæret af manden.

Vel, indvendes der, men dette maa saa være. Det er en praktisk nødvendighed. Paa grund af sit moderskab og sine moderpligter er kvinderne ikke istand til at ernære sig selv.

Hvis dette virkelig var saa, sier forf. hvis menneske-mødrene paa dette punkt var saa helt modsat mødrene hos de skabninger som staar os nærmest, — hvor jo moren forstaar at ernære baade sig selv og sine unger uden hjælp — hvis de delte skjæbne med bidronningerne, som kun er bestemt til moderskab og derfor ernæres — ikke af det andet kjøn, men af arbeidsbierne, hvis — med et ord — moderskabet gjorde dem uskikket til arbeide saa var det i sin orden at der altid maatte sørges for dem af mændene og der var da ikke haab om at faa dem ud af livslang afhængighed. Men saa er det ikke.

Forf. paapeger i denne forbindelse at det kun er i et afsnit af kvindernes liv de har moderpligter. En fysisk og aandelig normal kvinde, sier hun, blir ikke mor før 25-aarsalderen, og naar saa hendes barn er voksne, har hun efter naturens orden endnu et virksomt livsafsnit foran sig. —

Vi ser, sier hun videre, mødrene ofte arbeide haardest af alle, men slet ikke bare for sine barn, ogsaa for ægtefælle, bror, far, mor, søster og andre slægtninge. Det er ikke mest hendes arbeide som mor, men det er hendes *huslige* arbeide som holder hende i uafladelig aktivitet. Mødrene er fødte arbeidere, arbeidere *paa excellense*, men dette har ikke havt indflydelse paa deres økonomiske stilling. Hvad hun erholder staar ikke i noget forhold til hendes eget produktive arbeide, der staar kun i forhold til den mand hun har ægtet og er afhængig af.

Og betegnende er det at de kvinder hvis kostbare extravagancer forbauser verden mest, og som synes at raade over uhyre summer — meget ofte hverken er husmødre eller mødre eller er arbeidende. Det er simpelthen kvinder som underholdes af rige mænd, som de har vundet indflydelse over.

„Leve Olafia Johannsdottir!"

«Den gilde, gæve islænderinde; jeg har hørt hende holde et afholdsforedrag, — entre 10 øre — men det opvejede mangt et kroneforedrag.» Dette udraabte jeg ved Holmenkoll-festen, over bordet til Dem, kære redaktør. Lad dette komme med bland minder fra kvindesagsmødet. Jeg vil herved bede Olafia Johannsdottir om at sende «*Nylænde*» denne værdifulde tale, hendes nævnte foredrag. Dets emne var: «Mennesket». Hendes udlægning var høj og dyb; den høver, som et godt grundlag, mellem minder og udbytte fra vor kvinde-kongress, — der var som om «vi lytted til en brusende sejrshymne,» — thi, sandelig, uden en højere og dybere opfatning af begrebet, væsenet: *Menneske*, uden en aandig opfatning — væsentlig forskjellig fra det naturalistiske begreb, *homo sapiens* — uden dette har arbeidet for kvindens opreisning og frigørelse ingen fast grund at bygge paa.

Vi sender genem Olafia Johannsdottir vor hilsen til den islandske kvindeforening med ønske om at vi engang i tiden maa faa se, helst mange, af dens medlemmer at gæste fædrenes land ved at komme til søsterstevne i «gamle Norge».

Aasta Hansteen.

Vore ledere.

(Efter kvindesagsmødet.)

Aasta Hansteens ord: *hvem er den yngste ungdom her* slaar som lyn ned i hjertet. Vi kjendte den strax paa mødet.

Aldrig saa man slig en sommer,
to gang' blomstret rogn og hæg,

hedte det engang i sagaen. Vi kjender nu noget endnu mere vidunderligt fra virkeligheden!

Aldrig saa vi slig en sommer
2 gang' blomstret ungdomsaar,

— og den sidste gang blev den bedste med jubel og varme og liv under det graanende tag.

Men den voxne ungdom, som alt er bleven gammel, sad i det blaa og drømte sig bort fra livet — — — — — og derfor trængte vemodstaarer sig frem midt under glæden; thi naar «den yngste ungdom engang forlader os, hvem skal fortsætte veien — de som ikke kjender den?

Vi vil takke hele «den yngste ungdom», vi vil værne om dem og vi vil ønske: »*Gid I alle maa leve hos os til kvindesagen blir overflødig!*«. — — — — — — —

Kr.sand i august 1902.

Hilda Torjusen,

Indsendt til red.:

Henrik Ibsen. Set under en ny synsvinkel. *Front mod to sider* af H. Thaarup, Kjøbenhavn. Karl Schønbergs forlag. 1900.

Kogebog II. af fru H. Schønberg Erken. 300 opskrifter. Pris kr. 2.25, indb. kr. 2.75. H. Aschehoug & co.

»*Neues Frauenleben*«. Monatsschrift herausgegdeben von Auguste Fickert. Wien. 1902.

Eidsvolds Værks og *Eidsvoldsbygningens Historie gjennem Tiderne* af Albert J. Lange. Med 59 illustrationer. Christiania. A. M. Hanches forlag 1902.

Centralforeningen for Udbredelse af Idræt. Aarsberetning for 1901. Kristiania. Steen'ske bogtrykkeri 1902.

Fra Barnets Verden. Fortælling for smaafolk af H. Bernhoft-Osa. Kristiania. Steen'ske bogtrykkeri og forlag 1902.

Tre af Indiens religiøse tænkere.

af

Hermione Ramsden

II

Swami'en Vivekananda.

Nogle personlige erindringer

Jeg skal aldrig glemme den første gang jeg hørte Swami'en tale. Det var i mai maaned 1896, i *Sesame-klubben*, Jeg kom sent og blev forbauset ved at finde — ikke den dame hvis navn stod paa programet som aftenens forelæser, men en Inder, som bar den buddhistiske prests orangefarvede kjortel med høirødt belte om livet og den noget uharmoniske tilsætning i dragten: en stiv hvid krave, saadan som engelske prester bærer den. Hans udseende var ingenlunde en askets, og hans maade at tale paa var ligefrem forbløffende ved sin knaphed og sin oprigtighed.

»I Europæere«, sa han, »I kommer til os, og I siger: Du er en dumrian, og Din far var en endnu større dumrian, og alt hvad Dit land har gjort er intet værd — — — I holder frem eders egen religion som den eneste, men hvad er den? Vestens civilisation er en kræmmercivilisation — intet andet. I synes eders Newton og Shakespeare er af mindre betydning end en indbydelse til en fashionabel dames salon. Hvis den Kristus som I tilbeder, kom til jorden igjen, vilde I spørge ham hvor mange penge han havde.«

Der blev en hidsig debat efter dette, og under denne reiste en dame sig og spurgte, om han kunde finde en undskyldning for at Indiens kvinder indtog saa lav en stilling. Til dette svared han: »Fra gammel tid af var kvinderne høit anseet i Indien, men som tiden gik, begyndte religionen der som andensteds at lære: Din mand er Din Gud. *Sid ned!*«

Man hilste ham med latter og bifald. Det kunde ikke negtes at han var situationens herre. Vivekananda ødsled ikke med ord, i en kort sætning sammentrængte han hvad en gjennemsnits europæer pleier at ofre hele bind paa, og hvor denne vilde ha stanset op for at ræsonnere og forklare, bare gjentog og gjentog Vivekananda de samme ord, og hvis hans tilhørere ikke følte sig tilfreds med det, saa blev det deres egen sag. Hans ærgjerrighed gik ikke i retning af at præke en

ny religion eller grundlægge en ny sekt. Sandheden var absolut. Sandheden var i *ens indre*. Det var umuligt for et menneske at lære et andet, det eneste man kunde gjøre var at bortrydde noget af den overtro og de hindringer som stod iveien for hans erkjendelse, og ved at præke kunde man maaske gjøre godt ved at gi udtryk for de tanken som allerede var i hans sind. Vi blinde Europæere, vi søgte efter religion udenfor os selv, vi søgte efter Gud blandt stjernerne, men Inderne vidste bedre. Vi fortalte ham at han maatte brænde evig, hvis han ikke trodde paa visse mirakler, for hvis sandhed han ikke havde noget indre vidnesbyrd, mens han vidste at det religiøse vidnesbyrd ligger i den direkte erkjendelse. Han opfordred os ikke til at tro noget, aller mindst at opgi vor religion, den eneste ting han opfordred til var at man skulde leve efter sin religion. Alle religioner som var i verden førte til Gud, naar de blot blev ærlig udøvet. Tro i sig selv var intet, og at tro imod fornuften var gudsbespotteligt, det var at nedværdige den menneskelige natur og at behandle med foragt den største gave Gud havde git mennesket, nemlig fornuften.

Ifølge *Vivekananda* er der fire forskjellige *Joga'er* eller maader at leve religiøst paa, og en *Jogi* er et menneske som vælger den ene eller den anden af disse maader at udøve sin religion paa, indtil han blir »fri«. At bli »fri« er at erkjende at du ikke er du, men er et med den uendelige. De fire *Joga'er* benævnes med fire Sanskritord, som betegner at de er i overensstemmelse med de fire forskjellige menneskelige temperamenter, det er disse: arbeideren, elskeren (d. v. s. den følelsesfulde natur) mystikeren og filosofen. Hensigten med hans foredrag, som er udgivet i tre smaa bind*), er at vise, hvorledes disse *Joga'er* kan praktiseres.

Disse foredrag, som jeg paahørte, blev givet i et privat hus i London og var i indhold omtrent de samme, som de han gav i Chicago, hvor han representerte den hinduiske religion ved det religionsparlament som holdtes i 1893.

Som taler viste han sig som fuldstændig herre over det engelske sprog, og viste ogsaa at han havde grundigt kjendskab til videnskab og literatur. Han citerte af forfattere som Newton, Herbert Spencer, Darwin og endog Molière, saavel som af de græske klassikere. En herre som havde hørt ham i en religiøs diskussion med en jesuitisk prest, paastod at han ogsaa havde grundigt kjendskab til romersk-katolsk dogmatik.

---

*) Addresses on the Vedanta Philosophy by the Hindu Jogi, Swami Vivekananda, London. Simpkin Marshall & co. 1896.

Det første foredrag var om religionens udøvelse; det andet var om sjælens aabenbarelse: aand og legeme var kun to forskjellige tilstande. »Der er hverken du eller jeg, men en uendelig sjæl.« I sit tredie foredrag talte han om enheden af alt det som er, og forklarte meningen af de sidste ord i Vedanta »*Jeg er Ham.*« Dette gjorde han i sin egen knappe stil og forfærded sine tilhørere ved at raabe:

»Jeg er universet, maanen og stjernerne. Jeg er solens lys, maanens glans, jordens kraft.«

At erkjende dette var at bli fri, at erkjende at der ingen individualitet er, intet kjøn, ingen nationalitet, for der er blot En. Jeg er den Ene, og »*Jeg er Ham*«.

Dette maa siges at være den yderste pantheismes doktrin, den blev ivrig bekjæmpet af Keshub Chunder Sen, hvad vi senere skal høre. I forbindelse med denne doktrin maa jeg imidlertid berette om noget som gav tilhørerne en illustration til den gamle sandhed, at fra det sublime til det latterlige er der bare et skridt. Blandt tilhørerne var der, foruden de mange som var interesseret i foredragene i og for sig, ogsaa adskillige som var kommet i det haab at finde i den hinduiske religion hvad de havde savnet i kristendommen. Ved alle møder af denne art gjenkjender man den samme type af herjede, bekymrede ansigter, mænd og kvinder, disse som snart bekjender sig til det ene, og snart til det andet, men ikke længe til noget. De begyndte som esoteriske*) buddhister i 80 aarene, de har senere passeret gjennem forskjellige faser af teosofi og »Christian Science«, og vil enten ende som de har begyndt — fremdeles søgende — eller vil bli fanatiske forkyndere af en eller anden ny tro.

Nu havde Swami'en — som betyr »mesteren« — udtrykkelig udtalt at han ikke ønsker at gjøre proselyter, men ikke desto mindre havde, da en tid var gaat, to af hans tilhørere, en mand og en kvinde, gjort den opdagelse at de ogsaa var *Jogi'er*, at de var »fri«. Hvis de nu havde beholdt denne opdagelse hos sig selv, saa havde det ikke været noget at opholde sig ved for andre, men de maatte endelig forkynde denne begivenhed for den vantro verden ved — sin dragt. Han ved at bære et gult baand af samme farve som Swami'ens kjortel, og damen ved et svært rav-halsbaand, som tog sig besynderligt ud udenpaa en sort kaabe, af det snit som dengang var brugelig Jeg har nylig hørt at den samme dame (i mai og juni 1902) gir en række foredrag i *Westminster Town Hall*, og at hun gjør fordring paa at

*) Hemmelighedsfuld.

være en profet for en ny aabenbaring. Denne forkyndelse er, efter hvad nogle fortæller, af en saadan at det vanskelig gaar an at referere det.

De første dages begeistring vared imidlertid ikke længe, der viste sig snart skuffelse blandt Swami'ens tilhørere — hvad grunden hertil var har jeg aldrig forstaat, hvis det ikke var at han spiste og drak som andre dødelige. Hvad mig selv angaar saa var jeg ingenlunde skuffet. Jeg var gaat for at høre *Vivekananda* uden at vente en ny aabenbaring, og jeg var saa heldig i ham at finde en af de ypperste foredragsholdere*) jeg nogensinde havde hørt. Desuden var der enkelte ting i hans filosofi, som vakte nye tanker. Han var merkelig dygtig til at bringe nogle af de mest yderliggaaende læresætninger af Østens mysticisme i samklang med enkelte af den moderne videnskabs opdagelser. Som et exempel paa dette vil jeg citere følgende fra hans *Addresses* Bind 1 side 124 og 125;

De ypperste mennesker kom vi ikke til kundskab om. De leved stille og efterlod sine ideer til verden .... Det er de mennesker, som virkelig tror paa og virkelig kjender tankens magt, de kan gjemme sig i en hule og lukke hulens dør og bare tænke fem tanker og dø, og de ved at disse tanker vil leve gjennem evigheden og aldrig dø. De vil trænge gjennem fjeldvæggen og ind i samfundet og gaa ind i et enkelt menneskes hjerne, og dette menneske vil staa op og gi udtryk for disse tanker.

Han søger (side 69 og 70) at stille denne tro i videnskabelig belysning.

»Hvis der er forskjellige musikalske instrumenter i et værelse, vil man ha bemerket at hvis et af dem slaaes an, har de andre tilbøielighed til at vibrere den samme tone. Saaledes vil alle sind som har samme retning bli paavirket paa samme maade af den samme tanke, naturligvis kan det variere efter afstandene, men sindet vil være modtageligt for paavirkningen ..... Idet denne lignelse føres videre er det meget antageligt at ligesom lysbølger kan vandre i millioner af aar, før de naar sin gjenstand, saa kan disse tankebølger gaa hundreder af aar, før de træffer der hvor de slaar an. Det er ikke usandsynligt at vor atmosfære er fuld af saadanne tankevibreringer, baade gode og onde. Hver tanke udgaat fra hver hjerne vedblir kan man si at vibrere, indtil den møder en gjenstand. Ethvert sind som aabner sig for at modtage dem, vil opfange dem straks.«

Saa gaar han over til at fortælle os at det forholder sig ligedan med vore gode og onde handlinger, enhver af dem maa bære frugt, og

*) Efter dette er skrevet er der kommet budskab om at Vivekananda er død
O.a.

ved at tænke ondt, ligesom ved at handle ondt, skader man andre saavelsom sig selv.

Vivekananda er et antaget navn, som betyr »udvælgelsens velsignelse.« Han var en blandt flere missionærer, de saakaldte *Vedantister*, som var tilhængere af *Ramakrishna*, og han var selv en *Mahatma*. En tid af sit liv leved han *alene* i huler og ensomme steder saalænge, at, fortæller han os, det vakte hans latter, da han hørte om en mand der som straf havde faat at hensidde i ensom celle. I de dage leved han ved at tigge sit brød fra hus til hus, og naar han havde nok vendte han tilbage til hulen. Saa gjør alle Mahatmaer, da jo deres bestræbelser er at frigjøre sig fra alle jordiske lidenskaber og begjær. De praktiserer ogsaa forskjellige aandedrætsøvelser, hvorved de formaar at komme i »trance«, da, mener de, kan sjælen frigjøres fra legemet og faa inspirationer fra guddommelige kilder. Lappeprestene pleied at gaa over i lignende »trance,« hvad I. A. Friis fortæller os i første bind af sin Lappisk Mythologi, men der fortælles ikke her om hvorledes en saadan trance frembragtes. *Vivekananda* vakte bestyrtelse blandt teosoferne i London ved at give en nøiagtig beskrivelse af aandedræts-processen under dette, de fandt det var en hemmelighed, som ikke burde betroes til det almindelige publikum. En af metoderne var følgende: Aand ind gjennem høire næsebor, og tæl til otte, mens du presser en finger over det venstre næsebor, hold saa pusten, mens du tæller til otte. Pust ud gjennem det venstre næsebor, mens du tæller til otte, hold saa pusten igjen, mens du tæller til otte. Begynd saa igjen med at aande gjennem det høire næsebor — og saa videre ustanselig. En dame som var tilstede ved foredraget fortalte mig at hun, efter at ha hørt om det, prøved experimentet, men stansed saasnart hun merked at hun holdt paa at miste bevidstheden. Det er bekjendt som et meget farligt experiment, og indiske læger fortæller at mange af deres patienter føres til dem i bevidstløs tilstand som følge af forsøgene. — Hverken Ramakrishna eller Vivekananda trodde at synderlig godt kunde vindes paa denne maade, heller ikke trodde de at evnen til at øve mirakler var noget vidnesbyrd om et ophøiet sind. Som exempel paa dette fortæller de begge i sine respektive bøger om en mand, som i 14 aar leved et asketisk liv for at erhverve evnen til at gaa paa vandet. Tilsidst lyktes det ham (!) han gik til sin mester for at fortælle ham om denne store begivenhed. »Stakkers mand«, sagde mesteren, hvad du har opnaad

efter 14 aars udholdende arbeide, opnaar en almindelig mand ved at betale nogle ører til en baadmand.

Ramakrishna taler om disse mirakelmagere som dem der »forvilder sig bort fra sandhedens vei, hvis sind er blit indviklet i de psychiske kræfters garn som ligger som fristelser paa pilgrimenes vei til »Brahma.« »Vogt jer for disse kræfter, siger han, og tragt ikke efter dem.« Og Vivekananda siger at han har set onde mennesker gjøre undergjerninger, aabenbare ting i fortid og nutid og forudsi fremtiden og helbrede sygdomme ved et blik.

Men en udredning om alt hvad der siges om de magiske kræfter og tilstande i disse bøger, vilde i sig selv fylde en bog.

Det har været en mødernes og festlighedernes sommer *Unge kvinders kristelige samfund* U. K. K. S. har netop sluttet sin „*anden skandinaviske konferance*" med en fest — en middag paa Holmenkollen.

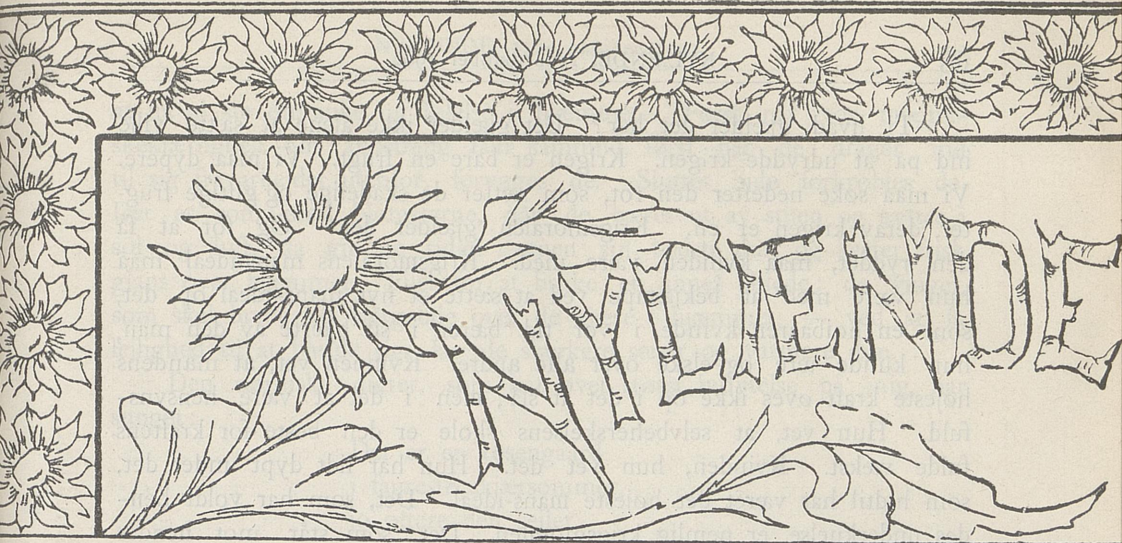
Møderne holdtes i Universitetets festsal. Som bekjendt har vi tidligere i sommer havt kristelige ynglingeforeningers verdensstevne. Ogsaa ved U. K. K. S.'s stevne var der forøvrigt enkelte repræsentanter fra andre end de nordiske lande. Og i en henseende var det mindre exklusivt end de unge mænds, Paa disses møde optraadte ikke en eneste kvinde, men paa U. K. K. S.'s flere mænd. Deriblandt en berømthed Rev. F. B. Meyer fra England. — Det falder forøvrigt af sig selv at dette møde ikke kunde vække saadan opsigt og interessere hos publikum som verdensstevnet — men alt tyder paa at deltagerne har havt stort udbytte af det, har hentet nyt haab og mod til sit fremtidige arbeide.

Indholdsfortegnelse.

1ste oktoberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

[...]e aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 20.
Kristiania, 15de oktober 1902.

En tale til kvinnerne om freden.

(11 februar 1902).

Av Bjørnstjerne Bjørnson.

I har alle set på de store vægkarter nogen fine prikkede linjer, som gaar over havene, fra land til land, fra verdensdel til verdensdel. De ser ud som skumgangen efter et dampskib. De tegner oceansteamernes vejer. De økes overordentlig, disse linjer. Den, som er gammel, husker den tid, da der bare var en tre-fire. Nu er der saa mange, at i centerne løper de sammen til en eneste stor, sort strek.

Tænk alt det, som på disse linjer fører frem fra folk til folk. Alle varerne, alle passagererne, de svære læss av aviser og brev! Dette maa dog vel tilsist ha et ærinde! Maa dog tilsist drage folk til folk med noget av den magt, som magneten har.

Dette leder tanken hen på de usynlige linjer, som menneskekjærligheden slaar, som oplysningstrangen vandrer, som frihedslængslen baner. På de linjer er der endnu altfor få passagerer. Tallet er stigende, men der er endnu for få, og navnlig er der altfor få kvinner. Og det er skade, stor skade for de mellemfolkelige opgaver.

Ti hvad gjælder det her? Det gjælder ikke alene at sætte vilje ind på at udrydde krigen. Krigen er bare en frugt. Vi maa dypere. Vi maa søke nedefter den rot, som sætter de skadelige og giftige frugter, derav krigen er én. Krigsmoralen gjælder det! Og for at få den ryddet, maa kvinden være med. Krigsmoralens mans-ideal maa hun være med at bekjæmpe ved at sætte et nyt mans-ideal op, det, som en høibaaren kvinde i vor tid bærer i sit hjærte av den man, hun kunde ære og elske over alle andre. Kvinnen vet, at mandens højeste kraft øves ikke op i det at slå; men i det at være hensynsfuld. Hun vet, at selvbeherskelsens skole er den beste for kraftens fulde vækst. Kvinden, hun vet det. Hun har lidt dypt under det, som hidtil har været det højeste mans-ideal. Det, som har voldt hendes underkuelse, er nemlig krigsmoralen. Det, som står mot hendes ret den dag i dag, er krigsmoralen. Endnu gjennemsyrer den alt vort liv. Fordi den gjør det, er det at krigen er mulig. Fordi den gjør det, er vore samfund endnu så vanstælte, er folkenes liv omringet av farer, som gjør krigsbyrderne forfærdelige.

Vi kjænder alle eventyret om manden, som skulde »stelle alejne hjemme«, og hvor galt det så gik ham. Men vi har et større eventyr, som endnu ikke er skrevet, om manden, »som steller alejne ute«! Ham går det nemlig endnu værre. I dette øjeblik står vældige krigerforbund mot vældige krigerforbund, og alle de små folk skjælvende imellem. To tusen år efter Kristus synes endnu den rå kraft at være verdens øverste, og den store del av, hvad vi oparbejder, går med til at fodre dens ustanselige begjær. Lærdommen av dette eventyr om, hvordan det går manden, »som steller alejne ute«! — var det ikke på tide at sætte den om i handling? Skulde ikke det gamle mans-ideal snart begynde at flytte på sig, saa kvindens fik plass ved siden av? Også når det gjælder »at stelle ute«? Kan hænde, at heller ikke hendes er det endelige, at her må avslag til begge sider; men først gjælder det at få kvindens mans-ideal op ved siden av krigsmoralens gamle. Jeg læste i Eisenach følgende inskrift på et noksaa nyt hus:

Das haus ist die welt des weibes,
die welt ist das haus des mannes.

Grommere kan det jo ikke være; for dette har krigsmoralen nedskrevet egenhændig! Med slige forførende talemåter har kvinden altfor længe været holdt inden døre.

Men det er ikke alene for sakernes skyll hun nu skal komme ut. Det er også for hendes egen. Kvinden tar ikke stærk nok vækst av

at ha al sin omtanke og følelse i hjæmmet. Først når vor menneskekjærlighed, vor åndstrang faar samfund, først når de drager ind til sig fra arbejdet utenfor, forynges de. Sluttet inde forkrøbles de. Det er som med blomsterne, når de bæres ut av stuen og sættes i sol og luft, da gir de siden i stuen sin bedste duft og kaster frisk glans over hjæmmet. Eller for at bruke et annet billede: de vinger, som skal brede sig værgende over de kjære i hjæmmet, — ved at få lejlighed til at hærde sig, får de stærkere sener og varmere dun.

Den nordiske digter, som har øvet størst inflytelse på mig, har sunget:

Der er en rosengaard
i fagreste skjærsommer,
jo oftere den sejler,
jo fastere den staar.

Det værs kunde hver kvinde gjøre til sit! Sejler hun med i de store åndsstrømme, som nu forbinder folkene, holder hun sit hjærte fyldt av samtidens ædleste opgaver, da har hun hvad hun kan give sit hjæm av! Da kan hun fæstne det. Det er nemlig alene således, at hun kan få krigsmoralen drevet ut av sit eget hus. Skal hun alvorlig til med det, må hun først få syn av det, som nu er ædle sjæles arbejde: Hun må opdage sit hjæm, først og fremst sig selv i det! Kanske er også hun smittet av krigsmoralen; kanske øver hun selv voldsværk. Kanske gjør barnene det indbyrdes. Kanske gjør manden det i mere end han og hun forstår. Men hun må ikke stanse ved hjæmmet. Hun må også finde den i skolen, og der like ind i religionslæren! Det er ikke av intet, at missjonen i Kina den dag i dag drar krig inover dette land. At overhovedet religionskrigene til alle tider har været værdens frygteligste. Nylig sa den franske førsteminister, som har fåt visse klostersamfund opløste og utdrevne, at i kolonierne måtte de bestå; for der virket de »som pionerer for kulturen«! Dette går sådan til, at efter missjonærerne kommer altid hærmændene og krigen! Derfor siger jeg: hold våkent øje med religionsundervisningen, hvis I vil få ende på krigsmoralen! Stod ikke her hos os selv nylig en præst og præket fæstninger og granater? End om han istedet havde talt om den stille, menneskekjærlige fred, og hvad som kunde føre til den også overfor vore naboer?

Jeg inledede med at minde om de store færselsveje mellem landene, de, som på vore vægkarter betægnes ved prikkede linjer over havene. Jeg tok dem som billede på de åndsveje, som nu forener folkene. Kvindesaken går over havet til England, fra England til

Amerika, til Australien; på det siste endog til Indien. Men endnu er der altfor få passagerer på den linje! Som på dem, der løper jævnsides med den, arbejdssakens og fredssakens. Disse tre linjer løper i de store center nu sammen til én; de er snart ikke mere til at skille. Det blir nemlig ikke til noget, hverken med arbejdernes krav eller med kravet på verdensfreden, før kvinden kommer helt frem og hendes mansideal helt på siden av krigsmoralens. Derfor rykk frem og slut dere sammen! Tro ænnelig ikke, fordi det tar tid, at det ikke nytter! Når vi lider med det lille tapre Boerfolk, som med Armenierne; eller når vi ængstes for Finnerne, for Nordslesvigerne, så er vi med at skabe en folkemening, den millionernes retfærdighedsfølelse, som engang skal bli stærkere end alle kanoner tilsammen. Der er endnu for få passagerer på de mellemfolkelige åndslinjer — ja; men ikke flere end her er, så var det dog deres samfældte harmskrik, som drev Amerikanerne til Kuba, og som vil drive dem derifra igjæn, om de agter at gjøre øen til et rov for sig selv. Det var den store almene forargelse, som utfridde Kreta, og den vil gjøre underværk på underværk, når engang disse vældige linjer blir overfyldte.

Slut kjæde, kvinner, og rykk frem!

Ovenstaaende tale har ikke før været offentliggjort i sin helhed. Dette referat er redigeret af Bjørnstjerne Bjørnson selv og velvillig overladt os til offentliggjørelse i vort blad. Talen vil ogsaa udkomme paa tysk. Red.

Civilproceskommissionen som sammentraadte i 1898 har afgivet første del af sin indstilling: om domstolenes organisation.

Det vil interessere vore læsere at faa høre lidt af dens indhold:

Hvert tredie aar udvælges af kommunestyret lagrettemænd og domsmænd ved herreds- og byretterne for de følgende tre aar. Valgbar er enhver norsk statsborger, mand eller kvinde, som har fyldt 30 aar og som har kommunal valgbonhed. —

Endvidere: ogsaa *kvinder kan bli sagførere.*

Anvendt fysiologi.

Af dr *Caroline Steen.*

Vor ernæring.

II.

Er det nu forstaaet, at en uhensigtsmæssig ernæring i længden virker paa lignende maade som den utilstrækkelige, saa blir vort første spørsmaal — grundlaget for al videre forstaaelse — *hvad er det i føden som er næring?* Svaret kunde lyde: alt det som kan fordøies og opsuges, komme ind i vort blod og i vort legeme frembringe arbeidsevne og opholde livet — det er *næring.* Men dette svar kan blive skjæbnesvangert; thi der er meget, der kan gaa over i blodet og dog ikke kan kaldes næring, ei heller bør ansees som næring, f. ex. medicin — men dernæst ogsaa saadanne stoffer, som i nogen maade kan virke skadelig paa et organ eller paa hele legemet, idet det enten nedsætter livsytringerne eller øger dem *til skade* for os selv. Lad os slaa fast, at *næring* bør saadanne stoffer aldrig være.

Hvilke stoffer indeholder da vor føde i det hele taget? Hvilke af disse er »næringsstoffer«? Indeholder vor føde andre stoffer, som paa anden maade kan have betydning for vor ernæring? Hvilke? Hvormange? Hvorledes? Det er alle spørgsmaal, som forlanger en udredning, naar man skal sammensætte en passende kost.

Vi skal idag paabegynde en kort oversigt over *kostens næringsstoffer og disses betydning for vort legeme.*

Alle de produkter, der af menneskene benyttes som næringsmidler til at sammensætte den daglige kost er nøje undersøgt. De næringsgivende stoffer er kemisk uddraget af dem og undersøgt, saavel kemisk som med hensyn til den rolle, de spiller i vort legeme. Uden paa dette sted at kunne eller ville gaa ind paa enkeltheder skal jeg kortest mulig pege paa de hovedpunkter, der bør ligge til grund for vort valg af vor næring.

I første række kommer *æggehvidestofferne.* De er nødvendige for det daglige forbrug af stoffer i legemet; thi faar vi ikke æggehvide i føden, vil vi forbruge det, som vore egne organer indeholder, og døden vil snart indtræde. Men æggehvide er ikke alene en *livsbetingelse,* den er ogsaa en *væxtbetingelse* for det enkelte organ og for det hele legeme. Der er noget ganske eget ved æggehvidens forhold i vort legeme. Som vi hørte, afhænger livet af at vi faar en vis

mængde til det daglige forbrug — under et vist lavmaal maa det ikke gaa. Der er intet i veien for at vi kan nyde mere end denne laveste mængde. Er vi voksne mennesker, vil vi imidlertid finde, at jo mere æggehvide vi nyder, desto større vil det daglige forbrug være. Det synes som det er meget vanskeligt for et voxent menneske at forøge sine organer — det vil sige at lægge æggehvide paa sig. Kun ved sterkt muskelarbeide samtidig med rigelig æggehvide i føden kan det lykkes at forøge muskelorganerne. Anderledes synes børn at forholde sig — de som er voxende — endnu ikke udviklede organismer. De vil have meget let for at spare paa æggehviden til fordel for væxten, forudsat at de faar mere end et lavmaal deraf. Hvis dette forholder sig saaledes, da forekommer det mig, at der er meget for os at lære heraf.

For lidet æggehvide i barnealderen vil da hæmme væxten eller paa anden maade svække barnet. Det faar ikke den bedst mulige muskulatur bl. a. — de øvrige organer vil sandsynligvis lide i samme forhold. Men dernæst — det vil være saare vanskeligt at rette paa dette forhold i en senere alder. Skaf barnet i barnealderen levende krop — bagefter er det for sent.

Intet andet kjendt stof i hele den vide verden kan træde istedetfor æggehvidestofferne i vor ernæring. Faar vi tilstrækkelig af dem, saa har vi én af vore absolute livsbetingelser. Faar vi dem ikke, dør vi. Der findes et lavmaal, hvorunder ingen tør gaa. Børn maa have saa rigeligt, at væxten ikke hæmmes. — Vi har sat æggehvidestoffene i spidsen; men de er dog ikke vore *eneste* betingelser for livets bevarelse og væxtens befordring — som vi i det følgende skal se.

Om ungdommens sædelige opdragelse

holdt *dr. Ellen Sandelin* foredrag i Studentersamfundets store sal, torsdag den 2den oktober. Foredraget skal udgives om en tid, og vi skal da omtale det nærmere. Her kun et par bemerkninger.

Frk. Sandelin havde det store fortrin for de kvinder som før har talt om dette emne hos os, at hun har videnskabelige studier og flere aars erfaring som læge at bygge paa. Dette gav ogsaa foredraget sin karakter. Med alvor og med varme maned hun frem til kamp for at verne de unge mod et usædeligt liv og dets sørgelige følger. Men der var ved siden af en større objektivitet end vi er vant til. Og hun tog

fast og sikkert paa tingene, der var intet streif af den sentimentalitet som kan kaste et mindre heldigt farveskjær over emner af den natur.

I korte træk beskrev foredragsh. hvilken omvæltning der var sket i den lægevidenskabelige verden m. h. t. opfatningen af denne sag i den sidste halve menneskealder, citerte anerkjendte autoriteter som i de mest afgjørende udtryk fordømte dobbeltmoralen og satte sædelighed fra ungdommen af som et uafviseligt krav, hvis ikke samfundet skulde helt undergraves og slegten gaa tilgrunde. Det var saaledes, mente foredragsh. mændene som nu gik i spidsen m. h. t. disse fordringer. Kvinderne maatte ikke lade vente paa sig. Hvad der baade var en følge af og havde været en fortsat aarsag til dobbeltmoralens udbredelse var kvindernes — frem for alt mødrenes — uvidenhed. Kundskab var det kraftigste botemiddel. Kundskab helt fra barndommen af om ens legeme, ogsaa m. h. t. det sexuelle. Kundskab i hjem og skole. I hjemmene helst gjennem mødrene selv, leilighedsvis — eftersom spørsmaalene meldte sig. I skolen føtst i de øverste klasser — og da gjennem fuldt ud kyndige og alvorlige lærere.

Dr. Sandelin næsten udfordred sine kolleger, de kvindelige læger, ti at ta del i dette samfundsarbeide. Ingen kunde det bedre end de.

Foredraget var langt, men det fremførtes med saadan kraft og øgende liv at det fængsled tilhørerne til det sidste. — Omtrent samme foredrag var tidligere holdt i „*De høiere skolers landslærerindeforening*“, og fredag den 3die talte saa dr. Sandelin i „*De kvindelige studenters klub*“ om »de veneriske sygdomme og deres sociale farer.« Ogsaa her fremholdt hun kundskab og viden som det bedste vern. En kort diskussion fulgte, som gav vidnesbyrd om at man i det hele var enig med foredragsholderen i hvad hun havde fremført.

Lørdag den 4de oktbr. reiste saa dr. Sandelin tilbage til Stockholm for at opta sin praxis. Vi haaber den ikke vil hindre hende i at aflægge et besøg i vort land, fra tid til anden, og gi os af sine kundskaber og sin erfaring

---

Opmerksomheden henledes, paa annoncen om Camilla Collett — monumentet. paa 4de omslagsside.

Artiklen Kvindens økonomiske afhængighed af manden (deu fortsætte anmeldelse af hus Stetsons bog — faar ikke plads i dette hefte.

Lucie Wolf.

Da »Nylænde«*) for et par aar siden bragte fru Lucie Wolfs billede, fulgte der med flere udtalelser af hende selv. Hun udtrykte sin glæde over det nye teater, sin fryd over at faa optræde der paa den nye, den gamle scene, sin store kjærlighed til sin kunst. Og saa sa hun: Naar jeg nu bare fik opleve mit 50 aars jubilæum. Jeg er ikke ganske frisk, skjønt jeg gjør meget for min helbred. — — Det vilde jeg saa gjerne opleve!

Og hun opleved det. Hun opleved idethele mere af forstaaelsesfuld tolkning og taknemmelig paaskjønnelse hos publikum end der falder i de fleste kunstneres lod. — Og alligevel fik hun ikke tak nok.

For det er jo ikke længe siden vi saa hende paa vor scene og blev smittet af hendes glade lune — og hører hun ikke til vore lykkeligste barndoms- og ungdomsminder!

De som har oplevet »vaudevillen« og »syngespillet« paa Kristiania teater vil huske at fru Wolf var »saa sød« — det sa altid smaapigerne. Men da de voxte til, forstod de at om hun end det var, saa var det ikke i den retning hendes bedste evne laa; det var i det festlige og i det komiske, saftige, djerve; og »sprudlende« blev heller det ord de benytted.

Men hvorledes skal det nu gaa? spør man. Hvorledes skal det gaa Holberg og alle de andre — naar baade Lucie Wolf og Sofie Parelius er borte?

Fremover skal det nok gaa. For den nationale tradition de har skabt er ikke borte, den arv de har efterladt vil forrente sig ved vor scene. Og derigjennem har de begge reist sig sine levende mindesmerker.

Lucie Wolf opleved sit jubilæum, men sygdommen med sin lidelse og tyngsel indhented hende tilsidst og rev hende bort fra hendes elskede kunst. Saa kom døden som befrier. Og idag mens klokkerne ringer over hende — for en hærskare af lyse minder der følger hende paa den sidste vandring!

11—10—02. *G. K.*

*) 15de oktober 1899.

Tre af Indiens religiøse tænkere.

af

Hermione Ramsden

III

Foredrag i Indien af Keshub Chunder Sen.

Disse foredrag*), tolv i tal, blev holdt i Indien i aarene 1866 — 1881 for indiske tilhørerskarer. De er nylig blit offentlig-gjort, uden nogen slags indledning eller fortale og anbefaling, og synes at være gaat upaaagtet af pressen. — Bogen gir os, naar undtages nogle faa personlige hentydninger her og der, ingen underretning om forfatteren, og det er kun ved grundig at gjennemsøge Max Müllers verker vi er istand til at give endel oplysninger om hans liv.

Han blev opdraget i England og studerte ved *college* der. Vi har ikke kunnet faa rede paa, hvor lang tid der ligger mellem afslutningen af hans studier og aaret 1866, da vi finder ham levende et ensomhedens og andagtens liv i Belgharia. Det var i de aar han begyndte at holde foredrag, og det var ogsaa det aar han gjorde bekjendtskab med Ramakrishna. Han sad ofte i timevis ved hans fødder og lytted til hans ord og retted spørsmaal til ham, naar han var i tvil. Men skjønt han var den første som vakte opmerksomhed for Ramakrishnas lærdomme, hvad der viser hvor høit han vurdered dem, saa leder ikke hans egne foredrag til den tro at han personlig stod synderlig i gjæld til ham som lærer. Sproget i hans foredrag tyder paa at de er sterkest inspireret af Det nye testamente, og naar enkelte afsnit undtages, kunde de godt være prækener holdt i kristne kirker. Og lykkelig den menighed som havde en saadan prædikant!

Chunder Sen døde i begyndelsen af otti'erne. Hans datter Maharanee'en af Kuch Behar er vel kjendt i det Londonske selskab, og det var interessant at høre at hun presenterte et yngre medlem af *Sen*-familien ved hoffet i Buckingham paladset, juni 1902.

I sit eget land var *Keshub Chunder Sen* almindelig kjendt som *profeten af Bengalen.* Men han var selv meget langt fra at gjøre saadanne fordringer. I et foredrag under titel: »Er jeg en inspireret profet«? erklærer han at han er uværdig til at løse skobaandet paa den ringeste af jordens profeter, mellem hvem han nævner flere per-

---

*) London: Cassell & co. 1901.

soner, som vilde blit meget forbauset ved at finde sig i hinandens selskab — *Luther* og *John Knox,* side om sidemed *Gooroo Nanuk, Kabir* og *Turkarem,* profeter som vi i vor vesterlandske uvidenhed aldrig har hørt tale om.

Men om end *Chunder Sen* ikke gjør nogen fordring paa at være en profet, saa hævder han at være et *særegent* menneske. Denne hans udvikling begyndte, fortæller han selv, da han i 14 aars alderen lærte at afholde sig fra animalsk føde. Dette var hans første skridt henimod et afholdende liv, og da — for at bruge hans egne ord — han vandred henover denne livets vei, mødte han tre lærere: Johannes den døber, Jesus, profeten af Nazareth og apostelen Paulus. Den religiøse tro hvori han var opdraget faldt fra ham, og han søgte ikke nogen ny bekjendelse at sætte i den gamles sted: »Herren sagde til mig at jeg ikke skulde have nogen anden himmel end livet i ham, ingen anden doktrin eller troesbekjendelse end en vedvarende og uafladelig inspiration fra himlen.«

Der fortælles ikke noget om hvorledes Keshub Chunder Sen blev føreren for den store religiøse bevægelse i Indien, som blev indvarslet ved Ram- Mohun Roy i 1830. og gaar under navn af *Brahmo Somaj.* Denne forkyndelse var grundlagt paa *Upanishad* som udgjør en del af Vedanta. Det var ikke en ny religion, men en reformation; ifølge Max Müller er der en ubrudt sammenhæng mellem dens læresætninger og den ældste fase af Hindu'isk tænkning, som strækker sig over et tidsrum af mere end 5.000 aar.

Brahmo Somaj-kirken bærer alle elementer af det europæiske praktiske liv i sig. Den vil fremme oplysning og sociale reformer, kvinders høiere uddannelse, billig, vidt udbredt journalistik, kundskaber i naturvidenskaberne og ved siden heraf det materielle fremskridt. Den paastod at forkynde en levende tro, som hverken var imod kristendommens, muhamadanismens eller buddhismens aand, og mens andre religioner udelukked hinanden, indeslutted Brahmo Somaj alle. Chunder Sen vilde ingenlunde paastaa at hans kirke var en fuldkommen, men han trodde den var bestemt til at bringe religiøs gjenfødelse til hans land, hvor mange var ledet vild ved den yderlige pantheismes doktriner. Han haabed paa en tid da der skulde være en almindelig kirke, naar de stridigheder som skilte menneske fra menneske, bekjendelse fra bekjendelse og nation fra nation skulde skylles væk ved den fælles verdensomfattende sandheds strøm. De feil som var i de forskjellige nationers karakter vilde rettes, naar de villig aabned sig for lærdomme fra de andre lande; og saaledes vilde menneskeheden kunne hæve sig

til et høiere religiøst og moralsk standpunkt. Kampbulderet vilde stilne, og sekt-hadets sværd vilde stikkes i skeden. Saaledes lød den lære som Chunder Sen kaldte det nye system. (Dispensation).

Han trodde at Kristus var kommet for at opfylde de jødiske skrifter, men ikke bare dem, ogsaa de indiske skrifter, for ogsaa i dem var Gud aabenbaret som: »*Jeg er*«. Han mente missionærerne var paa vildspor, naar de præked vestens kirkes Kristus for hans landsmænd. Men ingen kunde vurdere de kristelige missionærer mere end han, ti det var dem som havde spredt kundskab om Kristus gjennem hele Indien. Han glæded sig over det engelske styre, men han pleied at sige at det var Kristus som styred Indien, og ikke den britiske regjering. Han reiste den heftigste protest mod hvad han kaldte »de negerhadende Europæeres« opførsel, og verdsligheden i deres religion forfærded ham. Han drog altid en skarp grænse mellem hvad han kaldte verdens religion og »himlens religion«. Verdens religion var det som tillod krig og klasseinddeling, den ledede i enhver henseende af nyttehensyn og ikke af Guds ord.

Naar Chunder Sen talte om Guds ord, mente han dermed hverken Det nye testamente eller Vedanta; ti han trodde at inspirationens kilde var ligesaa levende den dag idag som i fordums tider. Og i denne doktrin er der intet nyt. Det er den som ligger til grund for Kvækernes tro paa det »indre lys« og gjennem alle aarhundreder finder vi mænd og kvinder i alle land som har trod paa den. Og det er en tro som langsomt, lidt efter lidt, men meget sikkert vinder grund.

Det er interessant at lægge mærke til at læren om den ordlydende inspiration engang har været et ligesaa sikkert dogme blandt Inderne, som den har været blandt de kristne. Men i 1850 — før Chunder Sen blev leder — gav tilhængerne af *Brahmo Somaj* en høitidelig erklæring om, at paastanden om at *Veda* skyldtes en ordret inspiration, kunde ikke længer opretholdes. Kort før sin død udgav Chunder Sen en bog med en samling af sentenser valgt af verdens hellige skrifter, der sknlde gjøre nytte som en bibel for hans tilhængere.

Disse tre indiske tænkeres lærdomme er af betydning, som et vidnesbyrd om at Indiens gamle religion er langt fra at være en død overtro. Den er en levende tro den dag i dag.

Frk. dr. phil Maikki Fribergs udtalelser ved det nordiske kvindesagsmøde.

I.

Om huslig uddannelse for piger i skolerne.

Jeg kommer sent med mine udtalelser, men jeg er alligevel glad over at faa dem frem; ti vi er jo her for at ta vore interesser i øiesyn fra forskjellige sider. Frøken Helga Helgesen udtalte i et foredrag om huslig uddannelse at det var ønskeligt om pedagogisk undervisning i madlavning og husholdningsfag kunde indføres i alle pigeskoler eller idetmindste i alle folkeskoler for piger. Jeg er meget uenig i denne opfatning. Samme spørsmaal har været oppe i Finland og den opfatning jeg repræsenterer har vist sig at være majoritetens — blandt lærerinderne. For 12 aar siden gjordes nemlig meget energiske forsøg af nogle for sagen interesserte personer paa at oparbeide opinionen for at faa undervisning i madlavning som obligatorisk fag i Helsingfors's folkeskoler. Sagen drøftedes baade paa møder og i pressen, modstanderne af forslagene blev beskyldt for ikke at tænke paa den kvindelige ungdoms bedste o. s. v. Men de var altfor overbevist om det berettigede i sin modstand, til at de ved saadant kunde rokkes i sin mening. Og det har senere vist sig at de var mer fremsynte end madlavningsundervisningens venner. Ti derved beredtes veien for *fagundervisning*, og en særskilt husholdningsskole for piger saa kort tid efter lyset.

Vi ved alle at den største feil i de unge pigers uddannelse har været at de skulde lære lidt af hvert, lære at spille lidt og male lidt, lidt træsløid, lidt fruentimmernetheder, lidt madlavning o. s. v. men ingenting rigtig grundig, ingenting som de kan fortjene sit brød ordentlig med Dette har ledet til den almindelig kjendte kvindelige dilettantisme og bragt kvindearbeidet i miskredit, og har bibragt kvinderne selv en høist overfladisk opfatning af betingelserne for et dygtigt arbeide. Istedetfor at man af al magt burde modarbeide denne overfladiske opfatning næres den i høi grad derved, at man indenfor folkeskolens og pigeskolens trange ramme indfører undervisning i alle de emner og virksomhedsgrene som den voxne kvinde senere kan ha brug for. Ingen kommer frem med det forslag at gutterne skal lære jordbrug inden folkeskolen, idet man ved at dertil behøves en meget alsidigere og grundigere uddannelse, end der kan meddeles i saa tidlig

alder og ved blot nogle timer i ugen. Men det samme gjælder jo saa vigtige virksomhedsgrener som husholdning og madlavning. Man blir ikke en god husholderske, man lærer ikke at tilberede sund og velsmagende mad ved nogle timers undervisning i en alder da man knapt kan tilegne sig en saadan undervisning. Dertil behøves specielle fagskoler, hvor undervisningen kan omfatte baade fysiologi, hygiene og kemi. Det er den eneste vei til at hæve det kvindelige fagarbeide og skaffe respekt for det huslige arbeide. Skolen tilkommer det derimod at vække følelsen for arbeidets ære hos de unge piger, at fremkalde og befæste hos hende bevidstheden om at hun, ligesaavel som gutterne, efter skoletiden maa forberede sig til et bestemt fag, at det er en stor skam for hende at vente sit ve og vel af andre og i denne ventetid nøie sig med hvilketsomhelst tilfældigt arbeide, med den hemmelige bagtanke at forlade det saasnart leilighed gives.

De som holder paa husholdningsfagenes indførelse i folkeskolerne, kommer stadig frem med den paastand at alle kvinder, selv om de har et særskilt fagomraade, dog fra tid til anden kan komme i den stilling at de f.ex. maa koge en kop kaffe eller tilberede et maaltid mad. Hertil vil jeg svare at livet paa samme maade kræver en hel del andre smaa gjøremaal, som ethvert menneske med praktisk sans kan udføre uden først at ha maattet gjennemgaa særskilte kurser. Hvem kan ikke forbinde et lidet saar uden at ha gjennemgaat et samaritankursus, hvem kan ikke føre bog over sine udgifter og indtægter uden at ha lært bogholderi. Det kunde jo være interessant at uddanne sig i alle mulige arbeidsgrener, men den arbeidets specialisering som udmerker vor tid, gjør det umuligt for de fleste mennesker. Ogsaa husholdningsvidenskaben kommer i en nær fremtid til at bli et specielt fag — alle tidens tegn tyder paa det — og det kooperative kjøkken kommer til at fortrænge de mer eller mindre primitive privatkjøkkener — til en begyndelse blandt den arbeidende befolkning i byerne.

Det tyder derfor paa meget reaktionære tendenser at ville uddanne ethvert pigebarn, enten hun har anlæg til det eller ei — til husholderske paa et begrænset omraade. Det blir et unyttigt experiment stik imod udviklingen, som man ikks kan stanse, men i høiden forsinke en smule.

II

Om særskilte beskyttelseslove for kvinder.

Frøken Gina Krog har i »Nylænde« ytret nogle sympatiske ord om mig og blandt andet udtalt at jeg skulde ha en helding til socialismen. Saalænge denne bevægelse arbeider paa at fjerne uretfærdighed

og tyranni, og at hæve alle dem der nu gaar som lastdyr gjennem verden, er jeg paa alle maader med. Men samstemmigheden ophører saasnart den søger at stille os kvinder under formynderskab og trække op grænser for vor handlefrihed. Igrunden kan jeg ikke se andet i disse specielle beskyttelseslove for kvinder end samfundets, d. v. s. mændenes, tilbøielighed til altid at ville føre kvinderne i ledebaand og agere deres forsyn og samvittighed. At der i den arbeidende kvindes stilling findes masser af misforhold, som bør fjernes, derom er vi alle enige; men ingenlunde afhjælpes det ved at man med lovbestemmelser vil drive kvinderne fra arbeidsmarkedet. Natarbeide i fabriker f.ex er jo tungt, men ialfald er det en hæderlig maade at fortjene sit brød paa. Da man imidlertid forbyder dette, tvinges mange kvinder til at gribe til den skjændigste af alle erhvervskilder. Mod denne afskyelige »menneskehandel«, som hver nat foregaar paa aaben gade i storbyerne, er man ikke kommet frem med forbud. Heller ikke tænker man paa de tusen kvinder som er ansatte paa kafeer, restaurationer og andre tvetydige steder, hvor deres natarbeide ingenlunde bare medfører vanhelse, men ogsaa moralsk skade. — Men jeg er overbevist om at disse love aldrig vilde set lyset, hvis kvindesagens talsmænd fra den første begyndelse af var gaat haand i haand med den arbeidende kvinde, havde vundet hendes fortrolighed og gjort fælles sag med hende. Det har de desværre i de fleste land ikke gjort, og derved har der dannet sig en kløft mellem borgerklassens kvinder og arbeiderskerne, og det volder nu store vanskeligheder at faa udfyldt denne kløft. Arbeidersken har ment at hun i socialisterne havde sine eneste venner, sine eneste forsvarere, og naar saa disse har fremstillet for hende fordelene af ved lov at forbyde hende natarbeide, begrænse hendes arbeidsdag og udestænge hende fra sundhedsfarlige erhverv, har hun gaat med paa dette, uden at kunne overse følgerne af det. Og saa er man kommet derhen at titusen kvinder i lovens navn udestænges fra hæderlige og t. o. m. indbringende erhverv — jeg behøver bare erindre om sætterskerne i »La Frondes« trykkerier. For at beskytte kvinderne mod saadanne overgreb, og for at kunne skaffe dem større arbeidsfortjeneste og menneskeligere vilkaar trænges en sammenslutning af alle kvinder, baade de kropsarbeidende og borgerklassens. De første har meget større praktiske erfaringer, de sidste har havt anledning til at erhverve sig flere kundskaber og videre syn. Ved nærmere og fortroligere samvær vil de snart finde at de arbeider for samme maal, og at de ved samlet kraft vil kunne formaa at hæve og frigjøre kvinderne.

III

Om lærerinders ansættelse i skoler, særlig i fællesskoler.

Med forundring og sorg hører jeg at det unge, frie, fremskridtselskende Norge ikke forstaar at ta vore paa sin kvindelige arbeidskraft og ikke lar den energi, intelligens og begaaelse for opdragelseskaldet som kvinderne sidder inde med, komme den opvoxende slegt tilgode. Det er allerede betænkeligt at udestænge det kvindelige element fra gutteskolen. Men det er ligefrem forbrydersk at la fællesskolen være uden kvindelig indflydelse.

I Findland indtar kvinderne en ganske fremskudt plads inden skolen. Den første slags skoler som kvinderne hos os fik lede ganske selvstændig, var de af staten indrettede saakaldte »fruentimmerskolor« som skriver sig fra 1840. Derefter fulgte folkeskolerne (1860) Den finske folkeskoles skaber Una Cygnæus opfatted strax med sir skarpblik hvilken vinding det vilde være for folkeskolen at faa arbeidskræfter fra de høiere klassers kvinder. Foruden de paakrævede kundskaber bragte de jo et fond af forfinelse og almendannelse, som ikke kunde værdsættes høit nok. Derfor er endog størstedelen af Finlands folkeskolepersonale kvinder, og enhver som har et vaagent blik maa erkjende at denne ordning har været til stort gavn for skolen. Man merker i regelen, bare ved at træde ind i klassen, om den ledes af en lærer eller en lærerinde. Undervisningen kan være lige god, men den mandlige lærer har ofte ikke øie og sans for den orden, proberhed, nethed, høflighed og hensynsfuldhed som de kvindelige lærere oftest selv udviser, og derfor kan bibringe sine elever. Som en frugt af det i ottiaarene nyvakte liv inden kvindeverdenen og de større fordringer man begyndte at stille til pigernes uddannelse, fik vi fællesskolen. Den havde sine varmeste forkjæmpere blandt kvinder, og som naturligt var fik den strax fra begyndelsen sine lærere og bestyrere baade blandt kvinder og mænd. Og, hvad mere er, man er kommet til den erkjendelse at en fællesskole lettere kan undvære en mand end en kvinde i spidsen for sig, ti her som i hjemmet trænges først og fremst en mors vaagne øie. — Hvad løasforholdene angaar. saa findes der endnu nogen forskjel paa lærernes og lærerindernes lønninger, mest paa folkeskolens omraade, men de blir dog lidt efter lidt udjevnet. Sandt nok, de mandlige lærere opløfter et skrig hver gang kvinderne andrager om lønninger og ligestilling i lønsforholdene, men det er ikke de som har afgjørelsen. Der findes i Finland mer end en inspektør som ved at skatte lærerindernes arbeide og derfor har været varme talsmand for

forbedring i deres lønsforholde. — Det vi endnu mangler er kvindelige skoleinspektører. For en tid siden søgte jeg om at bli opstillet som kandidat. Skolestyret indstilled mig, men senatet afslog mit andragende. Jeg beslutted da at gjøre som Bibelens kvinde og gjenta denne min bøn saalænge, at autoriteterne tilsidst ikke vilde finde noget usædvanligt ved den.

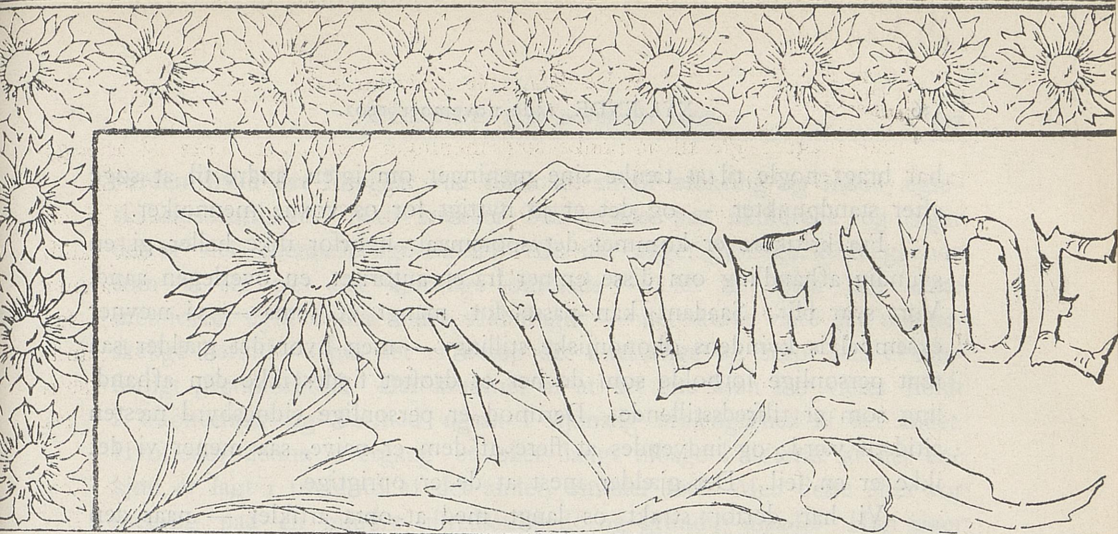
Finlands ulykke, og de mange haarde pligter som deraf følger for hver vaagen medborger, har imidlertid udskudt gjennemførelsen ogsaa af denne plan. Men for eder mine norske søstre, medborgere i et frit land, haaber jeg at I snart maa kunne gjøre eders indflydelse mere gjældende, baade i særskolerne og fællesskolerne, baade inden skolestyrer og som skoleinspektører.

Indholdsfortegnelse.

15de oktoberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 22.
Kristiania, 15de november 1902.

„Katrinestriden“.

Epilog.

»Katrinestriden« har man kaldt den diskussion som Eva Blytts skisse: *Katrine* — optat i Nylænde for vel et aar siden — gav stødet til. Vi har anført udtalelser fra publikum, som viser hvor ivrige enkelte er for at denne diskussion skal fortsættes, andre for at den skal ophøre. Da vi slutted med den (i mai maaned) var det ikke fordi vi tog parti for de sidste — vi havde alt git et par indsendere løfte om ikke at udestænge dem — men fordi der trængte sig frem saa meget andet, som paa det tidspunkt ikke kunde vente.

Naar vi nu igjen fører nogle artikler frem som har ventet længe, er det imidlertid ikke ment som indledningen til et nyt ordskifte, men heller som en afslutning. Ikke saa at forstaa at behandlingen af de emner som i den anledning har været fremme, skulde være udelukket for fremtiden — langtfra — heller ikke saa at imødegaaelsen af artiklerne i dette hefte ikke skulde ha haab om at komme ind ved leilighed; men kun saaledes at vi vil sætte en stopper for at denne diskussion skal brede sig til fortrængsel for andre temaer, som det er høist magtpaaliggende at faa behandlet.

Som diskussionen har været tror vi den har gjort sin nyite. Vi har vidnesbyrd om at den har virket befriende for mere end en, at den

har bragt nogle til at tænke sine meninger om igjen, andre til at søge efter standpunkter — og det er jo nyttigt for os voxne mennesker.

Fra kritikere er kommet det spørsmaal: hvorfor ikke heller gi en grundig afhandling om disse emner fra en autoritet, en overlegen aand. Vort svar blir: Saadant kan passe for mangt et tema — vi nævner eksempelvis kvindens økonomiske stilling — men hvor det gjælder saa rent personlige forholde som de her er drøftet, findes ikke den afhandling som er tilfredsstillende. Derimod er personlige vidnesbyrd næsten altid af værd; og indvendes at flere af dem er naive, saa mener vi det ikke er en feil. Det gjælder mest at de er oprigtige.

Vi har derfor strakt os langt med at opta artikler — naar den tone hvori de har været skrevet ikke har lagt hindringer iveien. Og naar man nu vil sammenligne samtlige indlæg, vil man se at diskussionen spænder over høist afvigende grundopfatninger. Zola's forkyndelse paa den ene side og en idealisme i slegt med Tolstoi paa den anden. Og trækker man linjen paa andre kanter, er der ligesaa langt mellem begge yderpunkter. Man kan undre sig over at ivrige kvindesagsvenner har saa modstridende anskuelser paa dette omraade — men saa er det nu!

I dette hefte bringer vi ogsaa en ny skisse af Eva Blytt, skrevet for et par aar siden, omtrent samtidig med »Katrine« — og som henspiller paa samme tema.

Kvindens økonomiske afhængighed af manden.

Mrs. Stetsons bog.

(Fortsættelse fra no. 19.)

Mrs. Stetson gaar efter dette over til at paavise den historiske udvikling af de kjønslige og de økonomiske forhold, som har afsat de resultater vi ser idag.

Hun viser hvorledes menneskene paa det kjønslige omraade har udviklet sig til engiftet. Hvorledes de maa erkjende det for at være baade den for individet og slægten bedste og høieste form for kjønsforbindelse. Men indordner saa menneskene sig under denne form, som de har historiens og erfaringens bevis for er den ypperste, den eneste menneskeværdige? Det være langt fra. Se bare omkring i

verden hvad der foregaar ved siden af, rundt omkring og inden ægteskabsinstitutionen. Man trækker beklagende paa skuldrene og siger det er den menneskelige natur! Alt det syge, gyselige, ødelæggende som vi ser paa det kjønslige omraade — alt det som kan sætte mennesket dybt under andre skabninger — det skulde være den menneskelige natur! — nei det er netop det unaturlige og beror paa et unaturligt grundforhold. Det kommer af at det ene kjøn har været holdt i økonomisk og dermed ogsaa i kjønslig afhængighed af det andet. Hvorledes denne overgang er sket langt tilbage i tiderne, at det ene kjøn er lagt i trældom af det andet, omtaler forf. Men dette efter vor mening paa en mindre tilfredsstillende og grundig maade. Hun siger blot temmelig kortfattet og kategorisk, at manden, efter i lange tider at ha kjæmpet med sine medbeilere om kvinden, efterhvert fandt at han bedre kunde sikre sig hende som mage, naar han indskrænked hendes frihed og berøved hende muligheden for selv at sørge for sit underhold og derfor overtog hendes og hendes afkoms ernæring.

Men om dette led i forf.'s udvikling gir adskilligt tilbage at ønske, saa gjælder det ikke for det øvrige af Mrs. Stetsons bog og allermindst om hendes lange og glimrende bevisførelse for at sammenkoblingen af det økonomiske og det kjønslige forhold er blit til menneskehedens største ulykke — selv om det ikke altid har været det.

Vi skal her gi et par hovedpunkter i hendes udvikling:

Hos naturens skabninger er der to grundlæggende drifter, den ene er selvopholdelsesdriften, kampen for livet, den anden er forplantningsdriften, kampen for artens fortsættelse.

Til det sidste formaal er kjønsforskjellen og dermed kjønstiltrækningen. Med hensyn til det første, evnen til at finde næring og ophold er de to kjøn hos de høiere arter gjennemgaaende lige udrustet.

I disse to linjer gaar udviklingen. De sekundære kjønsattributer (f. ex. den brogede fjærbeklædning hos mange fuglehanner) udvikler sig ved det kjønslige udvalg; mens kampen for tilværelsen, det ustanselige, dominerende arbeide, udvikler det for begge kjøn fælles: raceegenskaben, endnu sterkere. Hvis kjønsattributerne udvikled sig for sterkt, hvis f. ex. paafuglens hale vilde voxe altfor uforholdsmæssig, vilde dyret ikke kunne skaffe sig næring, det vilde bli til undergang for individet og arten. Kampen for tilværelsen holder i naturen de kjønslige tendenser i ave.

Nu ser vi at kjønsudviklingen under forskjellige former altid har samme formaal, den vil kun frembringe paa nyt, hvad der er. Anderledes med raceudviklingen, den gaar i opadstigende linje som en aabenbarelse af stadig nye og høiere kræfter. Som kjøn har vi mennesker

vore særegenskaber fælles med dyre- ja med planteriget. Som race indtar menneskeslegten en plads over den øvrige skabning.

Hvis det nu — siger forf. — kan paavises at de kjønslige tendenser er blit saa stærkt udpræget hos menneskene, at de ikke alene direkte skader sit eget formaal, afkommet, men ogsaa hindrer fremskridtet og stanser slegten paa veien til de høieste maal — da blir det et spørsmaal af den allerstørste vigtighed, hvorledes ødelæggelsen skal hindres.

Og at menneskeslegten længe har lidt under disse tilstande, at den har været og er altfor *kjønslig belastet* *) — det kan der ikke være to meninger om. Og aarsagen ligger meget nær. Vi saa de to grundlæggende tendenser, kampen for livet og for formerelsen, vi kan kalde det: det økonomiske og det kjønslige. Vi saa at de virked adskilt, men at kampen for det første holdt det andet i tømme. Helt forskjelligt maa det bli naar disse to tendenser virker mod samme maal, og naar den sterkeste drift kampen for føden ikke alene ikke hemmer, men fremmer den kjønslige tendens.

Og dette sker i menneskenes samfund. Ved det ene kjøns afhængighed for livsophold af det andet blir naturens ligevegtskræfter helt forstyrret. Naar den ene mage ogsaa skal være den andens herre og ernærer, da maa alt hos den ene part bli afhængigt af kjønnet og den kjønslige tiltrækning. Under disse unaturlige tilstande har kvinderne levet i aartusener. Alt for dem har beroet paa deres kjøn og deres kjønslige tiltrækning, derfor er det kjønslige blit overmægtig udviklet hos dem til skade for det fælles menneskelige. Kvinden er blit opfattet som det egentlige kjønsvæsen, betegnende i saa maade er at man for nogle slegtled siden brugte udtrykket «kjønnet» om kvinden.

Men hvad blir saa følgen for slegten af denne stærke kjønsretning hos den ene part? Fra moren nedarves det stadig baade paa sønner og døtre, og den hele slegt blir lidende under den sterke kjønsarv, den blir *kjønslig belastet* (oversexed). For mændene virker imidlertid i alle slegtled modarbeidende kræfter. Arbeidet for slegtens fremskridt hviler paa hans skuldre, og der sættes ham aandelige maal. Kvinderne derimod har været udestængt fra eller bortvist fra dette. Og mens mændene er voldsommere i sin kjønsdrift og i det store tat lever et mere udskeiende kjønsliv — er det kvinderne som udelukkende har været bestemt af det kjønslige. — Det er disse tilstande vi nu holder paa at kjæmpe os ud af.

Forts.

---

*) Det engelske ord «oversexed» er uoversætteligt.

Indlæg i striden.

I.

Som stadig og beundrende læser af »Nylænde« har jeg ogsaa med eftertanke læst »Katrine«, og især har jeg fulgt diskussionen foraarsaget ved samme fortælling med stor interesse. Efter inseraterne at regne *) maa mit stærkeste indtryk desværre samle sig i det spørsmaal: Er kvinderne virkelig saa helt egoistiske? Jeg har ventet og ventet at faa høre noget fra den anden kant, intet mindre end en kjærlighedens høisang; men den er hidtil udeblevet. — Min tak til Theodora Hagerup Bull, som har kjæmpet storartet; men hun har ikke kommet længer end til at paavise, at den tunge *pligt* vist er saa ligelig fordelt mellem mand og kvinde. Trods den friskhed, freidighed og overbevisning hvormed hun kjæmper — kan dette virke for koldt. Vi maa ikke glemme, at der staar en række unge og iagttager vor diskussion. Den viden, de sidder inde med, er at dette »*noget*« er saa forfærdelig stygt, men som vi dog er nødte til at tage med, da vi umulig kan komme det forbi.

Er dette sandt? Jeg mener nei og atter nei, det er ikke stygt. Lad os se hvad det gjælder. Det gjælder menneskenes formerelse. Hvem har ordnet det slig og ikke anderledes? Gud selv. Og Gud saa alt, han havde gjort, og se, det var altsammen saare godt. Det kan altsaa ikke være stygt. Er det stygt, saa er det *vi*, som lægger det stygge til.

Her i bladet er det lagt os paa hjerte at tænke paa barnets ret: Heri er jeg enig, og jeg vover at udtale, at jeg tror ægteskabet er til for barnets skyld i første række. I det andet liv hverken tages tilægte eller gives tilægte. Det har altsaa intet med det hinsidige at gjøre. Derfor kan der godt indgaaes ægteskaber baade af enker og enkemænd, uden at man derved begaar synd. Saa bliver institutionen væsentlig til for barnets skyld, for at give dette et deiligt, fredfuldt, solrigt hjem at vokse op og udvikles i.

Med den grundtanke at gaa ud fra falder det ogsaa klart, hvorfor tilnærmelsen mellem mand og kvinde er utilladelig ja styg *udenfor* ægteskabet, men akkurat det modsatte *i* ægteskabet, da barnet, for hvem

*) Artiklen var, som man vil se, skrevet i paasken 1902, saa forf.'s udtalelser gjælder det som var fremkommet inden den tid.

dette er indstiftet, paa det groveste forurettes i første tilfælde. Mon man ikke kunde udrette noget i sædelighedssagen ved at forelægge den virkelig tænkende ungdom spørgsmaalet, om den tør tage paa sig det ansvar at sætte et ulykkeligt væsen — som et uægte barn altid blir — ind i verden. Og naar barnet kommer, har man ingen garanti for. Da staar kun tilbage den absolute forbrydelse: kunstige midler eller endnu værre ting.

En kjærlighedens høisang skulde det blive, hvis jeg saasandt kunde udtale det som jeg føler det!

Gud har paalagt os den ophøiede pligt at yde vort til menneskenes formerelse. Er ikke det stort? Men han har gjort endnu mere, og dette, om ikke andet, vilde overbevise mig om, at Gud er vor kjærlige fader; thi han har ordnet det slig, at den høieste menneskelige lykke opnaaes ved at følge denne pligt, og jo renere og dybere forholdet er, desto høiere lykke. Hvem tør og kan negte det absolut skjønne, naar i kjærlighedens vaar to mennesker hengiver sig helt og fuldt til hinanden. Med straalende øine og bankende hjerter har vi fulgt dem baade i vers og prosa, til det i endeløs jubel traf os selv. Det første kys er ofte nok besunget, saalangt tør vi gaa. Ogsaa Katrine er dagen før bryllupet den kjælne katunge; men saa skulde pludselig følelsen blive saa styg, at hun dagen efter ikke taaler, at Karl berører hendes haand.

Men hvem ved ikke, at bryllupet, og det helt og holdent at gaa op i hinanden, er det hvortil ethvert elskende par higer? Og maalet er længslen vel værd. Lad os løfte det ligesaa høit i skjønhed og i lyset som de glade fugle gjør om vaaren. Men de forbryder sig heller ikke mod det væsen, som først og fremst skal have redet, selv om de, for at faa det istand, længe personlig maa savne. Og saa kommer lønnen. Den lille kommer til verden, fars og mors glæde staar høit i sky. Det er som kræfterne og evnerne fordobles. Det at opføde og opdrage barnet bliver for dem som for fuglene mere og mere hovedsagen og lykken.

Som fuglene har *sit* vaarliv, har ogsaa mennesket sit, saa vist den sande følelse mødes med hengivelse. Den store Zola har i »Frugtbarhed« naad det høieste jeg har set i sproget, og han har ogsaa fremhævet det rette ord: Hengivelse, fuld gjensidig hengivelse baade legemlig og sjælelig og ikke mindst det sidste. Saavist regulerer naturen sig selv, saa der hverken blir tyranisk overgreb fra den ene part eller slavisk overgivelse fra den anden. Det kan vel ikke være fornuftige menneskers *virkelige* mening, at vi skrøbelige mennesker skal bestemme hvormange børn, der skal fødes? Aa nei, falder der ikke en spurv til jorden, uden

Gud vil det, og er alle vore hovedhaar talte, saa ved han vel ogsaa, hvormange der taales at fødes. Og gjør han det imellem lidt vanskeligt for far og mor at finde det nødvendige til sine smaa, saa er det ikke fordi han mangler det; men fordi vi har godt af at prøve vore kræfter og lære at tro uden at tælle kronerne, samt tillige for at de smaa skal lære at nøisomhed med gudsfrygt er et stort gode. Men synes jeg høre nogen spørge, tror du da aldrig, det bliver overdrivelse, saa selvfornegtelse kan være nødvendigt? Jeg tror, som Zola har paavist i »Frugtbarhed«, at manglende hengivelse paa en af siderne kan hos den anden bevirke utilfredsstillet higen, som enten fører til overgreb eller ogsaa utroskab, der kan ende i utøilet drift.

Der var endnu et par ting jeg gjerne vilde sige. Det er sagt, at ægteskabet ikke skulde blive bedre og lykkeligere i fremtiden end før. Jeg mener jo, der er betingelser for det. I fortiden var ægteskabet kvindens eneste rette havn. Den blev hende anvist omtrent fra fødselen, om hun ikke skulde blive passe udviklet til heller at spise familiens naadesmuler. Da skulde der ikke kunne spørges meget om følelser eller om hvordan manden var, for ægteskabet var at foretrække. Naar vi derimod er kommet saalangt med kvindesagen, at der for samme arbeide erholdes samme løn, da kan kvinden selv skaffe sig sit livsophold og sit hjem og først gifte sig, naar hun finder den rette mand: den hun kan leve sammen med i gjensidig hengivelse. Derved maa ægteskaberne blive lykkeligere.

Der er ogsaa sagt at kvinden i ægteskabet tildeles saameget mere lidelser og krav paa kraftydelser end manden. Jeg skal ikke indlade mig paa at dømme her, da jeg kun har følt kravene paa kvindens side. Om udtalelserne end skulde være sande, mon vi vilde renoncere paa de lovord, vi mødre har fremfor faren? Jeg vilde det ikke. Er ikke moderkjærligheden brugt som exempel i de mest ophøiede tilfælder? Det er jo sagt, at moderens glæde over et menneskes fødsel er saa stor, at hun derover glemmer alle sine kampe og smerter. Og desuden kan nogen negte, at den kjærlighed barnet yder hver af forældrene er en smule varmere naar det gjælder mama.

Saa siges det at ægteskabet er til hinder for kvindens udvikling. Men er det sikkert, at dette er institutionens skyld? Der hvor alle hendes menneskelige kræfter og evner kan benyttes, behøver hun ikke at hindres i at udvikle sig. At dette ofte blir tilfældet bunder vel heller deri, at hun træder ind i ægteskabet mere som barn end som tænkende kvinde eller ogsaa i, at hun er for doven til selv at ville eller kunne

arbeide paa sin udvikling, men kun venter at andre fremdeles skal give hende det ind med skeer og dægge for den forkjælede Katrine.

Paasken 1902.

Hanna Wille.

II.

Det er med levende interesse jeg har fulgt diskussionen. Man syner os i det fjerne den ideale mand: han som skal bringe med ind i ægteskabet »omhu, ansvar, ømhed for mange, for alle —«, »den tætsluttede afmeislede personlighed«, hos hvem »sjælen vil herske over legemet«.

Ak ja, i det fjerne. Men saalænge da — indtil denne gyldne tidsalder oprinder —? Hvor skal imedens søges botemiddel mod al den usigelige skjulte jammer, der rammer kvinden i det lovformelige og kirkelig velsignede ægteskab? Thi at saa er, det er et faktum, som man nok kan kvie sig for at se fremdraget i lyset, men som det ikke nytter at ville bestride.

Nei skjult har det været, thi naar hustruen lider, skal hun altid være den *tiende*. Hun stemples som et simpelt menneske, hvis hun ikke tier. Man har sørget for at faa det ind i hendes bevidsthed, »Det maa da være en sag mellem os hvis der overhodet skal findes noget hemmeligt mellem to her paa jorden (Katrine). Saa snedig er der lagt lænker om hende for at holde hende i trældom.

Man er kommet til det nu, at man fordrer renhed og beherskelse af de unge og de ugifte. Man føler uvilkaarlig modbydelighed for en ung mand, som man ved er en lysternes træl. Men man er ikke naaet til at fordre beherskelse inden ægteskabet. Hvor lidet det er lagt under aandens herredømme sees bedst af forholdet til barnet. Barnet betragtes ofte som et onde, som søges afvendt, eller det ventes med stum resignation som en byrde. En uvelkommen byrde for dets egne forældre! Mangfoldige smaabørn kommer paa den maade til verden under det legitime ægteskab!

Theodora Hagerup Bull siger: »Se paa vore unge piger, de skulde være saa lette at kue —« Mon man har tænkt alvorlig over, hvad det vil sige ikke at lade sig kue. Hvad siger vore love om hustruens stilling. Jeg har indtryk af at de siger lidet, men underforstaar alt. I »de ægteskabelige forpligtelser« indeholdes alt. Det er saa let at sige, at man ikke skal lade sig kue, men hvad blev følgen? Skilsmisse — eller om ikke skilsmisse, saa et ufredens hjem, hvor bitterhedens urt vilde gro, dræbende alle ædle spirer i sjælen. For en alvorlig mor er alt dette frygtelige vilkaar, og saa bøier mødrene sig — lader sig kue.

Kan der for moralsk ansvarlige mennesker nævnes noget for tanken mere helligt — noget sindet mere gribende og overvældende end dette at sætte et menneske ind i verden, et væsen hvis timelige og kanske evige velfærd er afhængig af os. Hvor er vort livsalvor, om vi ikke overfor denne opgave gribes af længsel efter renhed og fasthed. — Og der er kvinder som, naar de ved de skal blive mødre, føler det som en hellig lov i sig at unddrage sig de ægteskabelige forpligtelser. Man skulde tro at loven maatte staa paa paa deres side, men lovene siger intet, og juristenre mener der i tilfælde maa skaffes en lægeerklæring. — *En lægeerklæring!*

Og hvad blir dommen over hustruer som ikke er underdanige, det er at de er rigorøse og at deres fordringer er »umenneskelige«. Ja saa siger de gamle.

Men for de gamle, for hustruerne i den ældre slegt, var der en trøst, de trodde det var Guds vilje, at det var deres beskikkede del at bøie sig og tie og lide. Men de unge er langtfra at tro at dette er Guds vilje. Og derfor er det rimeligt at raabet og klagen lyder sterkest fra de unge, og derfor maa institutionerne reformeres, lovene maa forbedres. Med disse som de er kan man nok tale modig om ikke at lade sig kue, men det blir bare modig tale. Og det blir for længe at vente paa at opdragelsen skal ha skabt den nye mand, det ideal vi har faat os forespeilet. —

Kvinderne maa vende sine øine mod reformer i deres retslige stilling, og de lykkelige maa ikke holde igjen. Jeg ved jo at der findes ædle, høisindede og fintfølende mænd. Men disses hustruer bør ikke i følelsen af egen lykke lukke øie og hjerte for andres nød.

Gj. G. Bøe.

I anl. fabriktilsynslovene

gaar *Drammens kvindesagsforening* i spidsen.

Den havde møde 6te novb., hvor en mængde fabrikarbeidersker deltog. Enstemmig vedtoges en protest mod de af socialkomiteen foreslaaede forandringer i regjeringsforslaget, som gaar ud paa at voxne kvinders arbeide skal være gjenstand for samme regulerende bestemmelser, som de der gjælder for «unge mennesker». Man kræved ogsaa at kvinder ansættes som fabrikinspektører, og at kvinder indvælges i det stedlige fabriktilsyn.

Ansvar.

Enten en er høi ell. lav, er det vel os unge ugifte kvinder denne diskussion gjælder, der er reist ang. ugifte mødre Spørsmaalet synes at være blit. »Er det *usædeligheden,* der er grund til de mange ugifte mødres existens«, og — »Paa hvad maade kan disse bedst hjælpes«. I andre blade har jeg fundet indlæg i sagen, og om enkelte af disse vil jeg paastaa at hvad deri forfægtes *er os unge til fordærvelse.* Det er sagt saa tidt om os, at vi er en veik slægt. Men vogt Eder I ledende foregangskvinder, som har reist spørsmaalet, at I ikke hjælper til at gjøre os og de der kommer efter os, veikere og ulykkeligere end vi allerede er.

Vi er svage, det føler vi og ved kanske altfor vel selv, mange af os. Men tror I egentlig det styrker — at det gir marg ell. kraft al denne velvillige forstaaelse og undskyldning af nær sagt alle mulige forseelser?

Sandt nok, at i det øieblik en bukker under for fristelsen, tænker en ikke klart og direkte paa om lov og samfund undskylder og hjælper en bagefter. Men ganske uvilkaarlig vokser dog disse tanker sig frem og ind i bevidstheden og sløver ansvarsfølelsen og den moralske modstandskraft. Først kommer fristeren, manden, og siger: »Du er ung — Du eier livet — Lev og nyd — Livet er nydelse.« Og bag ham staar samfundet med sine forstaaende og hjælpende institutioner!

Var det endda stor og dyb kjærlighed til en mand, ell. var det længsel efter moderskab, der bragte de mange hjemløse barn ind i verden! Men i de fleste tilfælde, *maa* vi indrømme, det alene er dyret i os, der har raadet. Og for *dette* kommer der i denne diskussion frem et forsvar, saa varmt, at en tidt fristes til at tro, det er maalet at faa alle unge kvinder ind under rubrikken »ugifte mødre«.

Neppe nogen gaar vel gjennem livet uden at ha kjendt i sig dette forunderlige, at hun er kvinde — kjendt lidenskaber i oprør — seet livet i daarende — gjøglende — farvepragt.

Men hver ung kvinde, der ved, at det barn hun sætter ind i verden maa leve livet uden far — uden hjem — prisgivet fattigdom — ell. i hvert fald den mangelfulde opdragelse, der altid maa bli slige ulykkelige individers lod — hende bør det at ta kampen op mod

lidenskaberne. Og ved den hjælp, der altid gives til hver ærlig kamp, vil hun seire.

Vel ved vi at det er en stor lykke at staa som mor i et hjem med glade barneøine rundt sig, men mangler hjemmet — er barnet alene et resultat af det dyriske i os — da blir det til forbandelse.

Jeg har seet mange af disse mødre i forskjellige samfundslag i by og paa land. Og jeg kan ikke komme fra, at der er noget kunstig opkonstrueret ved denne næstekjærlighed, der gir sig udslag i det varme forsvar for deres maade at leve livet paa. — Thi snu og vend paa det hvordan I vil, saa er og blir det nu ingen frase dette, at man ønsker at modarbeide det, vi kalder *usædelighed*. Og *usædelige er* de fleste ugifte mødre.

Jeg ved, I vil os saa vel, I ledende kvinder — og I tar saa mangt et tungt tag, der kommer *os* til gode. — Men i *denne* sag vover jeg, som en af de unge, og som tolk for mange, at si, at I har handlet galt. Jeg ved, I *vil* hjælpe. Men hjælp os og støt os i kampen mod elendigheden og uhumskheden i os, saa vi igjen kan bli en slægt med marg og kraft og vilje. En slægt der tilsidst i livets sidste stund med løftet hoved og rent blik tør møde til regnskab for hvad der i vor sjæl og vort legeme er os betroet!

A. J. E.

Dette er en alvorlig anklage, der trænger et alvorligt svar — og det skal komme. Foreløbig kun dette: »Nylænde« kan ikke gjøres ansvatlig for hvad der kommer frem i *andre* blade. Skulde man bare ta frem hvad der ikke kan forvanskes, misopfattes og udnyttes paa en daarlig maade — kunde man ikke røre ved noget emne, om aldrig saa frugtbringende, man maatte forholde sig passiv. I henseende til den her omtalte sag: hjælp til ugifte mødre, da har det været skjæbnesvangert at den har mødt saa liden modstand. Modstand bringer mere klarhed. Vi er derfor glad ved at modta ovenstaaende, og vi synes det er et godt tidens tegn at man fra de unge pigers leir saa direkte og saa ærlig kræver lederne til regnskab.

Red.

Føljeton Eftertryk forbydes.

Haven.

Eva Blytt.

Selv om vinteren gav haven nok til at pynte i stuen med. Der var epheuen, som klatred opover lindetrærne, og snebærene, som hang lig mælkedraaber paa de haarfine, nøgne grene og røde nyper og flækkede jordbærblade. De visned først, naar smældfrosten kom de sidste nætter før vaarregnet. Hele vinteren sived det ned over sorte, nøgne grene og det vintermørke græs paa plænerne.

Men saa kom vaaren. Hæggebærtræet, som krøged sig udover stentrappen, blev dryssende fuldt af blomster. For det svageste vindpust faldt blomsterskjællene paa trappen og hobed sig sammen i bitte smaa faner. Og træet stræved med at knytte karten.

Om aftenen, naar papa kom fra kontoret og fik byttet frakke, grov de i haven. De planted rosenbuske og fine Gloire de Dijon og la France Ellen vidste, at roserne boede inde i stammen. De vilde bare ikke komme ud, før hun fik baaret mange vandsprøiter og havde faaet sorte hænder af lugingen mange gange. Mama var sikker paa, at roserne og haven vilde lære Ellen alt det, som var nødvendigt at lære. Derfor talte hun selv ikke saa meget til sin lille pige.

Og saa var det.

Hun lærte trofasthed af haktorntrærne, som slynged sig om hinanden og endrægtig bygged lysthuset, de hver vaar pynted med hvide blomsterklaser. Udholdenhed af snerlen, som klædte havemuren, men paatrængende vilde videre frem — klæ mere, meget mere. Og kom hun med saksen til rosenbusken, stirred roserne paa hende blussende af angst. Da tog hun dem, som alligevel kun vilde holde dagen ud — skaansom maatte hun være.

Det var en deilig have.

*

Men saa var det, den første uveirsdagen kom.

Mama og Ellen vented paa trappen under hæggen, og papa kom opover anderledes, end han pleied. Han saa slet ikke paa Ellen, bare snakked, snakked, noget om penge og arv. Mama blev ogsaa forandret, en fremmed, Ellen ikke kjendte. Og lindetrærne begyndte at

ryste voldsomst med hoderne sine og blæse skyer af støv og sand i øinene paa Ellen, og hun frøs paa de bare armene. Jeg vil ind, sutred hun, og mama reiste sig tungt og møisommelig, og de gik ind i huset.

*

Udover hele haven spredte taageregnet et graat flor, ogsaa over eneren, som finthakket, tæt og duftende dækket gangene. Ellen tegned hoder og huser paa væggen. Der blev en blank stribe, hvor hun drog fingeren. Ud fra huset hørtes bulder af salmesang. Det var som de smaa stuerne maatte revne for lyden af mandsrøsterne. Haveporten blev løftet af hængslerne, og saa bar mændene mamas kiste pyntet med kalabægre ud fra huset gjennem haven.

Ellen stod og stirred op i luften. »Ved du, jeg kan flyve«, sa hun til en sortklædt voksen ved siden af sig.

»Er du ikke bedrøvet idag da Ellen?«

»Jeg kan flyve«, gjentog hun uden at opfatte svaret, »jeg flyver ofte. Kan du?«

»Nu siger du ikke sandt, Ellen, du vil vel ikke lyve idag, din mama begraves? Ingen mennesker flyver. Hvad skulde du flyve med da?«

»Flyve med?« hun saa op i den voksnes ansigt — »Aa«, kom det slæbende, »jeg har nogen brune papvinger, jeg har lavet mig, her under verandaen,« det gik op for hende, at hun maatte fortælle anderledes, end det virkelig var, hvis den voksne skulde forstaa hende.

Hun vænned sig til det nu. Det nytted jo ikke at fortælle dem noget om, hvad trærne og blomsterne og stentrappen og jorden og haktornen i lysthuset sa til hende, naar de kom flydende, flydende, flydende med sine yndige eller pudsige ansigter. Hvis nogen saa hende kysse blomsterne eller stryge kjærtegnende henover rosenbusken eller læne sig mod lindetrærne i samme gode følelse, som da hun hang ved mamas knæ, eller hun bad: ikke pluk, saa maa jo rosen flytte — saa de underlig paa hende, eller lo sig rigtig mætte over, hvor pudsig hun var

Hun vænned sig snart til at lyve og forraade vennerne sine. Da hun mange, mange gange havde sagt: »nei, det gjorde jeg slet ikke, hvor dum du er, som kan si det,« hver gang en af kameraterne hendes skreg i: nei, se paa Ellen, nu er hun i drømmelandet, eller: nu snakker hun til vennerne sine, saa forsvandt de smaa ansigterne. Kom et af dem frem, naar Ellen var alene, var det altid med bedrøvede fremmede øine, saa Ellen blev ræd og sprang til de andre ind i huset.

Helst vilde hun være i Kleven bag haven. Der var kryende fuldt af barn. De kom væltende ud fra smaahusene opover bakken, smedens og snedkerens og arbeiderboligen og der hvor den syge pige sad. De var barbened eller klapred i træsko og snurred som hjul rundt jerngjærdet. De stilled sig i klynge borte ved haveporten og tigged Ellen om at komme helt ud og lege med sig. I skumringen dansed de voksne borte paa trægulvet, som var lagt over knausen foran smedens hus. Snedkeren, som netop var sluppet ud fra bodsfængslet spilled paa trækspil og hans skjønne døtre dansed. Men det hændte, at dansen endte med klammeri, og Ellens hjerte banked, naar hun saa »Himmelfarten« komme opover bakken for at hente enten smeden eller konen i fyldearresten.

Ellen hang ved porten. Hun stirred paa solen over paa gjenbohuset, Lidt efter lidt maatte den slippe taget for skyggen, som knarvorren og sterk krøb opover husvæggen. »Kan du si mig, hvor Anders bor, Ellen?« »Jeg skal følge. Over i huset der.« En høist frugtsommelig kone kom frem i døraabningen. I de røde, vaade hænder, som luden havde hullet og afgnavet huden paa, holdt hun et halvt udvriet plag. Vandet drypped ned langs det opkiltrede skjørt. Hun saa ligegyldig bort paa Ellen og damen, »Anders e i sengen, han.«

Hun fulgte dem gjennem gangen, hvor det blankslidte trægulv danned svag bølgegang og knitred for hvert skridt. »Her e' fremmede, Anders«, saa smat hun ud.

En krans af busket haar og skjæg og to sorte øienkugler laa paa puden. Ansigtet ellers gik i et med det graagule pudevaar. Et kryb med kappe paa og saavidt vraltende pusted rundt farens seng.

»Naa, hvorledes gaar det, Anders?«

»Aa, de' er' no ikje saa værst. Eg håller vel altis ut den stunen, og har igjen. De' e' værre for kånen min.« Efter en stund. »Ja kan no Dé, frue, skjønne ka' Vorherres mening e' med dette. Han kunne no ha været lidt rimelegere.«

»Hvad mente han, tante Agga?« De gik tilbage til haven. »Hvad han mente? Han mente, at Vorherre ikke burde sende et lidet barn til dem nu, naar Anders er syg og snart maa dø.« »Vil Gud det da? Stakar, stakar,» Ellen lukked porten efter sig. Der var tusmørke mellem trærne. Vorherre var en underlig mand. Sende fattig Anders et barn til. Og det lille krybet skulde sove borte i kammeret, hvor der før var seks, Ellen grubled. Pupillerne blev store og panden varm. Gud? Var han ikke snillere? Huf, hvad sad under busken der? Hun var ræd og sprang opover mod huset.

Ellen var bragt til sengs og bad aftenbønnen: — Gud velsigne og bevare papa og mama — —.

»Det er ikke nødvendigt at be for mama nu mere, Ellen. Hun er i himlen, ved du jo,« det var papas stemme. Han kom ind for at sige godnat til sin lille pige.

»I himlen?«

»Husker du ikke, barnet mit, at mama døde?«

»Døde? — jo, det er jo sandt, jeg saa dem bære mamas kiste ud af haven. Hvor tosset jeg er, som kan be for — — døde? dødt? sadu?«

»I himlen, Ellen. Mama har det godt.«

Ellen undred sig og græd den aftenen, for maman hendes var død og i himlen, og Gud var en underlig mand, som stelled det daarlig for Anders.

*

Ellen var voksen og leved livet langt borte fra haven. Hun løi ikke længer. Det var ikke nødvendigt. Alle evner var blet til virkelige papvinger, og løgnen den skjæreste sandhed.

Smilehullet var byttet i en rynke, og for pandens glathed havde hun kjøbt det — som ikke gjør sjælen rig — —.

*

Markerne? De grønne? Gader og leiehuser. Haven? Den var der. Porten knirked og skreg paa rustne hængsler. Nelder og borrer og løvetandgræs, og trærne lemlæsted med store gabende saar. Gamle sko. Filler. En hel søppelhaug. Ingen blomster? hun vaded gjennem græsset og nelderne. Hun la hænderne paa trærne, hvor barken var flænget. Her var bedet. Å, her. Hun kasted sig ned. Noget rødt havde glimtet. Hun rev, og hun sled græsset og nelderne. Hænderne fik vabler og blodige rifter. Mens hun rev og sled drypped ringene af. De glimted paa jorden. Ogsaa det —? Ogsaa det. Hun trykked dem med hælen dybt ned i mulden. Der var den. Bare som en gren ud fra en næsten død stamme. *En* rød rose bar den. Hun kjendte den. Hun bøied sig ned. Hun glatted jorden rundt den. Havde den ingenting at sige? Alfen? Aldrig, aldrig mere? Der faldt taarer paa den. Og se, det søde ansigtet, Ellen havde kjendt for længe, længe siden kom frem: Husker du, Ellen? Vil du stelle og pleie? Kan vi komme tilbage allesammen — flydende, flydende, flydende — —

Læseforening for kvinder

havde sin første selskabelige aften i sæsonen mandag den 3die novb. Ianl. af at fru *Johanne Vogts* billede blev indlemmet i foreningens portrætsamling, henvendte formanden *fru Aubert* en tak til fru Vogt for hendes virksomhed for foreningen. Det var i den tredobbelte egenskab af stifter, bestyrelsesmedlem gjennem mange aar og æresmedlem fru Johanne Vogt kunde hyldes. — Efter at fru Vogt havde takket for den beviste ære, fik frk. *Sofie Cappelen* ordet til en beretning om en reise i syden, særlig et ophold i Tunis, som vakte den mest levende interesse og lønnedes med sterkt bifald fra tilhørerne. — Senere serveredes te, smørrebrød m. m., og de fremmødte blev længe sammen i livlig samtale.

Hver mandag skal der nu i foreningen være selskabelige sammenkomster, undertiden med særprogram udertiden uden. Det blir begyndelsen til den saameget eftertragtede dameklub i Kr.a. Foreningen byder saaledes nu paa: læsesaloner med en mængde aviser, tidsskrifter, bøger, et udlaansbibliotek, hvor man, vel at merke, faar godt udseende rene bøger, som ikke er ubehagelige at haandtere, dertil kommer den ugentlige klub. — Hvis damerne vidste hvor hyggeligt der er, vilde de melde sig ind i mængdevis.

Kvindestemmeretsforeningen i Kristiania afholder møde i anledning fabriktilsynsloven i denne maaned N. K. F. kommer antagelig først at ha møde, naar flere udtalelser fra udenbys er indkommet. Vi gjentar i den anl. vor opfordring til udenbys foreninger om hurtigst muligt at behandle sagen.

Trykfeil. Forrige hefte side 326 linje 8 fra neden staar: Den sammenslutning af nationalraad — skal være: Den sammen*sæt*ning af nationalraa*det*.

Indholdsfortegnelse.

15de novemberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

rg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG | No. 23
Kristiania, 1ste december 1902.

Solidaritet.

Foredrag afholdt i Bergens kvindesagsforening

af

Anna Hanssen

In solidum.
Een for alle og alle for een.

Det jeg her vil forsøge at holde frem for dem har længe ligget mig paa sinde, fordi jeg har havt saamegen anledning til at se den brist paa samhold som udmerker os, kvinderne især. Fordi jeg ved hvor vi trænger til at faa sindene og hjerterne opladte for, at den bedste og største hjælp for os er enighed — solidaritet.

Jeg har altid tænkt mig, at det vilde være saa vakkert, om vi kvinder kunde holde fastere sammen, saaledes at tryghedsfølelsen kunde komme ind i vort arbeide; kvindernes sag vilde da faa magt og selv det sværeste arbeide vilde bli let, mens det nu er saa tungt, ja ofte haabløst. Man vil vel indvende, at kvinden allerede har udrettet meget, og det er sandt. Men i virkeligheden er det jo saa, at hidtil kun et faatal af kvinder har været med til det store arbeide med de svære krav til evne og vilje. Det er ogsaa rimeligt; kvindesagsarbeidet er jo ikke gammelt, og som med alt nyt maa det være dem, der føler kaldet, som begynder at ta kampen op og dermed ansvaret og forplig-

telsen. Men de store masser af kvinder staar endnu helt udenfor; de arbeider ikke med, og før det sker, vil den gamle slendrian ikke komme ud af verden. Og den maa ud af verden. Kvinder, som ser — og vi blir heldigvis mere og mere seende for hver dag, som gaar — de gyser ved alt det som oplades for deres øine; den indgroede ligegyldighed for alt, hvad der heder pligt, alvor og arbeide i livet. Troløshed, frivolitet, simpelhed, tankeløshed, og hvad det nu altsammen heder, som fordærver sindene, griber om sig og gjør vort samfund sygt. Ansvarsfølelsen ligger nede. Det ser ud, som var vi os ikke bevidst, at vi lever under ansvar for al vor gjerning, den største som den mindste. Men et steds maa ansvar føles, ellers vilde samfundet lægges øde, og hos disse ansvarlighedens bærere føles derfor byrden saa tung, at den næsten blir uudholdelig. De slider sig tilblods derpaa — fine sind gaar tilgrunde derved, begeistring kjølner, og træthed, mismod og slaphed kommer istedet. Og det maa saa være, saalænge kun de faa arbeider unden ansvarets byrde, arbeider mellem udisciplinerede skarer, som ikke har evnen i sig til at holde ud, fordi de ikke ved, at alle ting i livet beror paa og holdes oppe ved gjensidighed. »*In solidum!* det er et ord, som meget ofte forekommer i forretningslivet, og som vi forretningskvinder ialfald kjender og forstaar — »*in solidum*« een for alle og alle for een. Det er et smukt ord, det gir en følelse af tillid og styrke, og kommer det indtryk først ind i sindene, at vi er een for alle og alle for een, da er et tillidsforhod reist, som styrker hjerterne og gir mod og kraft i alle forhold.

Men dette er det netop vi mangler — solidaritetsfølelsen, — bevidstheden om ansvar og forpligtelse, evnen til i alle forhold og under alle omstændigheder at staa last og brast med hverandre, følelsen af at et givet ord, en stiltiende overenskomst har bindende kraft og ikke maa sviges. Svig sætter merker paa karakteren, svækker vor moralske kraft og fører os paa afveie. Et givet ord er en gjæld, som *maa* betales, hvis vi skal beholde vor aandelige frihed, og den aandelige frihed er et klenodie, vi maa holde blankt, fordi livet udgaar deraf. Et givet ord, hvad er ikke det for et trofast og fint sind! Det maa indfries, selv om det koster ofre, netop fordi de fine sind ikke kan slippe taget i sig selv, ikke kan gi op det gjensidighedsforhold, de staar i til andre. Hvad var ikke vundet mellem os, om sindene og viljerne opfattede, at troskaben og pligtopfyldelsen mod andre var livets dybeste indhold!

Hvorledes er det for den lille flok af ledere at arbeide under den bevidsthed, at de som staar bag, ikke er til at stole paa? At frafald og

pligtforsømmelse er det, de har ivente? Kan det styrke dem og gi dem mod? Gir det tryghed og glæde? Nei, og tusen gange nei! Og hvoraf kommer saa dette? Jo, det kommer efter min mening af den mellem os herskende mangel paa evne til at underordne sig, til at forstaa, at det gjælder at ta arbeidet op der, hvor vi har faaet vor plads anvist og saa at holde ud i tykt og tyndt. Vi vil ikke gjerne følge førerne, vil helst gaa hver for sig. Samhold og enighed er ord med en ubehagelig klang for massen af os, og denne ulyst til samhold den gives mange navne, oftet mege smukke og klingende navne: uafhængighedsfølelse, ængstelse for at miste sin personligheds særpræg, ulyst til at bli en af de mange, osv. Min mening er, at det altsammen bunder i vort samfunds halvdannelse med dens suveræne ligegyldighed for det heles vel. Halvdannelsen findes ikke bare i underklasserne, da kunde man ha haab om at faa den udryddet. Nei, desværre, den breder sig, overalt — i de høiere klasser i form af et snobberi, saa utidsmæssigt og tarveligt, at det vækker foragt og harme. Foragt, fordi disse mennesker indbilder sig, at deres gjøren og laden er hævet over enhver kritik og harme over den bornerthedens suffisance, hvormed de stiller tilskue sin manglende forstaaelse af tiden og dens krav. Underklassen følger ofte de andres eksempel, og manglende kundskab kommer til, men desuagtet tror jeg, at jordbunden her er mere lovende end deroppe, for hos disse smaafolks kvinder findes trang til kundskab. Uheldigere er maaske de kvinder stillet, som er gaaet ud fra den tarvelige middelklasses hjem, hvor der ofte hersker en sørgelig overfladiskhed i alle ting, hvor forfængelighed og forlystelsessyge er de eneste interesser, som maa tilfredsstilles, det koste, hvad det vil. Man finder hos saa mange et tomrum der, hvor man venter at finde deres sjæl. — Men overalt er det disciplinen som mangler. De kan ikke underordne sig, de ved ikke noget om gjensidighed.

«*In solidum*», een for alle og alle for een, det lyder saa smukt, at jeg maa gjentage det, og jeg tror saa vist, at kunde vi naa saalangt, som til at faa ørene opladte for den skjønne klang i ordet solidaritet, da var veien banet og sindene modtagelige for betydningen. For fra øret til hjertet er adgangen let; men desværre meget ofte er det vanskeligt at ramme øret.

Men hvorledes skal dette gribes an? Og hvor skal man begynde?

Arbeidet nedenfra, tror jeg, vil gi den rigeste grøde, fordi der i masserne er trang til opdragelse. Botemidlerne kan være mange; det blev for meget at nævne dem her. Jeg nævner igjen underklassernes trang til kundskab, den maa kommes til hjælp. Grundregelen for al

undervisning maa være oparbeidelsen af pligtfølelsen og udviklingen af tankens selvstændighed. Dernæst maa ikke den læresætning glemmes, at alle er vi led i den store udvikling, at vi maa passe ind der, hvor vi har faaet vor plads for at kunne udrette det mest mulige, saa vi af al vor evne tilfører samfundet kraft, sundhed og lykke. Bevidstheden om, at vi udgjør led i en kjæde, som vil briste og ødelægges, om vi ikke holder ud og passer paa, vil hjælpe os til erkjendelse af, at vi uden solidaritet svækkes og derved forringer vore udsigter til fremgang.

Dersom den kvinde, som kjender betydningen af solidaritet, vilde forsøge at gi de uvidende indtrykket af, at hun i alle tilfælde er fuldt solidarisk med dem, at deres glæde er hendes, deres nød, ja deres skam er hendes, mon de da ikke vilde komme til at længes efter at naa hendes standpunkt?

Jeg tror det. Derfor, naar vi skal ta arbeidet op mellem disse vore udisciplinerte søstre, saa lad os forsøge paa at faa dem overbevist om, at det er bedre at arbeide for deres egen og andres udvikling i en enig, trofast søsterskare end blot at søge trangen til verdslig adspredelse tilfredsstillet. Bedre for deres liv som for deres lykke. Mange dyrebare liv er gaaet tilgrunde, er flydt ud i letsindig tankeløshed, og har faaet en skavank paa karakteren og hjertet, som vil merke deres liv, fordi vi først saa sent har følt deres sag som vor egen, ikke har merket solidaritetsfølelsen ildne vor sjæl for deres ulykke, saa vi satte alt ind paa at hindre den. Ofte skal der saa lidet til, bare et venligt smil, et kjærligt haandtryk, et godt ord, som viste hende, at vi var hendes søstre i godt og ondt.

(Forts.)

Fra Fredrikshald skriver man til os. Vi har havt to møder i kvindesagsforeningen her. Den første den 27de oktober, hvor opimod 200 tilstede. Valg paa bestyrelse fra et mindre møde i sommer blev sanktioneret og love vedtaget. *Fru Nini Anker*, som foreningen er heldig nok at ha som formand, holdt det indledende foredrag. Næste møde holdtes den 10de novb. Her holdt frk. Marie Vogt foredrag om de mest fremtrædende kvinder i Norden. Frk. Anna Olsen indleded om fabriktilsynsloven. Arbeiderskerne fra fabrikerne var fremmødt, og der blev en meget livlig diskussion, som resulterte i at *en resolution i lighed med Drammens kvindesagsforenings fattedes og besluttedes indsendt til Storthinget.* — En fabrikpige, en haandverkerhustru og en forretningsdame blev valgt som suppleanter i bestyrelsen, saa nu er alle samfundsklasser representeret der.

Elisabeth Cady Stanton.

Der er kommet budskab om at *Elisabeth Cady Stanton* er død i New York City 27 oktb. Hun var født den 12te november 1816 i Johnstown, New York. Med hende er den sidste af pionererne fra det bekjendte *Seneca Falls* møde gaat bort. Og den største af alle pionererne — vilde hendes senere arbeidsfælle og ven *Susan B. Anthony* tilføie.

Vi har oftere omtalt Elisabeth Cady Stanton for vore læsere*) og skal her kun minde om et par begivenheder i hendes liv. Hun var med sin mand i London i 1840, da han var delegeret ved den store antislaveri kongres. Did var ogsaa et par amerikanske kvinder sendt som delegerede, men da de vilde tale kom der voldsom indsigelse, og ordet blev dem fratat, blot fordi de var kvinder.

Efter mødet, fortæller Mrs. Stanton, gik hun arm i arm med kvækerinden Lucretia Mott gjennem Londons gader, og der beslutted de, at naar de kom tilbage til Amerika, vilde de se at faa rettet paa den bagvendte tingenes orden. I 1848 blev saa mødet i *Seneca Falls*, staten New York, hvor kvinderettighederne blev erklæret — efter mønster af

*) Fuldstændig biografi findes i Nylænde 1ste aargang no. 20.

den amerikanske republiks uafhængigheds erklæring. Paa mødet taltes *for første gang for stemmeret for kvinder af Elisabeth Cady Stanton.* Det vakte først forskrækkelse ogsaa hos venner i forsamlingen, men det kom dog ind blandt paragraferne i proklamationen.

Denne blev offentliggjort og blev modtat af publikum med latter, haanskrig, forfølgelse. Saa kom det lange stolte felttog med Elisabeth Cady Stantons, Lucretia Motts, Susan B. Anthony's og efterhvert flere navne skinnende i spidsen.

Snart virked det videre end til Amerika. I England gav det stødet til at Mrs. Taylor (senere gift med John Stuart Mill) skrev sin epoke gjørende artikel i *Westminster Review* 1851. Derigjennem til at John *Stuart Mill* skrev sin bog om kvindernes underkuelse og bragte forslag om politisk kvindestemmeret ind for det britiske parlament i 1867. Saa gik det videre udover landene. Og det kan med tryghed siges, at havde ikke *Elisabeth Cady Stanton* været, saa havde ikke norske kvinder idag havt den portion stemmeret de har. —

Og ikke bare for stemmeret, men for alle kvinderettigheder arbeided hun — paa samme tid initiativrig og urokkelig, dristig og utrættelig. Af sin far, advokat, senere dommer Daniel Cady, fik hun altid som barn, naar hun røbed sine glimrende evner, høre beklagelser over at hun ikke var gut. Det gav hende meget at gruble over. Hun fik som liden pige lov at læse i hans lovbøger og vilde endelig klippe ud alle de steder hun syntes indeholdt uretfærdige bestemmelser om kvinderne. Hendes far fortalte hende da hvorledes love blev til. Og ved sit livsarbeide kom hun virkelig til at faa ud af lovgivningen uretfærdige bestemmelser om kvinderne.

Ved 50 aarsfesten efter Seneca Falls mødet følte hun sig for gammel til at møde, men hun sendte en lang skrivelse*) mest henvendt til de unge, hvem hun opmuntrer til at opta arbeidet med friskhed og ny kraft, nu da den nye dag gryr.

De sidste aar har man hørt hendes navn sjeldnere i Europa. Men i 1899 ved London kongressen talte hendes veninde *Susan B. Anthony* om hende i gribende ord. Det er skjønt og opløftende at læse om de to kvinders samarbeide og venskab. Ligesaa ædle og uegennyttige er de i sit indbyrdes forhold som de begge er det i forholdet til sin »hellige sag.«

Mrs. Stanton har havt den glæde at to af hendes syv barn er traadt

*) Se Nylænde 12te aargang no. 10.

offentlig frem som ivrige forkjæmpere for kvindesagen, en søn Theodore Stanton og en datter Mrs. Stanton Blatch.

Hun var en frigjører, en reformator, en helt. Hendes minde vil leve, saa længe der lever kvinder som elsker frihed og ret.

Anvendt fysiologi.

Af dr. *Caroline Steen.*

Vor ernæring.

III.

Ligesaa nødvendigt som æggehvidestofferne, saavel for livets bevarelse som for væxten, er en række stoffer, som vi med et fællesnavn kalder *mineralstofferne.* Det er forskjellige grundstoffer, dels metaller, dels ikke metaller. De er tilstede i vore organer i ganske bestemte forbindelser og i ganske forskjellige mængder — nogle endog i yderst smaa mængder. Men netop i den form og netop i den mængde og netop i det indbyrdes forhold hvori de findes i det normale legeme er de saa nødvendige, at vi meget hurtig dør, hvis de optræder i *andre former, andre mængder, andre forholde* end normalt. Livet er direkte i fare, eller sygdomme optræder, som indirekte nedsætter vor trivsel og ødelægger vort liv. Det er denne forrykkelse af mineralstoffernes forhold i vort legeme, som betinger de allerfleste af vore saakaldte stofskiftesygdomme. Man skulde tro, at naar vi engang var i besiddelse af dette nødvendige forhold, vilde legemet af sig selv bevare det. Det er imidlertid overmaade let at blive unormal paa dette punkt. Jeg behøver kun at minde Dem om saadanne stofskiftesygdomme som den engelske syge i de første barneaar og blegsot i overgangsalderen med alle de vidtrækkende følger af disse sygdomme, for at De skal forstaa, *hvor* ofte mineralstoferne i legemet kommer ud af ligevægt. De vil lægge mærke til *hvor* truet den ufærdige organisme ogsaa er paa dette punkt.

Der udskilles daglig alle mineralstoffer i forskjellig mængde af vort legeme gjennem nyrerne i urinen. Dette kan bestemmes, og det har vist sig at der i selve udskillelsen ogsaa er en vis lovbundethed, som ikke tør brydes, hvis vedkommende skal bevare sin normalitet. Men det viser sig tillige for et af disse stoffers vedkommende — nemlig kogsaltet — at jo mere der optages af dette gjennem næringen, desto

mere vil de ogsaa daglig udskilles. Det synes som selve kogsaltet mindre deltager i væxten, men snarere har en anden betydning; thi vi kan alligevel aldeles ikke undvære det. Det trænges i blod og legemsvædske for at holde styr paa alle de andre mineralstoffer, om jeg saa maa sige — for baade at regulere mængden og forholdet af dem i organismen og under udskillelsen.

Disse vigtige stoffer kan vi nu ikke optage hver for sig eller i hvilkesomhelst forbindelser. Dette viser sig bedst, naar lægen skal træde til og bringe maskineriet i orden. Bedst og sikrest dækker vi vort daglige mineralstoftab gjennem føden. Dog indeholder vore næringsmidler slet ikke mineralstofferne i lige store mængder, selv om forbindelserne, hvori de findes der, netop er dem vi skal have. Skal vi derfor sikre os en fuldstændig erstatning gjennem vor daglige kost, da maa denne aldrig være *ensidig*, men mest mulig blandet og vexlende. Naar vi har gjennemgaaet grundprinciperne for ernæringen og vender os til betragtningen af vore forskjellige *næringsmidler* vil netop mineralstofindholdet være af vigtighed og skal i hvert enkelt tilfælde paapeges. Vi merker os, at med hensyn til væxten synes følgende stoffer at spille en fremtrædende rolle, nemlig kalk, fosfor, kalium og jern; men ikke en af de andre *kan* undværes. Disse andre er: natrium, magnesium, svovl, chlor og jod.

*

En artikel — et afsnit — om ovenstaaende emne: *Ernæringen* vil i det nye aar komme i hvert hefte af vort blad. Flere, som er meget interesseret i emnet, har ladet spørge, om de ikke kunde faa mere af gangen. Men forf. svarer hertil at hvad der fremlægges er saa *sterkt* koncentreret, og tilegnelsen beror saa *helt* paa at man indprenter sig det ene afsnit, før man gaar over til det andet — at en større portion af gangen ikke er tilraadelig.

Vi tør vist trygt stole paa at forf. som er baade læge og pædagog, forstaar at uddele det til os i de rette doser.

Red.

En kreds af norske damer har sat sig i bevægelse for at faa indsamlet penge til lindring af nøden i svensk *Norrland*. Vi ber at ingen maa lukke sit hjerte med dette: vi har nok af nød i eget land. *I dette øieblik* er nøden størst i Sverige, og de svenske har oftere vist at de ikke lukker øre og hjerte, naar nødskriget lyder herfra.

I ligningskommissionen.

I Thorsnæs ligningskommission den 27de oktober 1902, da ligningsreglerne blev behandlet, fremsatte formanden følgende forslag: »Hustruens navn tilføies mandens paa samme skattenummer, og hustruen faar en særskilt rubrik for personlig indtægt.«

Normen for en fuldt arbeidsdygtig mand nedsættes fra kr. 500 til kr. 300, og normen for en fuldt arbeidsdygtig hustru ansættes til kr. 200, tilsammen fremkommer da det samme beløb i personlig indtægt som før for manden alene, dog havde man nu en bedre anledning til korrekt at træffe det virkelige forhold med hensyn paa den fælles arbeidsevne, som bør ligge til grund for ligningen.

Motiverne til forslaget var: da kvinders stemmeret ifølge lov af 29de mai 1901 er afhængig af betalt skat til kommunen skulde det synes rimeligt at den skatteseddel — der ogsaa er beregnet efter hendes indskud af formue og indtægt i det fælles bo, og som i valgretslig henseende intet betyder for manden, men som for hende udgjør den væsentligste betingelse i saa henseende — ialfald indeholdt hendes navn ved siden af mandens paa samme skattenummer.

Men selv bortseet fra skatteseddelen som stemmeretsfundament for kvinder, er hustruens arbeide i den fælles husholdning en saa betydelig faktor, at det skulde synes ubilligt ved ligningsarbeidet at gaa dem forbi. Langt mindre skatteobjekter forbigaaes ikke. Praktisk talt bliver ogsaa hendes arbeide, om end kun for en ringe del, taget i betragtning ved værdsættelsen af en mands økonomiske stilling, hvorfor ikke da ogsaa nævne hendes navn?

At hustruens duelighed direkte bidrager til at forbedre eller forværre mandens økonomiske forfatning kan enhver forvisse sig om inden sit skattedistrikt; thi man kan ikke undgaa at blive opmerksom paa, hvor let det er for en hustru at forvalte midlerne til den fælles husholdning saaledes, at manden lidet resultat ser af sin fortjeneste, men paa den anden side kan hustruens arbeide gjøre, baade at velstand er tilstede og at midler kan lægges tilside.

Som bevis for den arbeidskraft hun repræsenterer kan yderligere anføres at om hun er sygelig, tages det med som forringelse i fællesboets værdsættelse, og om hun er ude af stand til at arbeide, bliver hun endog anseet, som gjenstand for forsørgelse og manden sat i klasse derefter. Om hun falder helt væk, maa en anden lønnet hjælp tages isteden.

Sterkt iøinefaldende bliver ogsaa denne overseen af hendes arbeide, naar man ved ligningen det ene aar behandler datteren i huset og ansætter hende til ca. kr. 200—300 i personlig indtægt, mens hun det næste aar i spidsen for familie og husholdning med det hele ansvar og med sin arbeidsevne ganske anderledes taget i brug, bliver forbigaaet. Og hun fortjener dog nu som før lige fuldt sin rubrik for personlig indtægt.

*

Paa en forespørgsel til amtmanden om der efter den nuværende lov var noget til hinder for det førnævnte forslag, fik man til svar, at det ikke antoges gjennemførligt uden ved en lovforandring.

Forslaget synes imidlertid undertegnede baade saa retfærdigt overfor hustruerne, som vel paa sin plads hvad selve ligningsarbeidet angaar, samt saa helt ud overensstemmende med den nye stemmerets aand, at det er meget beklageligt, om det virkelig ikke skulde kunne skaffes plads indenfor den nuværende lovs ramme.

Jeg vil derfor opfordre kvinder i andre kommuner til at tage spørgsmaalet op. Dette er ikke ligegyldigt for os, thi husmorgjerningen trænger at skaffes mer respekt, og vi selv har bare godt af at føle det offentlige øie for en stund hvile ogsaa over vor gjerning.

Katti Anker Møller.

Drammens kvindesagsforening.

har nu sin *kvindernes bygning*. Den er den første kvindesagsforening i Skandinavien, som har realiseret denne tanke. I *kvindernes hjem* i Drammen bor man nu ikke længer tilleie, men eier et særdeles vakkert og vel indrettet hus, med et stort lyst skolekjøkken. Til bygningen hører ogsaa en have, og den ligger midt i strøget: Storgaden. Torsdag den 20de november havde man sin første festlighed der. Det var en stor glæde at være tilstede der og se huset i sin glans. Fru Kjelsberg fortalte om hvorledes planen var realiseret, under store gjenvordigheder, og retted en tak til alle som havde hjulpet, og især til aktieselskabets formand fru Ihlen og hr. ingeniør Falck, som velvillig havde hjulpet med udkast, indredning m. m. Fru Ihlen takked fru Kjelsberg og den hele bestyrelse for hyggeligt samarbeide. Man nød husholdningsskolens smørrebrød, kager, te m. m. m- og sang musik og deklamation veksled med taler udover aftenen. G. K.

Fra Danmark

Andragende om kommunal valgret og valgbarhed for kvinder — er sendt til regjering og rigsdag fra *Dansk kvindesamfund* og ni andre kvindeforeninger. Det lyder saa:

til

Den høie regjering og rigsdag!

»Da grundloven ikke giver kvinderne adgang til direkte indflydelse paa lovgivningen tillade undertegnede representanter for forskjellige kvindeforeninger landet over sig herved at rette det ærbødige andragende til den høie regjering og rigsdag, at der i denne rigsdagssamling maa blive fremlagt og vedtaget, lovforslag, der vil give kvinder lige kommunal valgret og valgbarhed med mænd.

Vi er overbeviste om, at det nu vil være muligt at faa et saadant lovforslag vedtaget, da baade den høie regjering og rigsdagens store flertal har udtalt sig som tilhængere af kvindens kommunale valgret og valgbarhed.«

Vi sender vore bedste ønsker til de danske kvinder. Vi haaber de maa faa sin bøn opfyldt, saa de kommer i besiddelse af de kommunale rettigheder og — at retfærdighedskravet *lige* valgret og valgbarhed *med mænd* maa bli fyldestgjort. Vi haaber den danske regjering og rigsdag nu vil slaa rekorden, saa kan vi ogsaa haabe at vort storting og vor regjering vil følge exemplet og afskaffe den uheldige og uretfærdige ordning med to slags stemmeretsfundamenter for mænd og kvinder.

Red.

*

Lørdag d. 1ste november afholdt de kvindelige akademikere i Danmark en fest paa skydebanen i Kjøbenhavn i anledning af, at det da var 25 aar siden, at kvinder fik adgang til universitetet. Der var mødt ca. 150 deltagere, hvoraf de fleste var af de yngre aargange — de kv. studenters antal tiltager jo aar for aar — og festen var overordentlig vellykket. Ved bordet holdtes der uafbrudt taler. Der indledede med talen for festens anledning, derefter fulgte taler for de to tilstedeværende æresgjæster (de første kv. studenter) frk. Nielsen og fru Krabbe, der nu begge er praktiserende læger, for vor eneste kvindelige doktor, dr. phil Frk. Anna Hude (historiker), der ogsaa var tilstede og for de to bekjendte og meget afholdte lærerinder, frk. cand. mag, Ida Falbe-Hansen og fru cand. mag. Kirstine Meyer (underviser hen-

holdsvis i dansk-oldnordisk og i fysik til studentereksamen); Frk. F.-H. er kjendt som medudgiver af danske folkeviser, fru M. har for en videnskabelig afhandling faaet sig tilkendt guldmedalje af d. kgl. danske videnskabernes selskab og er vistnok den eneste kvinde med denne udmærkelse. Foruden disse mere officielle taler var der mange andre; bl.a. oplæste frk. Nielsen det dokument, hvormed flertallet i universitetets styrelse gik ind paa at tilstede kvinderne adgang. Det var meget reserveret og opfordrede de to ansøgerinder til nøje at prøve sig selv, om de nu ogsaa virkelig følte et alvorligt kald til denne gjerning, (lægegjerningen) thi det var kun med store betænkeligheder, man skred til en saadan forandring i universitetets love. Derpaa fulgte mindretallets indstilling (kun een mand, en nu afdød professor), der maatte have luft i en kraftig protest, der talte om den væmmelse og modbydelighed, som de mandlige studerende maatte føle ved at skulle gaa sammen med saadanne personer der traadte sømmelighed og blufærdighed under fødder, og endte med følgende passus: »Prostitutionen er et nødvendigt onde, men kvindelige studenter er et unødvendigt onde.« Den vakte selvfølgelig megen munterhed blandt de tilstedeværende mange »usømmelige« og »ublufærdige« personer. Man glædede sig over at se, at man i de forløbne 25 aar var gaaet mindst et aarhundrede frem.

R. S.

I Finland ansøgte de tre foreninger »Finsk kvinnoforening«, »Unionen« og »Arbeterskornes samfund« i 1901 om at der maatte ansættes kvindelige fabrikinspektører. I april 1902 blev der af det offentlige bevilget midler til ansættelse for tre aar af en kvindelig inspektør til at bistaa fabriktilsynsstyret. Og der er nu af styret i forening med to fabrikinspektører udarbeidet forslag om dette til forelæggelse for senatet. Vi anfører her betingelserne for ansættelsen af den kvindelige inspektør. Hun maa ha aflagt examen ved K. Alexandrauniversitetet eller det polytekniske institut eller maa ha afgangsvidnesbyrd fra en skole for høiere dannelse i landet samt en tid ha drevet virksomhed ved industriel bedrift.

Eva Blytts skisse *Haven* (se forrige hefte) vil udkomme paa engelsk med illustrationer af en amerikansk kunstnerinde.

Høivelbaarne

Comtesse Henriette Knuth,

Hovedleder af: «Kristelig Forening for unge Kvinder», Kjøbenhavn.

Tillad mig, ædle comtesse, at bringe min hyldest, beundring,
ogsaa min tak for den store personlige magt, De besidder:
magt over tanken, magt over sjælen, magt over hjertet.
Gud har jo vistnok skjænket Dem evnen, men viljen og kraften
er deres egen. Ja, De har lidt og kjæmpet og seiret,
det er ei svært at forstaa, thi nu staar De rustet som faa kun:
Brynje om brystet, skjoldet parat mod fi'ndtlige pile,
sværdet ved lænden, rede til indhug mod vantro og fare,
korset i haanden, pegende opad, hvor fred er at finde.
Eier desuden forstaaelsens mildhed. Skarpt kan De tænke,
klart kan De tale og djervt kan De handle, viser dog altid
fineste hensyn til alle de andre, lave og høie.
Derfor saa hurtig til kjærlighedsgjerning, saa sén til at dømme.

Styrkende er det at træffe en kvinde, som kraftig kan løfte
troens og renhedens lysende banner saa høit og saa modigt.
Ansvaret hæver, forædler, naar ydmyg man bliver af hjertet:
Derfor med tak De kan dvæle ved alt, De har grundlagt og udført.

Modtag mit ønske, comtesse, at al Deres virken fremdeles
stedse maa lykkes, at vinkende haab, som De vækker og nærer,
ikke maa skuffes, at alle de bønner, De trofast vil sende,
altid maa høres af Ham, der favner og bærer os alle.

Tak! at De kom til vort elskede fædreneland, til vort Norge.
Tak! at De skjønte, trods taage og fjeld, dets solskin og varme.
Tak! at De følte Dem hjemlig berørt ved vort aandsliv, vor stræben.
Lov os at komme herop igjen til søsterlandet!
Alle, som traf Dem, længes derefter. Længes derefter.

Christiania i nov. 1902.

C. J. Anker.

Fra Sverige.

En mindetavle over Fredrika Bremer er nylig opsat over porten i huset no. 8. Sergelgatan Stockholm. Ved afsløringen var medlemmer af bestyrelsen af Svenske kvinders nationale forbund og Fr. Br. forb., samt slægtninger af *Fredrika Bremer* tilstede.

Efter at de indbudne var samlet udtalte formanden i førstnævnte forening fru *Anna Hierta Retzius* følgende: «For at bevare i kommende slegtleds erindring kjendskabet til at en af Sveriges ædleste, for kvindernes vel og for fremskridt virksomste kvinder *Fredrika Bremer* i det betydningsfuldeste afsnit af sit liv har boet i dette hus, har Svenske kvinnors nationalförbund besluttet at lade opsætte denne mindetavle. Dette være en hyldning til ihukommelse af den store banebryders minde.

Tavlen, som er af sort svensk granit, er udført af stenhuggerfirmaet M. Lindblad samt har følgende indskrift i forgyldte bogstaver:

Til minde om
Fredrika Bremer
som har boet her aarene 1855—1865.
Fra Svenske kvinnors nationalförbund.

Kvinderaadskomiteen har havt et nyt møde, og ved dens hjælp er nu opimod 500 indbydelser til at grundlægge et *Norskekvinders nationale raad* udsendt. Man har søgt at finde personer paa hvert sted, som man mener selv vil være interesseret for planen og igjen vil interessere andre for den. Til disse har man saa sendt flere exemplarer. Men det er vist langtfra, at indbydelsen herved er kommet rundt til alle foreninger, som ledes af kvinder eller hvor kvinder er med i ledelsen. Enhver saadan forening i landet som ikke har faat indbydelsen opfordres derfor til at melde det adr: Frk. Gina Krog Edvard Stormsg. 3. De personer som velvillig vil hjælpe til at faa planen omsendt eller bekjendtgjort bedes ogsaa melde det G. K,

Eu ny forening i Kristiania, som vist endnu er lidet kjendt er *Kristelig forening* til *selvhjælp for forkomne*. Den ser ud til at ha et udmerket program. Vil hjælpe og saavidt muligt gjøre nyttige samfundsmedlemmer ud af de unyttige og elendige. Vi omtaler den for de mange som gjerne vil gjøre godt netop i denne retning, men ikke ved hvorledes. Frk. Dorothea Schjoldager er med i bestyrelsen.

Forbi.

Jeg vandrer paa øde veie,
hvor høstgule blade falde —
stormen tog dem saa haardt i favn,
døden kyssed dem. alle.

Jeg ser mod en regntung himmel,
der er ikke sol at finde.
Skydækket hænger — taarevaadt,
som hjertets saareste minde.

Jeg lytter til skogens hvisken —
jeg synes det hulker derinde:
Alle de deilige blomster smaa
visned for høstens vinde.

Jeg fryser til is heroppe,
hvor vidden ligger saa øde,
hvor vinden hvisker med sælsom røst,
at alle venner er døde — — —

Tora.

Af **Mon Schjelderup** udkommer der til jul paa Haakon Zappfes musikforlag et hefte sange under titel *Barnerim* til texter af *Anna Winge* og *Lagertha Broch.*

Aasta Hansteens portræt males for tiden af *Marie Hauge.*

Eva Blytts skisse *Haven* synes flere trænger en kommentar. Jeg skal gi den saa godt jeg formaar. Jeg har læst den saaledes:

Et barn kan i sin egen, indre, virkelige verden ha ledetraaden til det rette, det kunde udvikle sig skjønt, hvis ikke de voxne af mangel paa forstaaelse saa ofte rev istykker. Dette gjør de undertiden ved at indgi barnet forestillinger, de selv føler som falske, eller som ikke staar klart for dem selv. — Og saa: Vi maa tilbage til barnet i os, ta vort udgangspunkt i det oprindelige personlige liv i os — om det end maa ske paa bekostning af hvad verden gav. Ti — uden I blive som børn igjen — — — jaher slutter min kommentar. *G. K.*

Paa Norsk kvindesagsforenings indbydelse til *Bjørnstjerne Bjørnson og fru Karoline Bjørnson* er kommet følgende svar.

Aulestad, 20—11—1902.

Til norsk kvinneforening.

Min hustru og jeg føler fuldt ud værdien af, at norsk kvinneforening vil se os i sin midte omkring den ottende december. Men det er ikke uden overvinnelse, at vi har samtykket i at drage in til Kristiania for at fæstes; vi havde heller blet her og indbudt nogle gamle vænner og vore naboer bønderne. Naar vi har gaat med til at møde ved en fæstforestilling i Nationalteatret den ottende og modtar indbydelsen til en fæstlig sammenkomst den niende, som vi ser forberedes saa ber vi meget om, at dermed maa det blive.

Paa hustrus og egne vægne gjentar jeg vor ærbødige tak.

Bjørnstj. Bjørnson.

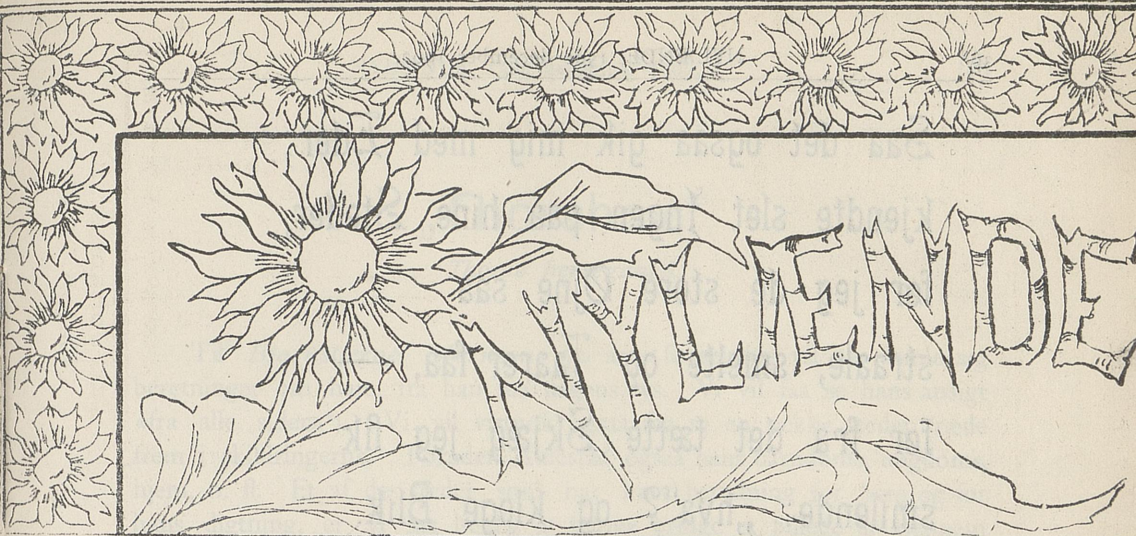
Nylænde maa beklage at det ikke har langt større plads i denne, tid. Der er spørgsmaal som skulde drøftes, svar som skulde gives, udredninger som skulde fremlægges, foranstaltninger som skulde anbefales eller kritiseres, der ligger i mængdevis af literatur fra ind- og udland som skulde anmeldes o. s. v. o. s. v. Om bladet var tre gange sin størrelse vilde det ikke rumme hvad det har paa hjerte. Dette til underretning og eftertanke for venner. Tre abonnenter for hver en det nu har er det som trænges foreløbig. —

Indholdsfortegnelse.

1ste decemberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

16de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG No. 24
Kristiania, 15de december 1902.

Her er mit Ansigt fra alle Sider,
husk det saa I gjennem alle Tider,
baade de lyse og de mørke,
baade til Helg og saa til Ørke!
Jeg — jeg vil huske paa Eder To; —
Vemodsstille staar Thorshov Bo,
viser sig ej fra nogen Side,
førend man staar paa store, blide
Marker med Sjø og Skog om Lide!

Saa det ogsaa gik mig med Eder; —
kjendte slet Ingen paa hine Steder,
før jeg de store Øjne saa
straale, smelte og Taarer faa, —
før fra det tætte Skjæg jeg fik
smilende: „hva"? og kloge Blik.
Var der en Dag og strax som hjemme,
kan det i Livet ej mere glemme!
Naar jeg varmes og Syner højne,
møder mig ofte de store Øjne;
naar jeg vredes og bryder Skik,
føler jeg tit det kloge Blik.
Held det møde! Skjønt kort i Tiden
giver det Følge paa Rejsen siden!

1869. 28 Juni.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Hr. Møller og Frue til Thorshov!

„Thorshov."

Thorsø herregaard.

Til *Bjørnstjerne Bjørnsons* 70 aars fødselsdag vil der samle sig beretninger om ham, fra han saa dagens lys. Vi vil faa se hans ansigt «fra alle sider»*). Vi vil vistnok ogsaa faa se en række steder træde frem i skildringerne. Foruden Aulestad ogsaa hans barndoms, ungdoms, hjem, o. fl. Et af de steder som har havt betydning for ham og for hans digtning, er vi saa heldig at kunne bringe et billede af gjennem digterens egne ord — idet den gjenlevende af de to, det var henvendt til, har vist os den store elskværdighed at overlade os det til offentliggjørelse ianledning *den 8de december 1902.*

Og den side af den store personlighed vi herigjennem faar kaste et blik paa, er en som det særlig ligger os paa hjerte at faa fremhævet, og en som vi ved der ikke blir sagt nok om: — hvad han er som ven. Det brev som senere bringes lar os ane lidt af det.

Digtet skreves til godseier, kand. theol. Edvard Møller og hans hustru fru Dikka Møller, født Anker, — senere bekjendt som forkjæmper for fredssagen.

I 1890, efter at fru Møller havde været enke i flere aar og hendes søn havde overtat eiendommen og blit gift, fandt hun sig en byggegrund en liden spasertur fra det gamle Thorsø, hvor hun grundlagde sit nye hjem:

Under Lien,

som under hendes hænder er blit en af de yndigste villaer i landet.

Thorsø herregaard er brændt flere gange. Den bygning, hvor Bjørnson var gjæst i 1869 var en træbygning i herregaardsstil, bygget i begyndelsen af det 18de aarhundrede.**) Den brændte ned i 1899, men er nu opbygget igjen og helt færdig. Hr. stortingsmand Kai Møller og hustru, født

---

*) Med foranstaaende digt fulgte fire forskjellige fotografier. Dertil sigter første linje: Her er mit ansigt fra alle sider.

**) Det gamle navn *Thorshov* er helt fra asadyrkelsens tider. Stedets historie ligefra 1200 kjender man. I dansketiden blev det adelig sædegaard. Den har gaat over til forskjellige slegter. Med den nuværende eiers bedstefar, Zacharias Møller, var det denne families navn blev knyttet til eiendommen.

Anker: *Katti Anker Møller* og deres tre barn har der sit skjønne lykkelige hjem.

Og hermed gir vi ordet til fru *Dikka Møller* selv:

Kjære frøken Gina Krog.

Under Lien 26. 11. 02.

Det er med en egen følelse jeg sender Dem digtet, det var jo døren til helligdommen for et nu 33 aarigt venskab — og det er ikke uden gru jeg sætter døren paa klem for den kolde verden. Men siden De synes det vilde være saa vakkert at faa det frem nu — og da ogsaa det kan tjene til forherligelse af min store og trofaste vens 70-aarsdag — saa ska De have det, De og vort blad for kvindernes sag.

Ja, det var rigtignok en af merkedagene i mit liv hin deilige sommerdag i aar, da De kjære frk Krog sammen med børneflokken paa Thorsø*) for første gang kom til mit hjem. Vi stansed udenfor og talte om navnet «Under Lien,» og at Bjørnson havde været præsten som døbte stedet, hvad der førte os videre og videre — alene som en ofte gaar har en jo en opsparet sum af samtalestof — og vi havnet paa havetrappen istedenfor at gaa ind til de ventende jordbær i stuen. Og som vi sad og saa udover, kom digtet om Thorsø paa læben. Stemningen betog os, vi blev siddende og fordybe os i minder om ham, som forstod at «slænge jubel om sig hvor han gjæsted». De hørte saa glad paa fortællingen om hans mægtige hjertelag ogsaa for mig og mine. — — —

Og nu vil De have lidt nøiere besked.

Bjørnstjerne Bjørnson holdt foredrag i Fredriksstad, og min mand og jeg reiste ind og hørte ham for første gang. Dagen efter kom han med Møller, der havde været over i byen i sexa for ham — hjem til Thorsø. Om det møde er det digtet fortæller. Sommeren efter var han, Karoline og alle barna hos os paa gamle Thorsø, og da var det han skrev *Sigurd Jorsalfarer*. Karoline og jeg blev hentet ind flere gange for at høre. Paa Thorshov (saa kaldte B. B. det altid) var han kun tre fire gange, medens Bjørn og Einar var der aar efter aar i ferien, og gamle farmor hver eneste sommer, helt til jeg flytted herop, hvor hun senere var aarlig lige til sin død. Den første vinter jeg var her paa Under Lien var Bjørnson her i 14 dage og skrev da sit oratorium

*) Der var saamange smaa kusiner og fættere samlet paa Thorsø isommer at det spøgende kaldtes: feriekolonien.

Fred her. — Han har ikke seet Thorsø efter branden. Havde min søn været frisk, vilde han været her i sommer*).

Vi har korresponderet i alle disse 33 aar.

Dette er tørre fakta. Intet skulde være deiligere end at kunne give et billede af ham selv — for et vakrere mere fuldbaaret digt end hans liv her kan ikke leves. Hvad der i denne mægtige personlighed for mig er det vidunderligste, er denne dybe, ægte storstilede menneskelighed. Som motto over hans sjæleliv kunde en godt sætte hans egne ord: det største er ikke at være berømt og stor, »men menneske ret at være«. — At være menneske, det er at levendegjøre en gudstanke. —

Kan De bruge dette sammenrablede hastverksbrev, saa bare brug det. Det blir i hvertfald en hilsen til vor store fælles ven. Og digtet — — ja det var jo synd syntes jeg at brænde inde med det alene, og Deres Nylænde undte jeg det — — men det var, som jeg sagde Dem, indgangen til vort venskab, det er en helligdom for mig. — —

Aa værn det at ingen gjør det fortræd! — —

Deres
Dikka Møller.

**) Som man af aviserne har seet, har hr. stortingsmand Kai Møller været syg og er desværre af lægen blet fraraadet at reise ind til stortinget.

Tak

til

Bjørnstjerne Bjørnson.

Hvordan skulde vi kunne samle i faa ord alt det vi takker Bjørnstjerne Bjørnson for?

Han har hædret og agtet os mens andre ringeagted, forsvaret os mens andre flirte, opmuntret os, vist os store syner og nyt land, naar vore øine var matte og nærsynte.

Han har forstaaet os med den eiendommelige forstaaelse, som alene de *største* digtere eier.

Han forstod liden *Synnøve* med det barnelydige sind, da elskoven brød frem derinde og kjæmped saa saart med troskaben mod forældrene.

Han forstod *Magnhild* i hendes uvidenhed og taabelighed, i hendes styrke, i hendes svaghed og — i hendes bævende lykke, da kjærligheden kom og det første brev! — Han forstod hende ogsaa, da hun fandt fred ved «livstræets tusinbladede bestemmelse».

Han forstod *Fiskerjenten* i hendes vildhed og i hendes uforfalskede og kraftige naturs kunstnertrang.

Han forstod *Maria Stuart*, som kunde drages til Bothwell: «Du er den stærkeste jeg har kjendt, derfor elsker jeg dig».

Men han forstod ogsaa en *Svava*, som fordred mere end Maria Stuart, — som fordred styrken lagt i høiere retning. Han forstod de kvinder, som kunde si: Du er den *reneste* jeg har kjendt, derfor elsker jeg dig. Ingen digter uden han havde hørt Svavas stemme i larmen. Og aldrig glemmer vi Bjørnstjerne Bjørnson *det!*

Men den store digter fulgte os videre. Han tegned i levende billeder *Thomasine Rendalens* moderlige angest og hendes stærke vilje, da hun satte livet ind paa at frelse sin gut fra den onde arv.

Han kjendte ogsaa ung *Borgny*, som maatte hævne sin mor og befri sin far fra den, som bedrog ham, selv om denne kvinde skulde gaa tilgrunde derved. Den ægte ungpige! Naar har en saadan vel medynk med sin mors morder? Eller med en stedmor, som mishandler en elsket far?

Men Bjørnson havde ogsaa forstaaelse af *Lydia*. Han fremstilled hendes længsel, saa vi kunde tilgi hende meget. Hos disse mennesker havde hun tabt sin ret til at leve. Her var hendes nærhed en dobbelt

synd. Tilbage til det usikre blev hun stødt, til arbeidet paany, det arbeide som hun kunde finde glæde og velsignelse ved, om hun *vilde*.

Og ikke mindst har Bjørnson forstaaet lille *Cecilie*, — typen paa den unge norske pige, saadan som hun er idag. Aldrig saa vi hende klarere. Varm og grei, trofast og virksom. Men ogsaa heftig og opbrusende i øieblikket, — langtfra feilfri! Dog med de ypperligste anlæg til en anden fru *Margrete*, kanske bare lidt kraftigere.

Ja *Margrete* — moderlighedens sunde, gode repræsentant, hun som samler alle om sig og beroliger alle gemytter! Ikke fuldkommen, naturligvis, hun heller, bare kjærligere end de fleste, saa kjærlig, at hun ikke *vil* være klog, ikke *vil* se det onde. Og da hun *maa* se det, aabner hun sine arme for forbrydersken: «Mit barn! Mit forvildede barn»! — Og hun følger hende saa langt, hun kan, med sin gode tro: «Aa havde jeg tid, og havde jeg hende alene! Alt er muligt». — Margrete er vore egne mødre, hvem vi i vort stille sind sukker efter at ligne. Og hun bringer taarer i vore øine, — som naar vi pludselig faar se et portræt af en kjær afdød eller langt fraværende.

Men *Maria* — den tomme og troløse, den bedaarende — hun, som stjæler lykken fra hjemmene og styrken fra manden, en Dalila, som ler, naar hun har klippet hans lokker og overvundet ham for fienderne, — Maria, leketøiet for mænds sandselighed fra urtiderne, — — hende har Bjørnson ikke villet forstaa paa samme maade som de andre. Men hvem af os forstaar igrunden en Maria, naar vi møder hende i livet? — Vi kan bekymres for hende, vi kan endog som Margrete holde af hende og virke for, at hun skal faa det godt, men forstaa hende gjør vi alligevel ikke. Det synes os mangen gang, som er hun bare kvinde af navn eller af maske, indvendig hul, uden hjerte, en elverpige, en huldre. Vi tviler sommetider paa, at hun kan reddes til et menneskeværdigt liv. Og det er, som om Bjørnstjerne Bjørnson har forstaaet alle andre kvinder — (blandt hvilke endog en Halte-Hulda er varm og levende) — for godt, til at han kan skjænke dette «falske kvinde-ideal» — den glimrende, men golde Maria — sin sympathi.

*

Fordi Bjørnstjerne Bjørnson saadan bestandig har opfattet og holdt af og gjengivet det ægte og ur-eiendommelige ved kvindenaturen, fordi han har løftet os i vor egen og i andres agtelse og gjort livsindholdet rigere og skjønnere for os — takker vi ham idag. Og inderligere end vi kvinder takker ingen ham.

Olaug Løken.

Gjætte gaader.

Barnet.

Jeg gjætted gaaden: — Henrik Wergeland! — —
Men — — *lever* der ingen som ligner han?

Den voxne.

Jo — — — gjæt nu navnet paa en anden mand:
— — — — — — — — — — — — — — — —
Tyve mands kraft, mer end tyve mands vet
findes i navnet, hvis du læser det ret.
Som dobbeltgjænger færdes et drabeligt dyr —
du kjender det fra rægler og eventyr; —
og det skjønner du let, for det siges med vegt,
at det var og det blir i den samme slegt.

Barnet.

Er det drabelige dyret tamt eller vildt?

Den voxne.

Aa — — du kan tro det farer ikke stilt!
Hvis du ikke er snil, gjør det værre styr
end alle de andre skogens dyr.
Det har lab, som kan slaa, det har tand, som kan bide — —
nei — — vær ikke ræd! — — for det skal du vide:
Naar midt ind i navnet en stund du ser —
da dæmrer der frem et lysende skjær,
tændt af et varmevæld; vi kan se det tindre
og sende straaler ud fra det inderste indre.

Barnet.

Er det lyset langt borte?

Den voxne.

Det er høit did op, du smaa!
Alligevel er det som kunde du det naa.
Det leger i dit smil, det pynter din graad
med det skjæreste spind af en glitrende traad.

Det smutter tilsidst i dit hjertekammer ind —
og funkler og speiler sig dybt i dit sind.

Og saa skal du vide: naar det lakker mod kveld,
da skinner det just sterkt, det lyse straalevæld —
og lider det saa ind i vinternat og sne,
da vil det straale klarest — det skal du nok faa se.

* * *

Se det var alle delene —

Barnet.

Men saa — det hele navn?

Den voxne.

For alle smaa i landet en stor og aaben favn,
og hører du det navnet, naar du er i fremmed land —
det klinger som Norge, Norge, med sus fra skoger og strand!
Og synger du den sangen, hvor de første ord er —

Barnet.

(afbryder jublende)

Ja —
jeg har det — ja — jeg gjætter det — vi elsker — hurra!

Den voxne og barnet

(høit og i munden paa hinanden:)

Ja, vi elsker Bjørnstjerne Bjørnson!

Gina Krog.

Indsendt til red.:

Chr. Collin: *Bjørnstjerne Bjørnson.* Forlagt af H. Aschehoug & Co. W. Nygaard 1902. 1ste og 2det hefte.

Norden 1902. Redaktion: O. Thyregod, København, Halvdan Koht, Kristiania, Odal Ottelin, Upsala, Aktiebolaget Ljus, Stockholm & Helsingfors. Det nordiske forlag, København og Kristiania.

Forældre og Børn. — En bog om hjemmets opgaver af forældre og barnevenner. Udgivet ved Aksel Arstal, Kr.a: Forlagt af H. Aschehoug & Co., 1902.

Julebøger, Fortællinger og Skildringer af danske forfattere. Illustrationerne af danske kunstnere. København, Hagerups forlag, 1902.

Grankogler 1902. Redigeret af Augusta Fenger og Otto Høpfner. H. Hagerups forlag, København 1902.

Jon Høje. Fortælling af Adolf Skramstad. Kr.a. Eget forlag 1901.

Paa Bygden. Fortælling af Adolf Skramstad. Kr.a. eget forlag.

Clara Bergsøe: *Camilla Collett.* Et livsbillede. Gyldendalske boghande Kbh. 1902.

Dengang vi var smaa. Fortalt af tante Illi. Illustreret af W. Peters. Kristiania Marius Lund.

Mors Klokke af Henrik Wergeland med tegninger af Eivind Nielsen. Forlagt af aktieselskabet Halvorsen & Larsen, Ld.

Brev og Formularbog. Udgivet af Norsk rigsmaalsforening. I kommission hos det norske Aktiebolag.

En Prestekone Erindringer. Dikka Thune Christophersen. Kristiania. Forlagt af H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) 1902.

»*Stua fuld*« og andre fortællinger af Hermine Bernhoft Osa. Andet oplag Kristiania. Steen'ske bogtrykkeri og forlag 1902.

Fra Skyggernes Verden. Skisser fra Japan af Lafcadio Hearu samlet og oversat ved Johanne Müuter. Kjøbenhavn. Gyldendalske boghandels forlag. Fr. Bagges bogtrykkeri 1902.

Fuldtro Sind, Sophie Bruun. Det nordiske forlag Ernst Bojesen 1902.

Karl Larsen: *Hvi ser du Skæven?* — Aksel Holcks optegnelser. Det nordiske forlag. Ernst Bojesen, Kjøbenhavn 1902.

Anna Branting: *Kultur och Alkohol*, Några ord i en viktig fråga. Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Om Ungdomens sedliga Uppfostran. Af doktor Ellen Sandelin. Stockholm Albert Bonniers forlag.

Reform-Moden- Album I Eine Sammlung von Modellen für Reform kleider aller Art und für jedes Alter. W. Vobach.

Belang En Recht. Red. Henriette van der Meij. Amsterdam.

Alvilde Prydz: *Det Lovede Land.* København. Det nordiske forlag Ernst Bojesen 1902. Tilegnelse: *Til vennerne Bjørnstjerne Bjørnson og fru Caroline.*

Solidaritet.

Foredrag afholdt i Bergens kvindesagsforening

af

Anna Hanssen

(Slutning fra no. 23)

Hos overklassen sidder hjertelaget ofte saa indsnørt i klassehovmod, at man neppe kan faa øie paa det. At prange med sit navn under indbydelser til velgjørenhedsfester og bazarer o.s.v. det er hos dem et udslag af hjertelag, men at række en arbeidskvinde haanden og kalde hende søster, den tanke vilde simpelthen ikke opstaa i deres hjerne. Og dog vilde haandtrykket være en større kulturel hjælp end alle deres tilstelninger og pengegaver. *Her* er altsaa endnu det hele arbeide for kvinden en saa temmelig ligegyldig sag for de fleste af dem. I de andre leire findes heller ikke nogen udpræget solidaritetsfølelse; de kjender den kanske neppe af navn. Men noget er *her* at begynde med. De *vil* lære, og da er der haab om fremgang.

Endnu er der langt frem og høit op, før solidaritetsfølelsen kan bryde gjennem til forstaaelse i alle samfundslag. Nu er ofte tilstanden denne: Vi gaar til et arbeide vel overveiet og planlagt, kanske efter en heftig diskussion, hvor de forskjelligste meninger er kommet tilorde, og hvor man efter megen talen frem og tilbage endelig har fundet den formidlende udvei. Saa skal slaget staa. Lederne er begyndt at arbeide og skal gjøre brug af hjælpetropperne. Saa viser der sig frafald over hele linjen — den ene vil ikke, den anden kan ikke, den tredie har slet ikke forstaaet. Derved gaar det hele i stykker. Ofte er dette forsøgt med samme bedrøvelige resultat — de som stod bag var ikke til at stole paa. De eiede ikke troskaben, det første og største i livet. Og denne upaalidelighed, troløsheden i ord og gjerning, den er værst hos kvinderne. De er ligegyldige og sløve. Hvad kommer andres vel dem ved, bare de kan faa leve uforstyrret i sin aandelige ansvarsløshed, sin interesseløse ladhed! Saaledes gaar de og stykker sit liv op i detaljer, tænker aldrig paa at faa perspektiv i det. Og hvilken hjælp er ikke det i alle livsforhold at eie oversigt! Vi vilde skaanes for at slide os op med alt det smaatteri, som nu gjør det saa tungt for os at leve, som bringer os ud af ligevegt og indskrænker vor horizont til det utrolige.

Mon vi ikke vilde naa frem til større solidaritetsfølelse, om det fik indpas hos os, at alle har sit menneskeværd, saaledes at vi behandlede dem efter dette værd og ikke efter deres sociale stilling. Jeg har nemlig set det at behandle mennesker efter deres stilling i samfundet praktiseret i en grad, som har vakt min afsky. Jeg tror ikke, jeg siger formeget, naar jeg stempler dette som en samfundsfare. Den, som behandler alle efter deres menneskeværd, høfligt opad og høfligt nedad, staar høit i kultur og sælger ikke sit eget værd, hvorimod den, hvis væsen skifter efter de personer, de har med at gjøre, smilende opad, overseende nedad, eier trællesindet. Og det maa bort, hvis vi skal kunne eie en kultur, som har sit udspring fra hjertet, den ægte, dybe menneskekjærlighed med dens trang til godhed og hensynsfuldhed, den som glemmer sig selv for at lette andre byrden. Denne hjertets kultur letter virkelig byrden. Vi føler da, at vi staar ikke længer alene i kampen, vi kan stole paa hverandre i alt. Og dette maa vi tilegne os, om vi skal faa evnen til at bære frem vor sag til en magtstilling inden samfundet. Og det kan ske, saasandt vi ærligt arbeider for samhold, lærer, at det hele afhænger af den enkeltes trofaste arbeide paa den anviste plads. Først og sidst maa sindene bearbeides, saa de tar i sig og glæder sig ved sit ansvar til fremme af samfundets gavn, saaledes at der trygt kan stoles paa hvert enkelt led i den store kjæde. Mislydene vil da bli færre og færre, og frafald vil ikke længere finde sted. Maatte det ske! Da kan vi trygt sætte over vor gjerning. »*In solidum*«, een for alle og alle for een. —

*

Til styrkelse af solidaritetstanken og som en afslutning paa aarets arbeide sætter redaktionen følgende

Motto.

»*Slut kjæde kvinner og rykk frem!*«

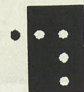
Bjørnstjerne Bjørnson.

Indholdsfortegnelse.

15de decemberhefte.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI. KRISTIANIA.

NYLÆNDE

1901-1903